МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки та управління
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

Видається з 2009 р.
Виходить 2 рази на рік

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

ВИПУСК 1 (13). Частина 2
Економічні науки

Миколаїв
2017

Рекомендовано до друку вченою радою факультету менеджменту МНАУ. Протокол № 11 від 17.07.2017 р.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР: д.т.н., проф., чл. - кор. НААН
В.С. ШЕБАНІН

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:
д.е.н., професор Шебаніна О.В.
д.е.н., професор Вишневська О.М.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Економічні науки:

д-р екон.наук, професор Сіренко Н.М.,
канд. екон.наук, доцент Бурковська А.В.,
д-р екон.наук, доцент Дубініна М.В.,
канд. екон.наук, доцент Іваненко Т.Я.,
канд. екон.наук, доцент Калюжна О.В.,
канд.пед.наук, доцент Тищенко С.І,
канд. екон.наук, доцент Крилова І.Г.,
канд. екон.наук, доцент Мельник І.О.

Адреса редколегії:
54020, Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9,
Миколаївський національний аграрний університет
тел. +380 (512) 58-05-94 www.mnau.edu.ua

© Миколаївський національний
аграрний університет, 2017

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 339.5

ЗНАЧЕННЯ ТАРИФНИХ КВОТ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ УКРАЇНСЬКИХ СІЛЬГОСПВИРОБНИКІВ НА РИНКУ ЄС

А. І. Бурковська, магістр

Науковий керівник: д-р. екон. наук, професор Котикова О. І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто сутність тарифних квот та їх значення для підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних сільгоспвиробників. Наведено механізми використання тарифних квот та досліджено поточний стан квот на основні групи українського експорту сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: конкурентоспроможність, тарифні квоти, експорт, ліцензування, вільна торгівля, преференції, мито, європейський ринок.

Постановка проблеми. Угода про асоціацію України з ЄС, що містить положення про створення Поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), надає можливість як покращити доступ українських промислових товарів на ринки ЄС, так і здійснити дерегуляцію національної економіки та запровадити заходи сприяння конкуренції. Так, перспективність і переваги асоціації для агропромислового сектору можуть бути реалізовані лише за умови формування і здійснення державної економічної політики, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності національного товаровиробника з урахуванням відповідних світових і європейських тенденцій. Варто зазначити, що квоти – це відкриті двері на європейський ринок, що дозволяють здійснювати зовнішню торгівлю на засадах чесності і прозорості. Проте на даний час існує певний диспаритет у розподілі тарифних квот. Так, експорт деяких видів продукції значно перевищує відведені квоти, а решта квот не виконується повністю через неефективність логістичних систем або достатню насиченість європейського ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням механізмів забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору України на європейському ринку за допомогою тарифного квотування займалися такі вчені як Броницький О. М., Горська О., Ільїн В.Ю., Ломачинська І. В., Мазур А. Г., Прокопець Л. В., Саблук П. Т., Ткач С. М., Ткаченко В. Г. та інші. Поряд із цим потребують подальшого вдосконалення механізмі спрощення нетарифного регулювання експорту продукції

вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників у рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз встановлених тарифних квот з обґрунтуванням необхідності зміни їх обсягів для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції на ринку ЄС.

Викладення основного матеріалу дослідження. З 1 січня 2016 року розпочалося тимчасове застосування Глави IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в частині поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВ ЗВТ). Положення Угоди про асоціацію в частині запровадження вільної торгівлі між Україною та державами-членами Європейського Союзу серед іншого передбачає поступове, впродовж певних перехідних періодів, скасування або зниження ставок увізного мита сторін на товари походженням з іншої сторони [1]. Для українського бізнесу це означає, в першу чергу, можливість виходу на достатньо захищений (в тому числі і рівнями увізних мит) ринок держав-членів ЄС та вигравати порівняно з товарами ЄС не лише в якості, а й у ціні, що позитивно відзначиться на конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

Крім того, домовленості щодо вільної торгівлі передбачають також і проведення Україною низки реформ, в першу чергу в сфері технічного регулювання, санітарних та фітосанітарних заходів, підвищення стандартів якості та безпечності продукції. Визнання української продукції на такому великому та цікавому для всіх держав світу ринку, як ЄС, автоматично означає спрощений вихід української продукції на ринки третіх країн. Підставою для застосування до українських товарів торговельних преференцій є наявність сертифікату походження (переміщення) товарів EUR.1, який з 1 січня 2016 року видають митні органи на безоплатній основі. З метою організації повноцінного функціонування системи, визначено місця видачі сертифікатів, а саме 162 підрозділи митниць, які максимально наближені до потенційних експортерів або виробників [1].

Варто зазначити, що наявність сертифіката з перевезення товарів з України EUR.1 не вимагається у випадках, якщо [1]:

- загальна фактурна вартість партії товарів, походженням з України, не перевищує 6 000 євро (для отримання преференцій в країнах ЄС експортер самостійно декларує походження товарів з України в декларації інвойсі, текст якої наведено в додатку IV до Угоди);

- експортер має статус уповноваженого (схваленого) відповідно до статті 23 Правил походження;
- в країнах ЄС товари оподатковуються за нульовою ставкою ввізного мита Митного тарифу (за винятком положень Правил походження щодо кумуляції та квот).

До запровадження вільної торгівлі українська продукція при ввезенні до ЄС багато років користувалася преференціями в рамках Генералізованої системи преференцій ЄС (GSP). Відповідно до законодавства ЄС пільговий режим GSP продовжуватиме діяти паралельно з режимом вільної торгівлі впродовж двох років (до 31 грудня 2017 року включно).

Зона вільної торгівлі з ЄС не означає автоматичного збільшення експорту та пожвавлення торгівлі. Вільна торгівля з ЄС – це можливість:

- виходу на один з найбільших, найпотужніших та найбільш захищених ринків світу;
- конкурувати на рівних умовах та нарощувати обсяги експорту до одного з найважливіших торговельних партнерів України;
- збільшення кола потенційних споживачів української продукції;
- знайти нових партнерів та диверсифікувати свої експортні потоки з метою мінімізації ризиків у разі неможливості доступу на ринки певних країн СНД;
- спрощення процесів залучення технологічних та інноваційних рішень, що реалізуються у країнах ЄС;
- зменшення нетарифних обмежень у торгівлі сільськогосподарською продукцією у рамках співробітництва у сфері санітарних та фітосанітарних заходів;
- покращення доступу до якісної імпортної техніки, насіння, засобів захисту рослин тощо; збереження суверенітету у визначенні та здійсненні зовнішньоекономічної політики.

Встановлення безмитних тарифних квот ЄС передбачено для 36 видів товарів (яловичина, свинина, м'ясо баранини, м'ясо птиці, молоко, вершки, йогурти, зернові, висівки, мед, цукор, крохмаль, гриби, часник, солод, виноградний і яблучний соки, вершкове масло, цигарки, етанол, яйця та альбуміни, інші) [2].

Відповідно до законодавства ЄС, адміністрування тарифних квот здійснюється за двома принципами: "перший прийшов – перший обслуговується" та через систему імпортних ліцензій [1]. Відповідно до положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС розгляд питання перегляду умов лібералізації, зокрема в частині прискорення, можливий через 5 років після набрання Угодою чинності.

Згідно принципу "перший прийшов – перший обслуговується", квоти виділяються на загальних засадах під час оформлення товарів на митниці. Після того,

як обсяг квоти вичерпано, поставка здійснюється за загальними правилами із застосуванням існуючих ставок мита.

Принцип ліцензування працює наступним чином: імпортер, що знаходиться і ЄС, звертається до Генерального директора Європейської комісії із запитом стосовно імпорту з України певної кількості продукції у визначений період часу. Усю необхідну документацію у даному випадку надає імпортер.

Розглянемо поточний стан квот на основні групи українського експорту в ЄС (станом на 24.03.2017) у таблиці 1.

Таблиця 1 Списання, резервування та поточний стан квот на основні групи українського експорту в ЄС

Назва групи	Початкова квота, тонн	Зарезервовано, тонн	Списано, тонн	Залишок, тонн	Залишок, %
М'ясо свинини	10000000	20486	435186	9544328	95,4
М'ясо свинини (додатково)	10000000	0	42046	9957954	99,6
М'ясо птиці та напівфабрикати	8400000	42000	8357819	181	0,002
М'ясо птиці та напівфабрикати (додатково)	10000000	0	0	10000000	100,0
Цукор	32000000	0	141545	31858455	99,6

Джерело: розраховано автором з використанням даних [2].

Згідно з вимогами законодавства ЄС, країна, що зацікавлена у здійсненні поставок продукції тваринного походження на ринок ЄС, має бути включена до переліку країн, яким дозволено здійснювати відповідні поставки. Для включення до таких переліків країна та підприємства, які бажають здійснювати поставки, мають пройти процедуру легалізації експорту [3]. Зазначена процедура в цілому зводиться до приведення виробничих потужностей зацікавлених експортерів, а також можливостей контролюючих органів країни до норм та вимог законодавства ЄС. На відміну від продуктів тваринного походження експорт продуктів рослинного походження не передбачає процедуру його легалізації. Достатнім є проходження контролю продукції на предмет її відповідності санітарним та фіто-санітарним вимогам ЄС (в залежності від виду продукції процедура контролю може бути більш або менш складною) [4]. Таким чином, лібералізація митного регулювання та вимог до українського експорту в

країни ЄС має призвести до зміцнення конкурентоспроможності продукції вітчизняних товаровиробників.

Усі товари, які імпортуються на митну територію ЄС в обов'язковому порядку повинні відповідати усім вимогам Європейського Союзу, спрямованим на забезпечення захисту споживачів. Ці вимоги суттєво різняться у залежності від конкретного товару, але у цілому можуть бути згруповані за такими напрямами, як технічні, екологічні та вимоги у сфері санітарних та фітосанітарних заходів [2]. Крім того, до певних видів продукції на рівні ЄС встановлюються маркетингові стандарти, а також застосовуються імпорті обмеження, що також можуть розглядатися як механізми захисту внутрішнього ринку від імпортних товарів, якість і безпека яких не відповідає вимогам Євросоюзу.

Висновки. Виконання Україною Угоди про асоціацію є необхідною умовою європейської інтеграції і сприятиме як розширенню присутності вітчизняних виробників товарів на європейському ринку, так і створенню належних умов для проведення внутрішніх економічних реформ, оскільки саме зовнішня торгівля, поряд з вільним рухом капіталу і трансфером технологій, слугує в зовнішньоекономічній діяльності головною рушійною силою економічного зростання**.** Угода про асоціацію надає українським підприємствам нові можливості та інструменти підвищення конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на європейському ринках. Оптимізація розподілу тарифних квот, що має відбуватися у рамках діалогу між членами асоціації має сприяти зміцненню конкурентних позицій вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників на ринку ЄС.

Література:

1. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС [Електронний ресурс]. — Режим доступу:http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/Ukraine+-+EU+export-import+helpdesk+/trade+arrangements/atm

2. Списання, резервування та поточний стан квот ЄС [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://sfs.gov.ua/data/material/000/165/228996/24.03.2017.doc

3. Що таке квоти на експорт в ЄС, та як ними скористаються виробники сільськогосподарської продукції [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://latifundist.com/blog/read/931-chto-takoe-kvoty-na-eksport-v-es-i-kak-imi-vospolzovatsya-proizvoditelyam-sg-produktsii

4. Імплементація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: рекомендації на основі досвіду країн Східної Європи : [наукова доповідь] — К. — 2015. — 104. с.

УДК 314.114:331.5

ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОГНОЗИ

А.О. Гайдар, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Крилова І. Г.

Миколаївський національний аграрний університет

Проаналізовано глобальну проблему прискорених темпів зростання кількості населення. Фактори, які впливають на демографічний розвиток та умови збереження нинішньої динаміки в європейських країнах.

Ключові слова: населення, демографічний вибух, демографічні прогнози, європейські країни, міграція, динаміка чисельності населення, урбанізація.

Постановка проблеми. На зламі тисячоліть людство зіткнулося з низкою глобальних проблем, серед яких однією з найгостріших є прискорення темпів зростання кількості населення. Тільки протягом XX століття населення світу зросло з 1,6 до 7,3 млрд осіб. Звідси – демографічний вибух із усіма його наслідками (перенаселення світу, екологічна криза, демографічні проблеми, відсталість країн третього світу).

За підрахунками вчених, дозволена законами біосфери чисельність населення Землі оцінюється величиною 0,1 – 1 млрд осіб, тобто в 7 разів нижче сучасної. За даними соціальних досліджень ООН, є перспектива подальшого росту населення Землі, головним чином за рахунок країн Африки та Азії [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Демографічні прогнози обчислюються у багатьох країнах світу, їх систематично публікують ООН. Центром розробки глобальних демографічних прогнозів є Відділ народонаселення Департаменту економічної та соціальної інформації та політичного аналізу Секретаріату ООП, який раз на два роки публікує прогнози чисельності та структури населення, а також основних тенденцій демографічних процесів у світі і найбільш великих регіонах [2].

Постановка завдання. Дослідити демографічну ситуацію у світі та проаналізувати можливі демографічні прогнози.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світова демографічна ситуація відрізняється надзвичайною складністю і гостротою. Аналіз великого матеріалу, накопиченого вітчизняними і закордонними демографами, показує складність і суперечливість тенденцій народонаселення. Панівною тенденцією в економічно розвинених країнах є процес зниження народжуваності, який перекриває паралельно процес підвищення народжуваності країн «третього світу». Про швидкі темпи

приросту свідчать також показники щорічного абсолютного зростання кількості жителів планети. Якщо протягом 1940-50 рр. населення світу щороку зростало на 23,4 млн осіб, а в 1970-80 рр. - на 70,3 млн, то в 1985-90 рр. на 93,5 млн осіб, хоча в останні роки темпи абсолютного приросту дещо уповільнилися (за 1990-2010 рр. – 77 млн осіб), в окремих регіонах та країнах вони досить значні. Значний вплив на зміни народжуваності мають міграційні процеси. Європейські країни вимушені змінювати закони про в'їзд та укріплювати свої кордони, щоб знизити наплив іммігрантів з країн третього світу.

Основні причини світового демографічного вибуху можна звести до наступних чинників: - різко скоротилась дитяча смертність у країнах третього світу; - зросла середня тривалість життя населення; - зріс демографічний потенціал за рахунок збільшення відсотку молодих людей у країнах третього світу [3].

Однак демографічні проблеми зводяться не тільки до приросту населення, але й до інших факторів: природно-кліматичних особливостей регіонів, економічних і соціальних умов життя. Основними демографічними показниками суспільства є народжуваність, смертність і середня тривалість життя. З'явилася тенденція до збільшення смертності за рахунок серцево-судинних захворювань, злоякісних утворень, нещасливих випадків від отруєнь і травм, захворювань органів дихання, а також унаслідок алкоголізму, збільшення кількості самогубств. У наш час тривалість життя в різних країнах неоднакова: найвища — в Японії й Ісландії (майже 80 років), найнижча — у республіці Чад (39 років).

Демографічну кризу в європейських країнах, США, Японії дослідники пояснюють переходом від традиційного типу суспільства до сучасного, у якому жінки мають більше альтернатив і не завжди готові пожертвувати ними заради дітей. Високий рівень життя спонукає їх до навчання, кар'єри чи відпочинку. Тільки менш розвинені країни Африки, Латинської Америки та Азії переживають нині демографічний бум – 85% приросту населення нашої планети припадає на країни, що розвиваються. Через велику смертність, батьки прагнуть мати кількох дітей на випадок хвороб, епідемій.

Демографічний бум в одній і спад в інших неминуче призведе до масових переселень. Тому в майбутньому ефективність ринку праці й соціальна стабільність країни залежатимуть від того, наскільки влада налагодить контакти з іммігрантськими групами. Власне, останні рішення влади у нашій країні уже мають уважний підхід до мігрантів, що прибули в Україну [4].

Згідно з передбаченням ООН, загальний демографічний вибух, пік якого припадатиме на середину сторіччя, зміниться різким демографічним спадом у європейських і деяких інших розвинених країнах. До 2100 року населення земної кулі не збільшиться, порівняно з сьогоднішнім днем, а зменшиться на 800 млн осіб, переважно у європейських країнах, і складатиме приблизно 10,2 млрд. Половину всього річного приросту землян до середини століття забезпечуватимуть шість країн: Індія, Китай, Пакистан, Нігерія, Бангладеш та Індонезія.

Оцінюючи динаміку чисельності населення світу (таблиця 1) на земній кулі щорічно народжується більш ніж 130 млн людей, вмирає приблизно 50 мільйонів; таким чином, приріст населення становить у середньому 80-85 млн людей.

Таблиця 1 Динаміка чисельності населення світу

Рік	Населення, млн осіб	Приріст за десятиліття, млн осіб	Щорічний абсолютний приріст, млн осіб	Середньорічний темп зростання, %
1950	2515	220	22	1,6
1960	3019	504	50	1,8
1970	3698	679	68	2,0
1980	4450	752	75	1,8
1990	5292	842	84	1,7
2000	6291	969	97	1,6
2011	7190	929	93	1,4
2023	8000	810	81	1,3

Джерело: [5]

За останнім прогнозом експертів ООН, населення Землі перевищить у 2023 р. може скласти 8 млрд, до 2050 р. населення Землі досягне більше 9 млрд (таблиця 2), а до кінця століття становитиме 10,2 млрд.

Таблиця 2 Прогноз кількості населення по основних регіонах світу, млн осіб

Рік	Європа	Азія	Африка	Північна Америка	Латинська Америка	Австралія і Океанія	Світ у цілому
2025	524*	4535,1*	1616,5	345,4	778,7	37,8	8205,8
2050	677**	5741	2141	389	839	46	9833

* Без урахування населення колишнього СРСР {368,3 млн чоловік).
** З урахуванням населення європейської частини колишнього СРСР.
Джерело: [1]

При цьому збережеться тенденція приросту чисельності людей в основному за рахунок найбідніших країн, що тільки посилить проблему бідності в масштабах планети. Експерти стверджують, що найбільш багатонаселеною державою стане Індія, яка обжене Китай, що лідирує нині. До 2050 р. чисельність населення Індії перевищить населення Китаю майже на 200 млн осіб [5].

Висновки. Отже, за умови збереження нинішньої динаміки зростання народонаселення світу вже у другій половині XXI ст. може постати питання про виживання людства. Насамперед це стосується країн, що розвиваються. Небезпека порушення глобальної стабільності, ймовірно, далі підсилюватиметься перспективою загальної деградації умов проживання людства. Передусім у бідніших країнах світу демографічний вибух та одночасна урбанізація населення швидко утворюють великі скупчення не тільки бідноти, а й сотень мільйонів безробітних. З одного боку, глобальні міграції населення, що вже нараховує десятки мільйонів людей, можуть зіграти роль тимчасового запобіжного клапана, але з іншого боку, вони можуть стати засобом трансконтинентального перенесення етнічних та соціальних конфліктів.

Література:

1. Демографічні прогнози [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-9BB73CE821C4/list-B8AFBC4326

2. В. Г. Глушкова Демографія / під ред. В. Г. Глушкової, Ю. А Сімагіна. М., 2013. С. 292. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stud.com.ua/44127/sotsiologiya/globalni_demografichni_prognozi

3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.yket.ru/sociologiya iobshhestvoznanie/demografichna_situaciya_u_suchasnomu.html

4. Концепція демографічного розвитку України на 2005–2015 рр. Проект. – К., 2004. – С. 13.

5. Характеристика демографічної ситуації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/ekologiya/harakteristika_demografichnoyi situatsiyi

6. Крилова І.Г. Демографічний процес у відтворенні та формуванні людського капіталу сільського населення України / І.Г. Крилова // Польский мультинаучный журнал «Восточно-Европейский научный журнал» (East European Scientific Journal). – 2016. – №4(8) — С.84-87.

7. Крилова І.Г. Зміна типу населення Миколаївської області як наслідок процесів його відтворення / І.Г. Крилова // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки : збірник наукових праць, за ред. Івана Кіщака. – 2016. – №1(6) — С.84-87.

УДК 338.24:336.22

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ СФЕРИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Т.О. Годорожа, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент. Мельник І. О

Миколаївський національний аграрний університет

В даній статті обґрунтовано й поглиблено теоретичні засади щодо модернізації сфери малого підприємництва в регіоні. Узагальнено теоретичні засади становлення і розвитку підприємницької діяльності в умовах відкритості ринкового середовища, визначено роль і місце малого підприємництва в економічному та соціальному розвитку регіону, здійснено факторний аналіз умов регіонального розвитку сфери малого підприємництва, визначено форми активізації розвитку сфери малого бізнесу і можливості його використання на рівні регіону.

Ключові слова: мале підприємництво, факторний аналіз, ринкове середовище, економічний розвиток регіону, регіональний розвиток, розвиток сфери малого бізнесу.

Постановка проблеми. Сфера малого підприємництва, як основа структурної перебудови економіки регіону відіграє важливу роль у питаннях створення умов для здорової конкуренції та вирішення проблем зайнятості населення, насичення ринку товарами. В умовах реалізації політики ринкової трансформації економіки України зростає роль підприємництва на регіональному рівні, формуються нові засади становлення і розвитку підприємницьких структур. У структурі вітчизняної ринкової економіки підприємницький бізнес дедалі глибше становить основу виробництва, набуває вирішального значення в утвердженні процесів подолання економічної кризи, забезпечення економічного зростання. Розвиток підприємств малого бізнесу має велике значення для розвитку як України в цілому, так і її регіонів, тому що саме він виступає джерелом економічного зростання. Власний досвід, надбаний вітчизняними підприємствами, і позитивні результати розвитку малого бізнесу в країнах, які вже пройшли етап реформування економічної системи, свідчать про чималі досягнення малого бізнесу в процесі становлення ринкової системи. У зв'язку з цим, актуальними залишаються дослідження основних передумов, тенденцій та особливостей розвитку малого підприємництва в регіоні.

Аналіз актуальних досліджень. Сучасний незадовільний стан малого підприємництва пояснюється рядом факторів, як регіонального так і загальнодержавного рівня. У зв'язку з цим, пошук шляхів щодо підвищення ефективності малого підприємництва в регіоні передбачає ретельне дослідження всіх

можливостей та загроз, що стримують їх розвиток. Проблеми впливу різноманітних факторів на розвиток підприємництва на макрорівні досліджувалися такими вітчизняними науковцями як: З. Варналій, Р. Лавриненко, Б. Бобиль, М. Крупка, Ю. Іванов, К. Петросян, Є. Сахаров, В. Сизоненко, Н. Колесник, І. Неділько та інші. Зокрема, ними було запропоновано різноманітні підходи до класифікації факторів, що негативно впливають на розвиток підприємств малого бізнесу.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є обґрунтування теоретичних засад щодо модернізації сфери малого підприємництва в регіоні. Досягнення сформульованої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань: – узагальнити теоретичні засади становлення і розвитку підприємницької діяльності в умовах відкритості ринкового середовища; – визначити роль і місце малого підприємництва в економічному та соціальному розвитку регіону; – здійснити факторний аналіз умов регіонального розвитку сфери малого підприємництва; – визначити форми активізації розвитку сфери малого бізнесу із врахуванням зарубіжного досвіду і можливості його використання на рівні регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи стан та тенденції розвитку малого підприємництва в Україні, М. Крупка зазначає, що деструктивними факторами підприємницької діяльності є криза неплатежів та слабка конкурентоспроможність національних товарів в умовах наростання імпорту. Ми погоджуємося з його думкою, оскільки проведений аналіз динаміки підприємництва в Миколаївській області засвідчує різке зростання та накопичення дебіторської заборгованості [1].

З. Варналій серед головних причин гальмування виділяє: відсутність дійового механізму реалізації державної політики щодо підтримки малого підприємництва; важкий тягар оподаткування; низькі темпи та перекоси в реформуванні власності; відсутність належного нормативно-правового забезпечення; обмеженість та повна відсутність матеріально-фінансових ресурсів; недосконаліть системи обліку та статистичної звітності малого підприємництва; обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення, недосконаліть системи навчання та перепідготовки кадрів для підприємницької діяльності; інфляція, циклічні коливання, зміна кон‘юнктури ринку, затримка платежів; негативна динаміка основних макроекономічних показників. Нині однією з найболючіших проблем малого підприємництва є його фінансове забезпечення [2].

Крім того, вагомими дестимулюючими чинниками виступають: недосконаліть чинного законодавства; доступ до приміщень, устаткування, дефіцит інформації і

нестача кваліфікованого персоналу. У зв‘язку з цим нестача коштів та обґрунтованих розрахунків щодо організації діяльності призводить до краху багатьох малих підприємств. Тому одним з головних завдань у процесі забезпеченні підвищення ефективності розвитку малих підприємств України на сучасному етапі повинно бути суттєве "вдосконалення управління фінансовими ресурсами, у тому числі їхньою структурою" [3].

Вагомий вплив на розвиток підприємництва здійснюють також регіональні фактори, які відображають загальні умови розвитку окремих видів підприємницької діяльності і відображають рівень підтримки малого бізнесу місцевими органами влади, доступність фінансових, трудових та матеріальних ресурсів, загальні умови ведення бізнесу в регіоні, обсяги споживчих ринків та їх сегментів, рівень розвитку інфраструктури тощо. Дослідження регіональних чинників має на меті визначити переваги та недоліки ведення малого бізнесу на окремих територіях та розробки пропозицій до місцевих органів влади щодо пом‘якшення можливих факторів і створення сприятливого інституційного, інвестиційного та ринкового середовища.

Вихідні дані для побудови моделі наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Показники розвитку підприємств малого бізнесу в Миколаївській області

Показники	Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг), млн грн	Витрати на оплату праці на підприємствах, млн грн	Кількість зайнятих працівників, тис. чол.	Фінансові результати до оподаткування, млн грн	Витрати на персонал, млн грн	Капітальні інвестиції, млн грн
Позначення	У	X1	X2	X3	X4	X5
2010	12081,711	27792,7	2164,6	27770	37049,3	21189,4
2011	13269,65	37052,3	2091,5	36975,6	49490,9	34320,4
2012	13546,953	43071,3	2051,3	39794,1	58644,8	36814,2
2013	13144,54	44528,8	2010,7	39640,9	60266,5	38767,1
2014	16249,6	40181	1686,9	49156,1	54494	27933,8
2015	26763,4	1029,41	44,053	1353,414	58635	33856,3

Джерело: розроблено автором за даними Державного комітету статистики України [5]

Одним із основних індикаторів розвитку малого підприємництва є обсяги реалізації продукції. Вагомими факторами, які впливають на цей показник є витрати на оплату праці на підприємствах, чисельність населення, що виступає одночасно як постачальник трудових ресурсів, так і впливає на обсяги споживчого ринку, обсяги іноземних інвестицій, які впливають на рівень ділової активності в регіоні а також фінансові результати підприємницьких структур. З метою визначення рівня та напряму впливу наведених факторів на рівень розвитку малого бізнесу на Миколаївщині проведемо багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз [4].

Комплексну взаємодію досліджуваних факторів (X1, X2,… ..Xn) з результативним показником (Yx) можна описати рівнянням лінійної багатофакторної регресії виду:

$$Yx= a0+a1x1+ a2x2 +\dots \dots anxn, \quad (1)$$

Для визначення рівняння регресії, нами було використано пакет прикладних програм MS Office Excel – 2010.

У результаті, отримано рівняння виду:

$$У = 6718,4 -0,61X1 +0,76X2 +0,28X3 +0,35X4 +0,003X5 \quad (2)$$

Отримане рівняння регресії дало можливість інтерпретувати вплив основних факторів на рівень розвитку підприємств малого бізнесу в Миколаївській області, а саме:

1. При збільшенні витрат на оплату праці на підприємствах на 1 млн грн, обсяги реалізації продукції малих підприємств зменшаться на 0,61 млн грн.

2. Вагомий вплив на розвиток малого підприємництва в регіоні справляє кількість зайнятих працівників. Зокрема, при збільшенні кількості осіб на 1000, обсяги реалізації продукції підприємствами малого бізнесу збільшуються на 0,76 млн грн. Така залежність є природною, оскільки частина економічно активного населення приймає участь у бізнес-діяльності, а також є основним споживчим сегментом для розвитку малого підприємництва.

3. Розвиток малого підприємництва також залежить від фінансових результатів до оподаткування. Зокрема, при збільшенні фінансових результатів на 1млн грн, обсяги реалізації підприємств малого бізнесу збільшуються на 0,28 млн грн.

4. Вагомий вплив на розвиток малого бізнесу на Миколаївщині здійснюють витрати на персонал. Відповідно до отриманого рівняння регресії, збільшення обсягів витрат на персонал на 1 млн грн призводить до збільшення обсягів реалізації продукції підприємствами малого бізнесу на 0,35 млн грн.

5. Розвиток малого підприємництва також залежить від капітальних інвестицій в економіку області, проте ця залежність є нижчою від інших факторів. Зокрема, при збільшенні обсягів капітальних інвестицій на 1 млн грн, обсяги реалізації підприємств малого бізнесу збільшуються на 0,003 млн грн. Це пояснюється тим, що підприємства малого бізнесу здійснюють менші обсяги капітальних вкладень, ніж великі та середні підприємства і переважно використовують більш "мобільні" виробничі ресурси.

Висновки. Отож, як засвідчує проведений аналіз, мале підприємництво Миколаївської області перебуває на не досить високому рівні і потребує впровадження заходів щодо стимулювання його розвитку. Для реалізації потенціалу малого підприємництва необхідним є його розгляд як засобу оптимізації структури регіональної економіки, який направлений на забезпечення постійного, цілеспрямованого і скоординованого впливу на процеси розвитку підприємництва регіону з урахуванням його особливостей та наявних ресурсів. Реалізуючи свої переваги, мале підприємництво Миколаївської області може вплинути на структурну перебудову господарського комплексу регіону, сприяти збільшенню загальних обсягів виробництва, забезпечити подолання депресивного стану окремих територій області, сприяти вирішенню проблем зайнятості, підвищити рівень життя населення і загального зростання доходів, створити сприятливе середовище для розвитку конкуренції й усунення монополізму у підприємницькій діяльності. Крім того, малі підприємства спроможні стати надійним джерелом стабільних податкових надходжень до бюджету як основи для сталого розвитку області.

Література:

1. Крупка М. І. Фінансово-економічні аспекти розвитку малого підприємництва в Україні / М. І. Крупка // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 72-81.

2. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З. С. Варналій - [4-те вид.]. – К.: Т-во „Знання‖, 2008. – 302 с.

3. Швець В. Я. Малий бізнес: інвестиційні важелі розвитку, проблеми та перспективи / В. Я. Швець // Вісник економічної науки України. – 2003. – № 1. С. 105-112.

4. Економіко-математичне моделювання: [навч. посібник] / за ред. О. Т. Іващука. – Тернопіль: ТНЕУ «Економічна думка», 2008. – 704 с.

5. Головне управління статистики у Миколаївській області [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.mk.ukrstat.gov.ua.

УДК 314.114(477)

СТАТЕВО-ВІКОВА СТРУКТУРА НАСЕЛЕННЯ

О.М. Задирака, здобувач вищої освіти
Науковий керівник: канд.екон. наук, доцент Крилова І. Г.
Миколаївський національний аграрний університет

Проаналізовано зміни в статево-віковій структурі населення України та особливості розподілу населення за статтю та віком.

Ключові слова: статево-вікова структура населення, вікова структура, статева структура, демографічне навантаження, статеве співвідношення.

Постановка проблеми. Статево-вікова структура населення є одним з важливих демографічних показників, дозволяє визначити можливі зміни динаміки чисельності населення в майбутньому. Сама ж статево-вікова структура населення є результатом особливостей народжуваності і смертності населення в конкретних історичних умовах відтворення.

Сучасний демографічний стан населення України визначається як кризовий. Підвищується смертність, зменшується народжуваність, що призводить до депопуляції, тобто зменшення загальної кількості населення України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність дослідження проблем, пов'язаних із формуванням демографічних втрат, та пошук шляхів їх розв'язання зростає з кожним роком. В Україні питаннями зміни вікової структури населення займались такі видатні вчені, як Д.П. Богиня, О.А. Грішнова, Є.М. Лібанова, Л.С. Лісогор, Крилова І.Г. та ін.

Постановка завдання. Дослідити зміни у статево-віковій структурі населення, визначити співвідношення розподілу населення за статтю та віком.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою характеристикою соціально-демографічного стану будь-якого суспільства є вікова структура населення. Під нею розуміють розподіл населення за віковими групами та віковими контингентами з метою вивчення демографічних та соціально-економічних процесів. Саме за допомогою вивчення вікової структури населення та динаміки її змін можна визначити місце у суспільстві різних соціальних груп, в тому числі й людей з особливими потребами [3]. Наочне уявлення про статево-віковий склад населення України та її демографічну ситуацію дає статево-вікова піраміда. Для України статево-

вікова структура населення має неправильну форму, так як нижні вікові групи менш численні, ніж верхні. Це зумовлено звуженим типом відтворення населення у останні десятиліття.

Більшість населення України становлять жінки – 53,7 %. Співвідношення між чоловіками і жінками неоднакове у різних вікових групах. В юнацькому віці приблизно однакова кількість дівчат і хлопців, при цьому хлопчиків народжується більше. Наявну структуру населення України можна вважати несприятливою з точки зору тенденцій шлюбності та природного відтворення населення. Так, в 2016 році у віковій групі до 25 років включно чисельність чоловіків була більшою, ніж жінок; у віковій групі понад 26 років чисельна перевага — на боці жінок. І ця перевага збільшується з кожною віковою групою. Серед міських жителів чисельна перевага настає вже з 17 років, а в сільській місцевості — після 40 років [4].

Перебудова вікового складу населення відбувається на ґрунті надзвичайно низького рівня народжуваності в недалекому минулому та в сучасних умовах. Тобто старіння населення може проходити як на підставі зростання середньої тривалості життя, так і через зменшення рівня народжуваності. На жаль, збільшення середньої тривалості життя населення України не очікується, а спад народжуваності зростатиме. Постаріння населення ставить проблему пошуку ефективних засобів продовження тривалості повноцінної, трудової та соціальної активності населення, збереження його фізичного та інтелектуального здоров'я.

Однак поряд із високим рівнем старіння, жінки визначаються вищим, ніж чоловіки показником довголіття (відношення населення у віці понад 80 років до кількості населення у віці понад 60 років). Внаслідок старіння населення в Україні постійно зменшується частка працездатних людей (в 2016 р. – 48,2%), особливо цей процес характерний для сільської місцевості, там їх частка – 59,3%. Особливості демографічних процесів, що відбуваються в Україні, призвели до того, що найбільш інтенсивно скорочується найбільш продуктивна група населення віком від 20 до 30 років. Це вже не епізодичне явище, а сталий процес, що триває всю другу половину XX століття. Так, при загальному збільшенні чисельності населення у 2000- 2009 рр. кількість осіб даного віку зменшилась на 14,9%, за 2010-2016 рр. - на 5,7%.

Це ще більше деформує статево-вікову структуру населення. Внаслідок старіння населення збільшується демографічне навантаження на населення працездатного віку. На кожну 1000 працездатних в країні припадає 261 дитина і 358 людей старшого віку, тобто 619 непрацездатних людей або утриманців. Дещо нижчі ці

показники у містах (590 осіб), що викликано недавньою масовою міграцією людей до них із сільської місцевості.

Висновки. Вікова структура населення України свідчить про регресивний тип відтворення поколінь. Прогноз вікової структури, складений Відділом демографії і відтворення трудових ресурсів Інституту економіки НАН України на 2026 р. показує, що частка людей пенсійного віку збільшиться до 24,7%, а дітей - зменшиться до 15%, відповідно збільшиться демографічне навантаження людьми старшого віку на працездатних людей.

Отже, в сучасних умовах неможливо докорінно поліпшити вікову структуру населення внаслідок збільшення показників народжуваності. Тому статево-вікові піраміди населення все більше звужуватимуться при основі. Найголовнішим завданням, що стоїть у галузі поліпшення якісної структури населення є створення можливостей для підвищення якості життя всіх людей, ефективного використання як працездатного населення, так і соціального, культурного і трудового потенціалу населення старшого віку. Всебічне вивчення соціально-економічних характеристик різних вікових груп людей, особливо професійної придатності, яка пов`язана із віком і досвідом, дасть можливість переглянути деякі негативні моменти, пов`язані із старінням людей.

Література:

1. Заставецька О. В. Географія населення України : навч. посіб. / О. В. Заставецька, Б. Заставецький, Д. Ткач. – Т.: [б. в.], 2007. – 134 с.

2. Проблема демографічного дефіциту: соціально-економічні наслідки та шляхи розв’язання [Гавриш В. П., Гавриш Г. І., Драганова Т. П.] 1994. – С. 524-527.

3. Демографічна криза в Україні. Проблеми дослідження, витоки, складові, напрями протидії // НАН України. Інститут економіки / За ред. В. Стешенко. – К., 2001. – 560 с.

4. Населення України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://database.ukrcensus.gov.ua

5. Крилова І.Г., Коваленко А.В. Демографічний процес у відтворенні та формуванні людського капіталу сільського населення України / І.Г. Крилова // Польский мультинаучный журнал «Восточно-Европейский научный журнал» (East European Scientific Journal). – 2016. – №4(8) — С.84-87.

УДК 314.04(4)

ДЕМОГРАФІЧНІ ПОКАЗНИКИ В КРАЇНАХ ЄС

Т.В. Казан, здобувач вищої освіти
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Крилова І. Г.
Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто демографічні показники в країнах ЄС. Проаналізовано їх зміну за період 1960-2015р. Оцінено демографічну ситуацію в країнах Європейського Союзу, проведено порівняння демографічних показників України та Європейського Союзу.

Ключові слова: Європейський Союз, населення, демографічна ситуація, народжуваність, смертність, природний приріст, міграція.

Постановка проблеми. Однією з найактуальніших проблем сучасного світу є демографічна. У країнах ЄС відбуваються дуже різносторонні демографічні й соціальні процеси, які з часом стають актуальними і для України. ЄС стоїть на порозі потужної демографічної кризи, яка особливо гостро постане з 2025 р. Нині в більшості європейських країн різко погіршуються основні демографічні показники (природний приріст, народжуваність, смертність, шлюбно-статевий стан тощо), що в подальшому негативно вплине і на загальний соціально-економічний розвиток і в ЄС загалом, і в окремих його регіонах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження данної проблеми зробили такі вчені: Лібанова Е.М., Якуба К.І., Пирожков С.І., Макарова О.В.. Однак, аналіз демографічного розвитку в країніх ЄС ще не знайшов свого достатнього висвітлення, а тому залишається актуальним і в умовах сьогодення.

Постановка завдання. Дослідити демографічні показники в країнах ЄС та порівняти їх з українськими.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відмітимо, що починаючи з 1990 р. кількість населення країн ЄС почала збільшуватися за рахунок механічного приросту, а не природного. Ще з 1960 р. для країн ЄС були характерні високі показники природного приросту населення, але ситуація стала кардинально змінюватися з 1970 р., коли природний приріст став поступово знижуватися, а кількість населення збільшуватися за рахунок міграції. І вже в 2000 р. природний приріст у деяких країнах став від'ємним [1].

Населення ЄС на 1 січня 2015 року було оцінено в 508,5 млн осіб. Молоді люди (від 0 до 14 років) склали 15,6% населення ЄС, в той час як особи працездатного віку (від 15 до 64 років) становили 65,6% населення; а літні люди (віком від 65 років і старше) мали частку 18,9% [2] .

Серед держав-членів ЄС, спостерігалась найвища частка молодих людей у загальній чисельності населення в 2015 році в Ірландії (22,1%), а найнижча питома вага була зафіксована в Німеччині (13,2%). Найбільша частка осіб у віці 65 років і старше в загальній чисельності населення, зафіксована в Італії (21,7%), Німеччині (21,0%), Греції (20,9%).

Основним фактором, який впливає на природний приріст населення, є народжуваність. Серед держав-членів ЄС, Франція мала найвищий рівень народжуваності в 2014 році. Найнижчі показники народжуваності за той же період були зафіксовані в Португалії, Греції, Кіпрі, Іспанії і Польщі.

Останнім часом в ЄС значно збільшилася кількість народжених дітей поза шлюбом, що зумовлена дисбалансом у статевій структурі населення, значним поширенням „цивільного шлюбу". В 2014 році, позашлюбна народжуваності перевищувала народжуваність всередині шлюбів в декількох державах-членах ЄС: Болгарія (58,8%), Естонія (58,4%), Словенії (58,3%), Франція (56,7%), Швеція (54,6%) , Данія (52,5%) і Бельгія (52,3%), а також в Норвегії (55,5%). Ще більш висока частка дітей, народжених за межами шлюбу зареєстрована в Ісландії (66,9%). Середземноморські країни, такі як Греція, Хорватія, Кіпр, Італія і Мальта, поряд з Польщею та Литвою відзначаються показниками народження дітей у шлюбі понад 70% в кожному з цих держав-членів, а у Туреччині ця частка сягала 97% [3].

На тлі зниження народжуваності та збільшення тривалості людського життя в сучасному Євросоюзі прискореними темпами відбувається постаріння населення. Сьогодні в ЄС на кожного пенсіонера віком 65 років припадає четверо працівників, та вже у 2050 р. їх залишиться лише двоє.

У країнах Євросоюзу збільшується середньо прогнозована при народженні тривалість життя. Очікувана тривалість життя при народженні в ЄС була оцінена у 80,9 років в 2014 році, досягнувши 83,6 роки для жінок і 78,1 років для чоловіків. Протягом більше десяти років, в період з 2002 (перший рік, по яким є дані для всіх держав-членів ЄС) і 2014 рік, середня тривалість життя в країнах ЄС-28 збільшилася на 3,2 року, з 77,7 до 80,9 років; зростання склало 3,8 роки для жінок і 2,7 роки для чоловіків [3]. Слід зазначити, що українські чоловіки в середньому живуть на 12–13 років, а жінки на 8–9 років менше, ніж у країнах Західної Європи. Статевий розрив у тривалості життя в

Україні становить близько 12 років проти 5–6 років у країнах ЄС. За тривалістю життя жінок ми відстаємо від провідних європейських країн на 8–9 років, а за середньою тривалістю життя чоловіків – на 12–13 років [4].

Неефективна демографічна політика, повільний економічний розвиток країни впливають на збільшення рівня смертності в ній. Найбільша кількість населення (до 77 %) у країнах Євросоюзу помирає від хвороб серця та раку. Ідентичною є ситуація і в Україні. Показники смертності від хвороб системи кровообігу в Україні протягом останніх десятиріч підвищилися в 1,7 разу, тоді як у країнах ЄС, навпаки, майже настільки ж знизились [5].

Міграція населення виступає одним із основних факторів європейського розвитку, тому в країнах ЄС питання міграції нині стають предметом особливої уваги. Саме завдяки міграційним процесам у деяких країнах і досі спостерігається позитивний приріст населення (Австрія, Греція, Італія, Португалія, Швеція, Бельгія). Найбільші міграційні потоки спрямовані переважно до економічно розвинених держав Євросоюзу: Франції, Італії, Німеччини та Великої Британії, а найбільша кількість мігрантів прибуває з країн Північної Африки, Східної Європи та Південно-Західної Азії. Останнім часом дуже гостро постала проблема іммігрантів із мусульманських країн Африки та Азії. Значна кількість мігрантів - це трудові ресурси, наявність яких є дуже вигідним для країн ЄС. Водночас за даними Єврокомісії, нині в ЄС перебуває від 4,5 до 8 млн нелегальних іммігрантів. Раніше до Союзу їх прибувало 350 тис. щороку, тепер їхня кількість збільшилася до 500 тис. Відомо, що чи не найбільше нелегальних іммігрантів приваблює можливість знайти в Союзі роботу [3]. Євросоюз розробляє стратегію, покликану пом'якшити соціальні й економічні наслідки зниження чисельності корінного населення в Європі. Тому приток мігрантів - важливий складник демографічного розвитку, який уже нині допомагає компенсувати низьку народжуваність в ЄС і залишиться важливим демографічним фактором і в майбутньому. Але подальший ріст міграції може ще більше загострити проблему інтеграції іноземців, що дуже актуально для багатьох країн Євросоюзу [2].

Висновки. Демографічна ситуація в країнах Євросоюзу є доволі складною, передусім це стосується держав, які є членами ЄС нещодавно (Румунія, Болгарія, країни Балтії). І за прогнозами населення країн ЄС буде знижуватися. До 2050 р. кількість населення буде збільшуватися лише в шести країнах: Ірландії, Кіпрі, Мальті, Нідерландах, Швеції та Великій Британії. Населення Франції, Нідерландів та Кіпру буде збільшуватися до 2040 р., після чого піде на спад.

Тому основні зусилля країни ЄС спрямують на ефективну та дійову демографічну політику, хоча в деяких із них чітко виділяється наполегливе прагнення збільшити народжуваність. Так, Швеція наголошує на рівноправності між чоловіками та жінками, надає в разі народження дитини комплексну підтримку у вигляді вищих сплат матерям, вільного робочого графіка для обох батьків і допомоги за доглядом за дитиною. Франція пишається своєю загальновідомою демографічною політикою, спрямованою на збільшення рівня народжуваності, зокрема держава стимулює родини з дітьми податковими пільгами й соціальними сплатами.

Література:

1. Слука А.Є. Демографічні проблеми Західної Європи / Слука А.Є. // Сучасна Європа. - 2000, № 4. - С.93-99.

2. Справка: Демографическая ситуация в Европе [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.dw.com/ru/справка-демографическая-ситуация-в-европе/a-2753234.

3. Офіційна веб-сторінка Євростату [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://ec.europa.eu/eurostat.

4. Цвігун І. А. Смертність населення України та її соціально-економічні наслідки / І. А. Цвігун // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – Т. 3, № 2. – С. 160–164.

5. Людський розвиток в Україні: мінімізація соціальних ризиків (колективна науково-аналітична монографія) / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, Держкомстат України, 2010. – 496 с.

6. Населення України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://database.ukrcensus.gov.ua

7. Крилова І.Г., Лисковецька Т.П. Зміна типу населення Миколаївської області як наслідок процесів його відтворення / І.Г. Крилова // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки : збірник наукових праць, за ред. Івана Кіщака. – 2016. – №1(6) — С.84-87.

УДК 314.15

ПРИРОДНИЙ РУХ НАСЕЛЕННЯ У ПРОЦЕСАХ ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ

Є.С. Калініна, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: канд. екон. наук., доцент. Крилова І.Г

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено вплив природного руху населення України на процеси його відтворення.

Ключові слова: відтворення населення, природний рух, народжуваність, смертність.

Постановка проблеми. Природний рух населення є таким явищем, що першочергово впливає на соціально-економічний стан як окремих адміністративних регіонів, так і цілої країни. В останні роки в Україні погіршилась демографічна ситуація. Кожного року скорочується кількість новонароджених, натомість зростає кількість померлих осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Детальні дослідження і прогнозування даної проблеми здійснювали багато українських вчених, зокрема такі як Олешенко Л.М., Лібанова Е.М., Смаглюк А.А.,Позняк О.В., Геєць В.М., Крилова І.Г. Дослідження та аналіз процесів відтворення населення є надзвичайно актуальною проблемою для України і вчені довели, що демографічна ситуація в Україні давно набула демографічної кризи.

Постановка завдання. Дослідити природний рух населення України та визначити чинники, які безпосередньо впливають на формування його чисельності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна геодемографічна ситуація населення України визначається як кризова. Підвищується смертність, знижується народжуваність. Ще з 1991 р. рівень смертності населення України став перевищувати рівень народжуваності. Це, зрештою, призвело до депопуляції, тобто зменшення загальної кількості населення України. Процеси депопуляції населення спочатку охопили сільську місцевість, а згодом і міста. В Україні є сотні сіл, в яких упродовж року не народжується жодної дитини. Такі села є вимираючими в буквальному розумінні слова. Природний приріст сільського населення загалом у країні становить - 10 %. У містах цей показник удвічі вищий, однак також від'ємний [3].

Відтворення населення – це історично і соціально економічно обумовлений процес постійного і безперервного поновлення людських поколінь. В процесі відтворення населення можна виділити такі виду руху: 1) природний – характеризується результатом процесів народження і смерті людей; 2) міграційний – це механічне просторове переміщення з економічних, політичних, релігійних причин; 3)

соціальний – процес зміни складу населення внаслідок його соціально-економічного та культурного розвитку [3].

Головними складниками геодемографічного процесу є природний та механічний рух населення. Це найпоширеніші і водночас діагностичні характеристики демографічних ситуацій та демографічних процесів. Природний рух населення – це показник, який визначає зміну чисельного кількості народонаселення в результаті таких процесів, як народжуваність і смертність. Об'єктом дослідження природного руху є статистичні сукупності, такі як: чисельність померлих, чисельність народжених, число зареєстрованих шлюбів та розлучень, а також чисельність всього населення.

Залежно від співвідношення між кількістю народжених і померлих та величини природного приросту виділяють різні типи відтворення населення: традиційний, якому притаманна висока нерегульована народжуваність і висока смертність; сучасний, обумовлений соціально-економічним розвитком, зростанням рівня життя, досягненнями медицини, емансипацією [3].

Показник природного приросту населення функціонально узагальнює сукупність народжень і смертей, що веде до зміни чисельності населення природним шляхом. Він характеризує процес природного відтворення населення, відновлення поколінь. Показники природного руху населення бувають відносними, а також абсолютними. Абсолютними прийнято вважати: число осіб, які народилися за інтервал часу; число осіб, померлих за інтервал часу; природний приріст (убуток), що становить різницю між першими і другими. Відносні показники природного руху населення – це коефіцієнти смертності, народжуваності та природного приросту. Основними компонентами природного відтворення населення є народжуваність і смертність.

Таблиця 1 Показники демографічного відтворення населення України

Роки	Народилося, тис. осіб	Померло, тис. осіб	Природний приріст (зменшення), тис. осіб
1990р.	657,2	629,6	+27,6
1991р.	630,8	669,9	-39,1
1992р.	596,8	697,1	-100,3
1995р.	492,9	792,6	-299,7
2000р.	385,1	758,1	-373,0
2005р.	426,1	782,0	-355,9
2010р.	497,7	698,2	-200,5
2015р.	411,8	594,8	-183,0

Джерело [2]

Народжуваність – це кількісний показник, що відображає загальне число новонароджених протягом певного періоду на конкретно визначеній території. Народжуваність вимірюється кількістю новонароджених на 1000 жителів регіону за 1 рік. Під смертністю розуміють процес вимирання поколінь і розглядають як масовий процес, що складається з одиничних смертей, які настають у різному віці. Народжуваність разом із смертністю та міграцією визначають динаміку приросту населення.

Дані таблиці свідчать про те, що останній приріст в Україні був у 1990 році, починаючи з 1991 року в Україні спостерігалось природне зменшення населення. Найбільше природне зменшення було в 2000р. (-373,0 тис. осіб). Зменшення показників природного приросту населення зумовило несприятливу демографічну ситуацію. Відтворення населення в різний час і на різних територіях може бути розширеним, простим або звуженим. У XX ст. в Україні не раз траплялося звужене відтворення населення, однак загалом переважав розширений тип відтворення населення, а у 20-х рр. XX ст. Україна мала одні з найвищих показників народжуваності і природного приросту населення в Європі. Наприкінці XX ст. природний приріст різко скоротився: відбулося як скорочення показників народжуваності, так і зростання показників смертності.

Починаючи з 1991 р., Україна ввійшла у період звуженого відтворення населення, який триває й досі. Природний приріст став від'ємним, його значення в окремі роки опускалися до позначки -7 ‰ (це означає, що на кожну тисячу населення в Україні щорічно помирало на 7 осіб більше, аніж народжувалося). Нині ці показники є найнижчими серед усіх країн Європи і світу. Україна також у групі країн, що мають сумну європейську першість за низькими показниками народжуваності (8 – 10 %) і високими показниками смертності (16 ‰) [1]. Це зумовлено багатьма чинниками, найважливішими з яких є: зниження рівня і якості життя людей у період економічної кризи, ускладнення екологічної ситуації після аварії на Чорнобильській АЕС, старіння населення.

Показники природного руху населення мають значні відмінності у регіонах України. Найбільші природні втрати населення спостерігаються у північно-східних, східних і деяких центральних областях (-10 ‰), лідером за природним скороченням є Чернігівська область (-13 ‰). Високі вони також в областях центрального Полісся і Придніпров'я, дещо менші – у південних регіонах. Західні області та м. Київ на загальноукраїнському тлі виглядають найкраще, хоча також мають від'ємний природний приріст населення (- 2 ‰). Єдиною областю, в якій відтворення населення

близьке до простого, а в окремі роки характеризується навіть незначним додатнім приростом, є Закарпатська [1].

Висновки. Отже, сучасна демографічна ситуація в Україні досить складна. Україна належить до держав із таким типом відтворення населення, який характеризується низькими показниками народжуваності, зростанням смертності і незначним природним приростом населення. Зниження показників природного приросту населення негативно позначається на статево-віковій структурі, формуванні трудоресурсного потенціалу та інших демографічних процесах. З метою поліпшення демографічної ситуації необхідно спрямувати соціально-економічну політику на розв'язання найгостріших проблем в сім'ї: стимулювання народжуваності, підвищення медичного обслуговування, посилення охорони та оплати праці, поліпшення побутових умов і впровадження здорового способу життя, створення широкої мережі державних недержавних служб соціальної допомоги.

Література:

1. Джаман В. О. До проблеми територіальних особливостей демографічних процесів в Україні / В. О. Джаман // Укр. геогр. журн. – 1998. – № 3. – С. 13 - 18.
2. Природний рух населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://svitohlyad.com.ua/osvita/pryrodnyj-ruh-naselennya
3. Крилова І.Г., Лисковецька Т.П. Зміна типу населення Миколаївської області як наслідок процесів його відтворення / І.Г. Крилова // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки : збірник наукових праць, за ред. Івана Кіщака. – 2016. – №1(6) — С.84-87.
4. Характеристика демографічної ситуації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/ekologiya/harakteristika_demografichnoyi situatsiyi
6. Крилова І.Г., Коваленко А.В. Демографічний процес у відтворенні та формуванні людського капіталу сільського населення України / І.Г. Крилова // Польский мультинаучный журнал «Восточно-Европейский научный журнал» (East European Scientific Journal). – 2016. – №4(8) — С.84-87.
7. Крилова І.Г. Демографічні характеристики трудового потенціалу сільського населення України / І.Г. Крилова // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2011. – Вип.2. – С.49–54.
8. Демографічні прогнози [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-9BB73CE821C4/list-B8AFBC4326

УДК 330.342

ОСНОВИ СТРАТЕГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Я.П. Капуста, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент. Мельник І.О.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті надано основні елементи методології стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки та розроблена модель управління ефективністю економічного розвитку. Запропоновано принципи управління ефективністю економічного розвитку. Ключові слова: методологія, сталий розвиток, ефективність управління, модель правління.

Постановка проблеми. Забезпечення сталого розвитку держави повинно ґрунтуватися не тільки на мобілізації всіх його ресурсів і реальній оцінці власних потенційних можливостей, а також всебічно використовувати новітні методологічні підходи та сучасні розробки. Однією з найважливіших умов, яка забезпечує прискорення наукових досліджень, є розробка нових теорій і методологій наукового пізнання й дослідження у взаємозв'язку з використанням сучасних інформаційних та інноваційних технологій. Тому при вивченні економічних проблем, явищ або інших процесів в управлінні важливої ролі набувають питання методології. Розробка методологічних основ управління регіональними системами, як складових елементів національної економіки, у досягненні стратегічних цілей зумовлюють її важливість та актуальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ефективність і якість управління економічними системами визначаються обґрунтованістю методології вирішення існуючих проблем, тобто підходів, законів і закономірностей, принципів і методів. Без обґрунтованої теорії практичні дії залишаться недосконалими. Розглядаючи термін «методологія» ми дійшли до висновку, що у сучасних джерелах він трактується по різному, проте його розуміють і розглядають як вчення про структуру, логічну організацію, методи і засоби діяльності. Методологія утворює необхідний компонент будь-якої діяльності, оскільки є системою принципів і способів організації й побудови теоретичної та практичної діяльності суб'єктів господарювання. Проблемі дослідження методологічних підходівщодо розвитку економічних систем приділяють увагу багато сучасних вчених, а саме Амоша О.І., Геєць В.М., Верхоглядова Н.І., Клебанова Т.С., Боровских Н., Васильченко Г.В., Герасимчук З.В., Краєвський В.В., Лазарєв В.М., Мазур К.В., Новіков А.М, Павлюк А.П. та інші. Процес функціонування національної

економіки як системи уявляє собою результат безлічі одночасно діючих і взаємопов'язаних факторів, що потребує проведення постійних досліджень та врахування максимально можливої кількості факторних ознак, і саме методологія супроводжує ці процеси та є фундаментальною базою пізнання їх на всіх етапах дослідження.

Постановка завдання. Мета статті полягає у з'ясуванні терміну «методологія» та розробці методологічних основ стратегічного забезпечення сталого економічного розвитку національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні енциклопедичні визначення методології наступні: методологія (від «метод» і «логія») – вчення про структуру, логічну організацію, методи і засоби діяльності [1, 2, 3, 4]. Методологія – система принципів і способів організації й побудови теоретичної та практичної діяльності, а також вчення про цю систему [5]. Автор роботи [6, с.14] визначає методологію як науку про методи і організацію діяльності людей. У інших джерелах надається інше формулювання цього поняття. Методологічні питання різних процесів люди почали досліджувати з давніх часів. Починаючи з Рене Декарта [7], і раніше, методологія розглядалася тільки як вчення про методи діяльності (метод і «логос» – вчення). У філософському словнику [8] визначенню методології надається наступні два трактування, а саме, методологія це:

1) сукупність прийомів дослідження, які використовуються в науці;

2) вчення про метод пізнання й перетворення світу.

В теперішній час можна зустріти аналогічні трактування, наприклад, автор роботи [6] дає поняттю «методологія» два значення, це: система певних способів і прийомів, вживаних у тій або іншій сфері діяльності (у науці, політиці, мистецтві тощо); і, вчення про цю систему, загальна теорія методу, теорія у дії.

Держава, як відкрита соціально-економічна система, складається з окремих його елементів – регіонів. З метою підвищення ефективності функціонування й розвитку регіонів мають бути розроблені універсальні моделі й підходи, як головні складові методологічних основ стратегічного управління ефективністю регіонального та національного розвитку. Використання таких основ дозволить упорядкувати функції та об'єднати їх до цілісної системи з певними характеристиками і певною логічною структурою, а також алгоритмом її здійснення.

Основним аспектом формування методологічних основ стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки є визначення найбільш значущих компонентів. Тому саме система формування структури,логічної організації,

методів і засобів діяльності стосовно ефективності економічного розвитку може бути визначена ключовим елементом з напрямку досягнення поставлених цілей.

Американський фахівець з управління виробництвом і прихильник «функціонального» керівництва Г. Емерсон вважав ефективність основним завданням управління. Одна з головних його заслуг полягає в тому, що він встановив зв'язок ефективності та функціональності [9, с.117].

Основні елементи методологічних основ стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки представимо схематично на рис. 1.

Рисунок 1- Методологічні основи стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки

Враховуючи ці елементи, а також основи теорії управління маємо розробити модель управління ефективністю економічного розвитку з метою уникнення диспропорцій у розвитку економічних систем та підвищення рівня економічних показників. Зазначимо, що розроблена модель, а також відношення суб'єкта і об'єкта управління є ключовим елементом методологічних основ стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки (рис. 2).

Рисунок 2 - Модель управління ефективністю економічного розвитку

Суб'єкт і об'єкт управління знаходяться в постійній взаємодії за допомогою обміну економічною інформацією, внаслідок чого здійснюється сам процес управління. Між суб'єктом і об'єктом управління встановленозв'язок, за допомогою чого відбувається обмін інформацією завдяки каналам прямого і зворотного зв'язку. Зворотний зв'язок необхідний для того, щоб своєчасно реагувати на поточну ситуацію в національній економіці загалом та частково – в регіонах, як основних складових національної економіки. На основі отримання і аналізу інформації щодо стану об'єкта управління суб'єкт управління ухвалює рішення, тим самим забезпечуючи дію на об'єкт.

Методологічні підходи до управління економічним розвитком мають передбачати виявлення закономірностей функціонування національної економіки та базуватися на відомих наукових теоріях. Використання системного підходу є невід'ємною частиною в управлінні ефективністю економічного розвитку. Основна теза полягає в тому, що управління ефективністю економічного розвитку не може здійснюватися в ізольованих умовах. Помилкові, або неправильні дії в управлінні окремими елементами можуть надати негативну синергетичну дію на економічну систему відповідного ієрархічного рівня. Зважаючи на це, використання системного підходу дозволить уникнути ситуації, при якій можуть створитися негативні передумови для виникнення дестабілізуючих зон економіки та їх подальшого розвитку.

Системність методології зумовлена ще й тим, що в основі будь-якого управління має бути покладено ідею порядку й гармонії. В основі формування методологічних

основ стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки покладено системний підхід, завдяки чому повинно бути дотримання принципів системності, які є початковими положеннями, та на основі яких здійснюється їх побудова, функціонування і розвиток. Принципи відображають закономірності дій в системі управління ефективністю економічного розвитку, та на їх базі будуються процеси прийняття стратегічних рішень у просторі та у часі.

Враховуючи попередні дослідження [3, 5, та ін.], до найважливіших принципів управління ефективністю економічного розвитку слід віднести наступні: цільовій спрямованості економічного розвитку, цілісності, еквіфінальності, єдності, зв'язності, децентралізації, ієрархічної впорядкованості, функціональності, модульної побудови та ін. Вважаємо за доцільне використання цих принципів при розробці моделі та системи стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки.

Принцип цільової спрямованості економічного розвитку – це основа економічної діяльності, що полягає у визначенні видів робіт з урахуванням їх вагомості з метою досягнення умов щодо забезпечення сталого економічного розвитку суб'єктів господарювання. Принцип цілісності системи – дозволяє розглядати суб'єкт господарювання як єдину, складну економічну систему, що складається з різноякісних взаємодіючих елементів, які одночасно, але з різним ступенем впливу, діють на кінцеві результати. Доцільним проводити дослідження економічної системи на національному та регіональному рівнях з урахуванням сукупності економічних, екологічних та соціальних показників. Принцип оптимального поєднання централізації й децентралізації – полягає в оптимальному розподілі (делегуванні) повноважень суб'єктам ієрархічних рівнів щодо формування та ухвалення стратегічних рішень.

Всі складові системи повинні розглядатися у взаємозв'язку, єдності та взаємодії всіх їх функціональних сторін, компонентів і частин. При реалізації стратегічних планів цілісність цих елементів забезпечується шляхом відповідних методів аналізу і синтезу. Принцип ієрархічної впорядкованості підкреслює наявність рівнів управління, відображаючи загальну закономірність суспільного соціально-економічного устою. Одне з основних завдань, яке покладено в основу ієрархічної структури системи в умовах нестійкої економіки є підвищення ефективності всіх рівнів управління. У загальній ієрархічній схемі підсистеми різних рівнів знаходяться у відносній відособленості. Цю відносну самостійність можна розглядати як деяку властивість підсистем, які мають відносну незалежність у відношенні до вище та нижче розташованих ієрархічних підсистем.

Принцип існування взаємозв'язків між елементами (зв'язність) припускає, що з системних позицій мають значення не будь-які, а лише суттєві зв'язки між елементами економічної системи, які визначають інтеграційні властивості системи у вигляді цілісного утворення. Принцип інтегративності передбачає те, що інтегративна якість властива лише системі в цілому, і не властива жодному з її елементів окремо. Принцип кінцевої мети припускає пріоритетність результату над іншими складовими.

Вважаємо за доцільне використання цих принципів у стратегічному забезпеченні сталого розвитку національної економіки. Ці принципи системного підходу застосовні до управління ефективністю економічного розвитку і дозволять врахувати весь комплекс взаємозв'язків, а також забезпечити системну інтеграцію регіональних економічних систем. Ефективність розвитку національної економіки залежить від її конкурентоспроможності, а, отже, управління ефективністю повинно бути спрямовано на підтримку і підвищення конкурентоспроможності, як окремих регіонів, так і всієї держави.

Необхідно відзначити, що цілі кожного регіону з урахуванням економічних, соціальних та екологічних аспектів, повинні бути узгоджені та інтегровані до загальнодержавної системи. Це дозволить скоординувати алгоритми дій різних рівнів управління з урахуванням чинного законодавства і законопроектів, що розробляються. Визначаючи за стратегічними напрямами цілі управління, можна відзначити, що мета стратегічного управління ефективністю повинна відповідати регіональним цілям, у той же час, як мета регіонального розвитку, повинна відповідати загальнонаціональним цілям держави.

На нашу думку цілі стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки ґрунтується на управлінні ефективністю регіонального розвитку, мають довгостроковий характер і тому мають бути сформульовані відповідні завдання і розроблені плани. Підвищення ефективності економічного розвитку кожного регіону не може здійнюватися тільки за рахунок екстенсивних форм розвитку. Обов'язковою умовою є якісна зміна підходів, а це вимагає залучення інвестицій, заміну технологій, впровадження інновацій тощо. При розробці окремих складових методологічних основ стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки маємо виділити функції управління. До основних функцій можна віднести: планування, організація, керівництво, мотивація і стимулювання, контроль і регулювання. Також необхідно враховувати співвідношення обсягів «результати – витрати», які існують в економічних системах.

Висновки. Вважаємо, що одне з головних завдань органів державної влади полягає у тому, щоб об'єднати інтереси всіх суб'єктів управління, створити алгоритми їх взаємодії з метою підвищення ефективності економічного розвитку регіонів за комплексом соціальних, економічних і екологічних показників. Процес ефективного управління є сукупністю цілеспрямованих дій, які мають створити оптимальні умови щодо стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки шляхом ефективного використання ресурсів, розширення взаємозв'язків між складовими елементами регіональних економічних систем з метою забезпечення ефективного відтворення потенціалу регіонів та як наслідок розвитку держави у цілому. Формування методологічних основ стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки є предикатом науково-організаційної дії та повинно бути невід'ємною частиною розробки системи стратегічного стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки.

Література:

1. Большой энциклопедический словарь. – М.: Большая Российская энциклопедия, СПб.: «Норит», 2000. – 1456 с.

2. Боровских Н. Конкурентные стратегии: методология формирования и развития / Н. Боровских // Маркетинг. – 2005. – №2(81). – С.37–48.

3. Веснин В.Р. Стратегическое управление / Веснин В.Р. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 318 с.

4. Загвязинский В.И. Методология и методика дидактического исследования. – М.: Педагогика, 1982. – 160 с.

5. Флювъерг Б. Стратегические оценки / Б. Флювъерг // Экономическая политика, – 2006. – №1. – С. 77-

6. Нормативно правова база. Міністерство соціальної політики України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/ru /publish/article?art_id=72519.

7. Джеймс П. Все возможные миры. История географических идей / П. Джеймс, Дж. Мартин. – М.: Прогресс, 1988. – 672 с.

8. Философский энциклопедический словарь Редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичев и др. – 2-е изд. – М.: Сов. Энциклопедия, 1989. – 815 с.

9. Оценка результатов Встречи на высшем уровне в Йоханнесбурге: что нового она принесла. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.un.org/russian/ conferen/wssd/story.htm.

УДК 314.116-026.24

ОЗНАКИ ДЕМОГРАФІЧНОЇ КРИЗИ

О.А. Катеринюк, здобувач вищої освіти
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Крилова І.Г.
Миколаївський національний аграрний університет

Проаналізовано процеси відтворення населення України, досліджено вплив демографічної кризи на процеси його відтворення, визначено наслідки демографічної кризи для економіки країни.

Ключові слова: демографічна криза, народонаселення, демографічний вибух, старіння населення.

Постановка проблеми. Державне регулювання у сфері соціального захисту базується на демографічних показниках і особливостях демографічного розвитку та проблемах, які його супроводжують. Демографічна ситуація в Україні зумовлена негативним впливом двох світових війн, голодомором, Чорнобильською трагедією. Економічна криза 1990-х рр. і нинішня екологічна та соціально-економічна ситуація ще більше загострили демографічні проблеми. Суттєві скорочення чисельності населення, зниження тривалості життя і стрімке падіння народжуваності, від'ємне сальдо міграції дають підстави кваліфікувати їх як ознаки демографічної кризи.

Старіння населення, викликане критичним зниженням народжуваності та високим рівнем смертності осіб працездатного віку, негативно позначається на системі соціального захисту. Дисбаланс працездатного і непрацездатного населення призводить до нестабільного функціонування системи життєзабезпечення населення, створює проблеми в наданні пенсій, соціальної допомоги та соціальних послуг, змінює ситуацію на ринку праці, в освіті та охороні здоров'я. Демоекономічне навантаження на працездатних громадян з кожним роком зростає, що загрожує національній безпеці країни. Отже, такий стан стає викликом для системи соціального захисту і зумовлює невідворотність її модернізації

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Провідними фахівцями у сфері демографії є науковці Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, серед яких Е.Лібанова, І.Курило, О.Макарова, Л.Черенько. Ряд учених у своїх дослідженнях засвідчують тісний взаємозв'язок демографії з економічною та

соціальною політикою, з національною безпекою, зокрема В.Гошовська, Н.Рингач, В.Скуратівський, В.Стешенко, С.Пірожков.

Постановка завдання. Дослідити вплив демографічної кризи на економічну ситуацію в країні, проаналізувати процеси відтворення населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Демографічна криза» - термін, що позначає сукупність виникаючих демографічних проблем як в окремому суспільстві, так і в цілому на планеті. Кризою зазвичай вважаються серйозні проблеми з чисельністю населення, що ведуть за собою політичні та економічні проблеми. Основні типи демографічної кризи: значне скорочення чисельності населення (подібна ситуація склалася в Росії, і інших країнах пострадянського простору та Європи); старіння населення при збереженні його в чисельності (спостерігається в Японії, де кількість громадян залишається стабільною багато років, але середній вік їх зростає); різке зростання населення (характерний для країн , що розвиваються – Китай, країни Африки, Індія).

Серед найважливіших проблем народонаселення, які загрожують найбільш негативними наслідками можна виділити: різке зростання населення (демографічний вибух) у країнах що розвиваються та загроза депопуляції (демографічна криза) в економічно розвинених країнах. До проблем народонаселення слід віднести також неконтрольовану урбанізацію в країнах, що розвиваються, кризу великих міст у деяких розвинених країнах, стихійну міграцію, як внутрішню так і зовнішню, яка ускладнює політичні відносини між державами.

Демографічна ситуація в Україні залишається надзвичайно складною. Основними показниками демографічної кризи, являються: падіння народжуваності, від'ємне сальдо міграції, скорочення чисельності народжуваності, зниження тривалості життя. Останній приріст населення в Україні спостерігався в 1990р., а в Миколаївській області в 1991р.(+311 осіб), а в 1992р. зафіксовано природне зменшення (-1145 осіб).

Відмітимо, що найсуттєвішою причиною смертності населення України є хвороби системи кровообігу(62,5% в 2005р. і 68% в 2015р.), новоутворення (91,8 в 2005р. та 79,5% в 2015р.), зовнішні причини смерті(70% в 2005р. та 34,6% в 2015р.).

В Україні має місце критичний спад народжуваності, який розпочався ще з кінця 1980-х рр., різко знизився протягом 90-х рр. і нині продовжує залишатися на граничному рівні. Навіть якщо тривалість життя зростатиме дуже інтенсивно, бажаного приросту чи, принаймні, скорочення темпів зниження чисельності це не забезпечить. Оптимістичні демографічні сценарії передбачають збільшення народжуваності

максимум до 1,5 дитини на одну жінку, а для простого відтворення необхідно мінімум 2,1-2,2, адже певний відсоток дітей помирає.

Основними соціально-економічними причинами скорочення народжуваності є зниження рівня і якості життя, нестабільність, невпевненість у завтрашньому дні, ліквідація дотацій на товари дитячого асортименту та послуги і відповідне їх багаторазове подорожчання. Скорочення народжуваності відбувається також через погіршення репродуктивного здоров'я населення, що позначається на високому рівні безпліддя та невиношуванні вагітності. Значною є кількість і штучного переривання вагітності, що викликає ускладнення та призводить до смерті кожної десятої жінки. Щорічні репродуктивні втрати становлять майже 40 тис. ненароджених дітей.

Зменшення кількості населення внаслідок зниження народжуваності змінює ситуацію на ринку праці, поєднуючи в собі протилежні тенденції: кон'юнктуру дефіциту і водночас надлишку робочої сили. У структурі зайнятості передусім вивільнятиметься надлишок вихователів, учителів, викладачів. Тому при формуванні плану набору у вищі навчальні заклади необхідно коригувати прийом абітурієнтів на відповідні спеціальності. Значне старіння населення потребуватиме збільшення кількості соціальних працівників, медиків, надавачів соціальних послуг тощо. З огляду на сучасну регіональну специфіку структури зайнятості населення можна припустити, що проблеми нестачі кадрів для низки галузей економіки більш гостро постануть саме в східних промислових областях, а питання соціального захисту, сімейного догляду та медичного патронажу непрацездатних - у демографічно найстаріших північних, північно-східних та окремих центральних регіонах України

Старіння населення впливає на склад робочої сили, структуру виробництва і споживання та детермінує збільшення витрат у системі соціального захисту - виплат пенсій, різних видів соціальної допомоги, соціальних і професійних пільг, збільшення коштів на утримання закладів соціального і медичного обслуговування, розширення спектру надання соціальних послуг тощо. Внаслідок цього збільшується кількість пенсіонерів і відповідно зростає податковий та пенсійний тягар на трудоактивних громадян. Старіння робочої сили негативно позначається і на якості праці, зокрема через неготовність осіб передпенсійного віку опановувати новітні технології, набувати нові навички, що може стати непереборним бар'єром розвитку сучасних соціально-трудових відносин [1].

Масштабна зовнішня трудова міграція веде до скорочення частини населення продуктивного віку, що вже нині має негативні наслідки для пенсійного забезпечення. З одного боку, збільшується навантаження на працююче населення з утримання

пенсіонерів, оскільки Пенсійний фонд України недоотримує пенсійні внески для виплати пенсій нинішнім пенсіонерам. З другого - трудові мігранти фактично не заробляють собі пенсію, оскільки працюють переважно нелегально, відповідно не сплачують пенсійні внески. Крім того, зовнішня трудова міграція практично призводить до сирітства дітей через багаторічну відсутність одного чи обох батьків, вимагаючи додаткових витрат від держави на розв'язання проблем соціального сирітства. Отже, «заробітчанство» створило надто серйозні економічні, соціальні та морально-психологічні проблеми для українського суспільства.

Висновки. Таким чином, демографічна криза негативно впливає на соціальний захист населення, що викликано: старінням населення, низькою середньою тривалістю життя, гендерною диференціацією смертності та тривалості життя, значними міграційними втратами населення продуктивного віку та їх високого професійно-кваліфікаційного рівня.

Отже, важливим завданням для влади на сучасний момент є підвищення тривалості повноцінного активного життя громадян та подовження здорового життя в економічно активний період, зміцнення людського потенціалу.

Література:

1. Проблема демографічного дефіциту: соціально-економічні наслідки та шляхи розв’язання [Гавриш В. П., Гавриш Г. І., Драганова Т. П.] 1994. – С. 524-527.

2. Крилова І.Г., Лисковецька Т.П. Зміна типу населення Миколаївської області як наслідок процесів його відтворення / І.Г. Крилова // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки : збірник наукових праць, за ред. Івана Кіщака. – 2016. – №1(6) — С.84-87.

3. Офіційний сайт державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua

УДК 006.034:316(477)

ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ УКРАЇНИ

А.В. Колбудська, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Крилова І. Г.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглядаються проблеми правового регулювання державних соціальних стандартів в Україні. Досліджується сутність прожиткового мінімуму як базової величини для встановлення державних соціальних стандартів.

Ключові слова: стандарт, державні соціальні стандарти, соціальні гарантії, прожитковий мінімум.

Постановка проблеми. Державні соціальні стандарти — це встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій. Метою встановлення державних соціальних стандартів і нормативів є: 1) визначення механізму реалізації соціальних прав та державних соціальних гарантій громадян, передбачених Конституцією України; 2) визначення пріоритетів державної соціальної політики щодо забезпечення потреб людини в матеріальних благах і послугах та фінансових ресурсів для їх реалізації; 3) визначення та обґрунтування розмірів видатків бюджетних коштів і коштів соціальних фондів на соціальний захист і забезпечення населення та утримання соціальної сфери. Ці державні соціальні стандарти обов'язково враховуються при розробці програм економічного і соціального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика правового регулювання державних соціальних стандартів та гарантій в Україні не є новою для дослідження в праві соціального забезпечення. Цю тему в своїх роботах висвітлювали вітчизняні В. М. Андріїв, Н. Б. Болотіна, М. Л. Захаров, Л. І. Лазор, О. Е. Мачульська, та інші. Разом з тим, розвиток національного законодавства України потребує і надалі глибокого вивчення та аналізу концептуальних основ соціального забезпечення.

Постановка завдання. Дослідити проблеми правового регулювання державних соціальних стандартів в Україні; сутність прожиткового мінімуму як базової величини для встановлення державних соціальних стандартів.

Виклад основного матеріалу дослідження. З лінгвістичних позицій під поняттям «стандарт» – (від англ. standard – норма – взірець), розуміється в широкому розумінні слова, зразок, еталон для наслідування. Існування сучасної цивілізованої держави неможливе без визначення головних напрямків як внутрішньої так і зовнішньої політики, стандартів соціального забезпечення. На законодавчому рівні

вперше стандарти соціального забезпечення були визначені Загальною декларацією прав людини, прийнятою і проголошеною Генеральною Асамблеєю ООН 10.12.1948 р. згідно якої, кожна людина, як член суспільства, має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави.

Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдівства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини [1]. Перш за все важливо розглянути змістовну сутність економічної категорії «соціальні гарантії». Поняття «гарантія» походить від французького «garantie» – забезпечення, запорука, «соціальна» – від латинського «socialis» – суспільний. Згідно із Законом України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», який набрав чинності з 07.11.2000 р. «Державні соціальні стандарти – встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій; державні соціальні гарантії – встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму». Прожитковий мінімум (ПМ) – це вартісна величина, яка достатня для забезпечення нормального функціонування організму людини та збереження її здоров'я і складається з набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості [2].

Таблиця 1 Державні соціальні гарантії в Україні (2017 рік, грн)

Показники	Період		
Розмір прожиткового мінімуму:	з 01.01	з 01.05	з 01.12
- працездатні особи	1600	1684	1762
- особи, які втратили працездатність	1247	1312	1373
- діти віком до 6 років	1355	1426	1492
- діти віком від 6 до 18 років	1689	1777	1860
- загальний показник	1544	1624	1700
Мінімальна заробітна плата	3200		
Погодинна мінімальна заробітна плата	19,34		

Джерело [2]

Відповідно до багатьох Законів України соціального спрямування, ПМ є основним соціальним стандартом, який застосовується для загальної оцінки рівня життя населення в Україні, є основою для реалізації та розроблення окремих державних соціальних програм. Важливість прожиткового мінімуму пов'язана також з тим, що за допомогою цього стандарту встановлюється кількість бідного населення, у якого доходи менші за величину ПМ. Верховною Радою України прийнято Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік». Статтею 9 вищезазначеного закону установлено, що у 2017 році рівень забезпечення прожиткового мінімуму для призначення допомоги відповідно до закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім‘ям» у відсотковому співвідношенні до прожиткового мінімуму для основних соціальних і демографічних груп населення становить: для працездатних осіб - 21 відсоток, для дітей - 85 відсотків, для осіб, які втратили працездатність, та інвалідів 100 відсотків відповідного прожиткового мінімуму.

Висновок. Отже, державні соціальні стандарти і нормативи в Україні застосовуються з урахуванням можливостей держави та втіленого в міжнародних правових актах світового досвіду соціальної політики для підтримки гідного рівня життя населення. Прожитковий мінімум встановлює механізм соціального захисту малозабезпеченого населення, оскільки на його основі затверджуються всі державні соціальні гарантії, а тому він є одним із найважливіших стандартів у системі забезпечення добробуту населення країни. Не слід допускати зниження мінімальної заробітної плати нижче за прожитковий мінімум та наближати її до мінімального споживчого бюджету, при цьому мінімальна заробітна плата по відношенню до середньої має складати 40-60%, що відповідає показникам економічно розвинутих країн. Стратегічною метою державної політики доходів має бути доведення мінімальних соціальних гарантій до рівня нормативів вартості життя та удосконалення системи соціальної допомоги і виплат, механізмів захисту грошових доходів населення від інфляції.

Література:

1. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http: //zakon.nau.ua/doc/

2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http: //uszn.dl.kr-admin.gov.ua/index.php/143-derzhavni-standarti-na-2017-rik

УДК 314.114(477)

ПРИРОДНИЙ РУХ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

І.С. Колесниченко, здобувач вищої освіти
Науковий керівник: канд.екон. наук, доцент. Крилова І.Г
Миколаївський національний аграрний університет

У статті визначені сутність поняття природного руху, досліджено основні складові та характеристики природного руху населення. Проаналізовано природний рух населення України у 2016 році.

Ключові слова: природний рух населення, народжуваність, смертність, природний приріст.

Постановка проблеми. Важливою причиною сучасної демографічної кризи в Україні є переважання чисельності померлих над народженими. Отже, природний рух населення значно визначає демографічну ситуацію в країні. Головною проблемою перевищення смертності над народжуваністю, (а зростання смертності і зменшення народжуваності в Україні почалося ще з 1965 року), є погіршення здоров'я нації, зниження рівня і якості життя населення. Негативно позначається на природному прирості населення і розпад традиційної української сім'ї, що супроводжується зростанням кількості розлучень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням важливих сучасних демографічних проблем в Україні займаються відомі вчені: Гнибіденко І., Курило І., Лібанова Е., Макарова О., Якуба К. та багато інших. Їх наукові надбання є цінними для дослідження проблеми природного руху країни [1].

Постанлвка завдання.Метою роботи є аналіз природного руху населення України в динаміці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кількісні характеристики населення формуються під впливом його природного та механічного руху. Природний рух населення у широкому розумінні — це відтворення населення шляхом зміни поколінь. Воно відрізняється від механічного руху (міграції) тим, що характеризує демографічні показники. Зміни кількості населення, його структури на певній території за певний часовий відрізок характеризують демографічний процес. Залежно від тенденцій кількісних і якісних змін населення впродовж певного періоду, виділяють висхідний, стагнаційний та низхідний типи геодемографічного процесу. Природний рух

характеризується показниками народжуваності, смертності, а також природного приросту. Ці показники визначають у відносному та абсолютному вираженні. Абсолютні показники — це загальна кількість народжених або померлих; відносні показники поділяються на темпи і коефіцієнти народжуваності, смертності та природного руху.

Майже в усіх країнах світу нині відбуваються демографічні зміни. XXI століття можна назвати «століттям старіння», про що свідчить більшість демографічних сучасних прогнозів. У доповіді ООН було зазначено, що найближчими десятиліттями населення всіх країн з різним рівнем розвитку буде старіти: у розвинутих країнах частка дітей залишатиметься майже стабільною (16 %), а частка літніх людей зросте удвічі і до 2050 року сягне 32%. Отже, у 2050 році у розвинутих країнах у середньому на одну дитину припадатимуть дві літні людини.

«Старіння» населення – це зростання питомої ваги осіб старше працездатного віку у загальній чисельності населення та зменшення питомої ваги осіб молодше працездатного.

На сучасному етапі в Україні склалася кризова демографічна ситуація. Виявляється вона передусім у низькій народжуваності і у передчасній смертності населення, а також в інтенсивній еміграції українських громадян. Щоб зупинити депопуляцію, кожній сім'ї необхідно мати не менше двох дітей. До початку 90-х років XX століття ця пропорція витримувалась. Слід зазначити, що переконливий досвід розвинутих країн свідчить, що найвища народжуваність має місце у відсталих і бідних країнах. Населення багатих та розвинутих країн більш орієнтовано на позародинні інтереси, менш прагне мати багато дітей. Зниження народжуваності спричинює демографічне старіння, оскільки все менша чисельність населення додається до його молодших груп.

Віковий склад населення суттєво впливає і на демографічні процеси: інтенсивність смертності значно вища серед осіб похилого віку, ніж серед молоді. Відповідно, чим більша питома вага перших, тим більше буде і загальний коефіцієнт смертності (відношення кількості померлих до кількості населення). Кількість народжуваних залежить не від чисельності всього населення, а лише від кількості жінок дітородного віку (у науковій літературі 15-49 років), особливо які знаходяться у найбільш репродуктивному активному віці (18-30 років).

Причини падіння народжуваності не можна зводити лише до економічних негараздів, хоча вони, безумовно, відіграють свою роль. Узагальнення існуючих чинників зниження народжуваності дає підстави виокремити такі групи: економічні,

соціальні, психологічні, фізіологічні. Задоволення потреби в дітях, у материнстві і батьківстві конкурує з низкою інших потреб, тим простіших, чим нижчий рівень життя. Якщо заможні верстви населення так чи інакше оцінюють витрати часу та грошей на забезпечення майбутнім дітям необхідного фізичного, розумового розвитку та професійної підготовки і порівнюють їх із задоволенням власних потреб у розвитку та дозвіллі, то бідні враховують майже елементарні потреби в їжі, одязі, житлі. Не слід очікувати, що з підвищенням рівня життя автоматично зросте і народжуваність. Якби зв'язок був таким простим, не відбулося б істотного скорочення народжуваності в економічно розвинених країнах.

Таблиця 1 Природний рух населення у 2016 році

Групи регіонів за природним зменшенням населення, осіб	Регіони
I до 1500	Волинська, Чернівецька
II 1500-5000	Івано-Франківська, Тернопільська
III 5000-7500	Житомирська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Херсонська, Хмельницька
IV 7500-10000	Вінницька, Київська, Луганська, Сумська, Черкаська
V від 10000	Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Полтавська, Харківська, Чернігівська

Джерело [2]

Останній природний приріст населення в Україні спостерігався у 1990р. Після означеного періоду та до теперішнього часу відбувається природне зменшення. В Україні в 2016 році лише у 2 областях спостерігається природний приріст населення- це Закарпатська (601 особа) та Рівненська (1205 осіб). Інші області відзначилися природним зменшенням населення, значне зменшення спостерігається у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Кіровоградській, Луганській, Сумській, Черкаській та Чернігівській області. Число померлих перевищує число живонароджених більше ніж в 2 рази. Загалом у 2016 році в країні кількість померлих перевищила кількість живонароджених різниця між якими становить -186592 осіб. Отже, найгірші показники природного руху населення зареєстровані в індустріально розвинутих областях. І це не випадково, адже, крім загальних для всієї країни причин

зниження темпів природного приросту, надто негативну роль тут відіграли численні «брудні» підприємства.

Вчені виділяють три демографічні переходи за всю історію людства. При первісно-общинному ладі співвідношення народжених і померлих людей було приблизно однаковим, і приріст населення був мінімальний. Цей тип відтворення населення називається архетипом. Природний рух населення при другому (традиційному) демографічному типі збільшується за рахунок високої народжуваності, яка значно випереджає смертність. Цей період тягнеться аж до розвитку капіталістичного суспільства. А також захоплює період раннього капіталізму. Сучасний, або раціональний тип - це природний рух населення, що характеризується низьким рівнем народжуваності і невисокою смертністю. Більш тривале життя людей пов'язана з розвитком охорони здоров'я і підвищенням рівня життя [3].

Висновок. З кожним роком все більше і більше областей поповнюють список зі значним зменшенням населення в країні і все менше областей, які мають природний приріст. Таке стрімке зменшення чисельності не дає можливості країні розвиватися, адже країна у якій більша кількість людей помирає ніж народжується не має квітучого майбутнього. Українському суспільству ніколи не бути процвітаючим чи навіть стабільним, якщо його населення не матиме відповідних умов життя і не відчуватиме повної безпеки для реалізації нормальної демовідтворювальної поведінки, не буде бачити перспектив для існування й розвитку кожної сім'ї та особи. Отже, поліпшення умов життя, покращення здоров’я, підвищення рівня доходу – все це має сформувати сприятливе середовище для покращення природного руху країни.

Література:

1. Крилова І.Г. Демографічні характеристики трудового потенціалу сільського населення України. [Електронний ресурс] / І.Г. Крилова. - Режим доступу: http://www.stattionline.org.ua/index.php/agro/43/4550-demografichni-xarakteristiki-trudovogo-potencialu-silskogo-naselennya-ukra%D1%97ni.html

2. Природний рух населення України стат. збірник / Державна служба статистики України. Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua

3. Природний рух населення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://faqukr.ru/osvita/32517-prirodnij-ruh-naselennja.html

4. Офіційний сайт державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/

УДК 338.439:633/635

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

О.О. Костенко, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Мельник І.О.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджені особливості економіки і організації виробництва продукції рослинництва аграрних підприємств Миколаївської області та визначені шляхи їх покращення.

Ключові слова: рослинництво, урожайність, організація виробництва.

Постановка проблеми. Рослинництво найважливіша галузь і сільського господарства, і планети в цілому оскільки це умова існування та життя людей, тварин та всіх живих організмів. Зважаючи увагу на те, що Україна має найродючіші землі економічна ситуація могла б бути кращою. Найбільш широкою дорогою розвитку і покращення економіки країни є розуміння багатства землі та того, що родючі землі, рівнини та великі площі є найбільшими ресурсами та перевагами України.

Організація виробництва продукції рослинництва – це одне із першочергових завдань, яке стоїть перед підприємствами для досягнення ними поставленої мети. Адже саме продукція рослинництва є одним із основних джерел створення вагомої частки доходу. Україна є одним із потужних виробників сільськогосподарської продукції у світі, тому організація підвищення врожайності сільгоспкультур має загальнодержавне значення.

Рослинництво є початком існування цивілізації оскільки забезпечує людей продуктами харчування, тваринництво - кормами, а промисловість – сировиною і тільки правильна організація виробництва, дасть змогу досягти високих економічних показників. Останні 10-20 років в Україні аграрні підприємства все частіше зіштовхуються з проблемами розпаювання. Не має розуміння того, що в інших країнах «чорне золото» – це нафта та вугілля, а в нашій, «чорне золото», можна навіть більше сказати «чорна платина» - це українські родючі чорноземи, невичерпний ресурс, який, нажаль, і досі нераціонально користується українська нація.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економіка та організація виробництва продукції рослинництва охоплює проблеми ефективності використання персоналу, технічного забезпечення, біологічних активів тощо. Дослідженнями цих питань займаються багато вчених – економістів: В. С. Дієсперов, О. А. Бугуцький, Я. К. Білоуськом, В. В. Іванишин, Г. М. Підлісецький, В. С. Шовкалюк, М. В. Калінчик,

О. В. Дещенко та інші. Проте в сучасних ринкових умовах господарювання вони потребують додаткових досліджень як на державному, так і на регіональному рівнях.

Постанвока завдання. Метою статті є проаналізувати основні аспекти економіки та організації виробництва продукції рослинництва у Миколаївській області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рослинництво – основна галузь сільського господарства, що забезпечує населення продуктами харчування. Від рівня розвитку цієї галузі залежать зміни в розвитку галузі тваринництва, що нині перебуває в скрутному становищі. Хоча виробничі можливості країни в сотні разів більші, ніж реальність на даний момент. Багато слаборозвинутих країн, а особливо країн Африканського материка, потерпають від голоду, та при правильній організації Україна здатна забезпечити ці країни продуктами харчування, оскільки з розвитком рослинницької галузі, розвиватиметься галузь тваринництва. Внаслідок чого будуть вирішеними питання не лише виробництва продуктів харчування та забезпечення сировиною різних продуктових заводів, а й одягу, забезпечення ресурсами меблевих фабрик, автомобільних компаній, фармацевтичних підприємств та збільшення виробництва ліків, збільшення чистого експорту країни, зменшення безробіття, покращення соціального становища та добробуту населення, тай взагалі можливість країни цілком себе забезпечувати. Велика кількість сировини внаслідок розвитку рослинництва і тваринництва, простіше кажучи змусила б створювати та відновлювати існуючі заводи, фабрики та підприємства по переробці цієї сировини. Рослинництво являється галуззю, яка у зв’язку зі змінами у природі та економіці, потребує постійного вдосконалення організації виробництва. Оскільки саме ця галузь є фундаментом для виходу країни із кризи, погашенням боргу в Міжнародний валютний фонд, залучення інвестицій та досягнення високих економічних показників [3].

Згідно економічних показників, на державному рівні, на сьогодні у рослинництві, а особливо в Україні є прогресуючим виробництво соняшнику, а країна займає лідируючі позиції по експорту насіння цієї культури. Оскільки багато земель знаходяться у володінні фермерів, приватних підприємств та акціонерних товариств, а ціна реалізації на соняшник висока, тим більш, культура менш вибаглива до умов, ніж зернові культури, виробники нещадно виснажують землі, засіваючи декілька років поспіль однією культурою, складають короткострокові плани. Така діяльність в нашій країні є не контрольованою, та й взагалі кожен фермер має на меті отримання більшого прибутку за менших витрат і чим скоріше тим краще, не думаючи про дотримання сівозмін. А це являється, в першу чергу, найпростішими способами підвищення врожайності. Тож в цьому сегменті відсутня якісна організація виробництва, звідси

низька врожайність, низький рівень рентабельності, незначні прибутки або навіть збитки та тіньова економіка.

Економіка та організація передбачає розробки планів, підготовку працівників, обробіток земель, створення належних умов виробництва, підвищення продуктивності праці, складання звітностей тобто абсолютно всі процеси та завдання в сфері виробництва.

Згідно наших припущень близько 90% приватних підприємств ведуть тіньову економіку, при чому по підприємствах співвідношення складає 20% відкритої, вільно доступної інформації про прибутки та інші економічні показники і 80% тіньової економіки.

До організації виробництва продукції рослинництва також відноситься технічне забезпечення, яке повинно бути на належному рівні. Потрібна нова техніка, від якої будуть меншими втрати урожаю, зменшаться амортизаційні відрахування, та за рахунок більшої продуктивності менші затрати часу, а отже і коштів.

Таблиця 1 Рівень розвитку виробництва продукції рослинництва в Миколаївській області

Показники	Роки		Темп росту, %
	2014	2015	
Посівні площі основних сільськогосподарських культур, тис. га : - зернові та зернобобові	15090	15724	104,2
- цукрові буряки	501	532	106,2
- соняшник	4572	4739	103,7
- картопля	1408	1439	102,2
- овочі відкритого ґрунту	462	498	107,8
- кормові культури	2599	2477	95,3
Виробництво основних сільськогосподарських культур, тис. т : - зернові та зернобобові	39271	56747	144,5
- цукрові буряки	13749	18740	136,3
- насіння соняшнику	6772	8671	128,0
- картопля	18705	24248	129,6
- овочі відкритого ґрунту	8122	9833	121,1
Кормові культури	1747	1896	108,5
Урожайність, ц з 1 га : - зернові та зернобобові, ц з1 га	26,9	37,0	125,0
- цукрові буряки, ц з1 га	279	363	130,1
- насіння соняшнику, ц з1 га	15,0	18,4	122,7
- картопля, ц з1 га	132	168	127,3
- овочі відкритого грунту, ц з1 га	174	195	112,1
- кормові культури, ц з1 га	78,2	84,9	108,6

У Миколаївській області зернові та зернобобові культури займають провідне місце у галузі рослинництва (табл. 1), ці культури у 2015р. по площі посіву займали складають –15724 тис,га, було вироблено – 56747 тис. т., при чому урожайність склала – 37 ц з 1 га., помітно, що майже усі показники у 2015 р. покращилися у порівнянні з 2014 р.[1]

Фундаментальним напрямом організації є підвищення врожайності зернових культур за рахунок впровадження сортів інтенсивного та високо-інтенсивного типу. Адже зернова продуктивність сорту - це генетична ознака і не кожен сорт зможе окупити врожаєм витрати. В Миколаївській області все більше поширюється виробництво соняшнику і чим краще буде організовано внесення добрив, строки сівби, та підбір попередників тим кращі будуть економічні показники.

Дуже важко наводити конкретні показники по приватним та акціонерним підприємствам оскільки як вже згадувалося має місце тіньова економіка. Привести за приклад можна ТОВ «Росток» Миколаївського району, ідеальна матеріально технічна база, підприємство отримує великі прибутки при чому майже вся продукція йде на експорт. Стосовно державних підприємств то в Миколаївській області стійким є ДП СП «Зелені кошари».

Важливу роль в економіці та організації виробництва відіграють трудові ресурси. Для цього аграрні підприємства повинні бути добре забезпечені кваліфікованими кадрами агрономами, бухгалтерами, економістами.

Забезпечення ефективної діяльності підприємства можливе лише при чіткому розподілі обов'язків і відповідальності між структурними підрозділами підприємства та використанні системи показників оцінки результативності їх роботи. Тому, підприємству необхідно забезпечити застосування принципу комплексного управління діяльністю та створити відповідну операційну систему. Потрібно чітко розподілити обов'язки працівників підприємства по функціональним підрозділам.

Висновки. Проблеми економіки та організації виробництва продукції рослинництва були і залишаються не вирішеними, оскільки в світі йде постійне вдосконалення та постійні зміни технологій виробництва. Відносно інших країн Україна дещо відстає в сільському господарстві. Та вирішення ще більш глобальних проблем країни ґрунтується саме на правильній організації та економіці в рослинництві.

Основою ефективного та прибуткового виробництва продукції рослинництва на підприємстві є раціональна організація напідприємстві. Економіка виробництва продукції рослинництва дає змогу підвищення врожайності сільськогосподарських

культур. Це можливо лише завдяки запровадженню інтенсивної технології виробництва, суть якої полягає в оптимізації умов вирощування на всіх етапах росту й розвитку рослин, розміщенні культури після кращих попередників, вирощуванні інтенсивних сортів, застосуванні добрив з розрахунку на заплановану урожайність, використанні інтегрованої системи захисту рослин від бур'янів, хвороб та шкідників, захисті грунтів від ерозії.

Правильність організації галузі рослинництва потребує проведення глибокого аналізу господарсько-фінансової діяльності за попередні роки, а також виконання завдань поточного року. При плануванні галузі рослинництва, особливо важливе місце має правильне використання кожної ділянки землі з врахуванням якості ґрунтів і їх економічної оцінки.

Всі ці заходи лише в комплексі можуть дати значний ефект, і тому не можна знехтувати жодним з них, а слід використовувати їх з повною віддачею.

Література:

1. Сільське господарство Миколаївської області за 2015 рік: [стат. збірник]. – Миколаїв: Головне управління статистики у Миколаївській області, 2015. – 215 с.

2. Калінчик М. В. Стабілізація виробництва зерна в Україні / М. В. Калінчик, В. С. Шовкалюк / Економіка АПК. —2014. — №4. — С. 31—38.

3. Дещенко О. В. Розвиток і ефективність виробництва продукції рослинництва у сільськогосподарських підприємствах регіону /О. В. Дещенко // Економіка АПК. — 2015. — С .32—38.

УДК 001.895:633.1:631.11.009.12

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ ЗЕРНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

А.В. Котов, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Мельник І.О.

Миколаївський національний аграрний університет

У даній статті розглянуто роль інновацій у посиленні конкурентних позицій зерна та шляхи підвищення його конкурентоспроможності, як важливого показника, що вказує на рівень якості продукції та позиції, які вона замає на ринку.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентоспроможність підприємства, конкурентоспроможність галузі, новації, інновації.

Постановка проблеми. Конкурентоспроможність зерна визначається його якістю та ефективністю виробництва. Через погіршення кліматичних умов та відсутність обігового капіталу у господарствах знизилося вирощування зернових культур, а також якість та ціна реалізації продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «конкурентоспроможність» на сьогодні став одним з найбільш вживаних в науковій літературі. Питання конкуренції всебічно досліджувались у країнах з розвиненою ринковою економікою; свого часу їм приділяли багато уваги І. Ансофф, С.Л. Брю, Р. Дорнбуш, Ф. Котлер, К.Р. Макконелл, М. Портер, Д. Рікардо, П. Самуельсон, А. Сміт, С. Фішер, А. Томпсон, Р. Шмалензи, Й. Шумпетер та інші вчені–економісти. Серед українських дослідників проблему конкуренції вивчали Е.М. Азарян, А.Є. Воронкова, Н.І. Верхоглядова, В.І. Герасимчук, М.В. Калінчик, Л.А. Євчук, В.В Єрмолаєва, І.Л. Решетникова, Ю.Ф. Ярошенко й ін.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження теоретичних і науково-методичних рекомендацій щодо посилення конкурентних позицій зерна сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи специфічні умови розвитку економіки нашої країни перед сільськогосподарськими підприємствами виникають нові вимоги, характерні для таких умов господарювання. Основним із них є забезпечення конкурентоспроможності виробленого продукту, підприємства, галузі.

Питання конкуренції всебічно досліджувались у країнах з розвиненою ринковою економікою.

Під конкурентоспроможністю продукції слід розуміти сукупність властивостей продукції відповідати вимогам ринку в визначений момент часу і забезпечувати її виробнику надходження прибутку.

Конкурентоспроможність підприємства - здатність підприємства отримувати прибутки, достатні для простого або розширеного відтворення виробництва, мотивації праці та поліпшувати властивості товарів, які воно виробляє. Конкурентоспроможність галузі - здатність певної галузі отримувати прибутки більші, ніж інші галузі народного господарства країни на одиницю витрачених ресурсів. В повній мірі це відноситься і до виробництва зерна [1].

З розвитком в Україні ринкового укладу виникає потреба в адаптації положень, розроблених західними економістами, до вітчизняних економічних реалій. В економічних умовах, що змінилися, не завжди можна застосовувати і наявні рекомендації. Наприклад, зерно, вирощуване сільськогосподарськими підприємствами, не завжди є конкурентоспроможним на внутрішньому та зовнішніх ринках. З огляду на традиційне багаторічне перевищення обсягів виробництва зерна над власними потребами регіону підвищення конкурентоспроможності є принциповим для зернового комплексу. Адже саме від цього залежать не тільки доходи зернових сільськогосподарських підприємств, яких зараз переважна більшість, а й саме існування цих підприємств [1].

Важливим інструментом підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України є інноваційна модель розвитку. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на сучасному етапі, в значній мірі, залежить від впровадження у практику вітчизняних і світових досягнень науково-технічного прогресу, в якому стратегічну роль займає інноваційна діяльність [4].

Результати впровадження інновацій віддзеркалюються в збільшенні обсягу продаж, зниженні собівартості продукції, зростанні фондоозброєності та продуктивності праці, підвищенні рентабельності роботи й інших виробничо-фінансових показників діяльності аграрних підприємств, а також соціально-економічного розвитку сільських територій. Сутність інноваційного розвитку різних галузей національного господарства не містить принципових розходжень. Проте в агропромисловому комплексі і особливо в сільському господарстві характер і основні напрями цього процесу істотно відрізняються [4].

Можна виділити такі основні особливості інноваційного процесу в агропромисловому виробництві: великий та різноманітний ассортимент сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, суттєва відмінність в технологіях виробництва різних видів продукції рослинництва і тваринництва; великий розрив у часі між створенням нових розробок та їх масовим освоєнням, який передбачає додатковий період випробувань та репродукції; дослідження живих організмів; провідна роль науково-дослідних установ; залежність від природної зони та клімату; сезонність сільськогосподарської праці [3].

Із впровадженням новацій у галузь види продукції, як правило, не змінюються, тільки набувають покращених властивостей. Інноваційну діяльність у сільському господарстві запропоновано розглядати на чотирьох етапах: розробка новацій, їх апробація та перевірка, відтворення новацій, а також впровадження їх у виробництво. За допомогою інновацій можна досягти нового, якісного рівня виробництва. Основною метою інновацій в аграрній сфері є забезпечення економічності та екологічності сільськогосподарського виробництва.

Не менш важливим є посилення ролі держави щодо створення необхідних умов для ефективного виробництва, які становлять фундамент конкурентоспроможності зерна на ринку; забезпечують його ключові параметри: якість і ціну, а також регулюють термін реалізації на відповідному ринковому сегменті та можливості просування зазначеного товару на інші сегменти ринку [2].

Іншим важливим фактором забезпечення конкурентоспроможності зерна є достатній рівень його концентрації. За матеріалами групування українських вчених-економістів вона становить приблизно 2000 га. Сільськогосподарські підприємства з площею посівів 1000-1500 га також забезпечують прибутковість зернової галузі. Проте для забезпечення більшого ефекту концентрації виробництва зерна та його масштабів найбільш раціональними площами посівів зернових є 2000 га і більше.

Економічно ефективна робота зернової галузі на менших площах можлива, але з підвищеними організаційно-економічними та технологічними вимогами до сільськогосподарського підприємства [5].

Вивчення досвіду роботи ряду господарств показало, що сааме завдяки високому рівню концентрації посівних площ зернових та обсягів виробництва зерна з'являється можливість придбати сучасну сільськогосподарську техніку для впровадження новітніх технологій і забезпечити її ефективне використання. Високий рівень концентрації виробництва зерна дозволяє підприємствам зберегти фахівців, керівників середньої ланки управління, кваліфікованих механізаторів, створити передумови для

ефективного функціонування тваринництва, забезпечивши його потребу у концентрованих кормах.

Також проблема низької якості українського зерна вже тривалий час залишається актуальною і невирішеною. Причини її включають недостатнє внесення добрив, недотримання технологій вирощування культур, слабке технічне оснащення виробників, через що затягуються строки збирання врожаю. Не припиняють свого негативного впливу й кліматичні фактори, що зумовлені особливостями кожного регіону.

Висновки. Інновації грають важливу роль у посиленні конкурентних позицій зерна та підвищенні його конкурентоспроможності, що забезпечить постачання на ринки якісної продукції. Вирощування зернових культур здатне забезпечувати стабільно високі прибутки, вирішувати виробничі та соціальні проблеми сільськогосподарських підприємств і в комплексі – виступати важелем підвищення конкурентоспроможності сільського господарства в цілому.

Література:

1. Дорофей Т.Ю. Формування конкурентоспроможності та якості ринку зерна в регіоні /Т.Ю. Дорофей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vchnu/Ekon/2010_2_1/183-186.pdf

2. Ульянченко О.В. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств та стратегічні аспекти її формування: [монографія] / О.В. Ульянченко, І.В. Гуторова. - Х.: Віровець А.П. “Апостроф”, 2011. - 340с.

3. Верхоглядова Н.І. До питання про економічну сутність інноваційного розвитку / Н.І. Верхоглядова // Держава та регіони. – 2015. – №6. – С. 266 – 268.

4. Литвинова О.М. Особливості конкуренції на ринку зерна // Ринкова трансформація економіки постсоціалістичних країн: стан, проблеми, перспективи: Матеріали ІІІ міжнародного форуму молодих вчених ХНТУСГ. - У 3-х тт. - Т.2. – Харків, 2016. – С. 212

УДК: 330.101.541

АЛГОРИТМ РОЗРАХУНКУ ПОКАЗНИКА ІНДЕКСУ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

А.О. Краснюк, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: д-р. екон. наук, професор Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено склад показників індексу регіонального людського розвитку та визначено алгоритм розрахунку індикатора за показниками: відтворення населення, соціальне становище, комфортне життя, добробут, гідна праця, освіта інтегрована.

Ключові слова: показник, індекс регіонального розвитку, відтворення населення, соціальне становище, комфортне життя, добробут, гідна праця, освіта інтегрована.

Постановка проблеми. Розрахунки індексу людського розвитку (далі – ІЛР) для України вперше були включені до Звіту Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) за 1993 р. (пізніше до звітів включалися також деякі показники гідної праці). Тоді наша держава посідала 45-те місце й була віднесена до групи країн з високим рівнем людського розвитку. За останні два десятиліття її рейтинги значно погіршилися. Так, у 2015 р. Україна перебувала серед країн із середнім рівнем людського розвитку і займала 81-ше місце серед 188 країн. За аналізований період значення ІЛР України хоча й зросло з 0,705 до 0,747 (на 6%), проте це нижче, ніж середній рівень зростання у світі. У цьогорічній Доповіді ПРООН "Робота задля людського розвитку" досліджуються різноманітні зв'язки між гідною працею та людським розвитком. Обґрунтовується потреба у введенні більш широкого поняття "робота", яке виходить за рамки поняття "робоче місце" і дозволяє як протидіяти хронічним проблемам – злидням, нерівності, несталості, гендерному дисбалансу в оплачуваній та неоплачуваній роботі, так і реагувати на нові виклики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема в різних аспектах досліджується В. Близнюк, Т. Бурлай, І. Гнибіденком, О. Грішновою, С. Калініною, С. Кожем'якіною, А. Колотом, В. Кострицею, О. Ковалем, Г. Куліковим, А. Кухарською, І. Лебедєвим, Е. Лібановою, Л. Лісогор, Ю. Маршавіним, О. Пищуліною, М. Руженським, Л. Ткаченко, О. Цимбалом та іншими авторами. Проте незважаючи на вагомий науково-методологічний доробок і прикладні результати у цій сфері зазначених та інших учених, дослідження та їх інформаційно-статистичне підґрунтя потребують постійної актуалізації. Це пов'язано з циклічним розвитком економіки, загостренням конкуренції за людський капітал, розвитком інституційної спроможності як усередині країни, так і за її межами, процесами глобалізації.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження складу показників індексу регіонального людського розвитку та визначено алгоритм розрахунку індикатора за показниками: відтворення населення, соціальне становище, комфортне життя, добробут, гідна праця, освіта інтегрована.

Виклад основного матеріалу дослідження. З 1993 року ООН формує щорічний звіт з розвитку людства. Суть даного документу полягає у вивченні індексу людського розвитку за країнами світу, основними критеріями якого виступають: середня тривалість життя при народженні, рівень грамотності та рівень життя населення країн світу, який оцінюється через ВВП на душу населення, та інших вагомих показників.

В Україні за Методикою вимірювання регіонального людського розвитку [1] до розрахунку регіонального індексу людського розвитку включено 33 показника, об'єднані у 6 блоків відповідно до основних аспектів людського розвитку: відтворення населення, соціальне становище, комфортне життя, добробут, гідна праця, освіта інтегрована.

Відтворення населення. Населення є суб'єктом і водночас головною рушійною силою всього суспільного розвитку, а сучасні параметри його відтворення виступають тією базисною детермінантою, від якої залежать як темпи та пропорції економічного поступу, так і можливості та пріоритети людського розвитку в країні. Водночас певні демографічні показники можна розглядати і як кінцеві критерії-індикатори результативності розвитку – як власне соціальноекономічного, так і людського. До таких, у першу чергу, відносяться показники народжуваності та смертності. Показники народжуваності, як характеристика людського розвитку, акумулюють у собі вплив чи не найбільш широкого кола чинників людської життєдіяльності – соціально-психологічних, економічних, соціально-культурних та багатьох інших – і віддзеркалює можливості самореалізації особистості в одній із найважливіших сфер людського буття – у царині материнства/батьківства. Показники смертності також є інтегрованою характеристикою умов, у яких проходить життя та розвиток людини. Вони акумулюють у собі вплив стану медичного та соціального благополуччя у країні, умов праці, екологічної ситуації тощо.

Соціальне становище. Соціальна ситуація є доволі складним та комплексним поняттям, при дослідженні якого виокремлюють різні компоненти відповідно до мети аналізу. Складовими цього блоку є стан суспільного здоров'я, соціальне самопочуття та соціальна напруга та безпека. Посилення соціальної нестабільності та напруженості у суспільстві обумовлено обмеженням можливостей значних верств населення у задоволенні їх потреб на охорону здоров'я, освіту, культуру, тощо.

Це провокує погіршення фізичного, духовного та психічного здоров'я людей. Посилення соціальної нестабільності та напруженості у суспільстві обумовлює розповсюдження таких негативних явищ, як злочинність, проституція, соціальне сирітство, а також соціальних хвороб: туберкульоз, залежність від психоактивних речовин. Виходячи з таких міркувань, і сформовано перелік показників цього блоку. Важливим аспектом людського розвитку та людської безпеки є захист від фізичного насильства; злочинність, зокрема, посягає на життя, здоров'я, основні права та гідність особи. Туберкульоз є соціальною хворобою, на поширення якої безпосередньо впливають несприятливі побутові умови, низький рівень добробуту, поширення асоціального способу життя та має різко негативний вплив на розвиток особистості. Епідемія цієї хвороби спричиняє руйнівний вплив на людський розвиток, існує жорстка взаємозалежність швидкості розповсюдження туберкульозу від епідемії ВІЛ/СНІДу та поширення наркоманії. Соціальне сирітство тісно пов'язане з розповсюдженням девіантної поведінки серед батьків, внаслідок чого вони нездатні виконувати свої батьківські обов'язки. Крім того, соціальні сироти переважно є соціально виключеними особами. Одним із проявів девіантності є ранній сексуальний досвід. Незважаючи на вільний доступ до сучасних засобів контрацепції, рівень підліткової народжуваності залишається досить високим, такі молоді матері складають одну з груп ризику, вони все більше відчужуються від сім'ї, школи, суспільства у цілому. Поширення девіантної поведінки, асоціальних хвороб та соціального сирітства, в свою чергу, впливає на зростання рівня злочинності.

Комфортне життя. Комфортності проживання у регіоні характеризується забезпеченістю населення житлом, розвитком соціальної інфраструктури та станом навколишнього природного середовища. Здоров'я та добробут людини великою мірою залежать від середовища, в якому вона живе – чистоти повітря, води та землі. Загальний рівень забруднення навколишнього середовища в деяких регіонах є дуже високим і становить серйозну загрозу для здоров'я людей. Для України дуже гострими є проблеми, пов'язані з викидами забруднюючих речовин у повітря, накопиченням токсичних відходів, збереженням значної питомої ваги неочищених стоків, що потрапляють у водні об'єкти. Стан навколишнього природного середовища характеризується інтегрованим показником, який враховує стан окремих середовищ довкілля. Основна мета розвитку соціальної інфраструктури – надання максимальній кількості мешканців регіону благ і послуг високої якості відповідно до науково обґрунтованих нормативів або фактичних потреб. З цих міркувань, логічним є включення до блоку показників планової ємності амбулаторно-поліклінічних закладів

та обсягу реалізованих населенню послуг. Якщо стан навколишнього середовища і соціальної інфраструктури виступають в якості певних суспільних благ, то важливим індивідуальним фактором комфортності проживання є забезпеченість житлом та рівень його благоустрою. При цьому в умовах України, де житлова проблема далека від вирішення, цей показник є одним з головних стимуляторів людського розвитку.

Добробут. Рівень добробуту населення є тією матеріальною основою, яка не тільки забезпечує якісний його розвиток, але й дає змогу обирати напрямок цього розвитку. Бідність як соціально-економічна категорія нерозривно пов'язана з різними аспектами людського розвитку, зокрема з низькою тривалістю життя, низьким рівнем освіти і, відповідно, з низькими можливостями ефективної реалізації своєї трудової активності, психологічними аберраціями. Застосування різних критеріїв бідності є невід'ємною складовою всіх національних стратегій і програм зниження бідності. Однією з характеристик рівня бідності є відносна бідність. Іншою характеристикою рівня бідності виступає можливість людини забезпечити себе та свою родину найнеобхіднішим – продуктами харчування хоча б на рівні фізіологічного мінімуму. Важливою характеристикою рівня добробуту в країні є наявність у домогосподарств вільних коштів, які вони можуть спрямувати на заощадження в тій чи іншій формі або купівлю нерухомості. Наявність в домогосподарствах базових товарів тривалого користування характеризує певний рівень комфортності життя. В сучасному українському суспільстві найбільш поширеними є три таких товари: телевізор, холодильник, пральна машина. Тому можна вважати, що наявність в домогосподарстві всіх цих трьох товарів одночасно означає включеність домогосподарства у притаманний суспільству спосіб життя. Валовий регіональний продукт є одним з найважливіших показників розвитку економіки регіону, економічним підґрунтям для підвищення рівня доходів населення і, відповідно, покращення рівня його добробуту.

Гідна праця. Зайнятість, як основна форма реалізації економічної активності населення і засіб для забезпечення його добробуту, є однією з головних характеристик людського розвитку у регіоні. Рівень зайнятості характеризує ступінь використання працюючого населення у сфері суспільно корисної праці і виступає індикатором стимулів людського розвитку в сфері праці. З іншого боку доступність ринку праці як інституту забезпечення умов сталого людського розвитку, висвітлює рівень безробіття. На його підставі визначається як рівень незадоволеності пропозиції робочої сили, так і рівень економічної активності населення, яке не має роботи. З точки зору впливу зайнятості на стан людського розвитку мають значення не тільки її обсяги, а й якісні параметри. Головними серед тих, що впливають на можливості людського розвитку є

поширеність зайнятості, що не дозволяє забезпечити умови якісного відтворення робочої сили, а також відносний рівень ціни праці з точки зору відстані від мінімальних державних стандартів. Захищеність зайнятого населення характеризується умовами його праці, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, та рівнем охоплення соціальним страхуванням. Якщо перший індикатор прямо вказує на поширеність в регіоні робочих місць, які спотворюють умови людського розвитку, другий фіксує стан більш широкого контексту – рівня публічності соціально-трудових відносин, їх захищеності з боку держави.

Рівень освіти населення. Освіта є ключовим елементом забезпечення сталого розвитку людського потенціалу. Саме освіта готує людину до складнощів сучасного життя, забезпечує їй свободу інтелектуального, професійного та соціального вибору. Охоплення дітей дошкільною та загальною середньою освітою дає змогу комплексно охарактеризувати їх можливості здобути повну середню освіту у закладах освіти різних рівнів, також пройти соціальну адаптацію. Рівень освіченості населення в регіоні та охоплення населення освітніми програмами різних ступенів комплексно характеризується часткою осіб із вищою освітою серед дорослого населення та середньою тривалістю навчання. Важливим аспектом освітньої діяльність є якість здобутої середньої освіти, індикатором якої є середній бал за результатами зовнішнього незалежного оцінювання по всіх предметах.

Застосовано такі принципи відбору показників:

1. Придатність для щорічних розрахунків.

2. Забезпеченість наявною інформацією Державної служби статистики України.

3. Забезпечення надійності оцінок на регіональному рівні.

4. Відповідність специфіці проблем людського розвитку в Україні (диференціація окремих показників за віком, статтю та типом місцевості).

5. Однозначність трактування щодо впливу на людський розвиток.

6. Відсутність високої кореляції між окремими показниками.

7. Достатність статичної та динамічної варіації.

Використання окремих показників має певні особливості:

1. «Інтегральній показник стану навколишнього середовища» (блок 3 «Комфортне життя»), розраховується за окремою методикою, розробленою ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку» НАН України.

2. Вартісні показники «Обсяг реалізованих населенню послуг (у розрахунку на 1 особу)» (блок 3 «Комфортне життя») та «Валовий регіональний продукт (у розрахунку на 1 особу)» (блок 4 «Добробут») з метою зняття впливу інфляційної складової

модифікуються у відносні шляхом ділення значення показника по регіону на середнє значення показника.

Всі інші показники використовуються без перетворень.

В цілому розрахунки РЛР здійснюються за дворівневою схемою (рис. 1).

Рисунок 1 – Етапи розрахунку показника РЛР

Джерело: складено автором

Процедура розрахунку інтегрального індексу регіонального людського розвитку складається з п'яти етапів (рис. 2): 1) нормування показників; 2) калібрація показників; 3) визначення ваг показників у блоках; 4) розрахунок індексу по кожному блоку показників; 5) розрахунок інтегрального індексу регіонального людського розвитку.

Рисунок 2 – Алгоритм розрахунку показника РЛР

Джерело: складено автором

За останні 10 років серед країн світу індекси розвитку людського потенціалу в переважній більшості держав поліпшилися (з показника 0.639 до 0.694), а 40 країн світу суттєво просунулися в даному рейтингу [2].

Щодо нашої країни, то незважаючи на відносний ріст індексів у 2009-1012 роках, динаміка рейтингу навпаки погіршилася. У 2010 році Україні належала 69-та позиція, у 2011 – 76-та з показником 0.737, а в минулому році 78-ма з показником 0.740. За критеріями досліджуваного індексу в нашої країни найкращий стан справ з освітою та грамотністю – 0.860 (29 місце у світі), помітно гірші зі здоров'ям та довголіттям – 0.760, а найгірший стан з рівнем життя (економічним розвитком) – 0.615.

На момент набуття Україною незалежності, індекс людського розвитку був вищий, а ніж європейський та центральноазійський (0.714 проти 0.701), а на даний час він нижчий на 0.31 (0.740 проти 0.771).

Згідно з «Доповіддю про людський розвиток – 2013» ПРО ООН, п'ятірка лідерів за досліджуваним індексом сформувалася у складі Норвегії – 0.955, Австралії – 0.938, США – 0.937, Нідерландів – 0.921 та Німеччини – 0.920, а найгірші показники належать Нігер та Демократичній республіці Конго по 0.304. Україні дісталося 78 місце, яке вона розділила з Македонією, випередила нас Перу з індексом 0.741, а позаду з числа країн Європи лишилися лише Молдова та Боснія і Герцеговина з індексами 0.660 та 0.735 відповідно. Щодо республік колишнього СССР, то найкращі показники в прибалтійських країнах, які є членами ЄС, на приклад в Естонії він становить 0.848, не з членів ЄС найкращий індекс належить Білорусії – 0.793, найгірші показники у Таджикистану та Киргизії по 0.622 [2].

Висновки. Зважаючи на негативну динаміку рейтингу серед країн світу за досліджуваним індексом (2010 – 69 місце, 2012 – 78 місце), стає зрозумілим, що за умови погіршення якості освіти(доступності), збереження сучасного стану економіки та медицини – наша країна географічно знаходячись в Європі надалі поступатиметься у світових рейтингах країнам з менш розвинених частин світу.

Література:

1. Методика вимірювання регіонального людського розвитку, затверджені наказом Держстату від 13.06.2012 №123-м [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua

2. Індекс розвитку людського потенціалу 2013 (рейтинг України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://infolight.org.ua/content/indeks-rozvitku-lyudskogo-potencialu-2013-reyting-ukrayini

3. Доклад о человеческом развитии 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_2015_report_ru.pdf

УДК 658.012:658.15

ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В.Л. Куделя, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: д-р. екон. наук, професор Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Проведено аналіз основних фінансово-економічних показників розвитку сільського господарства, розкрито фактори, що його гальмують. На підставі отриманих даних охарактеризовано перспективи розвитку сільського господарства України та обґрунтовано необхідність розробки системи заходів з метою стимулювання його якісного та кількісного зростання, а також підкреслена провідна роль держави у цьому процесі. За результатами проведе- ного аналізу запропоновано напрямки посилення державного впливу з метою активізації соціально-економічного розвитку сільського господарства.

Ключові слова: сільське господарство, сільськогосподарські підприємства, державне регулювання, фінансові результати, економічна діяльність.

Постановка проблеми. Сільське господарство є провідною галуззю, яка впливає на розвиток національної економіки, забезпечує як населення, так і підприємства ресурсами й продуктами кінцевого споживання, є основним замовником і споживачем промислової продукції, що в кінцевому підсумку формує прибуток у різних секторах народного господарства. Забезпечення соціально-економічного розвитку сільського господарства є одним із пріоритетних завдань якісної трансформації національної економіки на етапі вдосконалення сформованої системи господарювання. Особливу значущість це завдання набуває в сьогоднішніх умовах суспільно-політичного життя, коли суспільство і держава намагаються визначити найбільш ефективні напрямки економічної взаємодії [1].

Діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства є головним методом забезпечення прибуткової діяльності підприємства. Застосування фінансової діагностики в процесі управління фінансово-господарською діяльністю сільськогосподарського підприємства дозволяє своєчасно виявляти і розпізнавати стан об’єкта управління по непрямих ознаках, що є особливо актуальним в умовах змінності та невизначеності зовнішнього економічного середовища. Зміни в економічному механізмі сільськогосподарських підприємств, які викликаються динамічним розвитком зовнішнього середовища та потребують пристосування підприємств до ринкової кон’юнктури вимагають нових підходів до організації та вдосконалення процесу прийняття фінансових рішень, шляхом впровадження фінансової діагностики

як важливої складової цього процесу [2]. Це зумовлює актуальність даного дослідження, його мету, завдання та практичне значення для сільськогосподарських підприємств в умовах ринкових трансформацій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика розвитку сільського господарства цікавить багатьох вітчизняних і зарубіжних учених і залишається дискусійною й актуальною як в Україні, так і за її межами, особливо в умовах військово-політичної та економічної кризи. Дослідженню теоретико-методологічних засад розвитку сільського господарства присвятили свої наукові праці В.Г. Андрійчук, В.Т. Галушко, М.В. Гладій, Б.В. Данилів, С.І. Дем'яненко, М.І. Завадський, С.М. Кваша, А.П. Макаренко, М.Й. Малік, Л.О. Мармуль, Л.Ю. Мельник, П.Т. Саблук, Г.В. Черевко, В.В. Юрчишин та інші.

Високо оцінюючи наукові здобутки вказаних авторів із зазначеної проблеми, слід зауважити, що дослідження проблемних питань та визначення перспектив розвитку сільського господарства регіонів України, а також пошук нових підходів до подолання його кризового стану залишаються актуальними й потребують поглибленого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження основних фінансово-економічних показників розвитку сільського господарства, визначення його проблем та напрямів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий стан підприємства — це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничогосподарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [3].

Основними завданнями аналізу фінансового стану є: дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства; дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами; об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства; оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності; аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів; визначення ефективності використання фінансових ресурсів [4].

Одним з напрямів поліпшення фінансово-економічних показників функціонування сільськогосподарського підприємства і відповідного підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва є підвищення

конкурентоспроможності своєї діяльності. Конкурентоспроможність підприємства – це його здатність отримувати прибутки, достатні для простого або розширеного відтворення виробництва, мотивації праці, та поліпшувати якість вироблюваної продукції. Виходячи з цього, виробничо-господарська діяльність повинна відповідати попиту споживачів, забезпечувати окупність матеріальних і трудових ресурсів та капіталу [5]. Формування конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства передбачає насамперед створення необхідних умов для їх успішного розвитку та збалансованість робочих місць, що забезпечує зайнятість населення і вирішення нагромаджених соціально-економічних проблем села.

Для сільськогосподарських підприємств одним з найважливіших показників ефективності діяльності є прибуток та рівень рентабельності виробництва.

За попередніми підсумками, у 2015р. результат від основного виду діяльності сільськогосподарських підприємств становив 3589,9 млн грн прибутку. Рівень рентабельності сягнув 42,7%, що на 10,6 в. п. вище ніж у 2014р. (табл. 1).

Таблиця 1 Основні результати діяльності сільськогосподарських підприємств у галузі сільського господарства Миколаївської області у 2015 році

Показник	Чистий дохід від реалізації, тис. грн	Прибуток, збиток (–), тис. грн	Рівень рентабельності, %	Рівень рентабельності у 2014р., %
Продукція сільського господарства і послуги	11990556,7	3589866,7	42,7	32,1
Продукція рослинництва і тваринництва – всього	11735760,8	3555059,8	43,5	32,0
продукція рослинництва	11220109,0	3575425,9	46,8	35,3
у тому числі:				
зернові і зернобобові культури	4809523,8	1208479,4	33,6	28,5
насіння соняшнику	5079290,0	1975728,5	63,7	44,5
картопля	1855,3	–32,2	–1,7	40,3
овочі відкритого ґрунту	374675,8	82225,8	28,1	18,9
продукція тваринництва	515651,8	–20366,1	–3,8	3,7
у тому числі:				
ВРХ на м’ясо	38601,5	–16940,4	–30,5	–50,0
свині на м’ясо	119792,2	–8562,2	–6,7	–8,9
вівці на м’ясо	1207,0	–114,8	–8,7	–47,4
птиця на м’ясо	7792,7	–15355,7	–66,3	–57,9
молоко	173178,4	15445,4	9,8	6,0
яйця курячі	123027,0	13881,4	12,7	44,3
вовна	139,8	–120,2	–46,2	–44,3

Джерело: складено за даними Державної служби статистки України [6]

Прибутки від виробництва продукції сільського господарства і надання послуг у рослинництві і тваринництві отримали 94,7% загальної кількості великих та середніх

аграрних підприємств, що на 8 в. п. більше ніж у 2014р. Загалом по області сільськогосподарськими товаровиробниками отримано 3638,2 млн грн прибутку. Слід відмітити, що в переважній більшості районів області основна частина підприємств завершили рік з позитивним фінансовим результатом. Господарська діяльність усіх без винятку підприємств Арбузинського, Березнегуватського, Вознесенського, Врадіївського, Єланецького та Жовтневого районів була прибутковою. Досить значна питома вага прибуткових господарств зосереджена в Баштанському (96,6%), Веселинівському (95,7%), Новоодеському (95,2%), Братському, Казанківському, Кривоозерському та Первомайському (по 95%) районах. Сума прибутку в середньому на одне прибуткове підприємство в цілому по області становила 8287,4 тис. грн (4325,6 тис. грн у 2014р.).

Водночас 25 підприємств (5,3% загальної кількості) отримало від сільськогосподарського виробництва збитки, сума яких складала 48,3 млн грн. Найбільше збиткових господарств торік було зосереджено у Доманівському (20% від загальної кількості підприємств у районі), Очаківському (13,3%), Березанському (11,8%) та Миколаївському (11,1%) районах. У середньому по області одне таке аграрне підприємство зазнало 1931,6 тис. грн. збитків (991,2 тис. грн у 2014р.).

Досить високий рівень прибутковості аграрної продукції отримано за рахунок продукції рослинницької галузі, рівень рентабельності якої складав 46,8%. Варто відмітити, що підприємствам 13 районів вдалося перевищити загальнообласний показник, а найсуттєвіше – господарствам Очаківщини (на 49,3 в. п.), Снігурівського (на 42,8%), Казанківського (на 39,9 в.п.) та Кривоозерського (на 33,7 в. п.). Показник рентабельності продукції тваринницької галузі мав від'ємне значення (–3,8%). Найнижчим цей показник був у господарствах Веселинівського (–64,6%), Казанківського (–44,1%), Жовтневого (–40,6%).

Серед видів рослинницької продукції підвищення ефективності виробництва порівняно з 2014р. зафіксовано по всім основним культурам. Так, прибутковість соняшнику зросла на 19,2 в. п., овочів відкритого ґрунту – на 9,2 в. п., зернових культур – на 5,1 в. п., сої – на 3,8 в. п, ріпаку озимого – на 1,6 в. п. На відміну від 2014р., торік виробництво картоплі стало збитковим. Левова частина прибутків, отриманих від реалізації продукції рослинництва, припадає на соняшник (55,3%) та зернові і зернобобові культури (33,8%).

У минулому році в галузі тваринництва сільськогосподарськими підприємствами отримано прибуток від продажу курячих яєць та молока. При цьому, у

порівнянні з 2014р. рівень рентабельності яєць курячих знизився на 31,6 в. п., а молока – зріс на 3,8 в. п.

Сучасний стан сільського господарства Миколаївської області характеризується загостренням кризових явищ, що перешкоджають його стабільному й ефективному розвитку. Зберігається тенденція скорочення ресурсного потенціалу сільського господарства, не завершений процес формування економічно активних суб'єктів цього сектору економіки, погіршуються демографічна ситуація та екологічна ситуація, продовжується руйнація соціальної інфраструктури, знижується рівень та якість життя сільського населення. Відновлення економічного зростання в сільському господарстві, вирішення багатьох соціальних проблем, що склалися в цьому секторі економіки, неможливе без регуляторного впливу з боку держави. Державне регулювання соціально-економічного розвитку сільського господарства являє собою систему взаємопов'язаних форм, методів та інструментів, що застосовуються суб'єктами регулювання з метою впливу на доходи, структуру сільськогосподарського виробництва, аграрний ринок, соціальну структуру села, міжгалузеві та міжгосподарські відносини [7].

Висновки. Головною проблемою аграрних підприємств Миколаївської області є низький рівень рентабельності виробництва. Дана проблема може бути пов'язана з двома причинами: занижена ціна на продукцію та надмірні витрати.

Можна запропонувати наступні рекомендації щодо поліпшення фінансового стану маркетингового та виробничого характеру [2]: позиціювання продукції у ринкових сегментах з більш високим рівнем доходу; зміни у ціновій політиці у напрямку підвищення цін за рахунок зміцнення конкурентоспроможності продукції та виходу на нові сегменти ринку; налагодження системи виробничого обліку та системи відповідальності за відхилення витрат з метою управління витратами та їх зменшення; контроль за відповідністю фактичних норм витрат сировини, матеріалів, електроенергії технологічним нормам; контроль за відповідністю фактичних цін на ресурси ринковим; встановлення прямих зв'язків з постачальниками сировини, зменшення кількості рівнів у системі постачання підприємства; зменшення невиробничих простоїв обладнання та персоналу.

У процесі визначення резервів підвищення рентабельності сільськогосподарського виробництва необхідно визначити розміри грошового виторгу від реалізації та собівартості продукції. Формування собівартості кожного виду продукції має свою специфіку і перелік витрат, що до неї включаються. Кризовий стан економіки на даний момент зумовлює потребу оперативно оцінювати фактичні та

планові показники результатів економічної діяльності сільськогосподарського виробництва залежно від часового інтервалу та ситуацій, що можуть скластись у процесі виробничого циклу [8].

Що стосується конкретних заходів покращення фінансового стану, то до них можна віднести: збільшення виручки від продажу продукції, проведення реструктуризації активів, рефінансування дебітгорської заборгованості; зниження собівартості продукції та зниження витрат, що покриваються за рахунок прибутку. Удосконалення фінансового стану підприємства можливе завдяки підвищення результативності розміщення та використання ресурсів підприємства. При цьому забезпечується розвиток виробництва чи інших сфер діяльності на основі зростання прибутку й активів при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності підприємства.

Література:

1. Пономаренко С. В. Фінансово-економічні аспекти розвитку сільського господарства [Електронний ресурс] / С. В. Пономаренко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2014. – № 4. – С. 257-262. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vcndtue_2014_4_40

2. Станко Г. В. Фінансово-економічна діагностика функціонування сільськогосподарських підприємств Буковини [Електронний ресурс] / Г. В. Станко // Сталий розвиток економіки. – 2014. – № 3. – С. 258-264. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2014_3_44

3. Базаров Г.З. Теория и практика антикризисного управления : учеб. для ВУЗов / под ред. С.Г. Беляева и В.И. Кошкина. – М. : Закон и право ЮНИТИ, 2005. – 368 с.

4. Ковалева А.М. Финансы в управлении предприятием / А.М. Ковалева. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 346 с.

5. Кириленко І. Г. Проблеми фінансового забезпечення сільськогосподарського виробництва / І. Г. Кириленко // Економіка АПК. – 2003. – № 1. – С. 40–47.

6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/

7. Котикова О. І. Котикова О. І. Державна програма як інструмент реалізації земельної політики / О. І. Котикова // Інноваційна економіка. – 2012. – № 7 (33). – С. 3–7.

8. Борисова В.А. Методологічні основи аналізу фінансового стану підприємств агропромислового виробництва / В.А. Борисова // Фінанси України. – 2008. – № 10.

УДК 331.526:305

ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ З ПОЗИЦІЙ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Т. М. Матвіїва, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Крилова І. Г.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано проблему соціально-економічної нерівності у сфері праці, досліджено особливості зайнятості населення України на ринку праці та визначено основні напрями вирішення проблем гендерної рівності на ринку праці України.

Ключові слова: зайнятість, гендерна рівність, праця, гендерний розподіл праці, можливості, рівноправ'я, дискримінація, соціально-трудові відносини.

Постановка проблеми. В час реформування української держави важливою складовою забезпечення соціального процесу стає гендерна проблематика, забезпечення однакових можливостей для самореалізації особи незалежно від її статі, віку, національності чи соціального походження. Дотримання принципу гендерної рівності, яка розглядається як необхідний елемент демократичних процесів і як важлива складова економічного розвитку, є однією з основних ознак сучасного демократичного суспільства. Реалізація ідей гендерної рівності сприяє ефективному використанню людського потенціалу, а отже і розширенню можливостей людського розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом проблема гендеру в сфері праці привертає значну увагу науковців. Дослідженням даної проблеми займаються багато українських вчених. Зокрема, проблеми функціонування ринку праці, формування ціни праці в контексті гендерної рівності висвітлюється у роботах С.Бандури, Д.Богині, В.Близнюк, О.Грішнової, В.Куценко, І.Крилової, Е.Лібанової, А.Чухна, Т.Марценюк.

Постановка завдання. Дослідити проблеми гендерної рівності на ринку праці в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гендерний аспект зайнятості населення заслуговує на увагу з усіх точок зору. Соціальні зміни, що відбулись у суспільстві протягом останнього століття, призвели до падіння рівня життя і статусу більшості жінок, а їх трудова дискримінація набула особливих масштабів.

Ціллю гендерної рівності є підтримка досягнення рівності між жінками та чоловіками з метою забезпечення стабільного розвитку. Гендерна рівність відіграє важливу роль у забезпеченні економічного та соціального прогресу. Гендерна рівність ─ це рівність стартових умов, отримання рівних часток суспільних ресурсів, рівної

участі в соціальній владі для представників обох гендерних груп.

Відповідно до Концепції гідної праці МОП гендерна рівність у сфері праці означає: рівність можливостей у сфері зайнятості; рівна винагорода за працю рівної цінності; рівний доступ до безпечних і здорових умов праці та до соціального забезпечення; рівність прав в об'єднаннях і колективних переговорах; рівні можливості в області цілеспрямованого професіонального розвитку та кар'єрного росту; справедливий як для чоловіків, так і для жінок баланс між роботою та сімейним життям; рівна участь в процесах ухвалення рішень, у тому числі і в органах МОП [1].

Рівні права є однією з ознак правової держави. Держава зобов'язана забезпечувати дотримання прав людини, передбачених міжнародним законодавством. Принцип рівності жінок та чоловіків закріплений в ст. 3 Конституції України і затверджує рівність чоловіків та жінок в усіх сферах життя. Також наша країна серед 189 інших країн підписала Декларацію тисячоліття і приєдналася до Цілей Розвитку Тисячоліття, визначивши для себе забезпечення гендерної рівності, як важливу складову подальшого розвитку та пріоритетну складову державної політики [2].

Структура зайнятості населення в Україні відображає консерватизм гендерного укладу у соціально-трудових відносинах. До галузей, в яких найбільше використовується жіноча праці, відносять оптову і роздрібну торгівлю, освіту, охорону здоров'я, фізичну культуру і соціальне забезпечення. Очевидно, що нерівність в економічній сфері починається з нерівності в умовах занятості та оплаті праці. У цих галузях рівень оплати був і залишається нижче за інші [3]. Прогнози щодо жіночої зайнятості у цілому несприятливі. Економічне зростання, що намічається сьогодні, потребує збільшення кількості чоловічих робочих місць у будівництві та галузях обробки. В бюджетних галузях, де загалом зайняті жінки, сукупний попит на послуги зменшується. Головною причиною високої зайнятості серед жінок є низькі доходи сім'ї. В умовах нестабільного соціально-економічного розвитку і падіння життєвого рівня більшості населення трудова зайнятість жінок являє собою головний спосіб виживання багатьох сімей. Щодо зайнятості чоловіків, то вона пов'язана перш за все з бажанням зберегти свій соціальний статус (високий рівень зарплати, професіоналізм). Ця мотивація, як правило заважає трудовій мобільності чоловіків.

Переваги, які надають жінкам у відношенні виконання різноманітних форм і видів зайнятості, різняться головним чином в залежності від місця проживання та за віком. Жінки, старші 35 років частіше обирають зайнятість з повним робочим днем. Потрапляючи на ринок праці, вони притримуються активної стратегії трудової поведінки, тоді як для чоловіків характерна позиція очікування, а часом і пасивна

позиція [4, С. 365]. Дискримінація по відношенню до жінок за останні роки збільшується, а заходи з боку держави відсутні. Зростають масштаби порушення трудового законодавства і стрімко загострюються соціально-економічні проблеми, які вводять в ранг першочергових. На сьогодні відповідальність за порушення гендерної рівності в законодавстві про працю поки що не конкретизується. Проте загальні норми щодо відповідальності службових осіб, керівників підприємств, установ, організацій, а також власників або уповноважених ними органів за порушення законодавства про працю, зокрема, ст. 45, 237 КЗпП, не виключають можливості їх застосування й у випадках встановлення факту дискримінації за ознакою статі, оскільки принцип рівності трудових прав жінок і чоловіків є складовою частиною законодавства про працю, якого власник або уповноважений ним орган, згідно зі ст. 141 КЗпП, зобов'язаний неухильно дотримуватись. Порушення ним гендерної рівності є порушенням законодавства про працю [5].

Таблиця 1 Гендерні особливості сучасного українського суспільства (2015 рік)

Показники	Жінки	Чоловіки
Населення України (% до загальної кількості)	53,9	46,1
Середня очікувана тривалість життя при народженні, років	74,0	62,2
Середній вік чоловіків та жінок, років	42,0	37,0
Працездатне населення з вищою освітою, %	56,0	44,0
Рівень зайнятості, %	53,1	62,8
Зареєстрований рівень безробіття, %	3,8	2,4
Загальна кількість зайнятих на керівних посадах та спеціалістів, % :	75,4	24,6
- з яких керівники першої категорії, %	13,8	86,2
- спеціалісти, %	79,9	20,1
- кількість кандидатів наук, %	38,4	61,6
- кількість докторів наук, %	17,1	82,9
Власники підприємств великого бізнесу, %	2,0	98,0
Власники підприємств малого та середнього бізнесу, %	20,0	80,0

Джерело [6]

Зазначимо гендерні проблеми, найбільш актуальні для жіночого соціуму [4, С. 366]: обмежений доступ до влади і власності (зокрема землі, кредитів). В нинішньому парламенті жінки складають лише 12%. За рівнем представництва жінок в органах влади Україна займає 120-е місце в світі, поряд з Гамбією, Конго та Сомалі. У великому промисловому бізнесі жінки обіймають лише 2% посад; жінка обмежена у сферах зайнятості. При тому, що серед усіх працюючих з вищою освітою жінки складають 56%, їхнє кар'єрне і професійне просування обмежене, так само як і участь у прийнятті державних політичних рішень. Серед звільнених працівників кількість жінок майже удвічі переважає кількість чоловіків. Жінок більше, ніж чоловіків працює неповний робочий день або за іншими схемами неповної зайнятості; зростання жіночих

захворювань; жінка працює фактично на 4-6 годин більше від чоловіка: праця у домашньому господарстві не враховується як продуктивна; жінки отримують близько 3/4 заробітної платні чоловіків. Праця чоловіків цінується вище праці жінок: за одну відпрацьовану годину чоловік отримує на 25% більше, ніж жінка; супутником жіночої нерівності є злидні та бідність. Багатодітна сім'я в Україні ототожнюється з бідністю і навіть злиденністю. Жінки стають жертвами торгівлі людьми, зростання проституції. За рахунок українських робітниць вирішують сьогодні свої соціальні проблеми низка європейських країн; кожна третя дитина в Україні виховується самотньою матір'ю; 35-50% всіх жінок України, які перебували в лікарнях з тілесними ушкодженнями, були жертвами домашнього насильства. В Україні загострюються проблеми становища і чоловіків [4, С. 370]: чоловіче безробіття зростає більшими темпами, ніж жіноче, але воно має свою специфіку у порівнянні з жіночим безробіттям; і жінки, і чоловіки отримують пенсії, однак, зважаючи на те, що в Україні жінки живуть довше за чоловіків на 12 і більше років, йдуть раніше на пенсію - в середньому одержують відрахування з Пенсійного фонду на 17 років довше. При цьому жінки на 5 років менше ніж чоловіки сплачують внески до Пенсійного фонду; такі хвороби як туберкульоз, пияцтво, алкоголізм та наркоманія, що заполонили суспільство, більше вражають чоловіків; понад 40% всіх нинішніх 16-літніх юнаків не мають шансів дожити до пенсії через скорочення тривалості життя чоловіків, країна втрачає чоловічий трудовий ресурс; суїцид як явище панує переважно також серед чоловіків; розпад сімей, пов'язаний із зростанням чоловічої аморальності став масовим явищем; 57% чоловіків після розпаду сімей перестають піклуватися про своїх дітей; надзвичайно гострими є проблеми репродуктивного здоров'я чоловіків. Трудове законодавство України проголошує формальну рівність, забороняє дискримінацію на ринку праці, але на практиці жінки мають менше можливостей кар'єрного зростання, меншу заробітну плату, працюють переважно в низькооплачуваній сфері. Про певну нерівноправність свідчить і незначне залучення жінок з вищою освітою та лідерськими якостями на керівні посади [7]. Держава витрачає чимало коштів для навчання жінок, а потім нераціонально використовує створений нею трудовий ресурс. Жінки в Україні контролюють лише 5-10 % економічних ресурсів, жінки становлять 38% усіх підприємців, що займаються індивідуальною діяльністю, очолюють 26% малих підприємств, 15% - середніх, 12% - великих, а в промисловості бізнесом керують лише 2% жінок. Очевидна нерівність позицій жінок та позицій чоловіків на ринку праці призвела до фемінізації бідності. Сьогодні кожна 3 жінка має рівень доходів, що дорівнює прожитковому рівню. Жінки складають більшість у найбільш соціально-

незахищених категоріях громадян: пенсіонери, безробітні, працюючі у бюджетній сфері [8]. Питання гендерної рівності набуває актуальності з тих причин, що забезпечення рівних прав жінок та чоловіків вигідне для бізнесу та корисне для економіки. Ця рівність також забезпечує добробут у родині й у ширшому контексті ─ в суспільстві; вона формує взаємоповагу та посилює захист прав людини. Натомість, дискримінація щодо жінок провокує зростання бідності, поширення негативних стереотипів і породжує насильство.

Висновки. Отже, в сучасному ринку праці України існує гендерна нерівність у сфері зайнятості та оплаті праці жінок. Вважаємо, що для вирішення проблем гендерної рівності у сфері праці необхідно брати приклад у країн ЄС: підтримувати створення системи освіти без гендерних упереджень, без насильства; вирівнювати оплату праці між галузями та зменшення відмінностей у змісті та оплаті праці за статевою ознакою; постійний контроль дотримання роботодавцями трудового законодавства з метою попередження фактів гендерної дискримінації; створення та впровадження програм сприяння розвитку жіночого малого та середнього підприємництва; пропаганда системи цінностей щодо рівного розподілу сімейних і професійних ролей між чоловіками та жінками; створення умов щодо навчання протягом усього життя, що відповідно пов'язано з необхідністю адаптації до вимог економіки знань.

Література:

1. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України : [Центр Разумкова].— Видавництво «Заповіт», 2016. — 244 с.

2. Щербюк Н. Єдність і диференціація правового регулювання праці жінок // Підприємництво, господарство і право. ─ 2009. ─ № 1. ─ С. 63.

3. Державна служба зайнятості України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.dcz.gov.ua

4. Світенок М. І. Проблеми гендерної рівності у законодавстві про працю в Україні // Держава і право. ─ Вип. 48.─ Є. 365-372.

5. Гендерна рівність на робочому місці // Бюлетень представництва Європейського союзу в Україні. ─ 2010.─ №60.

6. Офіційний сайт державної служби статистики [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua

7. Сергій О., Рандіна А. Гендерний аспект ринку праці України // Управління трудовими ресурсами. ─ 2010. ─ №5.─ С. 35-36.

8. Населення України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://database.ukrcensus.gov.ua

УДК: 339.139.63.07

МОНІТОРИНГ ПОКАЗНИКІВ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

О.А. Москалюк, здобувач вищої освіти
Науковий керівник: д-р. екон. наук, професор Котикова О.І.
Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено сучасний стан виробництва молока в Україні та обґрунтовано основні шляхи підвищення рівня ефективності молочної галузі аграрного сектору.

Ключові слова: молоко, сільське господарство, поголів'я корів, середньорічний надій.

Постановка проблеми. Трансформація виробничої сфери і молочної індустрії зокрема, яка відбулася без достатньо розроблених наукових основ розвитку підприємств як основних елементів економіки країни, привела виробництво України до кризового стану, який має свої специфічні риси, зокрема, спад обсягів виробництва, значне подорожчання продукції та низька її якість, незадовільне економічне та фінансове становище більшості підприємств. У галузі молочного скотарства України в останні роки переважають стійкі кризові явища. Більшість спеціалізованих молочних ферм і комплексів припинили своє існування. Приватні і фермерські господарства за цей період не набули широкого розвитку і тому не можуть стати стабільним джерелом сировини високої якості для молокопереробної промисловості. Пошук напрямів виходу галузі з кризового стану є важливим завданням сьогодення. Сучасний етап розвитку економіки України потребує вдосконалення відповідної теоретичної основи роз- витку, на якій можна було б сформувати ефективну практику економічних реформ.

Трансформування економіки України у ринкову систему направлене на створення нової якості економічного зростання, підвищення рівня продовольчого забезпечення населення, який значною мірою залежить від розвитку молочного скотарства. Актуальність проблеми підвищення ефективності виробництва продукції молочного скотарства обумовлюється кількома чинниками: об'єктивними потребами людей в споживанні молочних продуктів, забезпеченням харчової і легкої промисловості сировиною, важливістю розвитку галузі для сільськогосподарських підприємств як стабільного джерела надходження коштів та розширеного відтворення галузі, створенням експортного потенціалу у даному підкомплексі АПК [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Слід зазначити вагомий внесок у вирішення окремих аспектів цієї проблеми таких вітчизняних та іноземних науковців, як С. І. Ожегов, М. Д. Аістова, Л. А. Базилевич, Б. Л. Кучин, І. Пригожин, Ю. А.

Путянин, І. Б. Новик, Р. Аккофф, В. А. Заб- родський, І. О. Богатирьов, А. Л. Гапоненко, Н. В. Афанасьєв, В. Д. Рогожин, С. Г. Черемісіна, Е. А. Смірнов, Г. Тейл та ін. Проте, віддаючи належне науковій та практичній значущості праць названих авторів, необхідно підкреслити, що певне коло завдань концептуального, методологічного та методичного характеру потребує подальшого розвитку.

Постанвока завдання. Метою роботи є проведення аналізу стану галузі молочного скотарства України і виявлення напрямів відновлення конкурентоспроможності виробництва продуктів скотарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останніми роками у зв'язку зі змінами економічних відносин між виробниками аграрної сфери та переробними підприємствами, нееквівалентним обміном між містом і селом, зниженням платоспроможності населення та сільськогосподарських підприємств, скороченням витрачання худобі кормів, недосконалістю грошово-кредитної політики та інших важелів регулювання виробництвом, відбулись значні зміни в розвитку та розміщенні молочного скотарства [2].

Індекс обсягу виробництва молока у 2015р. порівняно із 2014р. становив 96,0%, у т. ч. в сільськогосподарських підприємствах – 100,8%, у господарствах населення – 94,5 % (табл. 1). Тобто у 2015р. порівняно з 2014р. загальне виробництво молока зменшилося на 4,0% за рахунок скорочення валових надоїв у господарствах населення на 5,5%; в сільськогосподарських підприємствах виробництво збільшилося на 0,8%.

Таблиця 1 Обсяг виробництва продукції тваринництва в Україні у 2015 році

Показник	Усі категорії господарств		Сільсько-господарські підприємства		Господарства населення		Частка господарств населення у загальному виробництві, %	
	2015р.	2015р. у % до 2014р.	2015р.	2015р. у % до 2014р.	2015р.	2015р. у % до 2014р.	2015р.	2014р.
М'ясо (реалізація худоби та птиці на забій у живій вазі), тис. т	3276,8	98,6	1973,1	101,0	1303,7	95,1	39,8	41,2
Молоко, тис. т	10682,4	96,0	2667,8	100,8	8014,6	94,5	75,0	76,2
Яйця, млн. шт	16780,4	85,7	9761,2	77,9	7019,2	99,5	41,8	36,0

У динаміці виробництво молока в Україні з 2000 по 2015 роки зменшилось на 16,1% (рис. 1), це при тому, що в Україні існує дефіцит споживання молочної продукції.

Рисунок 1 – Динаміка обсягів виробництва молока в Україні

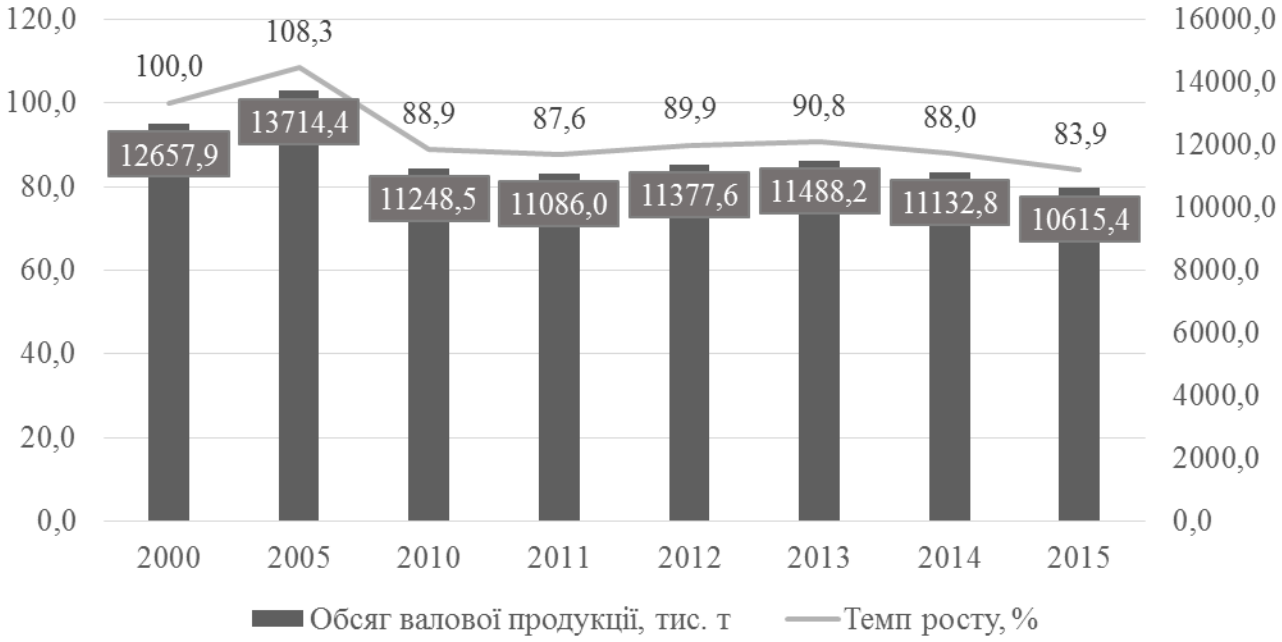

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

В результаті, обсяги виробництва молока на одну особу в Україні за період з 2000 по 2015 роки скоротились на 3,7 % (рис. 2).

Рисунок 2 – Динаміка обсягів виробництва молока в розрахунку на одну особу в Україні

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

У розрізі категорій господарств зміни у виробництві та розподілі частки їх виробництва у загальному обсязі значно не змінились (табл. 2).

Таблиця 2 Обсяг виробництва молока в Україні у розрізі категорій господарств

Показник	2000р.	2005р.	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
Сільськогосподарські підприємства								
Обсяг виробництва молока, тис. т	3668,7	2582,5	2216,6	2245,9	2535,3	2582,5	2647,5	2669,2
Темп росту, %	100,0	70,4	60,4	61,2	69,1	70,4	72,2	72,8
Господарства населення								
Обсяг виробництва молока, тис. т	8989,2	11131,9	9031,9	8840,1	8842,3	8905,7	8485,3	7946,2
Темп росту, %	100,0	123,8	100,5	98,3	98,4	99,1	94,4	88,4
Структура виробництва молока за категоріями господарств								
Сільськогосподарські підприємства	29,0	18,8	19,7	20,3	22,3	22,5	23,8	25,1
Господарства населення	71,0	81,2	80,3	79,7	77,7	77,5	76,2	74,9

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

Загальне виробництво молока порівняно з 2014р. скоротилося в 23 областях, найбільше – в Донецькій (на 19%), Луганській, Закарпатській (на 13%), Волинській та Миколаївській (на 7%) областях. На рівні минулого року вироблено молока у Черкаській області.

Середній надій молока від однієї корови, яка була в наявності на початок 2015р., в сільськогосподарських підприємствах становив 5438 кг (збільшився на 6,6%), у господарствах населення, за розрахунками, – 4623 кг (збільшився на 2,6%).

За період з 2000 по 2015 роки середній надій молока від однієї корови зріс на 96,9% (рис. 3).

Рисунок 3 – Динаміка показнику середнього надою молока від однієї корови в Україні

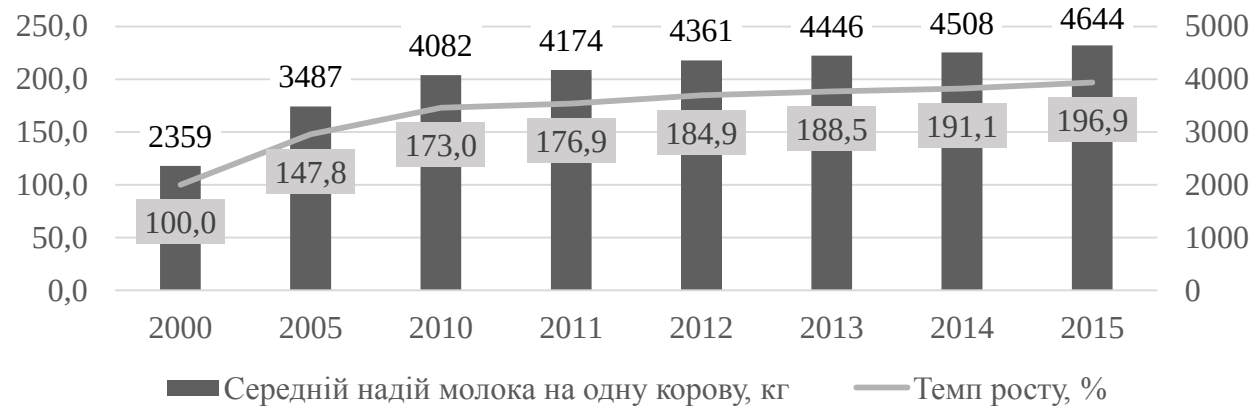

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

Середні надої молока на одну корову в сільськогосподарських підприємствах у 2015р. проти попереднього року зросли в усіх регіонах, крім Донецької, Херсонської та Чернівецької областей. Найвищі надої молока спостерігалися в сільськогосподарських підприємствах Херсонської (6397 кг), Харківської (6304 кг), Черкаської (6163 кг), Полтавської (6128 кг) та Київської (6070 кг) областей.

Поголів'я великої рогатої худоби скоротилося в 20 областях (крім Вінницької, де зросло на 3%, Миколаївської і Харківської – на 2%, Хмельницької – на 0,1% областей), у т. ч. корів – в усіх областях, крім Полтавської, де зросло на 2%. Найсуттєвіше зменшилося поголів'я великої рогатої худоби в Донецькій (на 24%), Луганській (на 19%), Кіровоградській (на 7%), Івано-Франківській, Херсонській та Рівненській (на 6%) областях; у т. ч. корів – у Донецькій (на 24%), Луганській (на 20%), Івано-Франківській (на 7%), Рівненській, Київській, Житомирській (на 6%) областях.

В цілому за період з 2000 по 2015 роки поголів'я корів в Україні скоротилось на 66,3 % (рис. 4).

Рисунок 3 – Динаміка поголів'я корів в Україні

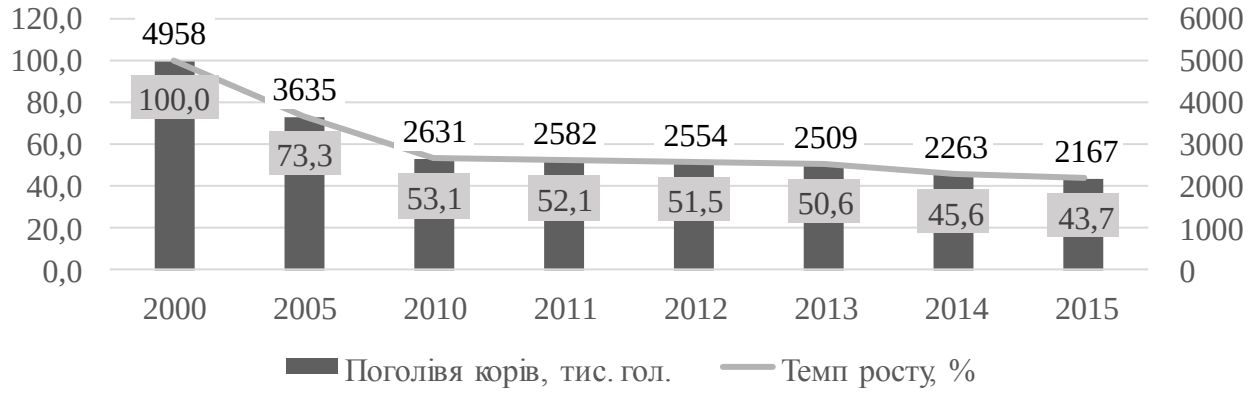

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

Витрати кормів на виробництво 1 ц молока в сільськогосподарських підприємствах України за період з 2000 по 2015 рік зменшились на 48,7 % (рис. 4).

Рисунок 4 – Динаміка витрат кормів на виробництво 1 ц молока в сільськогосподарських підприємствах України

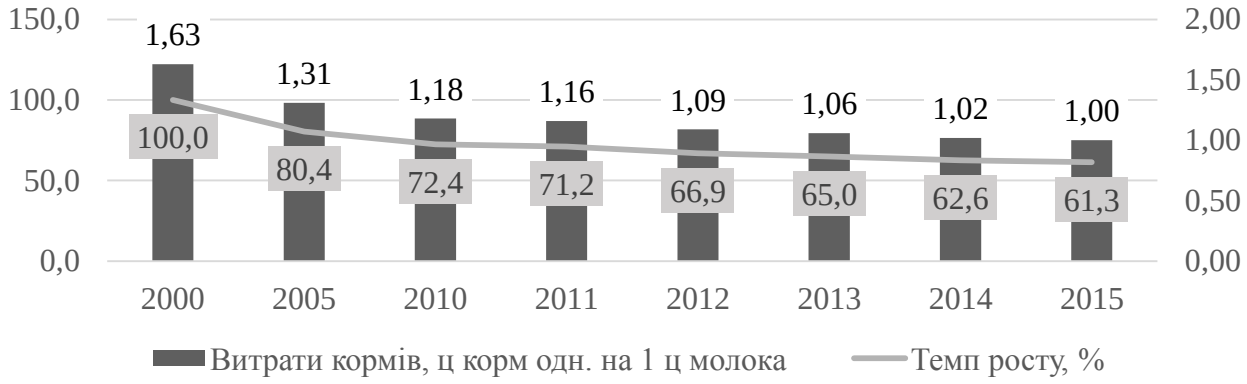

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

У підприємствах, що займалися тваринництвом, станом на 1 січня 2016р. було в наявності кормів усіх видів 3 млн. т корм. одн, що на 10,1% менше, ніж на 1 січня 2015р., у т. ч. концентрованих кормів – 1,2 млн. т корм. одн (на 3,4% менше). У розрахунку на одну умовну голову великої худоби припадало по 6,7 ц корм. одн кормів усіх видів, торік – 7,3 ц корм. одн, у т. ч. концентрованих, – як і торік, по 2,8 ц корм. одн.

Сучасний стан молочного скотарства обумовлює нагальну потребу визначення пріоритетів розвитку галузі та механізмів державної підтримки з урахуванням специфіки ринкової економіки та вимог СОТ. Згідно з комплексною програмою реформ і розвитку сільського господарства передбачається здійснення системних реформ, орієнтованих на поетапне поступове досягнення аграрним бізнесом економічної незалежності від державних дотацій та субсидій за рахунок реформування та розвитку системоутворюючих аграрних галузей (рослинництво, молочне скотарство, свинарство) і забезпечуючих галузей, а також зміни пріоритетів з підтримки технічного переоснащення на мотивацію технологічного переоснащення.

Висновки. Виведення галузі молочного скотарства з кризового стану має здійснюватись за такими напрямами:

- створення сучасного крупнотоварного виробництва продукції скотарства шляхом прискореного збільшення поголів'я тварин та їх продуктивності;

- зміцнення кормової бази та кадрового забезпечення;

- стимулювання товаровиробників різних форм господарювання за збільшення обсягів та якості виробництва продукції молочного скотарства.

Поєднання зазначених напрямів розвитку молочного скотарства та здійснення інших організаційно-економічних заходів стане важливою складовою розбудови молочної галузі у умовах євроінтеграції, насамперед забезпечить зростання виробництва молока шляхом підвищення продуктивності та поступового збільшення поголів'я корів.

Література:

1. Котикова О. І. Забезпечення підвищення конкурентоспроможності продукції молочного скотарства в сільськогосподарських підприємствах в умовах євроінтеграції / О.І. Котикова, О. В. Аржанова, Т. І. Євстрат'єва // Молодий вчений. — 2016. — №7 (34). — С. 63—67. — Режим доступу : http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/7/16.pdf

2. Касіян Р. Л. Економічна ефективність виробництва молока і напрями її підвищення [Електронний ресурс] / Р. Л. Касіян // Продуктивність агропромислового виробництва. економічні науки. – 2013. – Вип. 23. – С. 78-85. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pav_2013_23_14

3. Державна служба статистики України – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/

УДК: 631.15.002.6

ВИРОБНИЦТВО ЗЕРНА У МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

А.Р. Новицький, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: д-р. екон. наук, професор Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті досліджено сучасний стан виробництва зерна у Миколаївській області, визначено проблеми та перспективи розвитку галузі.

Ключові слова: зерно, посівна площа, фуражне та продовольче зерно, валова продукція, урожайність, сільське господарство.

Постановка проблеми. Зернове господарство має ключову роль в економіці держави. Для забезпечення ефективної діяльності зернового господарства важливо повністю задовольняти внутрішні потреби країни в зерні та підвищувати обсяги можливого експорту. Для України нарощування виробництва зерна має стратегічне значення для піднесення національної економіки, тому що при успішному його розвитку створюються умови для ефективної діяльності низки суміжних галузей. Підвищення рівня ефективності виробництва зерна є одним із найважливіших завдань, від розв'язання якого залежить продовольча безпека країни [1]. Воно повинно здійснюватися як на державному, так і на регіональному рівнях, де вирішуються питання забезпечення населення продуктами харчування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Причини недостатньої ефективності розвитку зернового виробництва, а також можливостей подальшого її підвищення активно вивчаються вітчизняними вченими. З опублікованих результатів досліджень за названою темою варто вказати перш за все праці Андрійчука В. Г., Бойка В. І., Лобаса М. Г., Саблука П. Т., Шпичака О. М. та інших.

Постановка завдання. Мета статті є дослідження сучасний стан виробництва зерна у Миколаївській області, визначити проблеми та перспективи розвитку галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зернове виробництво як пріоритетна галузь агропромислового комплексу має важливе стратегічне значення, адже від рівня виробництва зерна залежать продовольча безпека держави, її економіка і добробут населення. Торік в області 60,9% зайнятих посівами площ було відведено під зернові культури – 952,1 тис. га (на 4,2 тис. га більше ніж у 2014р. та на 35,2 тис. га – ніж у 2010р.).

Розглядаючи динаміку посівних площ у групі зернових, слід відмітити, що в порівнянні з 2014р. розширилися посівні площі під пшеницею (на 5,9%), гречкою (на

10,8%), зернобобовими (на 2%) та сумішшю колосових (у 21,8 раза). Посівні площі під рештою зернових культур скоротилися: ячменю посіяно менше на 2,2%, жита – на 23%, вівса – на 10,5%, кукурудзи – на 1,7%, проса – на 18,7%, сорга – на 43,1%.

За підсумками 2015р. частка посівних площ фуражних культур зернового поля була переважаючою (53,7%) і складала 511,1 тис. га. За період, що аналізується, зерновий клин продовольчих культур мав перевагу у 2010 та 2013 роках (51% та 56% відповідно) (рис. 1).

Рисунок 1 – Частка посівних площ продовольчих та фуражних зернових культур в миколаївській області у 2015 році

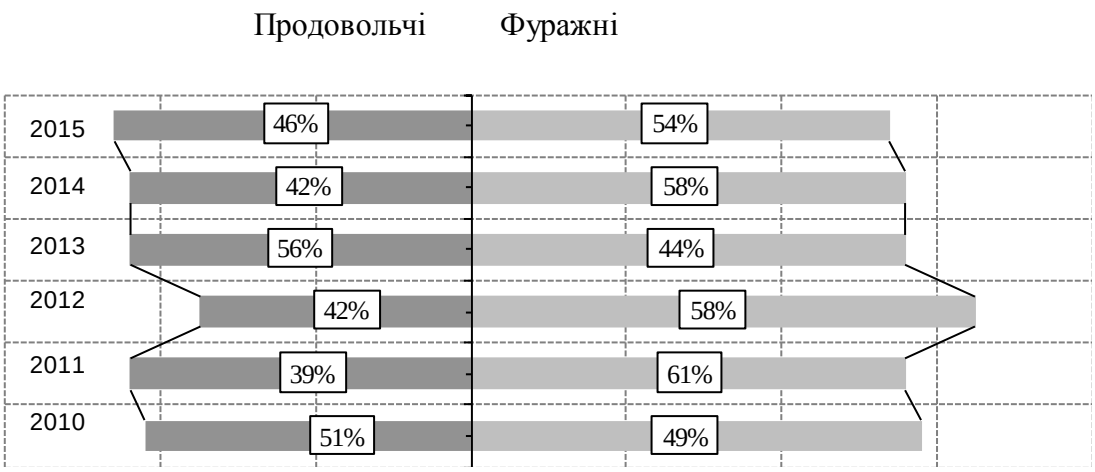

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Визначальним фактором впливу на ефективність діяльності в галузі рослинництва виступає врожайність сільськогосподарських культур. Аналіз її динаміки протягом останніх років засвідчив значний діапазон її варіації. Коливання урожайності свідчать про об'єктивне існування природно-кліматичного ризику в галузі рослинництва.

Для вирощування більшості аграрних культур погодні умови року, що минув, були переважно сприятливими. Зокрема для зернової групи культур 2015р. за останнє щонайменше десятиріччя був найбільш врожайним. З 1 гектара зібраної площі в усіх категоріях господарств було одержано 30,5 ц зерна проти 30,4 ц у 2014р. та 25,1 ц – у 2010р. (рис. 2). Варто зазначити, що господарствам усіх категорій дев'яти районів вдалося перевищити середньообласну урожайність зернових культур, а найсуттєвіше – Снігурівського (на 15,8 ц з 1 га) району. Найнижчий рівень урожайності зафіксовано в господарствах Новобузького (21,4 ц з 1 га), Новоодеського (26 ц) та Братського (26,1 ц) районів.

Рисунок 2 – Урожайність основних сільськогосподарських культур в усіх категоріях господарств Миколаївської області, ц з 1 га

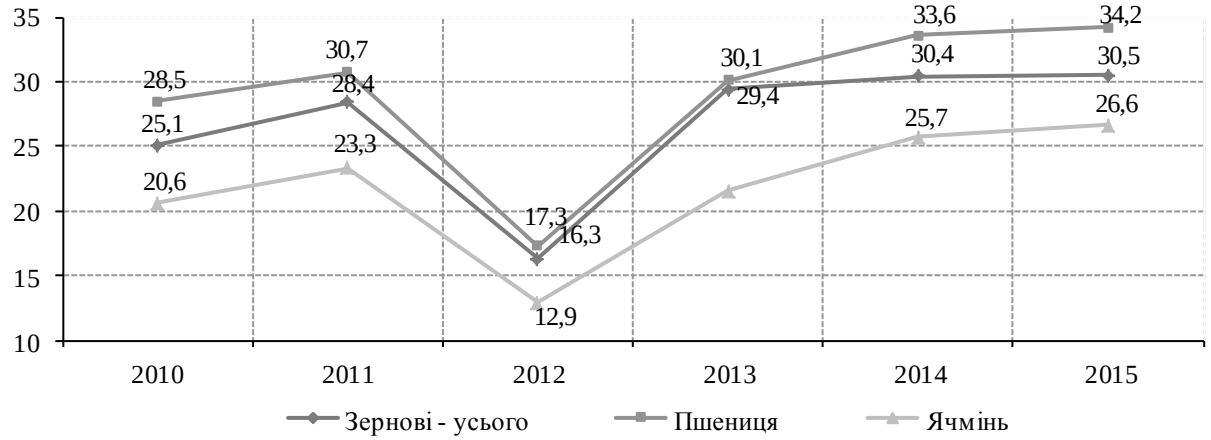

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

У минулому році хліборобам Миколаївщини вдалося отримати вагомий врожай зернових культур, який поправу можна назвати рекордним. Внесок Миколаївської області у загальнодержавне виробництво зерна в 2015р. складав близько 5%. Господарствами усіх категорій зібрано 2896,4 тис.т зерна (у вазі після доробки), що на 1,1% більше ніж у 2014р., та на 31,6% – ніж у 2010р. На формування врожаю зернових культур у минулому році суттєво вплинуло нарощення виробництва, насамперед, ярих пшениці та ячменю, валові збори яких зросли у порівнянні з 2014р. відповідно на 54,3% та 17,4%. Збільшилося також виробництво проса (на 18,1%) та пшениці озимої (на 7,8%).

Рисунок 3 – Структура виробництва зернових культур в усіх категоріях господарств миколаївської області

2010 рік 2015 рік

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

У структурі виробництва зернових 51,2% припадало торік на продовольчі культури (1482,9 тис.т). Фуражного зерна зібрано 1413,5 тис.т (48,8%). Питома вага продовольчих зернових культур у порівнянні з 2014р. зросла, а частка фуражних – скоротилася відповідно на 3,3 в.п.

У порівнянні з 2010р. розподіл зернових культур по групах змінився докорінно. Наведена вище діаграма наочно демонструє, що в 2015р. переважаючою була частка продовольчого зерна, тоді як у 2010р. – фуражного.

Провідною культурою серед продовольчих є пшениця. Усіма категоріями господарств області у 2015р. зібрано 1458,4 тис. т цієї культури, що на 107 тис. т, або на 7,9% перевищує рівень попереднього року. Більше третини (35,8%) загальнообласного валового збору пшениці забезпечено господарствами Снігурівського, Березанського, Баштанського та Миколаївського районів.

Рисунок 4 – Динаміка виробництва основних сільськогосподарських культур в усіх категоріях господарств Миколаївської області, тис. т

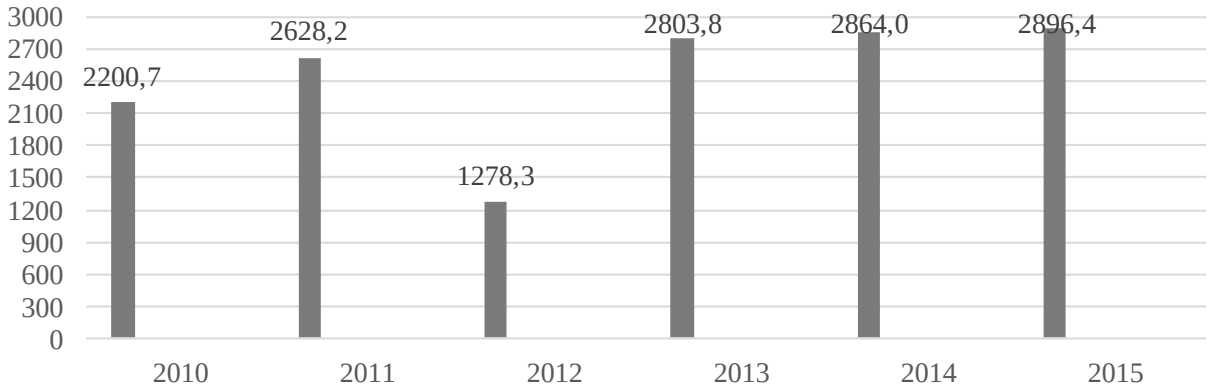

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Аналіз питомої ваги основних категорій господарств у виробництві зернових в минулому році свідчить про таке: основними виробниками зерна є сільськогосподарські підприємства (65,4% загального обсягу) (рис. 5).

Рисунок 5 – Співвідношення основних категорій господарств у виробництві продукції рослинництва в 2015 році

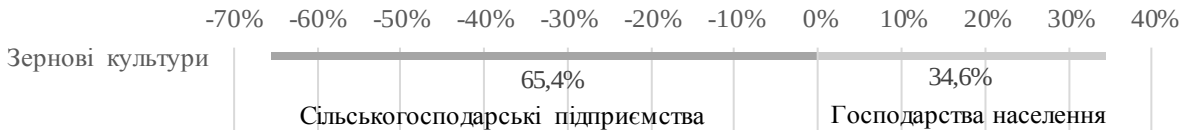

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Зернові культури – це основа продовольчої безпеки, проте, можливість виробляти такий важливий для життєдіяльності людини товар має далеко не кожна країна.

Основними напрямами збільшення виробництва зернових є впровадження комплексної механізації виробничих процесів, нових високопродуктивних сортів, пристосованих до механізованого вирощування, широкої механізації і меліорації земель, розвиток міжгосподарської кооперації і агропромислової інтеграції.

Значною проблемою для південних регіонів, розташованих в зоні ризикованого землеробства, є дефіцит вологи в ґрунті. Тому особливого значення набуває відновлення системи зрошення. Для цього, на нашу думку, необхідно створити при органах місцевого самоуправління інфраструктури, до функцій яких входило б управління та нагляд за використанням внутрішньогосподарської меліоративної мережі, спілок та асоціацій водокористувачів, кооперативів з обслуговування внутрішньогосподарських меліоративних систем [2].

Висновок. Розглянувши показники в галузі зерновиробництва Миколаївської області, можна зробити такі висновки: технічно застаріле обладнання не дає змогу ефективно використовувати земельні ресурси, відбувається постійне зношення машинного обладнання, недостатність природоохоронних заходів землі, постійний витік капіталу негативно впливає на розвиток зерновиробництва.

Підсумуємо, що головними проблемами збільшення валових зборів збіжжя в умовах глобального дефіциту продовольства, які потрібно вирішувати, є покращення урожайності зернових культур, шляхом внесення більшої кількості органічних та мінеральних добрив, зменшення втрат при зборі урожаю зерна. Сьогодні на вирішення глобальної продовольчої проблеми спрямовані зусилля багатьох країн. В цьому аспекті Україна повинна більш ефективно використовувати свій потенціал в зерновому господарстві, адже, вітчизняні запаси зерна – це важлива складова не лише національної економіки, а й глобальної продовольчої безпеки.

Література:

1. Котикова Е.И. Влияние земельной реформы на продовольственную безопасность Украины / Е.И. Котикова // Growth and competitiveness factors of the agri-food sector in Poland and Ukraine against the background of global trends. Ryiv-Warsaw: NUFT, NRI-IAFE, CSR, 2013. — bibliogr. — P. 352-364.

2. Котикова О. І. Забезпечення виробництва зернових на півдні України за рахунок комплексного зрошення / Котикова О. І., Тесляр В. О. // Інноваційна економіка. — 2014. — № 2 (51). — С.77—82.

УДК 305:331.101.26

ГЕНДЕРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЕКОНОМІЧНО АКТИВНОГО НАСЕЛЕННЯ

С. В. Обушенкова, здобувач вищої освіти
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент. Крилова І. Г.
Миколаївський національний аграрний університет

У статі проведено аналіз гендерних характеристик економічно активного населення за такими показниками як рівень освіти, розподіл населення у працездатному віці та рівень заробітної плати в Україні.

Ключові слова: гендерна характеристика, жінки, чоловіки, економічно активне населення.

Постановка проблеми. Економічно активне населення є суб'єктом соціально-трудових відносин та однією з основних складових ринка праці. Також ця частина населення являє собою трудовий ресурс, що виступає як головна і продуктивна сила суспільства, та фактор економічного розвитку держави. Тому дослідження і виявлення проблем в сфері зайнятості, є достатньо фундаментальними і актуальними на сьогоднішній день.

Основною з таких проблем, є нерівноправність чоловіків та жінок на ринку праці. Зазвичай чоловіки знаходяться в більш вигідному становищі, тоді як можливості жінки при влаштуванні на роботу, в оплаті праці та досягненні кар'єрних успіхів обмежені різними факторами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну базу гендерних досліджень сформували такі зарубіжні науковці як В. Андерсон, Дж. Анкер, Т. Бек, Т. Веблен, Д. Вулфорд, К. Делфі, М. Кіммел, Дж. Скотт та ін. Вітчизняний внесок у розв'язання цієї соціально та економічно гострої проблеми зробили такі науковці, як О. Грішнова, Л. Лібанова, О. Макарова, В. Сташенко та ін. [1] Але в нашій країні ця проблема є не до кінця дослідженою, саме тому це робить її актуальною для вивчення.

Постановка завдання. Дослідити основні гендерні характеристики економічно активного населення виходячи з поділу населення України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гендер – соціально-рольовий поділ у суспільстві, що ґрунтується на статевій ознаці. Тобто, соціальна стать конкретної особи, а не біологічна. Це манера поведінки і мислення людини, які виховуються у неї з

дитинства під впливом сім'ї, школи, ЗМІ та ін. Таким самим чином формуються і гендерні стереотипи. До найбільш розповсюджених на сьогоднішній день є стереотипи: чоловік повинен забезпечувати родину, тому він повинен отримувати більшу заробітну плату, ніж жінка; жінка за природою менш орієнтована на професійну діяльність, а більше на сім'ю, дітей; чоловіки кращі лідери від природи; професії поділяються на «чоловічі» і «жіночі», жіночі професії є більш легкими, тому і заробітна плата повинна бути нижчою; жінкам важче конкурувати з чоловіками на ринок праці, тому що вони менш кваліфіковані, мають нижчий рівень професійної освіти.

На практиці, дуже часто працедавці, даючи оголошення про відбір кандидатів на вакантні посади, акцентують увагу на вікових і статевих вимогах, що в принципі, має назву вікова чи статева дискримінація. Така проблема в першу чергу пов'язана з тим, що жінка може піти у відпустку по догляду за дитиною, що не несе економічної користі для роботодавця. Крім того, жінка може у будь-який час повернутися на своє, гарантоване законом, робоче місце. Саме ця обставина змушує працівників при прийнятті рішення щодо прийому на роботу, обираючи між чоловіком-претендентом, та претенденткою-жінкою, при усіх рівних інших умовах, віддати перевагу саме першому[2].

За рейтингом рівності статей, який опублікував Світовий економічний форум, Україна посіла 69 місце із 144 можливих[6]. Цей показник вираховується шляхом порівняння можливостей жінок і чоловіків у чотирьох основних сферах: економічна участь та можливості; рівень освіти; здоров'я (в т.ч. тривалість життя) та політичні права обох статей.За даними Всесвітнього банку, жінки і чоловіки в Україні мають однокові умови для навчання [7].

Таблиця 1 Економічна активність населення за рівнем освіти та статтю у 2015 році

Економічно активне населення у віці 15-70 років, тис. осіб	Усього, тис. осіб	у тому числі мають освіту, %						
		повну вищу	базову вищу	неповну вищу	професійно-технічну	повну загальну середню	базову загальну середню	Початкову загальну або не мають освіти
Жінки	8564,6	35,57	1,33	24,15	18,57	18,42	1,87	0,09
Чоловіки	9533,3	28,02	1,19	15,30	33,12	20,11	2,20	0,07

Джерело [3]

Економічно активним населенням називають частину населення обох статей, яка протягом певного періоду часу виконує або готова виконувати певну роботу для виробництва товарів і надання послуг. Данні Державної служби статистики України за 2015 рік свідчать, що відсоток жінок з повною вищою освітою вищий ніж у чоловіків на 8%, при тому, що у загальній чисельності економічно активного населення чоловіків на 10% більше ніж жінок. В теорії, це б мало значити, що жінки мають значні переваги на ринку праці у порівнянні з чоловіками.

Таблиця 2 Розподіл населення України у віці 15-70 років, %

Роки	Зайняті		Безробітні		Економічно активні		Економічно неактивні	
	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки
2014	48,2	51,8	38,4	61,6	47,3	52,7	61,3	38,7
2015	47,9	52,1	41,8	58,2	47,3	52,7	61,1	38,9

Джерело [4]

В структурі економічно активного населення України частка жінок, як у 2014 так і у 2015 році склала 47,3% проти 52,7 % у чоловіків. Цікавим фактом є також те, що чисельність зайнятих жінок є меншою ніж кількість зайнятих чоловіків, при цьому відсоток безробітних є також меншим у жінок ніж у чоловіків.

Проблема гендерної нерівності на ринку праці проявляється також і через диспаритет у рівнях заробітку чоловіків і жінок. Йдеться про те, що жінкам платять менше в принципі. Чоловік та жінка, що займають номінально однакові посади, зазвичай отримують однаковий рівень платні. Інша справа, що жінки переважно зайняті у галузях економіки, де рівень заробітної плати є нижчим. От і виходить, що середній рівень «жіночого заробітку» ледь сягає 70 відсотків до аналогічного чоловічого показника[2].

Таблиця 3 Гендерні розриви у оплаті праці населення України

Стать	Нараховано в середньому за рік, грн		
	2014	2015	2016
Жінки	3037	3631	4480
Чоловіки	3979	4848	6001
Гендерні розриви	-942	-1217	-1521

Джерело [4]

Данні таблиці 3 свідчать про поглиблення гендерних розривів у оплаті праці штатного працівника. Так, у весь досліджуваний період жінки отримували заробітну плату меншу, ніж чоловіки. Цей розрив з кожним роком зростає (від 942грн у 2014 до 1521грн у 2016).

Важливо зазначити, що такий розрив у розмірі зарплат не є характерним для всіх видів економічної діяльності. Наприклад, в 2016 році у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування співробітники-жінки отримують у середньому за рік 4063 грн або на 119 грн більше від працівників-чоловіків, у сфері функціонування бібліотек, архівів, музеїв ті інших закладів культури – 3738 грн, або на 115 грн більше від працівників-чоловіків.

Також, є декілька видів економічної діяльності, де рівень зарплат чоловіків не на багато перевищує дохід жінок, наприклад, у сфері операцій з нерухомістю співробітники-жінки отримують у середньому за рік 4622 грн або на 315 грн менше від працівників-чоловіків, у сфері ресторанного і готельного бізнесу – 3030 грн, або на 460 грн менше від працівників-чоловіків.

Втім, заробітна плата чоловіків значно більша ніж у жінок. Найбільший розрив за цим показником спостерігається у сфері фінансової та страхової діяльності: 8815 грн середньорічної зарплати у жінки проти 13154 грн середньої зарплати чоловіка (тобто на 4339 грн більша) і у сфері мистецтва, спорту, розваг та відпочинку – 3654 грн проти 7314 грн (на 3660 грн більша).

Висновки. Проблеми гендерної нерівності економічно активного населення мають глобальний і всезагально поширений характер. Шанси їх розв’язати у найближчому майбутньому досить примарні. Сьогодні сформувався особливий ринок жіночої робочої сили, для якого характерним є доволі низький соціальний статус жіночої праці та відносно нижчий рівень її оплати. Крім, того саме жінки відчувають проблеми, щодо кар’єрного росту та професійного зростання, а обсяг пропозиції робочих місць для жінок характеризується значно вужчим професійним асортиментом. Крім того, шанси жінки втратити роботу завжди вищі, ніж у чоловіків.

Незважаючи на те, що стаття 17 Закону України «Про забезпечення прав та можливостей жінок та чоловіків» декларує: «Жінкам і чоловікам забезпечуються рівні права та можливості у працевлаштуванні, просуванні по роботі, підвищенні кваліфікації та перепідготовці» [5], проблема нерівності між чоловіками та жінками на ринку праці існує. Професії негласно поділяються на «чоловічі» і «жіночі», жіночі професії не завжди є легшими за чоловічі, але середня заробітна плата жінок є майже в тричі нижчою.

Література:

1. Комліченко, О. О. Гендерні особливості зайнятості та безробіття на ринку праці України / О. О. Комліченко, Д. С. Комліченко. – М.Одеса : Одеський національний політехнічний університет, 2013. – 6 с.

2. Возьний, Казимир. Гендерні аспекти зайнятості Українські реалії і світовий / Казимир. Возьний. // Вісник ТНЕУ. – 2009. – № 1. – С. 12.

3. Державна, служба статистики. Статистичний збірник Економічна активність населення України 2015 / служба статистики. Державна. – Київ : Державна служба статистики, 2016. – 201 с.

4. Офіційний сайт державної служби статистики [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/

5. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 р. // Бюлетень Національної служби посередництва і примирення. – 2005. – № 11. – С. 9–15.

6. Економічний дискусійний клуб [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://edclub.com.ua/analityka/indeks-gendernogo-rozryvu-2016

7. The World Bank/Gender [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://data.worldbank.org/topic/gender

УДК: 311.2:330.3

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ РОЗРАХУНКІВ ОСНОВНИХ СТАТИСТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА

О.В. Овчаренко, здобувач вищої освіти
Науковий керівник: д-р. екон. наук, професор Котикова О.І.
Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено методику проведення розрахунків основних статистичних показників виробництва продукції свинарства: порядок визначення поточних і річних обсягів виробництва основних видів продукції тваринництва, кількості свиней та їхньої продуктивності в господарствах усіх категорій на державному та регіональному рівнях.

Ключові слова: методика, показник, статистичне спостереження, тваринництво, свинарство.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки використання сучасних методів статистики в дослідженнях стає нагальною необхідністю. Відповідно, зростає роль економічної діагностики за допомогою статистичних методів аналізу. Комплексне використання традиційних і сучасних методів статистики, створює надійну методологічну базу дослідницької роботи, а отже й достовірність досліджень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Слід зауважити, що у дослідженні окремих аспектів статистичної методології в системі економічних досліджень спостерігається два підходи. Перший орієнтований на дослідження теоретико-методичних питань виміру економічної ефективності виробництва. Для другого напряму притаманні загально-теоретичний і прикладний підходи при розробці питань застосування математичних методів у вирішенні складних господарських завдань. Окремі питання прикладного характеру розглянуті в дослідженнях Баранової Т.А., Дербенцева В.Д., Сердюка О.А., Соловйова В.М., Шарапова О.Д., Опрі А.Т. та ін.

Постанвока завдання. Метою дослідження є дослідити методику проведення розрахунків основних статистичних показників виробництва продукції свинарства: порядок визначення поточних і річних обсягів виробництва основних видів продукції тваринництва, кількості свиней та їхньої продуктивності в господарствах усіх категорій на державному та регіональному рівнях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним нормативно-правовим документом в Україні, який визначає методику проведення розрахунків основних статистичних показників виробництва продукції свинарства, є «Методика проведення

розрахунків основних статистичних показників виробництва продукції тваринництва» [1] розроблена на розвиток Методологічних положень з організації державного статистичного спостереження щодо виробництва продукції тваринництва, кількості сільськогосподарських тварин і забезпеченості їх кормами [2] та містить опис джерел інформації, розрізів розробки, основних підходів і методів, які використовують при проведенні розрахунків основних показників статистики тваринництва, порядок формування поточних і річних показників щодо кількості сільськогосподарських тварин та обсягів виробництва продукції тваринництва.

Для початку слід з'ясувати зміст та сутність основних показників виробництва продукції свинарства. Відповідно до Методики проведення розрахунків основних статистичних показників виробництва продукції тваринництва [1] розрахунки проводять за такими показниками:

1) виробництво м'яса свиней (ВМз) – загальна забійна маса (м'ясо, жир-сирець, харчові субпродукти) свиней, яка отримана як при реалізації на забій (товарний забій), так і при внутрішньогосподарському забої тварин на м'ясо, незалежно від того, де був проведений забій: безпосередньо на підприємстві чи на бойні;

2) вирощування свиней (ВИР) – сумарна жива маса одержаного приплоду та приросту маси молодняку і дорослих свиней на відгодівлі та нагулі за мінусом живої маси молодняку та свиней на відгодівлі, які здохли та загинули;

3) вихід м'яса (Квм) – коефіцієнт, який характеризує частку м'яса, жирусирцю, харчових субпродуктів у масі живої сільськогосподарської тварини і розрахований як співвідношення забійної та живої маси тварини;

4) вихід приплоду на 100 маток ($ПМ_{100}$) – співвідношення кількості одержаного молодняку від маток до кількості маток на початок звітного року та помножене на 100;

5) загальна жива маса свиней (ЖМз) – сумарна жива маса свиней усіх видів, які є в наявності на звітну дату;

6) загальна забійна маса свиней (ЗМз) – забійна маса свиней усіх видів, які є в наявності на звітну дату, розрахована як добуток сумарної живої маси свиней і виходу м'яса;

7) кількість приплоду (ПМз), одержаного від маток, включає поросят, які народились живими, враховуючи приплід, який пізніше був проданий, забитий або здох навіть у день народження;

8) кількість свиней ($Кт^{х}$, де т – вид тварин) – показник, що характеризує наявність свиней певного виду (загальну або за статевовіковими групами) станом на

звітну дату;

9) кількість свиней в обороті (Кобор.) – сума кількості свиней, які були в наявності на початок року, одержаного приплоду та тварин, які надійшли за всіма напрямами за звітний період зі сторони;

10) кількість свиней, які були реалізовані на забій (Кр), включає кількість тварин, які були реалізовані на забій та/або забиті на м'ясо у своєму підприємстві (незалежно від того, де був проведений забій: безпосередньо на підприємстві чи на бойні (Крб));

11) кількість свиней, які вибули за всіма напрямами (Квз), включає кількість тварин, які були реалізовані на забій та/або забиті на м'ясо у своєму підприємстві, продані, передані іншим підприємствам, здохли та загинули, вибули з інших причин;

12) кількість свиней, які здохли та загинули (Кз), включає тварин, які були втрачені через їхню загибель від хвороби, старості, стихійного лиха, пожежі, нападу хижаків, нещасних випадків, а також через вимушений забій (якщо їхнє м'ясо не використане в їжу);

13) кількість свиней, які надійшли за всіма напрямами (Кнз), включає кількість свиней, які були придбані за кошти, надійшли за обміном за інших тварин, за корм, за інвентар тощо;

14) кількість свиноматок ($Км^0$), від яких може бути одержана хоча б одна голова живого приплоду;

15) кормодень – доба перебування на підприємстві однієї сільськогосподарської тварини;

16) оборот поголів'я свиней – система показників, які характеризують зміну кількості свиней унаслідок одержання приплоду, забою тварин на м'ясо, падежу, купівлі та продажу, інших надходжень та вибуття тощо; приріст живої маси свиней на відгодівлі, нагулі та дорощуванні – зміна загальної живої маси свиней, які знаходились на відгодівлі, нагулі та дорощуванні, за звітний період;

17) приріст живої маси сільськогосподарських тварин на відгодівлі, нагулі та дорощуванні (ПРжм);

18) реалізація свиней на забій (РЕАз) – сума живої маси свиней, які були реалізовані на забій (товарний забій) та/або забиті на м'ясо на своєму підприємстві (внутрішньогосподарський забій), незалежно від того, де був проведений забій: безпосередньо на підприємстві чи на бойні (РЕАб), та приросту живої маси свиней на відгодівлі, нагулі та дорощуванні, який одержаний відгодівельними підприємствами та скотобазами переробних підприємств від куплених тварин;

19) середній вихід продукції тваринництва на одну сільськогосподарську тварину – співвідношення виробництва певного виду продукції тваринництва до кількості відповідного виду свиней на початок року (на звітну дату);

20) середня жива маса однієї свині ($\overline{ЖМ}$) – співвідношення сумарної живої маси свиней до їхньої кількості на звітну дату;

21) середня забійна маса однієї свині ($\overline{ЗМ}$) характеризує середню масу туші забитої сільськогосподарської тварини (без голови, шкури, хвоста, внутрішніх органів та їхнього вмісту) і розраховується як добуток середньої живої маси однієї тварини та виходу м'яса.

При цьому для проведення розрахунків основних статистичних показників обсягів виробництва продукції тваринництва використовують:

1) методи аналізу абсолютних, відносних і середніх величин;

2) методи побудови та вивчення групувань;

3) методи аналізу структури сукупностей;

4) методи аналізу взаємозв'язків показників;

5) методи вивчення тенденцій;

6) балансові методи.

Залежно від особливостей явища або процесу, характеристикою якого виступає статистичний показник, обсягу та якості наявної інформації для визначення конкретного статистичного показника обирають найбільш прийнятні методи або комбінації методів і проводять необхідні розрахунки.

Методика проведення розрахунків основних статистичних показників виробництва продукції тваринництва [1] передбачає визначення основних поточних та річних статистичних показників виробництва продукції тваринництва, а також результатів розрахунків кількості свиней та обсягів виробництва основних видів продукції тваринництва за адміністративними районами (рис. 1).

Інформаційною базою для проведення розрахунків основних статистичних показників виробництва продукції тваринництва є:

1) зведені дані державних статистичних спостережень щодо кількості сільськогосподарських тварин, виробництва продукції тваринництва та забезпеченості тварин кормами за формами № 24 (річна) "Звіт про виробництво продукції тваринництва, кількість сільськогосподарських тварин і забезпеченість їх кормами" і № 24-сг (місячна) "Звіт про виробництво продукції тваринництва та кількість сільськогосподарських тварин", вибіркового обстеження сільськогосподарської діяльності домогосподарств у сільській місцевості (форми № 01-СГН "Запитальник

базового інтерв'ю" і № 02-СГН "Запитальник щомісячного інтерв'ю");

2) зведена інформація вибіркового обстеження умов життя домогосподарств;

3) зведена інформація адміністративної звітності з питань тваринництва (за наявності).

При здійсненні поточних розрахунків обсягів виробництва продукції тваринництва та кількості сільськогосподарських тварин відповідно до методології збирання статистичної інформації, яка визначена Методологічними положеннями [2], виділяють такі категорії господарств:

1) великі та середні сільськогосподарські підприємства, які займаються виробництвом тваринницької продукції;

2) малі сільськогосподарські підприємства, які займаються виробництвом тваринницької продукції;

3) господарства населення. Поняття сільськогосподарського підприємства, яке займається виробництвом тваринницької продукції, його розміру та порядок охоплення формами державних статистичних спостережень визначено Методологічними положеннями [2].

Рисунок 1 – Складові методики розрахунку основних поточних та річних статистичних показників виробництва продукції свинарства

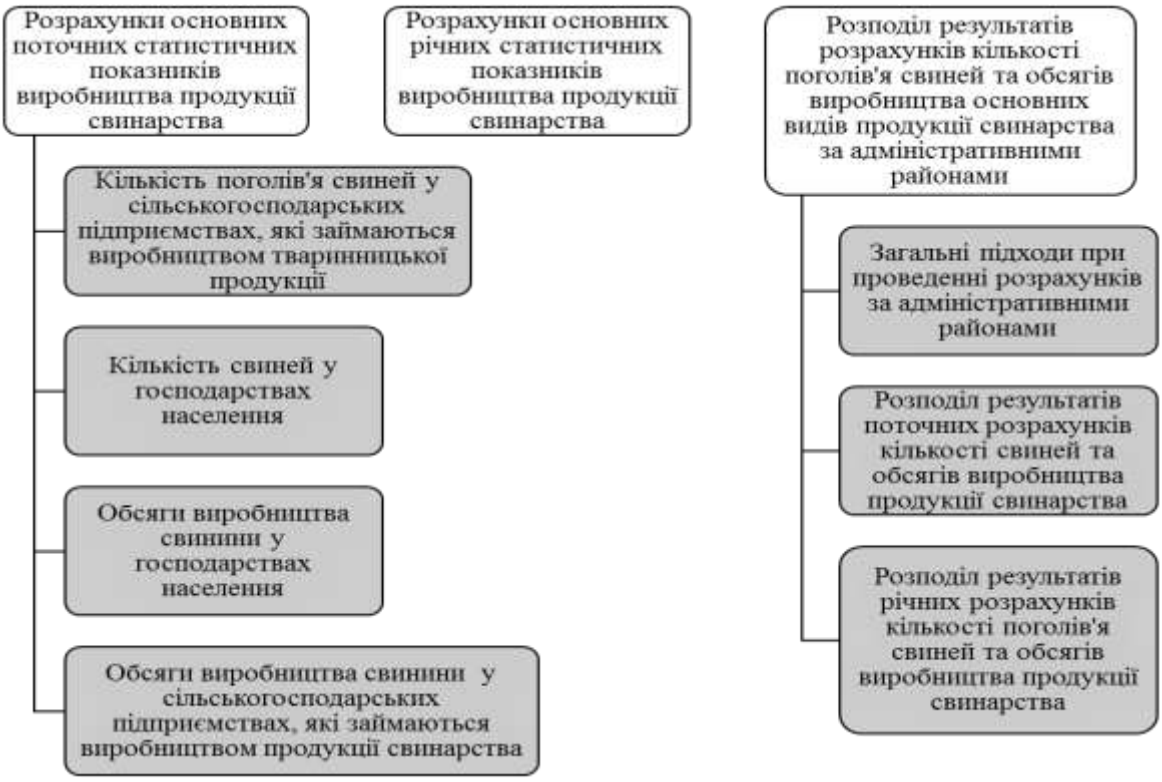

Джерело: розроблено автором на основі [1]

Поширення результатів поточних розрахунків обсягів виробництва продукції тваринництва та кількості сільськогосподарських тварин проводять за такими категоріями господарств: господарства усіх категорій; сільськогосподарські підприємства, які займаються виробництвом тваринницької продукції; великі та середні сільськогосподарські підприємства, які займаються виробництвом тваринницької продукції; господарства населення.

Розрахунок річних обсягів виробництва продукції тваринництва та кількості сільськогосподарських тварин і поширення отриманих результатів проводять за такими категоріями господарств: господарства усіх категорій; сільськогосподарські підприємства, які займаються виробництвом тваринницької продукції; державні сільськогосподарські підприємства, які займаються виробництвом тваринницької продукції; недержавні сільськогосподарські підприємства, які займаються виробництвом тваринницької продукції; фермерські господарства, які займаються виробництвом тваринницької продукції; господарства населення.

Висновки. Проведене дослідження дозволило встановити основні підходи при проведенні розрахунків основних поточних та річних статистичних показників виробництва продукції свинарства. Так, відповідно до Методики розрахунку основних поточних та річних статистичних показників виробництва продукції тваринництва [1] при проведенні розрахунків кількості сільськогосподарських тварин та обсягів виробництва продукції тваринництва у малих сільськогосподарських підприємствах, які займаються виробництвом продукції свинарства, та господарствах населення використовують такі основні підходи:

1) розрахунки здійснюють у цілому за регіоном. Розподіл показників за адміністративними районами здійснюють лише за умови наявності необхідної інформаційної бази;

2) поточні розрахунки проводять на дискретній основі (за звітний місяць), а сума обсягів виробництва продукції за окремі місяці складає обсяг її виробництва за звітний період;

3) після проведення поточних розрахунків здійснюють помісячний аналіз та оцінку отриманих результатів. Для цього їх порівнюють із попередньою звітною датою поточного року та відповідною датою минулого року, аналізують у динаміці та співставляють з наявною інформацією, яка отримана з інших джерел;

4) для уникнення невиправданого завищення чи заниження середніх показників із загальної сукупності малих сільськогосподарських підприємств, які займаються виробництвом продукції свинарства, виключають одиниці, які спеціалізуються на

виробництві окремого виду продукції тваринництва, наприклад тваринницькі комплекси, а із сукупності домогосподарств – фізичних осіб-підприємців, які здійснюють підприємницьку діяльність у галузі тваринництва. За фізичними особами-підприємцями, з огляду на більш інтенсивний характер їхнього сільськогосподарського виробництва та кращі середні показники, здійснюють виокремленні розрахунки на підставі наявної інформації (адміністративна тощо) про такі домогосподарства та середніх показників фермерських господарств, які утримують аналогічну кількість тварин;

5) за відсутності або недостатньої кількості даних за окремими показниками (наприклад, за окремим видом тварин) чи територіями (районами) за результатами вибіркового обстеження сільськогосподарської діяльності домогосподарств у сільській місцевості для коригування показників з метою підвищення достовірності розрахунків використовують такі додаткові джерела інформації: зведену інформацію зазначеного вибіркового обстеження, згруповану за природно-сільськогосподарською територією, до якої район відноситься, або за регіоном у цілому; інформацію щодо середнього значення показника в господарствах населення за попередні 5 років; співвідношення аналогічних показників у сільськогосподарських підприємствах, які займаються виробництвом тваринницької продукції, та господарствах населення в динаміці; тенденції (темпи зміни показників), що склалися у сільськогосподарських підприємствах або фермерських господарствах, які займаються виробництвом тваринницької продукції; зведену інформацію вибіркового обстеження умов життя домогосподарств;

6) щомісячно поточні розрахункові дані щодо кількості свиней та обсягів виробництва продукції свинарства аналізують відносно поширених даних вибіркового обстеження сільськогосподарської діяльності домогосподарств у сільській місцевості та за необхідності коригують їх;

7) після проведення річних розрахунків проводять аналіз та оцінку отриманих результатів із залученням інформації, отриманої з інших джерел, порівнюють розрахунки із попередніми даними за звітний рік і відповідними заключними показниками у динаміці;

8) за результатами розробки річних даних, у разі значних відхилень між остаточними та розрахунковими даними, щомісячна інформація за попередній рік (база) на кожну звітну дату за категоріями господарств потребує перегляду й уточнення. Встановлену різницю між остаточними та розрахунковими даними розподіляють пропорційно обсягам виробництва продукції свинарства/кількості

свиней, розрахованими за зведеними даними вибіркового обстеження сільськогосподарської діяльності домогосподарств у сільській місцевості.

Література:

1. Методика проведення розрахунків основних статистичних показників виробництва продукції тваринництва, затверджені наказом Держстату від 22.11.2016 №220 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua

2. Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження щодо виробництва продукції тваринництва, кількості сільськогосподарських тварин і забезпеченості їх кормами, затверджені наказом Держстату від 22 листопада 2016 року № 219 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua

УДК: 631.5./.9:001.8

МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В РОСЛИННИЦТВІ

М.О. Оганесян, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: д-р. екон. наук, професор Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті йдеться про методи отримання необхідної, своєчасної, об'єктивної й повної інформації для забезпечення організації державних статистичних спостережень зі статистики рослинництва.

Ключові слова: методика, методологія, державні статистичні спостереження, рослинництво, показники.

Постановка проблеми. Аграрна наука належить до найбільш давніх галузей знань, які накопичувало людство впродовж своєї історії. Без знань особливостей ґрунту, культурних рослин, змін вегетаційних періодів, чергування культур у просторі і часі, режимів живлення і захисту посівів неможливо отримати один з самих необхідних факторів існування людства на планеті – їжу. Одночасно всі спроби узагальнити такий величезний обсяг інформації і розробити єдину теоретичну основу ведення рослинництва і землеробства в цілому не завжди були успішними.

Проведення реформування в сільському господарстві обумовлює необхідність реорганізації методологічних та організаційних складових аграрної статистики. Завдання вдосконалення статистики сільського господарства поставлено в Указі Президента України "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки" від 3 грудня 1999 року.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження свідчать, що питанням удосконалення сільськогосподарської статистики сучасні науковці приділяють недостатньо уваги. Зорема у відкритому доступі на сайті Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського є лише три праці, що відображають методологічні аспекти статистичних досліджень: Шуть О. В. (Теоретико-методологічні аспекти статистичних досліджень), Марков В. В. Статистичне дослідження показників кіберзлочинності: методологічний аспект, Задорожна Р. П. Теоретичні витоки методології статистичного дослідження фінансового сектору; та три праці, що відображають аспекти методології рослинництва: Іващенко О. О. (Методологія сучасних досліджень в рослинництві), Барбаш В. А. (Обґрунтування методології оцінювання ефективності процесів делігніфікації рослинної сировини), Белова І. М. (Теоретико-методологічні розробки з управлінського обліку в галузі рослинництва**).**

Постанвока завдання. Метою статті є аналіз методологічних аспектів організації державних статистичних спостережень зі статистики рослинництва: визначення системи показників, інструментарію, порядку та методів проведення державних статистичних спостережень щодо площ, валових зборів і врожайності сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду й унесення добрив та проведення інших агротехнічних робіт під урожай сільськогосподарських культур, принципів формування сукупностей одиниць, які займаються виробництвом продукції рослинництва, поширення результатів державних статистичних спостережень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Законодавче забезпечення організації державних статистичних спостережень зі статистики рослинництва ґрунтуються на нормах Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України, законів України "Про інформацію", "Про державну статистику", "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців", постанови Кабінету Міністрів України від 22 січня 1996 року № 118 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 22 червня 2005 року № 499) "Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України", наказу Держкомстату, Мінагрополітики і Держкомзему від 26 квітня 2000 року № 127/53/48 "Про удосконалення системи статистичного обліку в сільському господарстві України", наказів Держкомстату від 21 грудня 2009 року № 481 "Про затвердження Положення про Реєстр статистичних одиниць та формування основ сукупностей одиниць статистичних спостережень за діяльністю підприємств", від 29 грудня 2009 року № 498 "Про затвердження структури плану статистичного спостереження та глосарія до нього", від 14 червня 2010 року № 216 "Про затвердження Принципів діяльності органів державної статистики" та від 30 листопада 2011 року № 326 "Про політику Держкомстату у сфері захисту конфіденційної статистичної інформації".

Державні статистичні спостереження зі статистики рослинництва складаються з державного статистичного спостереження щодо площ, валових зборів і врожайності сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду й державного статистичного спостереження щодо внесення добрив та проведення інших агротехнічних робіт під урожай сільськогосподарських культур.

Метою проведення державного статистичного спостереження щодо площ, валових зборів і врожайності сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду є отримання даних щодо розмірів посівних і зібраних площ, обсягів виробництва, врожайності сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду на всіх землях, площ посіву озимих культур під урожай наступного року в усіх категоріях господарств;

щодо розмірів посівних і зібраних площ, обсягів виробництва, врожайності сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду на политих землях у сільськогосподарських підприємствах; щодо проведення інших польових робіт на всіх землях у сільськогосподарських підприємствах.

Метою проведення державного статистичного спостереження щодо внесення добрив та проведення інших агротехнічних робіт під урожай сільськогосподарських культур є отримання даних щодо кількості внесених мінеральних та органічних добрив під сільськогосподарські культури, розмірів удобрених площ та площ, на яких проводилось вапнування і гіпсування ґрунтів; застосування пестицидів у сільськогосподарських підприємствах.

З метою забезпечення наближення вітчизняної методики проведення державних статистичних спостережень до міжнародних стандартів, у показниках державного статистичного спостереження щодо площ, валових зборів і врожайності сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду враховано міжнародні вимоги до статистичної інформації з питань землеробства та іригації земель, зокрема регламенту Ради (ЄЕС) № 837/90 від 26 березня 1990 року, регламенту Європарламенту та Ради Міністрів Європейського Союзу (ЄС) № 543/2009 від 18 червня 2009 щодо статистичного обліку виробництва зернових культур; регламентів Ради (ЄЕС) № 959/93 від 5 квітня 1993 року, № 296/2003 від 17 лютого 2003 року, регламенту Європарламенту та Ради Міністрів Європейського Союзу (ЄС) № 543/2009 від 18 червня 2009 року щодо статистичного обліку виробництва сільськогосподарських культур, окрім зернових; регламенту Ради (ЄЕС) № 357/79 від 5 лютого 1979 року, регламенту Ради (ЕС) № 2329/98 від 22 жовтня 1998 року, рішень Комісії (ЄЕС) № 991/79/ЄЕС від 17 травня 1979 року, № 80/763/ЄЕС і № 80/764/ЄЕС від 8 липня 1980 року щодо статистичного обліку площ під виноградниками; регламенту Європарламенту та Ради (ЄС) № 2001/109/ЄС від 19 грудня 2000 року, рішення Комісії (ЄЕС) № 2008/690/ЄС від 4 серпня 2008 року щодо статистичного обліку площ під плодовими деревами. У показниках державного статистичного спостереження щодо внесення добрив та проведення інших агротехнічних робіт під урожай сільськогосподарських культур ураховано міжнародні вимоги до статистичної інформації з питань застосування мінеральних добрив (регламент (ЕС) № 2003/2003 Європейського парламенту і Ради (ЄС) від 13 жовтня 2003 року) і пестицидів (регламент (ЄС) № 1185/2009 Європейського парламенту і Ради (ЄС) від 25 листопада 2009 року).

Результатами проведення державних статистичних спостережень є первинні й узагальнені статистичні дані (статистична інформація). Інформацію державних статистичних спостережень використовують для визначення індексу виробництва продукції рослинництва та сільськогосподарської продукції у цілому, балансів, фондів і рівня споживання однією особою основних видів продукції рослинництва, інших розрахунків у сільському господарстві.

Основні характеристики державних статистичних спостережень в частині сільськогосподарських підприємств, які займаються виробництвом продукції рослинництва, наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 Основні характеристики державних статистичних спостережень в частині сільськогосподарських підприємств, які займаються виробництвом продукції рослинництва

№ п/п	Характеристики державних статистичних спостережень (ДСС)	Назва ДСС	
		"Площі, валові збори та врожайність сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду"	"Внесення добрив та проведення інших агротехнічних робіт під урожай сільськогосподарських культур"
1.	Вид ДСС за ступенем охоплення одиниць:	комбіноване (суцільне/ несуцільне основного масиву/ вибіркове)	несуцільне основного масиву
2.	Вид ДСС за часом реєстрації даних:	поточне	
3.	Організаційна форма ДСС:	статистична звітність	
4.	Спосіб проведення ДСС:	документальний облік	
5.	Одиниця ДСС:	місцева одиниця за видом економічної діяльності (МОВЕД)	
6.	Респондент державного статистичного спостереження:	юридична особа, відокремлений підрозділ юридичної особи	
7.	Органи, які здійснюють ДСС:	Держстат та його територіальні органи	
8.	Місце проведення ДСС:	регіони України	
9.	Національні та статистичні класифікатори (номенклатури), які використовують при проведенні ДСС:	КВЕД – Класифікація видів економічної діяльності; СКОФ – Статистичний класифікатор організаційних форм суб'єктів економіки; КОАТУУ – Класифікатор об'єктів адміністративно-територіального устрою України; НПСГ – Номенклатура продукції сільського господарства.	

Джерело: складено за даними [1-4]

По господарствах населення для річного та щомісячного державного статистичного спостереження щодо площ, валових зборів і врожайності сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду здійснюють розрахунки розмірів посівних і зібраних площ, обсягів виробництва, врожайності

сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду на всіх землях, а також площ посіву озимих культур під урожай наступного року.

Джерелами для розрахунків по господарствах населення є зведені дані переписів посівних площ сільськогосподарських культур, вибіркового обстеження сільськогосподарської діяльності домогосподарств у сільській місцевості за формами № 01-СГН "Запитальник базового інтерв'ю" і № 02-СГН "Запитальник щомісячного інтерв'ю", адміністративні дані щодо кількісного обліку земель.

На підставі даних, отриманих від сільськогосподарських підприємств, які займаються виробництвом продукції рослинництва, та розрахунків по господарствах населення формують інформацію щодо господарств усіх категорій.

Основними показниками державного статистичного спостереження щодо площ, валових зборів і врожайності сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду є:

- посівна площа сільськогосподарських культур (за видами) у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік (з початку проведення робіт);
- зібрана площа сільськогосподарських культур (за видами) у відкритому та закритому ґрунті на всіх землях/на политих землях у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік;
- зібрана площа сільськогосподарських культур (за основними видами) на всіх землях у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний період (з початку проведення робіт);
- зібрана площа багаторічних насаджень (за видами) у відкритому та закритому ґрунті на всіх землях/на политих землях у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік;
- зібрана площа багаторічних насаджень (за основними видами) на всіх землях у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний період;
- площа, на якій проведено агротехнічні роботи (за основними видами) на всіх землях, у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний період;
- площа, на якій вирощувалися саджанці плодових і декоративних культур, квіткова розсада, квіти у горщиках та на зріз, квітковий садивний матеріал тощо на всіх землях, у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік;
- площа, на якій були закладені (посаджені) нові багаторічні насадження на всіх землях, у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік;
- площа сільськогосподарських угідь (за основними видами) у власності та користуванні сільськогосподарських підприємств, у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, на звітну дату;

- обсяг виробництва (валовий збір) сільськогосподарських культур (за видами) у відкритому та закритому ґрунті на всіх землях/на политих землях у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік;
- обсяг виробництва (валовий збір) сільськогосподарських культур (за основними видами) на всіх землях у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний період (з початку проведення робіт);
- обсяг виробництва (валовий збір) багаторічних культур (за видами) у відкритому та закритому ґрунті на всіх землях/на политих землях у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік;
- обсяг виробництва (валовий збір) багаторічних культур (за основними видами) на всіх землях у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний період (з початку проведення робіт);
- урожайність сільськогосподарських культур (за видами) у відкритому та закритому ґрунті на всіх землях/на политих землях у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік;
- урожайність сільськогосподарських культур (за основними видами) на всіх землях у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний період (з початку проведення робіт);
- урожайність багаторічних культур (за видами) у відкритому та закритому ґрунті на всіх землях/на политих землях у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік;
- кількість вирощених саджанців плодових і декоративних культур, квіткової розсади, квітів у горщиках та на зріз, квіткового садивного матеріалу тощо на всіх землях, у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік.

Основними показниками державного статистичного спостереження щодо внесення добрив і проведення інших агротехнічних робіт під урожай сільськогосподарських культур є:

- посівна площа сільськогосподарських культур (за основними видами) у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік;
- площа, удобрена добривами (за видами сільськогосподарських культур і видами добрив), в натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік;
- площа, на якій було проведено вапнування ґрунтів, у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік;

▪ площа, на якій було проведено гіпсування ґрунтів, у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік;

▪ площа, на якій були застосовані засоби захисту рослин (за видами), в натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік;

▪ обсяг унесених добрив за видами сільськогосподарських культур і видами добрив, у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік;

▪ обсяг унесених добрив на 1 га площі за видами сільськогосподарських культур і видами добрив, у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік;

▪ частка площі, удобреної добривами (за видами добрив та видами сільськогосподарських культур), за місцем здійснення діяльності, за звітний рік;

▪ обсяг унесених вапнякових матеріалів у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік;

▪ обсяг унесених гіпсовмісних матеріалів у натуральному вираженні, за місцем здійснення діяльності, за звітний рік.

Державне статистичне спостереження щодо площ, валових зборів і врожайності сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду проводять за формами № 37-сг (місячна) "Звіт про сівбу та збирання врожаю сільськогосподарських культур, проведення інших польових робіт", № 4-сг (річна) "Посівні площі сільськогосподарських культур під урожай 20__ року", № 29-сг (річна) "Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду"; державне статистичне спостереження щодо внесення добрив і проведення інших агротехнічних робіт під урожай сільськогосподарських культур – за формою № 9-б-сг (річна) "Внесення мінеральних, органічних добрив, гіпсування та вапнування ґрунтів під урожай 20__ року".

Складання форм здійснюють на підставі інструкцій/роз’яснень щодо їхнього заповнення. Показники форм ґрунтуються на даних первинних облікових документів і регістрів журнально-ордерної форми бухгалтерського обліку.

Загальні схеми подання та розробки державних статистичних спостережень наведено у на рисунку 1.

Первинні дані за формами № 4-сг (річна), № 29-сг (річна), № 37-сг (місячна) і № 9-б-сг (річна) надходять на паперових носіях (поштою, нарочним, засобами зв’язку (факс, Інтернет тощо)) або в електронному форматі (засобами телекомунікаційного зв’язку). Подання респондентом форм як електронних звітів здійснюється відповідно до встановленого порядку.

Рисунок 1 – Загальна схема подання та розробки інформації державних статистичних спостережень зі статистики рослинництва

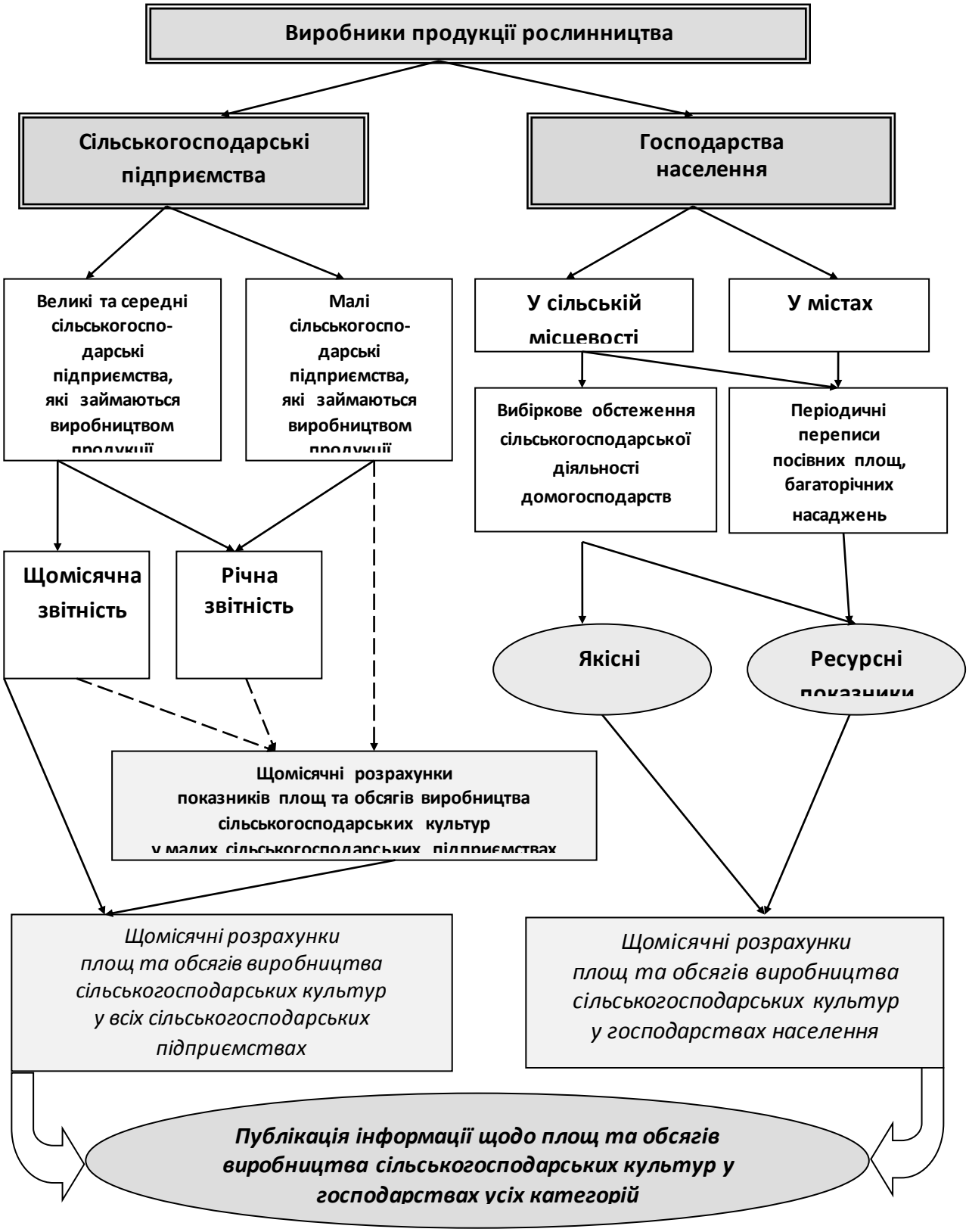

Джерело: розроблено за даними [1-5]

Висновок. Останнім часом виникла потреба мати більш повну оперативну інформацію про виробництво продукції рослинництва в усіх категоріях господарств у

період збирання урожаю. Відсутність таких даних по господарствах приватного сектора та сільськогосподарських підприємствах, які не охоплені оперативною звітністю за формою № 7-сг, не дозволяє відобразити динаміку загального виробництва і потребує здійснення дорахунків. При проведенні таких розрахунків виробництва основних продуктів рослинництва в усіх категоріях господарств, і в тому числі в особистих підсобних господарствах населення, згідно з розробленою методикою, використовуються дані оперативної звітності про хід збирання урожаю (форма № 7-сг), дані заключного звіту про підсумки сівби під урожай поточного року (форма № 4-сг), а також дані звіту про збирання урожаю сільськогосподарських культур (форма № 29-сг) попередніх років. При цьому обов'язково робиться експертна оцінка поточної ситуації і особливостей вирощування і збирання кожної культури у регіоні та вносяться відповідні корективи у розрахунки. Достовірність розрахунку загального виробництва продукції рослинництва залежить від правильного визначення зібраних площ і урожайності сільськогосподарських культур. Як правило, ці показники визначаються через співвідношення показників по господарствах, що звітуються за оперативною звітністю, та господарствах населення з урахуванням минулорічних тенденцій та природних і технологічних особливостей вирощування культур у поточному році.

Література:

1. Наказ Державного комітету статистики України від 14.06.2010 № 216 "Про затвердження Принципів діяльності органів державної статистики". [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http: // ukrstat.gov.ua/prc_dk/prc_ddos.htm – Назва з титул. екрана.

2. Наказ Держстату від 02.07.2012 № 278 "Про затвердження Положення про Реєстр статистичних одиниць у сільському господарстві, мисливстві, лісовому і рибному господарстві – Реєстр АГРО". [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http: // www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2012/278/278_2012.htm.

3. Номенклатура продукції сільського господарства (НПСГ). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http: // ukrstat.gov.ua/metod_polog/ menu/06_s_g.htm – Назва з титул. екрана.

4. Методологічні основи та пояснення до позицій Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД-2010). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/ klast/st_kls/op_kved.htm) – Назва з титул. екрана.

УДК: 330.313

ЗАСТОСУВАННЯ ДОБРИВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Є.О. Огородник, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: д-р. екон. наук, професор Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено рівень використання добрив як фактор забезпечення раціонального землекористування.

Ключові слова: землекористування, сільськогосподарські угіддя, Миколаївська область, органічні добрива, мінеральні добрива.

Постановка проблеми. Ринковий розвиток земельних відносин, що відбуваються в процесі аграрної реформи в Україні спрямований не лише на зміну форм власності і господарювання на землі, а й на більш раціональне використання земельних ресурсів, збереження родючості ґрунтів і забезпечення належної хорони земель.

Надмірна розораність сільськогосподарських угідь нашої держави – 78,5 %, а в деяких адміністративних областях понад 85 % (для порівняння в Польщі – 40 %, Чехії – 37,2 %, у США – 20,0 %) та значні території які дефляційно небезпечні (19,1 млн. га), зазнають водної ерозії (13,1 млн. га), мають підвищену кислотність (10,7 млн. га) радіаційно забруднені Чорнобильською аварією (8,4 млн. га) засолені і солонцюваті та інше обумовлюють необхідність дбайливого ставлення до землі – збереження її природних властивостей [1]. Саме тому розвиток комплексної системи організаційно-економічного відтворення родючості ґрунтів, поліпшення їх екологічного стану слід розглядати як одну із фундаментальних проблем вирішення якої сприятиме ефективному функціонуванню сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній економічній літературі приділено достатньо уваги стану використання сільськогосподарських земель господарюючими суб'єктами. Багато попередніх розробок у цьому аспекті мають високу наукову та практичну цінність. Глибокі дослідження здійснили у своїх працях: Д. Бамбідра [1], П. Саблук [2], О. Котикова [3-6], А. Сохнич [7] та інші вчені.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження рівня використання добрив як фактору забезпечення раціонального землекористування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Земельний фонд Миколаївської області характеризується наявністю досить високого біопродуктивного потенціалу, а в його структурі висока питома вага ґрунтів чорноземного типу, що створює сприятливі

умови для продуктивного землеробства. Ґрунти Миколаївщини представлені чорноземами звичайними в центральній частині та на північному заході і південними чорноземами та темно-каштановими ґрунтами на півдні області [3].

За даними Головного управління Держгеокадастру у Миколаївській області розподіл та динаміка основних видів земельних угідь 2014 року складається таким чином: сільськогосподарські землі – 2006,2 тис. га (83,2%); ліси та інші лісовкриті площі – 124,6 тис. га (5,3%); забудовані землі – 98,9 тис. га (4,1%); відкриті заболочені землі – 21,0 тис. га (0,8%); відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом – 30,8 тис. га (1,3%); території, що покриті поверхневими водами – 128, 8 тис. га (5,3%).

Площа деградованих земель в Миколаївській області у 2014 році склала 246,4 тис. га. Потребують консервації 223,6 тис. га деградованих земель (9,09% від загальної площі території), а також 22,8 тис. га малопродуктивних земель (0,9% від загальної площі території).

За даними Головного управління Держгеокадастру у Миколаївській області територія порушених земель області у 2014 році складає 3065,7415 га, що становить 0,12 % від загальної площі області.

2014 року управлінням екології та природних ресурсів Миколаївської облдержадміністрації надавалися погодження по проектах землеустрою на відведення земельних ділянок за категоріями земель: земель водного фонду, земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення для обслуговування об’єктів ПЗФ, земель рекреаційного призначення та земель іншого призначення.

З метою ефективного вирішення питань, пов’язаних з проблемами ліквідації негативних процесів на еродованих та деградованих землях розроблено обласну Програму охорони та підвищення родючості ґрунтів на 2006-2015 роки» (рішення обласної ради від 17.03.2006 № 6), Програму розвитку земельних відносин у Миколаївської області на 2011-2014 роки (рішення обласної ради від 25.03.2011 № 6). Програмами передбачено виведення з обробітку малопродуктивних та деградованих земель, консервацію зазначених земель і переведення еродованих земель в поліпшені пасовища, що зменшить розораність ґрунтів області. Крім того, передбачено створення стокорегулюючих та полезахисних смуг.

Одним із першочергових заходів поліпшення засолених, заболочених, підтоплених і перезволожених земель є зниження рівня ґрунтових вод та відвід їх шляхом спорудження дренажної мережі. Дренажні системи споруджуються для відведення як поверхневих вод так і ґрунтових. Також, необхідно здійснювати [4]:

створення контурно-меліоративної системи території, яка передбачає диференційоване використання земель залежно від рельєфу, ґрунтово-екологічних і водоутворювальних умов; збільшення лісистості до оптимальних розмірів; здійснення агротехнічних протиерозійних заходів із запобігання замулюванню водних джерел продуктами ерозії; створення та упорядкування водоохоронних зон і прибережних захисних смуг; залуження і створення лісових насаджень у прибережних захисних смугах, схилах, балках та ярах; упорядкування водовідведення на сільськогосподарських угіддях.

Однак цей процес тривалий, довгий та потребує великих фінансових затрат.

Разом з тим застосування добрив, це не лише один із визначальних елементів у системі заходів по нарощуванню обсягів і підвищенню ефективності виробництва продукції рослинницької галузі, але й вагомий чинник підвищення родючості ґрунтів.

Застосуванню добрив завжди відводилось центральне місце в комплексі заходів з підвищення врожайності сільськогосподарських культур. Добрива найбільш суттєво впливають на формування колообігу речовин та енергії в ґрунтах, агроекологічний стан земель, якість сільськогосподарської продукції. Добрива та меліоранти як одні з найбільш ефективних засобів відтворення родючості ґрунтів, справляють значний вплив на агроекологічний стан та агрохімічні показники орних ґрунтів у процесі їх сільськогосподарського використання.

Найважливішим фактором регулювання колообігу речовин у землеробстві є застосування добрив на науковій основі, тобто врахування конкретних умов, у яких вони матимуть найвищу ефективність.

Наукою та передовим досвідом доведено, що для вирощування високих урожаїв сільськогосподарських культур треба вносити в ґрунт головних елементів живлення значно більше, ніж їх було використано рослинами для формування врожаю. Так, значна частина фосфору, який вноситься з добривами, зв'язується ґрунтом у нерозчинні сполуки. Рослини з суперфосфату за рік засвоюють лише четверту частину фосфору. Калій добрив іноді закріплюється ґрунтом так, що рослина його вже не може засвоїти. Азоту в ґрунт може повертатись менше, ніж його було винесено. Це пояснюється тим, що певна частина азоту в ґрунті нагромаджується за рахунок надходження з атмосферними опадами та фіксації з атмосфери бульбочковими бактеріями бобових культур і вільноіснуючими мікроорганізмами. Отже, якщо втрати поживних речовин унаслідок виносу з урожаєм не відшкодовуються після внесення добрив та з інших джерел, то відбувається поступове виснаження ґрунту і зниження врожаю.

Тому в комплексі заходів, які спрямовані на підтримання бездефіцитного колообігу елементів живлення в землеробстві, важлива роль належить застосуванню

добрив під сільськогосподарські культури. Застосування мінеральних та органічних добрив у першу чергу забезпечує покращення поживного режиму ґрунтів, підвищує вміст рухомих форм поживних елементів, їх загальні запаси, призводить до певних змін їх фракційного складу.

Останніми роками в Миколаївській області відслідковується позитивна динаміка збільшення кількості застосованих добрив. У період 2010-2013рр. цей показник коливався у межах 401–504,4 тис. ц. Під урожай 2015р. сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) внесено 497,3 тис. ц мінеральних добрив, що на 1,4% менше рівня 2014р. та на 24% більше ніж у 2010р. У розрахунку на 1 га всієї посівної площі сільськогосподарських культур застосовано 55 кг добрив, що відповідає рівню 2014р. та на 34,1% більше ніж у 2010р. (табл. 1).

Найзначніша кількість мінеральних добрив на 1 га посівної площі сільськогосподарських культур застосована аграрними підприємствами Кривоозерського (81 кг), Первомайського (79 кг), Врадіївського та Казанківського (74 кг по кожному) районів.

Таблиця 1 Динаміка застосування добрив сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) у Миколаївській області

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
Мінеральні добрива (у поживних речовинах) під урожай звітного року, тис. ц	401,0	474,4	454,3	476,6	504,4	497,3
Внесено мінеральних добрив на 1 га посівної площі сільськогосподарських культур, кг	41	49	50	50	55	55
Органічні добрива під урожай звітного року, тис. т	188,8	102,2	94,2	125,7	142,0	111,6
Внесено органіки на 1 га посівної площі сільськогосподарських культур, т	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1

Джерело: пораховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Під урожай 2015р. кількість внесених добрив на кожний гектар посівів зернових культур (без кукурудзи) зменшилася порівняно з 2014р. на 1,6% і становила 63 кг поживних речовин, технічних культур – на 4,9% (39 кг). Разом з тим, на 1 га посівної площі кукурудзи на зерно міндобрив застосовано по 74 кг, що на 5,7% більше, овочів – по 273 кг (на 7,5% більше), кормових культур – по 15 кг (на 15,4% більше).

Важливим агроекологічним наслідком тривалого застосування органічних та мінеральних добрив є зміна агрохімічних, фізико-хімічних та інших властивостей удобрюваних ґрунтів. Більшість мінеральних добрив є фізіологічно кислими, тому вважається, що застосування мінеральних систем удобрення часто супроводжується підкисленням ґрунтів та зниженням величини показника pH ґрунтового розчину.

Негативний вплив мінеральних добрив на фізико-хімічні показники можна нейтралізувати застосуванням органічних добрив в органічних або органо-мінеральних системах удобрення. Так тривале застосування мінеральних добрив призводить до підкислення, а систематичне внесення органічних добрив сприяє розкисленню темно-сірих ґрунтів, підвищенню вмісту кальцію, магнію, калію, знижує гідролітичну кислотність.

Для підтримання бездефіцитного колообігу елементів живлення в господарстві велике значення має правильне поєднання внесення органічних і мінеральних добрив. Доведено, що гній і мінеральні добрива, які вносять в еквівалентних нормах, на врожай впливають приблизно однаково, але при їх поєднанні в сівозміні рівень використання рослинами елементів живлення підвищується. Крім того, систематичне внесення гною дає змогу підтримувати кількість органічних речовин у ґрунті на певному рівні та швидше відновлювати порушений у ньому баланс поживних речовин.

Під урожай 2015р. було внесено 111,6 тис. т органічних добрив, на 21,4% менше ніж під урожай попереднього року та на 40,9% – 2010р. Кількість цих добрив, застосованих під посіви сільськогосподарських культур, становила 111,3 тис. т, на 21,5% менше ніж у 2014р.

У структурі застосованих мінеральних добрив за останні роки суттєвих змін не відбулося. Найбільшу питому вагу (71,4%) займають азотні добрива, 18,3% – фосфорні, 10,3% – калійні (рис. 1).

Рисунок 1 – Структура внесення мінеральних добрив під урожай сільськогосподарських культур за видами сільськогосподарськими підприємствами Миколаївської області

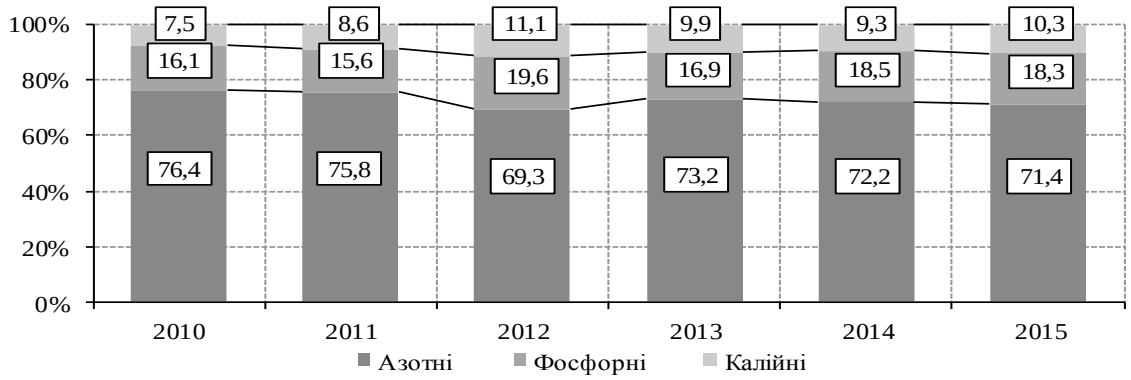

Джерело: пораховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Висновки. Тривалий період інтенсивного сільськогосподарського використання переважаючої частини територій з високим, часто необґрунтованим, техногенним навантаженням призвело до значних змін складу, властивостей та формування режимів орних ґрунтів. Необхідною умовою підвищення родючості ґрунту й ефективності сільськогосподарського виробництва є зважена концепція раціонального застосування мінеральних та органічних добрив.

Література:

1. Бабміндра Д. Формування інвестиційних чинників раціонального землекористування / Д. Бабміндра // Землевпорядний вісник. – 2009. – № 3. – С. 39-42.
2. Саблук П.Т. Розвиток земельних відносин в Україні: монографія / П.Т. Саблук. – К.: ННЦ «ІАЕ». – 2006. – 396 с.
3. Котикова О. І. Напрями покращення якісного стану угідь Миколаївської області / О. І. Котикова // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Миколаїв, 2012. – Випуск 2 (66). – С.10–15.
4. Котикова О. І. Теоретико-методологічні основи стійкого розвитку землекористування : монографія / О. І. Котикова. — Миколаїв : Видавець Ганна Гінкул, 2009. — 201 с.
5. Котикова О. І. Тенденції вітчизняного землекористування та закономірності переходу його до моделі стійкого [Електронний ресурс] / О. І. Котикова // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Миколаїв, 2008. – Випуск 4 (48). – С.66–70.
6. Котикова О. І. Концепція стійкого розвитку сільськогосподарського землекористування в Україні / О. І. Котикова // Інноваційна економіка. – 2012. – №6 (32). – С. 22-28.
7. Сохнич А. Я. Особливості впливу умов землекористування на його сталий розвиток / А. Я. Сохнич, О. І. Котикова // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. — №1-2, 2012. — С. 54-59.

УДК 331.562:305

АНАЛІЗ БЕЗРОБІТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ З ПОЗИЦІЙ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

К.Ю. Панасова, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Крилова І.Г.

Миколаївський національний аграрний університет

Проаналізовано безробіття населення України та досліджено його стан з позицій гендерної рівності.

Ключові слова: безробітні, гендерна рівність,населення, жінки,чоловіки

Постановка проблеми. Україна впровадила основні елементи нормативно-правової бази для розвитку гендерно-чутливої культури, сприяючи гендерній рівності й протидіючи дискримінації за ознакою статі. Проте реально українське суспільство продовжує залишатися гендерно нерівним, де більшість власності, влади та загального впливу належить чоловікам. Актуальність аналізу цієї ситуації зумовлюється не тільки тим, що така ситуація є несправедливою за визначенням. Вона має негативні наслідки для економічного розвитку. Обмеження для жінок можливостей займатися певними професіями зменшує ефективність використання людського потенціалу і сприяє посиленню розшарування населення за рівнем доходу

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Гендерні дослідження проблем зайнятості й безробіття відображено у працях таких вітчизняних науковців, як О. Грішнова, Е. Лібанова, О. Макарова, В. Сташенко, О. Піжук, І. Крилова та ін.

Постановка завдання. Дослідити стан безробіття в Україні та проаналізувати його з позицій гендерної рівності.

Виклад основного матеріалу дослідження. На даному етапі розвитку економіки жінки та чоловіки формально отримали рівні права, які суспільство прагне закріпити та розвинути, проте якість зайнятості чоловіків і жінок на ринку праці є різною. Стан гендерних відносин у сфері зайнятості в Україні регулюється великою кількістю законодавчих актів. Згідно Закону України «гендерна рівність» - це рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Це поняття включає рівність чоловіків та жінок перед законом, на ринку праці, а також рівних можливостей щодо вираження своїх інтересів незалежно від статі.

В Україні однією із перешкод для реалізації власних прагнень кожної статі є існування достатньо високого рівня безробіття. Згідно з методологічними поясненнями Державної служби статистики України, безробітні – особи, віком 15-70 років, які

одночасно відповідають трьом умовам: не мали роботи (прибуткового заняття); впродовж останніх чотирьох тижнів активно шукали роботу або намагались організувати власну справу; впродовж найближчих двох тижнів були готові приступити до роботи, тобто почали працювати за наймом або на власному підприємстві з метою отримання оплати або доходу.

В Україні рівень жіночого безробіття, який показує тенденцію їх економічної активності, є нижчим за чоловічий. Проте, слід зазначити, що в даний час рівень безробіття в Україні серед жінок є нижчим, ніж середній рівень в країнах ЄС [1].

Таблиця 1 Рівень безробіття населення (за методологією МОП)

Стать	2004 р.	2008 р.	2012 р.	2015 р.
У середньому	8,3	6,4	7,5	9,1
Жінки	8,6	6,1	6,4	8,1
Чоловіки	8,9	6,6	8,5	10,1

Джерело [3]

В Україні у 2015 р. рівень безробіття жінок (визначений за методологією МОП) становив 8,1%, а чоловіків – 10,1% (в абсолютному вимірі чисельність безробітних жінок у 2015 р. становила 692,2 тис. осіб, а чисельність безробітних чоловіків – 962,5 тис. осіб, на 1 квітня 2016 р., чисельність безробітних жінок становила 264 тис. осіб, чоловіків – 203,5 тис. осіб). Тому, дивлячись на зазначені показники, не можна категорично стверджувати про дискримінаційний характер ринку праці України стосовно жінок [3]. При тому, що рівень жіночого безробіття є меншим, порівняно з чоловічим, серед осіб, що мали статус зареєстрованого безробіття, значно переважали жінки, частка яких становила 55,7% .

Таблиця 2 Кількість зареєстрованих безробітних за статтю у 2015 році, тис.осіб

Стать	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень
Всього	524,4	523,1	506,8	486,4	469,4	443,9	427,5	414,7	407,4	394,1	433,5	490,8
Жінки	283,6	291,2	296,6	293,2	285,7	272,7	266,6	261,4	255,6	251,0	262,3	276,8
Чоловіки	240,8	231,9	210,2	193,2	183,7	171,2	160,9	153,3	151,8	143,1	171,2	214,0

Джерело [3]

В Україні протягом 2015 р. жіноче безробіття переважало протягом всього року. З січня по жовтень спостерігається зниження рівня безробіття, однак з листопада і до кінця року безробіття має тенденцію до зростання. Відмінність між пошуками роботи жінок і чоловіків різниться тільки тим, що жінки частіше звертаються до Державної служби зайнятості. Можна зробити припущення, що жінки частіше звертаються, щоб

отримати тимчасову оплачувану перерву у трудовій діяльності. За даними Держстату, середній розмір допомоги по безробіттю на початок 2016 р. становив 1516 грн., що було на 10% вище законодавчо визначеного розміру мінімальної заробітної плати (1378 грн). Іншою причиною різниці в рівні зареєстрованого безробіття серед жінок і чоловіків може бути існування в Україні заходів активної політики зайнятості націлених на працевлаштування жінок, які мають дітей-інвалідів чи дітей до 6 років. Статистичні дані показують, що жінки першими потрапляють під вплив фінансово-економічної кризи. Хоча безробіття зростає переважно серед чоловіків, але жінки більш уразливі до звільнень з економічних причин [2]. Загалом, рівень працевлаштування чоловіків перевищує рівень працевлаштування жінок всіма показниками.

Феномен наявності «чоловічих» і «жіночих» професій свідчить про наявність гендерної складової професійних стереотипів. Поняття «чоловіча» професія включає в себе такі категорії: професіоналізм, труднощі, наявність вищої освіти й оцінюється більш значимо, порівняно із «жіночою». У свою чергу, поняття «жіноча» професія включає в себе такі категорії: другорядна, біологічно властива, що не вимагає вищої освіти. При порівнянні зі статистикою, яка свідчить про реальний розподіл працівників у різних галузях зайнятості, явно проглядається тенденція заниження респондентами частки чоловіків, зайнятих у некваліфікованих і низькостатусних галузях, а також заниження частки жінок, які працюють у технічних галузях. Існують значущі стереотипи в суспільстві, зміст яких наділяє чоловіків умінням швидко приймати рішення й керувати людьми. Причому відмінність між віковими групами, чоловіків і жінок не обов'язкова, що може свідчити про однорідне й стабільне відтворення подібних стереотипів із покоління в покоління. Чоловікам приписується більша кількість позитивних і нейтральних (ні жіночих, ні чоловічих) професійних якостей. Чоловіків частіше розглядають як компетентних працівників, тоді як у стереотип «ідеальної жінки» не входить категорія «працівник». Треба також зазначити, що чоловікам загалом приписується більше здібностей, які слугують базою професійної діяльності, ніж жінкам. Від чоловіків більше, ніж від жінок, очікується досягнення успіху, водночас жінки менше, ніж чоловіки, схильні оцінювати успіх як значущу цінність. Жінки схильні оцінювати себе як нездатних швидко приймати рішення, які не вміють діяти в умовах конкуренції та не здатні досягти успіху.

Скороченню гендерної нерівності на ринку праці сприятимуть заходи державної політики, спрямовані на зростання престижу та рівня оплати праці у традиційно «жіночих» галузях, боротьбу з гендерними стереотипами, що звужують можливості

професійного вибору як жінок, так і чоловіків, починаючи з рівня здобуття освіти, можливості розширення освіти упродовж усього життя.

Як доведено, очевидним є той факт, що безробітні жінки є більш проблемною групою, тому що втрата місця роботи для них пов'язана з меншою ймовірністю виходу зі стану безробіття. Проте, аналіз показників зайнятості і безробіття свідчить про те, що в Україні існують доволі широкі можливості зайнятості, і в динаміці ці можливості зростають. Водночас, з погляду гендерних аспектів, важливим чинником є не тільки наявність робочих місць, але й якісні характеристики такої роботи.

Висновки. Отже, безробіття – це явище, яке негативно впливає як на соціальний, так і на економічний стан населення. З огляду на виявлені проблеми в сфері гендерної рівності населення України, необхідними та актуальними є пошуки нових підходів до забезпечення гендерного паритету на ринку праці, в сфері державного управління та прийняття рішень на рівні домогосподарства. Це зумовлює необхідність впровадження гендерного підходу до розробки основних стратегічних напрямів державної політики України, програм та стратегій розвитку. Кінцевою метою формування гендерної політики в сфері зайнятості населення є забезпечення рівних можливостей доступу до гідної праці відповідно до рівня освіти і професійної кваліфікації для жінок і чоловіків. З цією метою необхідна реалізація ряду антидискримінаційних заходів, що спрямовані на забезпечення рівних можливостей працевлаштування в гендерному аспекті, ліквідацію гендерної професійної сегрегації та забезпечення рівних можливостей кар'єрного просування для жінок і чоловіків, збалансованого поєднання професійної діяльності та сімейних обов'язків шляхом трансформації сталих стереотипів щодо гендерних ролей і більшого залучення чоловіків до виконання сімейних і батьківських обов'язків. Досягнення рівності між жінками і чоловіками є важливою передумовою забезпечення стабільного розвитку демократичного суспільства в Україні.

Література:

1. Комплексний гендерний підхід у державній службі зайнятості України [навчальний посібник / Валлі Корбанезе]. – К. :МБП, 2011

2. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України : [Центр Разумкова]. – Видавництво «Заповіт», 2016. – 244 с.

3. Офіційний сайт державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/

УДК: 519.23:351.82:664.6

ІНДЕКСИ СПОЖИВЧИХ ЦІН ТА ЦІН ВИРОБНИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

І.С. Потапов, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: д-р. екон. наук, професор Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розкрито поняття індексу споживчих цін (ІСЦ) та проаналізовано динаміку ІСЦ на основні види продукції продовольчої групи у Миколаївській області. Аналіз індексу споживчих цін проведено у взаємозв'язку з індексом цін реалізації сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: реалізація, індекс споживчих цін, споживчий ринок, продукція, сільське господарство.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку агропромислового комплексу спостерігається тенденція до систематичного зростання цін на сировинні ресурси та готову продукцію. Крім причин, пов'язаних з подорожчанням матеріальних ресурсів, збільшенням заробітної плати та інших витрат, на зростання цін впливають галузеві особливості, ступінь інтеграції у світовий ринок, заходи державного регулювання того чи іншого ринку тощо. Як правило, після певного періоду зростання цін наступає пауза – ціни зменшуються, щоб в наступні роки продовжити збільшення. Така ситуація негативно впливає на ефективність виробництва, конкурентоспроможність, рівень інвестиційної привабливості.

Успішність підприємництва самостійних суб'єктів господарювання безпосередньо залежить від ціни реалізації виробленої продукції, що забезпечує беззбитковість діяльності підприємства та розширене відтворення, як того вимагає стабільний розвиток економічних відносин та людського капіталу. В умовах фінансової кризи виникає нагальне завдання із додаткового наукового розгляду механізмів ціноутворення та прогнозування кон'юнктури сільськогосподарських ринків, що дозволить підвищити обґрунтованість планів аграрного виробництва та подолати критичний стан українського тваринництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання формування та реалізації механізму ціноутворення в аграрному секторі економіки знаходиться в центрі уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, таких як: В.Г. Андрійчука, В.Л. Валентинова, М.П. Віговського, М.Я. Дем'яненка, В.О. Довгалюка, І.І. Лукінова, П.М. Макаренка, Д.С. Молякова, Б. Пасхавера, П.Т. Саблука, Н.М. Фещенко, І.І Червена О.М. Шпичака та багатьох інших.

Постановка завдання.. Сучасний розвиток аграрного сектору економіки потребує особливої уваги до формування та активізації діяльності суб'єктів ринкової інфраструктури, створення ефективної маркетингової мережі руху сільськогосподарської продукції від виробника до споживача, яка мала б забезпечити паритетність економічних інтересів виробників, переробників і кінцевих споживачів.

Окремої уваги в умовах глобальної фінансової кризи та незавершеності аграрної реформи вітчизняного сільського господарства потребують заходи з удосконалення ціноутворення, що мають відрегулювати рівновагу виробництва, реалізації, попиту і пропозиції в галузі тваринництва.

Протягом 2015р. сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) Миколаївської області було реалізовано аграрної продукції на суму 12990,5 млн. грн, з якої вартість продукції рослинництва становила 12453,4 млн. грн (95,9% загальної виручки), відповідно тваринництва – 537,1 млн. грн (4,1%).

Рисунок 1 – Структура реалізації сільськогосподарської продукції, %

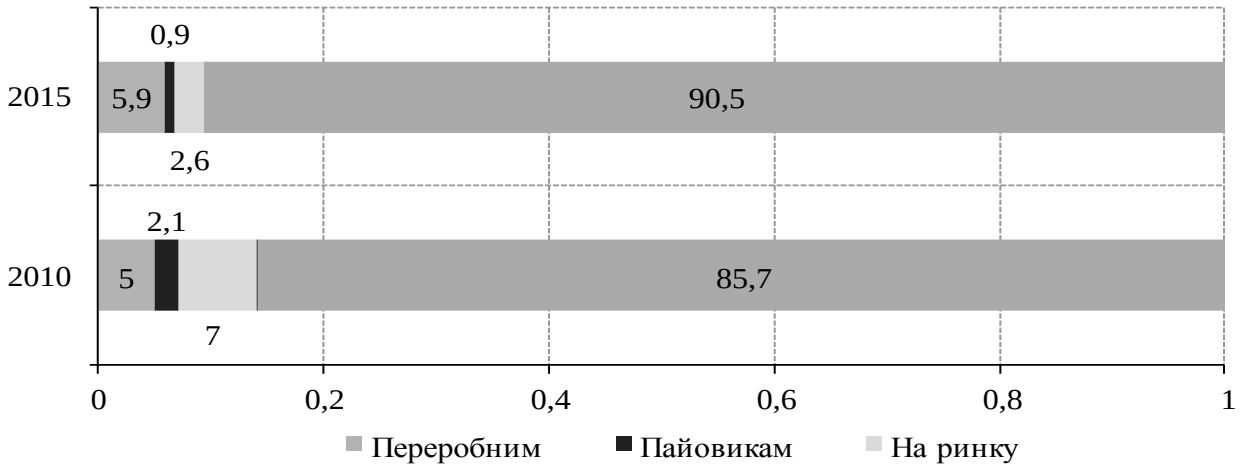

Джерело: побудовано автором за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Аналіз каналів продажу аграрної продукції за останнє десятиріччя показав, що найвагомішу частку у виручці від реалізації займає продаж за іншими напрямами. Цей канал збуту є найменш організованим і прозорим. У минулому році ним забезпечено 90,6% (11770,5 млн. грн) загальнообласної виручки від продажу сільськогосподарської продукції, що на 0,8 в. п. більше ніж у 2014р. та на 4,9 в. п. – ніж у 2010р.

Тенденція поступового звуження такого каналу реалізації як продаж переробним підприємствам характерна і для 2015р. Питома вага цього напряму реалізації зменшилася з 6,3% у 2014р. до 5,9% торік.

Сума виручки від реалізації сільгосппродукції на ринку, через власні магазини, ларки, палатки складала 332,4 млн. грн, або 2,5% загальної суми виручки, що на 0,1 в.п.

менше ніж у 2014р. та на 4,5 в. п. – ніж у 2010р. Частка продажу пайовикам у рахунок орендної плати за землю та майнових паїв становила 0,9% (117,1 млн. грн), населенню в рахунок оплати праці – 0,1% (6,7 млн. грн).

За 2015р. загальний обсяг реалізації аграрної продукції порівняно з попереднім роком збільшився на 2,2%, у тому числі продукції рослинництва – на 5,2%, а тваринництва – зменшився на 35,3% (табл. 1).

Таблиця 1 Обсяги реалізації окремих видів сільськогосподарської продукції, тис т

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.	2015 рік у % до 2010 року
Зернові культури	1368,2	1328,3	998,5	1386,0	1695,8	1773,9	129,7
у т. ч. пшениця	665,5	681,0	536,7	642,2	822,7	970,7	145,9
Олійні культури	549,0	539,3	698,0	803,3	781,9	833,2	151,8
у т. ч. насіння соняшнику	434,1	444,9	638,4	694,0	677,1	761,4	175,4
Овочі	138,1	201,6	239,0	175,5	243,1	243,2	176,1
Плоди та ягоди	11,6	11,0	9,6	11,3	8,1	7,8	67,2
Худоба та птиця (в живій вазі)	10,6	10,3	8,4	8,7	10,4	9,1	85,8
у тому числі							
велика рогата худоба	2,7	2,2	2,3	3,1	2,8	2,1	77,8
свині	5,3	6,0	4,3	3,9	5,4	6,1	115,1
птиця	2,5	2,0	1,7	1,6	2,2	0,8	32,0
Молоко та молочні продукти	28,7	33,2	38,6	41,3	42,0	41,7	145,3
Яйця, млн. шт.	424,7	464,8	409,8	149,9	350,2	108,7	25,6

Джерело: побудовано автором за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Упродовж 2015р. господарствами області було продано 1773,9 тис. т зернових культур, що на 4,6% більше рівня 2014р. та на 29,7% – 2010р. У структурі реалізації зернових культур 54,7% припадало на пшеницю (на 6,2 в. п. більше ніж у попередньому році), 21,9% – на ячмінь (на 2,3 в. п. менше), 20,3% – на кукурудзу (на 3 в. п. менше). Слід зазначити, що збільшення обсягів реалізації, порівняно з попереднім роком, відбулося по просу – на 52% та пшениці – на 18%. Водночас по переважній більшості культур зернової групи відмічалося зменшення обсягів продажу: вівса – на 54%, жита – на 53,7%, зернобобових – на 48,7%, гречки – на 26,5%, інших зернових культур – на 13,5%, кукурудзи – на 8,8%, ячменю – на 5,3%.

Крім зменшення реалізації наведених вище видів рослинницької продукції, також

відбулося скорочення продажу ріпаку (на 51,4%), плодів та ягід (на 4,4%), винограду (на 4%). Втім, більше ніж у 2014р. продано баштанних культур (удвічі), цукрових буряків (на 41,8%), сої (на 34,2%), соняшнику (на 12,5%), картоплі (на 9,9%). Обсяг реалізації овочів відповідав рівню 2014р.

Виробниками тваринницької продукції у минулому році реалізовано 9,1 тис. т худоби та птиці (в живій вазі), що на 12,9% менше рівня 2014р., у тому числі великої рогатої худоби – 2,1 тис. т (на 23,4% менше), свиней – 6,1 тис. т (на 12% більше), птиці – 0,8 тис. т (на 63,6% менше). У структурі реалізації худоби та птиці найвагоміше місце займає продаж свиней – 66,8% (у 2014р. – 51,9%).

Обсяг реалізації яєць в сільськогосподарських підприємствах (крім малих) торік знизився на 69% і склав 108,7 млн. штук. Продаж молока та молочних продуктів становив 41,7 тис. т, що на 0,5% нижче рівня 2014р.

Аналізуючи середні ціни на продукцію сільського господарства у порівнянні з 2014р., можна констатувати їх підвищення у 1,7 раза, зокрема на продукцію рослинництва також у 1,7 раза, тваринництва – на 38,8%. Серед видів рослинницької продукції соняшник, ріпак та овочі подорожчали у 1,9 раза, плоди та ягоди і виноград – у 1,7 раза, зернові культури – на 52,6%, цукрові буряки – на 47,1%, соя – на 46,8%, баштанні культури – на 6,8%, картопля – на 3,6%.

Всі види тваринницької продукції також виявилися дорожчими ніж у 2014р. Ціни на вовну зросли у 1,8 раза, яйця – у 1,6 раза, худобу та птицю – на 45,6%, молоко і молочні продукти – на 22,7%.

Дорожчою ніж у середньому по Україні, були вовна (на 25,8%), ріпак (на 8,9%), картопля (на 8%), зернові культури (на 1,8%), молоко (на 0,6%). Нижчий рівень цін зафіксовано на овочі (на 54,1%), яйця (на 15,1%), виноград (на 14,4%), худобу та птицю (на 9,6%), плодоягідні культури (на 7,3%), цукровий буряк (на 3,5%), сою (на 2,8%), соняшник (на 0,3%).

У 2015р. на споживчому ринку Миколаївської області спостерігалося прискорення інфляційних процесів, під негативним впливом таких чинників, як девальвація гривні та адміністративні підвищення цін. В цілому за рік індекс споживчих цін (ІСЦ) становив 143,5% (у 2014р. – 124,9%).

Вагомий вплив на формування ІСЦ мало прискорене зростання цін на ринку продуктів харчування. Приріст цін на них за минулий рік склав 40,9% проти 23% у 2014р. (табл. 2).

Підвищення цін зазнали всі групи продуктів харчування. Найбільше за рік подорожчали овочі – у 1,8 раза (у 2014р. – подешевшали на 14,3%). Серед овочів

капуста стала коштувати у 3,5 раза більше, коренеплоди (буряк, морква), цибуля та гриби – у 2 рази, картопля – у 1,6 раза, бобові – на 35,9%, консервовані та перероблені овочі – на 29%, овочі, вирощені з їхнього насіння (огірки, помідори, перець солодкий, кабачки, баклажани) – на 17,6%.

Таблиця 2 Індекси споживчих цін на продукти харчування по Миколаївській області(грудень до грудня попереднього року; відсотків)

Показник	2014р.	2015р.	2015 рік у % до 2014 року
Продукти харчування	123,0	140,9	114,6
Хліб та хлібопродукти	135,4	146,1	107,9
Хліб	125,2	156,1	124,7
Макаронні вироби	127,0	148,9	117,2
Борошно	126,2	143,0	113,3
М’ясо та м’ясопродукти	126,0	123,4	97,9
Риба та рибопродукти	136,7	134,6	98,5
Молоко, сир та яйця	121,4	134,6	110,9
Молоко	118,0	131,2	111,2
Сир і м’який сир (творог)	114,4	124,7	109,0
Яйця	146,9	156,5	106,5
Олія та жири	125,2	141,9	113,3
Масло	109,4	128,7	117,6
Олія соняшникова	127,2	157,3	123,7
Фрукти	144,7	142,1	98,2
Овочі	85,7	177,5	207,1
Картопля	66,4	162,6	244,9
Цукор	120,6	168,3	139,6

Джерело: побудовано автором за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Ціни на інші продукти харчування підвищилися у 1,6 раза (у 2014 році – на 24,2%), у т.ч. сіль, пряноші та кулінарні трави подорожчали у 2 рази, бакалійні товари, десерти, супи – у 1,5 раза, соуси, приправи – на 47,9%.

Приріст цін на цукор, джем, мед, шоколад та кондитерські вироби склав 58,7% (у попередньому році – 22,2%). Серед солодощів шоколад підвищився в ціні у 1,8 раза, мед та цукор – у 1,7 раза, кондитерські вироби з цукру – у 1,5 раза, морозиво – на 39,8%.

Вартість хліба і хлібопродуктів зросла на 46,1% (у 2014 році – на 35,4%). Зокрема хліб подорожчав у 1,6 раза (у т.ч. батон, хліб пшеничний з борошна вищого та першого ґатунків – у 1,6 раза, житній, житньо-пшеничний – на 48,8%, заварний – на 48,4%, багет – на 36,4%), макаронні вироби – на 48,9%, інші продукти (борошно, крупи) – на 46,6%,

кондитерські вироби з борошна – на 35,4%, рис – на 30,4%.

Фрукти подорожчали на 42,1% (у 2014р. – на 44,7%), а саме, яблука і сухофрукти – у 1,7 раза, банани та кісточкові (персики, нектарини) – у 1,5 раза, цитрусові – на 44,1%, ківі – на 41,3%, ягоди (полуниця, виноград) – на 37,5%, разом з цим, ціни на кавуни знизились на 42,5%.

Олія та жири стали коштувати на 41,9% більше (у попередньому році – на 25,2%). Поміж цієї групи товарів оливкова олія зросла в ціні у 1,8 раза, соняшникова – у 1,6 раза, маргарин – на 46,7%, їстівні тваринні жири (сало) – на 38,6%, масло – на 28,7%.

Риба та продукти з риби підвищились в ціні на 34,6% (у 2014р. – на 36,7%) за рахунок зростання в ціні морепродуктів у 1,9 раза, сушеної, копченої, солоної риби – на 47,7%, консервованих чи перероблених видів риби – на 31,1%, свіжої, охолодженої та замороженої риби – на 29%.

Приріст цін на молоко, сир та яйця у цілому склав також 34,6%, у 2014р. – 21,4%. Серед цієї групи товарів найбільше зросли в ціні яйця – у 1,6 раза, кисломолочна продукція – на 35,2%, інші молочні продукти (сметана) – на 33%, молоко – на 31,2%, сир і м'який сир (творог) – на 24,7%.

Ціни на м'ясо та м'ясопродукти підвищилися на 23,4% (у 2014р. – на 26%). Поміж м'ясопродуктів консервовані та перероблені види м'яса та продукти з нього подорожчали на 26,1%, свіже, охолоджене, заморожене м'ясо свійської птиці – на 24,8%, свинина – на 23,2%, яловичина і телятина – на 20,2%, сушене, солоне, копчене м'ясо та їстівні субпродукти – на 23,4%.

Висновки. Індекс споживчих цін (ІСЦ) – це показник, який характеризує зміни у часі загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого (власного) споживання. Аналіз цін на основні види продукції сільського господарства в Миколаївській області свідчить про їх недостатній рівень для забезпечення розширеного відтворення. Регіональні особливості вітчизняного сільського господарства призводять до розбіжності закупівельних цін на м'ясо, молоко та яйця, що сигналізує про нестабільний стан українського аграрного ринку.

Враховуючи підвищення ризиків вітчизняного аграрного виробництва внаслідок кризових чинників, потрібний регулярний моніторинг перспектив діяльності господарюючих суб'єктів сільського господарства з підтримки моделей прогнозування цін на м'ясо, молоко та яйця.

Література:

1. Офіційний сайт державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/

УДК 332.133.6/332.146.2

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

В.С. Пронько, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: канд. екон. наук, ст. викладач, Олійник Т.Г.

Миколаївський національний аграрний університет

В даній статті розглянуто основні сучасні проблеми сільського господарства України, стан державної підтримки, залучення вітчизняних та іноземних інвестицій, тенденції розвитку сільського господарства, деградація ґрунтів, визначено, основні проблеми сільського господарства та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: сільське господарство, державна підтримка,державні та іноземні інвестиції, кредитування сільськогосподарських виробників, деградація ґрунтів, водна та вітрова ерозія.

Постановка проблеми. В економіці України однією з найголовніших галузей є сільське господарство, оскільки саме воно створює життєво необхідні блага та сприяє розвитку економіки. Особливо важливе воно для України, оскільки його ефективне функціонування дозволить не тільки забезпечити власну потребу, але й вийти на європейські та світові ринки з екологічно чистою сільськогосподарською продукцією та зміцнити свою конкурентну позицію в світі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам розвитку сільського господарства України присвячені роботи багатьох авторів, оскільки це питання є особливо актуальним. Основні шляхи вирішення та підвищення ефективності сільського господарства детально розглядали вітчизняні вчені економісти В.Г Андрійчук, П.І Гайдуцький, В.М. Зубець, О.І Котикова, Ю.Я. Лузан, М. Й. Маліка, В.Ю Олейникова, О. М. Онищенко, П. Т. Саблук. І.І Червен, О.В Шебаніна, та інші.

Постановка завдання. Метою роботи є аналіз та дослідження сучасних проблем сільського господарства в Україні та обґрунтування шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна – велика аграрна держава, яка має сприятливі кліматичні умовами і якісні земельні ресурси, наявність цих факторів дає можливість ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва, але, на жаль,

сьогодні сільське господарство України переживає важкі часи, оскільки не має чіткої законодавчої та нормативної бази, не врегульовані відносини між власниками сільськогосподарських підприємств та державою, нераціонально використовується

природний та ресурсний потенціал, не вирішуються соціальні проблеми села. В результаті знижується ефективність господарювання, що ставить під загрозу перспективи його існування та розвитку, вирішення загальнодержавних завдань забезпечення країни якісними продуктами харчування, виходу України з екологічно чистою сільськогосподарською продукцією на європейські та міжнародні ринки.

Відомо, що сільськогосподарське виробництво має переважно сезонний характер, і нормальне функціонування галузі вимагає раціонального й обґрунтованого співвідношення між власними та залученими коштами. Тому у підприємств підвищується необхідність пошуку зовнішніх джерел, найбільш розповсюдженим серед яких є кредити. Банківські позики допомагають розвиватися промисловості, малому підприємництву та сільському господарству, але для забезпечення сталого розвитку потрібні передусім середньо- та довгострокові кредити. Короткострокове кредитування вирішує проблему отримання відповідних ресурсів для проведення польових робіт, а довгострокове кредитування є передумовою розширення та оновлення виробничих фондів. Характерною ознакою сучасного стану кредитування сільськогосподарських підприємств України є домінування короткострокових кредитів. За даними Міжнародної фінансової корпорації 77% сільськогосподарських товаровиробників використовують кредити для закупівлі паливно-мастильних матеріалів, 48% - на закупівлю засобів захисту рослин 36% - на придбання посівного матеріалу. Тільки 13% підприємств використовують кредити на технологічне оновлення виробництва а 6% - на його розширення [1].

До числа країн з найвищою питомою вагою позичкових коштів у аграрному капіталі належить Англія і Німеччина - близько 50%, Франція - понад 40%, Італія і Бельгія - більш як 30%. У країнах ЄС 40% господарств перебуває в повній залежності від залучення позикових коштів і лише 25% фермерських господарств не використовують банківські кредити [2].

На сьогоднішній день практично всі сільськогосподарські організації на території України є якщо не збитковими, то працюють з мінімальним рівнем прибутку. Сільське господарство України вимагає кардинальної модернізації, проте власних коштів та державних вливань для цього не достатньо. Саме тому залучення іноземних та вітчизняних інвестицій у сільське господарство приймає вирішальні значення для майбутнього цієї галузі.

Інвестиції в сільське господарство здатні вирішити цілий ряд ключових завдань розвитку економіки:

- підтримання та стимулювання загального економічного зростання

- підтримання екологічної безпеки
- зниження рівня бідності у довготерміновій перспективі.

Як всім добре відомо, сільське господарство в першу чергу орієнтоване на виробництво продуктів харчування, враховуючи зростаюче населення планети, попит на продукти харчування буде тільки зростати та ніколи не зникне. Це дуже сильний аргумент для інвесторів. Адже для інвестора найголовніше щоб об'єкт інвестицій постійно зростав та приносив прибуток.

Через недостатню законодавчу базу щодо державної підтримки сільського господарства існує низка проблем. Галузь сільського господарства вважається складним механізмом для регулювання та реформування з боку держави. Саме задля ефективного контролю за сільським господарством Україна вступила в СОТ, яка має на меті скорочення внутрішньої підтримки з боку держави, так званої «жовтої скриньки». До заходів «жовтої скриньки» відносяться: дотації на продукцію тваринництва і рослинництва; дотації на племінне тваринництво; дотації на елітне насінництво; дотації на комбікорми; компенсація частини витрат на міндобрива і засоби захисту рослин; компенсації частини витрат на енергоресурси; цінова підтримка: компенсація різниці між закупівельною і ринковою ціною на сільгосппродукцію; надання виробнику товарів та послуг за цінами, нижчими за ринкові; закупівля у виробника товарів (послуг) за цінами, що перевищують ринкові; пільгове кредитування сільгоспвиробників за рахунок бюджету, списання боргів; пільги на транспортування сільгосппродукції; витрати лізингового фонду [3]. «Зелена скринька» - це підтримка з боку держави, яка не впливає на виробництво і торгівлю сільськогосподарської продукції (наукові дослідження, навколишнє середовище). В Україні від 34 до 41% сукупної підтримки приходиться на програми «жовтої скриньки», на «зелену» – відповідно 56-68% [4]. У країнах світу з розвиненим сільськогосподарським виробництвом це співвідношення абсолютно зворотнє. Так наприклад в Австралії на програми, що звільнені від зобов'язань щодо скорочення, тобто «зелені» та розвитку, направляється 91% коштів держави, у США – 78%, країнах ЄС – 59%, Бразилії та Канади – по 53% .

Невизначеність питань щодо власності на землю в перехідний період розвитку України призвело до ігнорування потреб в області охорони земельних ресурсів, споживацького ставлення до землі, намагання якнайбільше від неї взяти і якнайменше їй повернути. Перехід на індустріальні та інтенсивні технології ведення сільського господарства, призводить до виснаження гумусу. Застосування високих доз мінеральних добрив і хімічних засобів захисту рослин супроводжується забрудненням

ґрунту баластними речовинами, накопиченням отрутохімікатів. Ця проблема посилюється вирощуванням дуже великої частки сировинних культур (цукрового буряка, соняшнику, рапсу тощо).

Також до однієї з головних проблем сільського господарства України можна віднести і деградацію ґрунту, основними причинами якої є:

- ерозія, підкислення та засолення ґрунтів внаслідок механічного руйнування водою і вітром, неправильного впровадження меліоративних заходів;
- спустелення, аридизація через висушування та переущільнення;
- забруднення речовинами антропогенного походження, в тому числі внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС;
- прямі втрати через відведення під міські будівлі, дороги, аеродроми тощо [5].

Важливе значення має і водна та вітрова ерозія, багаторазовий обробіток потужною і важкою сільськогосподарською технікою. На території нашої країни нараховується 57,5% ґрунтів, що страждають від ерозії. Цей процес різко зростає внаслідок низької культури землеробства, застарілих методів обробки ґрунту тощо. Щороку внаслідок ерозії кількість еродованих земель в Україні збільшується на 80-90 тис. гектарів. При цьому втрачається приблизно 11 млн. тонн гумусу. Більше всього еродованих сільськогосподарських угідь знаходиться в Донецькій (70,6%) Луганській (61,6%) та Одеській (55,8%) областях. Від вітрової ерозії та пилових буревіїв потерпають Запорізька, Луганська, Херсонська області [6]. Від водної ерозії найбільше потерпають Карпатський регіон. Втрата цінних земель відбувається також внаслідок морської абразії вздовж узбережжя Чорного та Азовського морів.

Рішення питань досягається шляхом введення передової системи землеробства, яка основана на використанні правильних сівозмін, науково обґрунтованої обробки ґрунту з необхідною кількістю добрив, а також проведення різноманітних заходів, спрямованих на покращення водного режиму ґрунтів. Порушення цих вимог та несприятливі умови призводять до погіршення ґрунту та його структури та розвитку водної й вітрової ерозії.

Основна мета змін у сільському господарстві України - створити ефективну систему аграрних відносин, збільшити виробництво сільськогосподарської продукції, остаточно вирішити продовольчу проблему в країні, забезпечити промисловість необхідною сировиною, істотно підвищити добробут населення. Основним шляхом вирішення проблем у сфері сільського господарства є здійснення радикальних реформ у сфері сільського господарства з боку держави.

Висновки. Сільське господарство нашої країни має великі можливості, потужний потенціал та гарні природні ресурси. Але в наш час існує багато проблем які вимагають негайного застосування конкретних та послідовних заходів.

Отже, Україна повинна вирішувати проблеми на сучасному етапі розвитку сільського господарства. Розвивати свої виробничі потужності, щоб у наступні роки наша продукція могла вийти на світовий ринок і конкурувати з продукцією інших розвинутих країн світу. Також потрібно модернізувати систему управління розвитком сільських територій, запровадити дієві механізми державного використання місцевих ресурсів.

Катастрофічний стан наших земель потребує впровадження сучасних заходів для усунення причин деградації ґрунтів та вирішення існуючих проблем на даному етапі. Потрібно скористатися досвідом країн які впровадили необхідні законодавчі бази та на практиці застосували методи регулювання даної галузі, які мали позитивні наслідки і покращили стан сільськогосподарських підприємств, сприяли створенню робочих місць (адже в селах - це є великою проблемою), забезпечення сільськогосподарського виробництва висококваліфікованими працівниками, раціонально використовувати земельні ресурси та забезпечувати населення продуктами харчування.

Література:

1. Ґудзь О.Є. Забезпечення сільськогосподарських підприємств кредитними ресурсами // Економіка АПК. – 2013. - №1. – С. 86-90.

2. Поліщук Н.В. Системний підхід як основа управління інвестиційною діяльністю сільськогосподарських підприємств / Н.В. Поліщук, О.Л. Мусієнко // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2012. – № 3 (69). – С. 175-182.

3. А.В. Духневич. Сільське господарство в умова членства України в СОТ/ А.В. Духневич // Часопис Академії адвокатури України. – 2011. – № 12

4. І.В. Кобута. Аграрна політика підтримки сільського господарства – нові виклики у зв'язку із вступом України до СОТ / І.В. Кобута // Облік і фінанси АПК. – 2008. – № 3.

5. Деградація ґрунтів та земельних ресурсів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cd.greenpack.in.ua/degradatsiya-runtiv-ta-zemelnyh- resursiv.

6. Агроекологія: Навч. посібник/ О.Ф. Смаглій, А.Т. Кардашов, П.В. Литвак та ін. – К.: Вища освіта, 2012. – 671 с.

УДК 364.612:331.5

СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВІ КАТЕГОРІЇ НАСЕЛЕННЯ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

А.А. Смирнова, здобувач вищої освіти
Науковий керівник: канд.екон. наук, доцент Крилова І. Г.
Миколаївський національний аграрний університет

Проаналізовано категорії соціально вразливих верств населення, розглянуто форми та заходи їх захисту, а також державні програми зайнятості населення.

Ключові слова: ринок праці, соціально вразливі верстви населення, безробітні, диференційований підхід.

Постановка проблеми. Ринок праці – складова частина економічної системи країни. Він відображає більшість політичних і соціально-економічних процесів, що відбуваються у державі. Соціально-економічна криза в Україні призвела до суттєвого зниження життєвого рівня переважної більшості населення, зростання безробіття і неповної зайнятості, перерозподілу трудових ресурсів з легального сектору економіки в «тіньовий», поглиблення поляризації суспільства за життєвим рівнем. Об'єктивні процеси соціально-економічних перетворень позначаються передовсім на окремих категоріях соціально вразливих груп населення, що потребує постійного врахування змін умов життєдіяльності і своєчасного формування адекватної програми соціального захисту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку ринку праці України, різноманітні аспекти зайнятості населення, діяльність державної служби зайнятості є об'єктом наукових досліджень таких вітчизняних вчених, як Богуцький О. А., Богиня Д. П., Дієсперов В. С., Краснов Ю. М., Купалова Г. І., Петюх В. М., Лібанова Е. М. та багато інших.

Постановка завдання. Розглянути категорії соціально вразливих верств населення та дослідити головні форми та заходи їх захисту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дестабілізація суспільства сприяє зниженню рівня життя населення, алкоголізації, наркоманії, проституції, бродяжництва, жебракування, криміналізації суспільства. Росте кількість тяжких злочинів. Набувають поширення інфекційні та психічні захворювання. Зменшуються можливості молодого покоління в отриманні освіти, надбанні професії. У будь-якій

країні завжди е найвразливіші соціальні групи, які потребують підвищеної уваги з боку суспільства та держави.

Соціально вразливі верстви населення – це представники вразливих (пригнічених) верств населення, а саме: індивіди або соціальні групи, що мають більшу, ніж інші, ймовірність зазнати негативних впливів соціальних, екологічних факторів або дістати хвороби. До соціально-вразливих категорій населення, потребуючих першочергової допомоги з боку держави, відносяться: пенсіонери, інваліди, сім'ї з дітьми, діти-сироти, молодь, жінки, безробітні, постраждалі від Чорнобильської аварії, малозабезпечене населення, маргіналізовані версти населення (бездомні, залежні від алкоголю, наркотиків, правопорушники) та ін [1].

В останні роки в найскладнішому положенні виявилися пенсіонери й непрацездатні інваліди. Основна частина і тих і інших живе на обмежені за розмірами соціальні виплати: пенсію або допомогу по інвалідності. Як свідчать дані Державної служби статистики України, ситуація на ринку залишається напруженою та супроводжується скороченням попиту на робочу силу. Чисельність безробітних у І півріччі 2015 року становила 1,7 млн осіб. Рівень безробіття, за методологією МОП, становив 9,2%, а серед осіб працездатного віку – 9,6% економічно активного населення. Серед молоді у віці до 25 років рівень безробіття залишається більш як удвічі вищим, ніж в середньому по країні – 21,3% економічно активного населення. Послуги державної служби зайнятості отримали понад 1,2 млн безробітних громадян, у тому числі з початку року звернулися за допомогою у працевлаштуванні та отримали статус безробітного 698,3 тис. осіб. За допомогою державної служби зайнятості отримали роботу 630,9 тис. осіб, у тому числі 397,9 тис. зареєстрованих безробітних, з яких кожний четвертий належав до соціально вразливих категорій населення, включаючи внутрішньо переміщених осіб та учасників АТО [2].

Таблиця 1 Безробітне населення України (за методологією МОП)

Роки	у віці 15-70 років		працездатного віку	
	тис. осіб	у % до економічно активного населення відповідної вікової групи	тис. осіб	у % до економічно активного населення відповідної вікової групи
2013	1 510,4	7,3	1 510,3	7,8
2014	1 847,6	9,3	1 847,1	9,7
2015	1 654,7	9,1	1 654,0	9,6

Джерело [2]

Ситуація на ринку супроводжується скороченням попиту на робочу силу. Це може біти викликано складною політичною ситуацією, яка склалась у країні, а також відмінностями у темпах економічного зростання за галузями економіки, міграційними та демографічними процесами.

У ст. 46 Конституції України закріплене право громадян на соціальний захист. Воно забезпечується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел фінансування. Закріплення в Конституції гарантій соціального захисту відповідає положенням міжнародно-правових актів: Загальної декларації прав людини; Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права; Конвенції про права дитини [3,4,5].

Соціальний захист — це комплекс організаційно-правових та економічних заходів щодо забезпечення добробуту кожного члена суспільства в конкретних економічних умовах. Кінцевою його метою є надання кожному членові суспільства, незалежно від соціального походження, національної чи расової належності, можливостей вільно розвиватися, реалізувати свої здібності, а також запобігання соціальній напруженості, що виникає у зв’язку з майновою, расовою, культурною, соціальною нерівністю та виявляється у страйках, актах громадянської непокори, сутичках між окремими групами населення.

Захист вразливих верств населення має бути диференційованим в залежності від рівня доходу, міри працездатності, за принципом зайнятості в суспільному виробництві. Диференційований підхід гарантує для працездатного населення — створення належних умов праці і робочих місць; для непрацездатних (або працездатних, які за певних обставин потребують державної підтримки), пенсіонерів та інвалідів — соціальне гарантований рівень життя та підтримку держави; для деяких особливо вразливих верств населення — розробку та впровадження спеціальних програм соціальної підтримки.

В наш час в Україні соціальний захист вразливих верств населення здійснюється шляхом таких форм та заходів: виплати пенсій за віком, з інвалідності, в разі втрати годувальника, за вислугу років, за особливі заслуги перед Україною, соціальних пенсій; виплати державних допомоги (трудові допомоги, соціальні допомоги, допомога тим, хто доглядає психічно хворих; допомоги при малозабезпеченості), виплати адресної соціальної допомоги (житлово-комунальні субсидії; адресна допомога малозабезпеченим сім'ям), соціальне обслуговування непрацездатних (стаціонарне

обслуговування, обслуговування на дому тощо), надання пільг ветеранам війни, інвалідам, особам, які мають особливі заслуги перед Україною [6].

Державна активна політика зайнятості передбачає розроблення програм сприяння зайнятості. Ці програми можуть охоплювати як окремі категорії населення, передусім маргінальні групи: молодь, жінок, інвалідів, так і специфічні випадки загрози безробіття, зумовлені економічною або іншою ситуацією (демографічним, політичним, стихійним лихом тощо).

Висновки. Найбільш соціально вразливі категорії населення на ринку праці України — пенсіонери, інваліди, сім'ї з дітьми, діти-сиріти, молодь, жінки та ін. Останнім часом спостережується скорочення попиту на робочу силу, ситуація на рину праці характеризується як складна та нестабільна. Захист соціально вразливих категорій повинен бути пріоритетним напрямком соціальної політики держави. Щоб розвивати нові напрямки у вирішенні проблем працевлаштування цих верств населення необхідно: розробити концепцію стратегії розвитку працевлаштування соціально незахищених верств населення у ринкових умовах господарювання; на основі концепції систематизувати чинні законодавчі акти, що регулюють питання працевлаштування та визначати, які нові законодавчі акти мають прийняти; чітко притримуватися державних програм розвитку.

Література:

1. Семигіна Т.В. Введення у соціальну роботу [навчальний посібник]/ Т.В. Семигіна, І.М. Грига, О.С. Шевчук //К.: Фенікс, 2001. — С.201

2. Офіційний сайт державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/

3. Загальна декларація прав людини. — №217 А (III). – 1948 год. Режим доступу : http://www.zakon.rada.gov.ua/

4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. - ООН A/RES/2200 A (XXI). Режим доступу : http://www.zakon.rada.gov.ua/

5. Конвенція про права дитини. 789-XII (789-12) від 27.02.91. Режим доступу : http://www.zakon.rada.gov.ua/

6. Указ Президента України від 10 травня 2006 року № 359/2006 «Про Основні напрями вдосконалення системи соціальних виплат населенню». Режим доступу : http://www.zakon.rada.gov.ua/

УДК 331.5-055.2

ЕКОНОМІЧНІ МОЖЛИВОСТІ ЖІНОК НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

А.О. Твердовська, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Крилова І.Г.

Миколаївський національний аграрний університет

Проаналізовано умови для розвитку економічних можливостей жінок на ринку праці України.

Ключові слова : можливості, рівність, ринок праці, жінки

Постановка проблеми. В ситуації економічного застою та невдалих реформ пострадянського перехідного періоду перед українськими жінками постало багато перепон на шляху до повної та рівної участі в ринку праці. Поширена з боку роботодавців дискримінація стосовно жінок в процесі найму обмежує можливості жінок влаштуватися на роботу, в тому числі на високооплачувані та престижні посади. Роботодавці, як в приватному, так і в державному секторах, регулярно підкреслюють бажану стать працівника в оголошеннях про вакансії та використовують інформацію про сімейні обставини, яку вони вимагають під час співбесід, аби відмовити жінкам в роботі. Вимоги щодо віку та зовнішності теж можуть стати перепоною, навіть якщо жінки повністю відповідають посаді з професійної точки зору. Роботодавці виправдовують своє бажання наймати чоловіків традиційними стереотипами стосовно фізичних та інтелектуальних можливостей жінок та їх сімейних обов'язків. В результаті жінки все більше витісняються в низькооплачувані сферу послуг та державний сектор або шукають роботу, в тому числі і за сумісництвом, в нерегульованому тіньовому секторі або вирішуються їхати за кордон в пошуках кращих економічних можливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даної проблеми займаються багато українських науковців, спеціалістів з питань соціальної політики, а саме:Галустян Ю.М., Герасименко Г.В., Макарова О.В. , Крилова І.Г. та ін.

Постановка завдання. Дослідити економічні можливості жінок на ринку праці України та умови їх розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом двох останніх десятиріч Україні вдалося досягнути істотного прогресу у створенні ключових елементів законодавчого та інституційного забезпечення гендерної рівності. Однак гендерна нерівність досі залишається об'єктивною реальністю в Україні. Суттєві невідповідності характеризують реалізацію економічних прав жінок і чоловіків, можливості отримання доходів та контроль над розподілом економічних ресурсів [2].

Українське законодавство забороняє жінкам займати деякі посади та виконувати певну роботу з метою захистити жінок від важких та небезпечних умов праці. Але багато обмежень перевищують прийняті міжнародні норми регулювання праці жінок. Більше того, визначені українським законодавством інструменти захисту жінок базуються на необ'єктивних критеріях, що суперечать принципам ґендерної рівності. В деяких сферах зайнятості вони справляють можливий дискримінаційний ефект на жінок, знижуючи їх конкурентоспроможність на ринку праці [1].

Важкі умови пострадянського перехідного періоду вплинули на права жінок на охорону здоров'я, фізичну безпеку та економічні можливості. Здоров'я жінок погіршилося в тяжких економічних умовах, а рівень медичних послуг, особливо для вагітних жінок, часто є неадекватним. Зависока вартість контрацептивних засобів та брак знань про планування сім'ї призвели до великої кількості абортів. Високий рівень дитячої та материнської смертності, викидків та захворювань, що передаються статевим шляхом, також незадовільно позначилися на охороні репродуктивного та сексуального здоров'я [3]. Аналіз сучасного стану трудового законодавства України, яке регламентує становище жінок на ринку праці, дозволяє констатувати, що сьогодні Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, основних конвенцій Міжнародної організації праці та інші документи не становлять цілісної системи. Це, здебільшого, нормативні акти, які передбачають поєднання егалітарної[1] моделі взаємовідносин у суспільстві з моделлю, що захищає «природне призначення жінки». По суті, система законодавчих актів щодо праці ще є недосконалою, оскільки вона відбиває стереотипне сприйняття проблем трудових прав жінок, яке тривалий час панує у суспільстві. Причин цієї «строкатості» українського трудового законодавства досить багато, проте найважливішими можна визначити такі:проблема становища жінок у сфері зайнятості поки ще не розглядається більшістю представників виконавчої та законодавчої влади як така, що вимагає нагального вирішення; незважаючи на існування Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей для жінок та чоловіків», поки що не вироблено дієвого механізму досягнення цих можливостей у сфері зайнятості.

Треба зауважити, що національним законодавством українським жінкам надано такі пільги й можливості, які не мають аналогів у світі (окрім пострадянських держав). В Україні затверджено декілька програм вивільнення жінок із виробництв, пов'язаних з важкою працею та шкідливими умовами, а також обмеження використання їх праці у нічний час. Однак впровадження цих програм відбувалося і продовжує відбуватися

дуже повільно, і протидіють цьому не тільки бюрократичні перешкоди та нестача коштів, але й самі жінки, які не хочуть залишати місця з більш високою заробітною платнею, навіть у тих випадках, коли робота шкодить здоров'ю. Крім цього, потрібно дивитися на ті альтернативи, які їм пропонують. Робота на присадибних ділянках, перенесення вантажів та ведення човникової торгівлі або навіть взагалі попадання в ситуацію безробітної шкодять здоров'ю частіше більше, ніж та робота, яка за нормативними актами визнана шкідливою. Таким чином, проголошені на рівні міжнародних та національних документів права жінок у сфері трудових відносин потребують не тільки втілення в життя, але й переформулювання відповідно до конкретних умов життя українського суспільства.

Рівноправність жінок в усіх сферах життя тісно пов'язана з фінансовою незалежністю, яка в свою чергу, визначається тим, чи мають жінки доступ до основних економічних та людських ресурсів і чи можуть вони розпоряджатися ними. Участь жінок на ринку праці є важливою з багатьох чинників. Вона є джерелом економічної незалежності жінок, дає їм право на соціальне та пенсійне забезпечення і відповідні послуги в галузі охорони здоров'я, а також можливості для покращення статусу в суспільстві та розвитку особистості.

Існує велика кількість факторів, які зумовлюють більш низький статус жінок в економічній сфері порівняно з чоловіками. Два з них є головними: проблеми з працевлаштуванням та проблеми з розподілом власності. Крім цього, жінки продовжують нести подвійне навантаження: з одного боку економічне, а з іншого - продовження роду. Проблеми, які проявилися в сфері праці жінок, були пов'язані багато в чому з тим, що існуюча модель їх зайнятості була сформована як відбиток з чоловічої моделі. В цьому випадку професійна активність жінки була погано сумісна з іншою її функцією - матері та вихователькі дітей, господарки дому, виконання якої також очікує від неї суспільство.

Сфера економіки та зайнятості, як і інші сфери соціального життя, мають багато проявів нерівності жінок та чоловіків. Проблеми, з якими зіштовхуються жінки - це фемінізація бідності та безробіття, яке має дві сторони: офіційну та латентну. Зі зміною економічних відносин та соціального середовища змінюється і розуміння прав людини, а також питання рівноправності чоловіків та жінок.

Основними причинами, з яких жінки залишаються без роботи є переважно незадоволення попередньою роботою, ліквідація підприємств, скорочення штату, конфлікти із керівником, бажання отримувати більшу заробітну платню, втрата кваліфікації тощо. Серед найбільш привабливих для жінок професій можна назвати

такі: бухгалтер, економіст, юрист, адміністратор, майстер педикюру/манікюру, секретарка, візажист, медична сестра, офіс-менеджер тощо. Якщо жінкам, які зареєстровані у центрах зайнятості, пропонують працювати не за своїм фахом, вони, у більшості, на це погоджуються.

Висновки. Результати досліджень участі жінок на ринку праці України не лише підтвердили існування проявів ґендерної нерівності у сфері зайнятості, а й забезпечили більш глибоке розуміння причинно-наслідкових зв'язків, що формують передумови нерівних можливостей жінок і чоловіків у сфері праці.

Українське законодавство створює певні передумови для рівноправності жінок і чоловіків у сфері праці, але не забезпечує практичної реалізації цієї рівноправності, зокрема ефективної протидії всім формам дискримінації жінок на ринку праці. Крім того, на сьогодні бракує законодавчих ініціатив, спрямованих на зменшення ґендерної різниці в оплаті праці або підтримки кар'єрного розвитку жінок, а ініціативи, спрямовані на поєднання роботи і сімейного життя, залишаються поодинокими. Надання відпустки по догляду за дитиною батькові стало однією з небагатьох ініціатив, запроваджених нещодавно з метою підвищення ґендерної рівності. Проте ця можливість не отримала достатньої інформаційної підтримки з боку уряду, а статистичні дані про її використання відсутні.

Література:

1. Аналітичний звіт за результатами дослідження умов для розвитку економічних можливостей жінок в Україні як фактора, що сприяє ґендерній рівності (за ініціативи Мінсоцполітики та за підтримки Координатора проектів ОБСЄ в Україні) / Ю.М.Галустян. - Київ,2012. – 12 с.,15-18 с., 45с.

2. Аналітичне дослідження участі жінок у складі робочої сили України / Е.М.Лібанова, Г.В. Герасименко,О.В.Макарова, І.П. Майданік, Л.Г. Ткаченко, А.Г.Реут. - Київ 2012. - 9 с.

3. Крилова І.Г. Особливості зайнятості та економічної активності жінок на ринку праці в Україні / І.Г. Крилова // Економіка: проблеми теорії і практики. – 2009. – Випуск 249: Том 3. – С. 799–803.

4. Ґендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України : [Центр Разумкова]. — Видавництво «Заповіт», 2016. — 244 с.

5. Державний комітет статистики України //http://www.ukrstat.gov.ua

6. Населення України // http://database.ukrcensus.gov.ua

7. Державна служба зайнятості України http://www.dcz.gov.ua

УДК: 632.125

ДЕГРАДАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Л.В. Черевко, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: д-р екон. наук, професор Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті досліджено рівень деградіції земельних ресурсів Кіровоградської області, визначено основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та обґрунтовано основні напрями щодо охорони ґрунтів регіону.

Ключові слова: деградація земель, антропогенний вплив, порушені землі, рекультивація, охорона земель.

Постановка проблеми. Проблема охорони та раціонального використання земель є однією із найважливіших завдань людства, бо 98 % продуктів харчування, які споживає людина, отримуються за рахунок обробітку землі.

У другій половині XX століття техногенне навантаження наростало з великою силою і досягло максимальних розмірів. Цьому сприяла технічна оснащеність сільського господарства. Порушилося співвідношення між площами ріллі, природних кормових угідь, луків, лісів і водних ресурсів, зменшилась стійкість агроландшафтів, зросли ерозійні процеси. Сучасне еколого необґрунтоване та біосферонесумісне агропромислове виробництво призвело до екологічної кризи, а точніше – забруднення і деградації навколишнього середовища

Найбільших збитків ґрунтам завдають водна і вітрова ерозії, безповоротні втрати гумусу і поживних речовин, засолення і закислення ґрунтів, висушування і перезволоження, в тому числі і заболочування, забруднення промисловими відходами і викидами, отрутохімікатами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження раціонального використання земельних ресурсів зробили такі вітчизняні науковці: Д.І. Бабміндра, С.Ю. Булигіна, Д.С. Добряк, О.І. Котикова, А.М. Третяк та ін. Незважаючи на значну кількість досліджень, проблеми, у зв’язку з плинністю ринкових трансформацій, питання формування та використання земельних ресурсів не втрачають своєї актуальності.

Постанвока завдання. Вивчення стану та рівня використання земельних ресурсів кіровоградської області на сучасному етапі з метою обґрунтування напрямів удосконалення управління земельними ресурсами на інноваційних засадах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Опустелювання – одна з найтривожніших проблем сучасності. Деградація земель та опустелювання вже давно набули глобального виміру та є одними з найбільших викликів для сталого розвитку людства, спричиняючи серйозні проблеми як екологічного, так і соціально-економічного характеру, включаючи голод та вимушену міграцію населення [1].

Землі України зазнають впливу деградаційних процесів, серед яких найбільш масштабними є ерозія (близько 57,5% земель країни), забруднення (близько 20% земель країни), підтоплення території (близько 12% земель країни). Щорічно фіксується близько 23 тисяч одиниць зсувів. Кількість підземних і поверхневих карстопроявів становить близько 27 тисяч [2].

Причини такої ситуації мають комплексний характер та історичні передумови.

Кіровоградська область за площею та біопродуктивним потенціалом земельного фонду є однією з провідних областей країни. Так, земельний фонд Кіровоградщини складає близько 2,5 млн. га, з них понад 2 млн. га або 82,7 відсотка займають сільськогосподарські угіддя. З яких: рілля – 71,8 відсотка, багаторічні насадження – 1,0, сіножаті та пасовища 9,9 відсотка.

Натепер у Кіровоградській області завершено перерозподіл земель запасу і резервного фонду. В результаті чого в приватній власності знаходиться близько 1,5 млн. га сільськогосподарських угідь – 73,4% від їх загальної площі, в тому числі і орних земель – 83,4%. Зокрема, в державній власності залишається більше ніж пів млн. га сільськогосподарських земель (26,5 %), в тому числі орних земель (16,5%). В комунальній власності – 1,3 тис. га сільськогосподарських угідь (0,1 %) з них 1,2 тис. га орних земель (0,1 %).

Сільськогосподарська освоєність Кіровоградщини – надзвичайно висока, порівняно з земельними фондами України та провідних держав світу. Так, якщо освоєність країн Європи складає в середньому 53-65%, в України – понад 70%, то в Кіровоградській області цей показник досяг 82,8%.

Наслідком такої високої господарської освоєності земельного фонду спостерігається прогресуюча деградація земель, що створює загрозу екологічній безпеці області. Крім того, надмірне навантаження на земельні угіддя спричинило активізацію розвитку негативних процесів, серед яких особливої сили набули ерозійні. До такого стану призвело нехтування питаннями екологічної придатності земель для використання певних сільськогосподарських культур, зокрема, необґрунтоване збільшення площ просапних культур. І вже на сьогодні, у деяких районах Кіровоградщини розораність сільськогосподарських угідь сягнула понад 90 відсотків.

Крім того, через ерозійні процеси площа ярів перевищує 3,5 тис. га, а площа деградованих та малопродуктивних земель склала 270 тис. га.

Починаючи з 1993 року, у ґрунтах України на 75 % площі сільськогосподарських угідь склався негативний баланс гумусу, який у 2-3 рази перевищує допустиму норму. Як і в інших областях України, у Кіровоградській області процес втрати гумусності прогресує.

З метою усунення негативних наслідків опустелення та деградації ґрунтів в області проводиться консервація деградованих і малопродуктивних земель, але обсяги їх незначні – лише 0,003 % до загальної площі території, в той час як площа земель, що потребує консервації, складає 11,0% від загальної площі території (табл. 1).

Таблиця 1 Консервація деградованих і малопродуктивних земель за 2014 рік

Види земель	Усього на початок року		Проведено	консервацію	Потребують консервації	
	тис. га	% до загальної площі території	тис. га	% до загальної площі території	тис. га	% до загальної площі території
Орні землі	0,085	0,003	-	-	270,0	11,0

Примітка: дані наведені відповідно до Програми розвитку земельних відносин у області на 2007-2015 роки, на підставі ґрунтових обстежень 80-х років минулого століття

Тим більше недостатніми є обсяги проведених робіт, зважаючи на поширеність деградаційних процесів на землях Кіровоградської області (табл. 2).

Таблиця 2 Поширеність деградаційних процесів на землях Кіровоградської області

Види деградованих земель	2013 рік		2014 рік	
	Площа земель, підданих впливу, тис. га	% від загальної площі регіону	Площа земель, підданих впливу, тис. га	% від загальної площі регіону
Дефляційно небезпечні сільськогосподарські угіддя	-	-	-	-
Сільськогосподарські угіддя, піддані водній ерозії	1034,7	42,08	1034,7	42,08
Порушені землі	4,724	0,190	4,763	0,193

Примітка: дані наведені відповідно до Програми розвитку земельних відносин у області на 2007-2015 роки, на підставі ґрунтових обстежень 80-х років минулого століття

Різноманітність форм людської діяльності, які змінюють біотичні й абіотичні елементи природи, багато вчених об'єднують під загальною назвою антропогенні впливи, або антропогенні фактори.

Основними антропогенними факторами, що впливають на стан земель та довкілля є сільське господарство, промисловість, транспорт, енергетика та інше.

Людство упродовж усієї своєї історії користувалося природою екстенсивно, постійно підвищуючи навантаження на довкілля, що спричинило негативні екологічні наслідки.

Питання взаємовідносин суспільства і природи та використання природних (земельних) ресурсів стають дедалі актуальнішими. Цілком очевидно, що з розвитком виробництва вилучаються все нові багатства природи, зростає вартість сировини, збільшується кількість відходів, що викидаються у навколишнє середовище.

Головний фундамент життя – ґрунти – всюди на Землі деградують, зменшуються за площею. На орних землях розвивається водна і вітрова ерозія, що супроводжується змивом гумусного горизонту, видуванням, засипанням озимих культур, садів, виноградників, лісосмуг, каналів, доріг. Водна ерозія нині проявляється на площі 12 млн. га. Щорічно до 3 тис. га земель України руйнується ярами. В степових ландшафтах через екстенсивну технологію землеробства втрати гумусу за останні 20 років становлять 1,5-2,5 % в орному шарі.

Станом на 01 січня 2015 року площа порушених земель Кіровоградської області склала 4,763 тис га, відпрацьованих – 0,586 тис. га. Динаміку порушених та рекультивованих земель в різні роки можна простежити в таблиці 3. Слід зазначити, що для розв'язання проблеми рекультивації земель необхідні значні кошти і без фінансової підтримки з боку держави вирішити цю проблему самостійно область на даному етапі не має можливості.

Таблиця 3 Порушені, відпрацьовані землі та їх рекультивація в Кіровоградській області

Землі	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Порушені, тис. га	4,538	4,720	4,720	4,724	4,763
% до загальної площі території	0,180	0,190	0,190	0,192	0,193
Відпрацьовані, тис. га	0,794	0,905	0,907	0,541	0,586
% до загальної площі території	0,030	0,040	0,037	0,022	0,023
Рекультивовані, тис. га	0,0050	-	-	-	-
% до загальної площі території	0,0002	-	-	-	-

Примітка: дані наведені відповідно до Програми розвитку земельних відносин у області на 2007-2015 роки

Найбільш поширеними ґрунтами регіону – є чорноземи типові та звичайні важкосуглинкового та легкоглинистого гранулометричного складу. Дослідження закономірностей та класифікації генетичних змін в чорноземах, які відбулися під впливом сільськогосподарської діяльності людини, дозволить в подальшому визначитися, щодо тактики вирішення цих проблем.

Земля — дуже містке і широке поняття. Вона — національне багатство суспільства, основний засіб виробництва у сільському господарстві. Водночас земля є і просторовим базисом життя людей з містами, селами, підприємствами, мережею доріг та іншими життєво необхідними комунікаціями.

У сучасних умовах, коли людина все активніше втручається в природні процеси, раціональне використання та охорона земель є однією з найголовніших та найактуальніших проблем.

Цілком зрозуміло, що не можна призупинити технічний прогрес, видобуток корисних копалин, будівництво населених пунктів, підприємств, через що зменшується земельний фонд і порушується навколишнє середовище. Тому вже сьогодні перед людством взагалі та Україною зокрема постає першочергове завдання — знайти шляхи порятунку землі як середовища нашого існування.

Серед таких шляхів є рекультивація, яка передбачає відновлення і повернення порушених земель у той стан, коли їх можна використовувати у сільському господарстві або для лісових насаджень, для будівництва чи для створення зон відпочинку. В кінцевому підсумку це дасть можливість створити оригінальні штучні ландшафти, які гармонійно доповнюватимуть природні [3].

Основним напрямком з охорони земель, підвищення родючості ґрунтів і економії енергоресурсів повинні стати впровадження нових технологій вирощування сільськогосподарських культур, у тому числі грунтозахисних та енергозберігаючих, проведення робіт по вилученню з інтенсивного обробітку малопродуктивних, ерозійно-небезпечних земель, впровадження грунтозахисно-меліоративної та агроландшафтної організації території [4].

На загальнодержавному рівні забезпечено всі передумови для вирішення проблем з охорони земель. Зокрема, прийнято Земельний кодекс України, Закони України “Про землеустрій”, “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів”.

Подолання екологічних загроз є складовою частиною внутрішньої та зовнішньої політики держави й основним завданням політики екологічної.

Особливістю реалізації національного екологічного інтересу й екологічної безпеки загалом є чинник трансформації пострадянського суспільства та прагнення інтеграції до світової спільноти [5]. Рівень уваги до екологічних проблем чітко кореспондується з реальним вибором зовнішньої стратегії України, з визначенням у багатовекторності основних пріоритетів, напрямів розвитку держави для забезпечення економічної та екологічної безпеки.

Висновок. Без землі процес виробництва як сільськогосподарської, так і лісогосподарської продукції був би взагалі неможливим. Отже, економне, ефективне, раціональне й еколого-безпечне використання земельного фонду та його всіляка охорона є в сучасних умовах однією з найактуальніших проблем

Основна мета охорони земель – це впровадження правових, організаційних та економічних заходів, спрямованих на відтворення і підвищення родючості земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель із сільськогосподарського обороту, захист від шкідливих антропогенних впливів.

Нераціональне використання земель призвело до інтенсивних деструкційних та деградаційних процесів, що поставило під загрозу збереження ґрунтів. У зв'язку з цим, необхідно докорінно перебудувати характер, структуру землекористування в регіоні, насамперед аграрного, змінити напрями й структуру землеробства з урахуванням еколого-економічних критеріїв.

Література:

1. Котикова О. І. Теоретико-методологічні основи стійкого розвитку землекористування : монографія / О. І. Котикова. — Миколаїв : Видавець Ганна Гінкул, 2009. — 201 с.

2. Котикова О. І. Перехід сільськогосподарського землекористування до моделі сталого розвитку в Україні – реалії та перспективи [Електронний ресурс] / О. І. Котикова // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2007. – Спеціальний випуск 3 (42). – С. 28–33.

3. Котикова О. І. Тенденції вітчизняного землекористування та закономірності переходу його до моделі стійкого [Електронний ресурс] / О. І. Котикова // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Миколаїв, 2008. – Випуск 4 (48). – С.66–70.

4. Котикова О. І. Стійкий розвиток сільськогосподарського землекористування: методологічний аспект / О. І. Котикова // Економіст. – 2012. – №2. – С. 27-29.

5. Котикова О. І. Концепція стійкого розвитку сільськогосподарського землекористування в Україні [Електронний ресурс] / О. І. Котикова // Інноваційна економіка. – 2012.

УДК 3323:504.03:631.11

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

С. С. Чернявська, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Мельник І. О.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті висвітлено проблеми сталого розвитку аграроного сектору, обґрунтовано рекомендації щодо формування та реалізації організаційно-екномічного механізму сталого розвитку села, узагальнено сутність теоретичних поглядів на поняття «аграрна сфера» та «сталий розвиток».

Ключові слова: аграрна сфера, сталий розвиток, організаційно-економічний механізм.

Постановка проблеми. Незаперечна роль аграрного сектору економіки та АПК у піднесенні життєвого рівня населення спонукає до розгляду концептуальних засад переходу до сталого розвитку в ринкових умовах господарювання. При цьому слід виходити з фундаментального положення, що сучасна економіка в цілому, та аграрна зокрема, мають бути соціально орієнтованими та екологічно збалансованими, а ринкові механізми повинні доповнюватися механізмами забезпечення стійкості та сталості функціонування агроекосистем. Головним принципом за таких умов стає збереження та відновлення біологічної продуктивності природних ресурсів, всебічна адаптація аграрного виробництва до умов навколишнього середовища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значним внеском у дослідження різнопланових питань розробки концепції та оцінки передумов переходу галузей України до сталого розвитку є праці Барановського М., Гончаренко І. В., Гнатишина М. А., Ключник А. В., Котокової О. І., Мармуль Л. О., Мельник Л. Л., Павлова О. І., Палапа Н. В., Панкова О. І., Попової О. Л., Сідляр О. І. та ін.

Постановка завдання. Основним завданням даної статті є аналіз сучасного стану та розвитку аграрного сектору України, можливості його переходу до раціонального поєднання економічної, соціальної та екологічної складової.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сталий розвиток суспільства, як визнано всіма країнами світу і зафіксовано у відповідних міжнародних і національних документах, може бути забезпечений лише за умови надання пріоритетного значення

інтересам людини та підпорядкування економічного розвитку практичній реалізації цих інтересів з одночасним ефективним вирішенням екологічних проблем.

Рівень розвитку аграрного сектора завжди виступав і продовжує виступати визначальним чинником економічної та суспільно-політичної стабільності суспільства. Будучи одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки країни, аграрний сектор має величезний потенціал і володіє суттєвими резервами. Саме аграрний сектор економіки країни у вирішальній мірі визначає соціально-економічні умови життя людей і є споживачем великих обсягів матеріально-технічних ресурсів. Але, разом із тим, для нього характерний високий ступінь ризику, пов'язаний, насамперед, з непередбачуваністю кліматичних умов. Тому проблема трансформації аграрного сектора на засадах сталого розвитку є актуальним питанням сьогодення. Сталий розвиток аграрного сектора необхідно розглядати як складову ширших за масштабом наукових і практичних проблем. Сталому розвитку, як і будь-якій системі вищого рівня, притаманні загальні риси системи в цілому, а також особливості, що характеризують своєрідність та необхідність досліджень з урахуванням особливостей і аграрного сектора.

Ми погоджуємося з думкою Мельник Л.Л щодо того, що з точки зору раціонального землекористування найефективнішим для господарства є поєднання землеволодіння із землекористуванням[1]. Раціональне використання земельної ділянки може відбуватися і при орендних відносинах, але тільки на умовах довготермінових економічних взаємовідносин між землевласником та орендарем. Для вирішення базових проблем та запровадження системного реформування сільськогосподарського комплексу на принципах сталого землекористування необхідно провести ґрунтовний багатофакторний аналіз існуючого стану земельних відносин щодо відповідності екологічному, економічному та соціальному аспектам сталого розвитку.

Ми підтримуємо думку Панкова О. І., який вважає, що стала сільськогосподарська діяльність представляє собою філософію, що основується на цілях людини та розумінні довготермінового впливу від сільськогосподарської діяльності на довкілля. Запровадження сталої сільськогосподарської діяльності повинно відбуватись на основі отриманого досвіду про ведення сільського господарства, знань про ресурс, наукових розробок, підходів збереження ресурсу та впровадження екологічно дружніх систем управління у сільських господарствах. Такі системи сприятимуть зниженню та усуненню деградаційних процесів, налагодять продуктивність господарств та стабілізують відносини між підприємствами та місцевими громадами[2].

Цікавою та спірною є думка Леоніда Мельника, який вивчаючи питаннями сталого розвитку, прийшов до оптимістичного висновку, що в світі відбуваються процеси екологізації і вдосконалення еколого-економічних систем. Однак, він вважає сталий розвиток „однією з утопій людства, яка дозволяє нескінченно фантазувати про конкретні цільові орієнтації, шляхи та засоби наближення до кінцевої мети”[1].

Гнатишин М. А. вважає, що для існування сталого розвитку, потрібно сформувати стійку економіку, яка би дозволила вийти з еколого-економічної кризи. Екологічна економіка визнає екологічні обмеження, але побудована в основному на традиційних економічних поняттях. Так вона допомагає ввести екологічні поняття в економіку. Екологічні економісти враховують у своїх дослідженнях незворотність екологічних змін, непередбачуваність довготермінових наслідків людської діяльності, питання сталого розвитку та необхідності дотримання рівноправності людей, країн і поколінь і ми підтримуємо цю думку[3].

Ми погоджуємося з думкою українського науковця О.Л. Попової, яка розглядає сталий розвиток в контексті розвитку агросфери та визначає його як системні, орієнтовані на інтереси і потенціал людини, соціуму й суспільства загалом адаптивні за природою та якісні за суттю цілеспрямовані зміни, що супроводжуються підвищенням еколого-економічної ефективності, соціально-економічної прогресивності та екологічної стійкості як щодо попередніх інваріантних станів, так щодо досягнення раціональних моделей сталості на різних етапах еволюційного розвитку[4].

Наявний потенціал виробництва сільськогосподарської продукції України використовується недостатньо. Економічна привабливість аграрної сфери є такою для будь-кого, крім зайнятих в ній людей. Аналіз шляхів і можливостей сталого розвитку агросфери України вбачаємо в забезпеченні зайнятості, збільшенні робочих місць та рівнів підвищення доходів. якщо говорити про її ефективність – то кадрова підготовка не виконує прямих функцій, які на неї покладені. За даними областей і вищих навчальних закладів освіти – майже 78% випускників, які отримують аграрну спеціалізовану освіту не працюють за спеціальністю або стають безробітними[5].

Стосовно сталого розвитку агросфери основні демографічні та соціальні проблеми лежать не стільки в площині загального скорочення чисельності трудових ресурсів агросфери, скільки в інтенсивнішому, ніж у країні в цілому, зменшенні чисельності працездатних, а головне – погіршенні їх якісних характеристик, а саме: рівня кваліфікації, статтево-вікового складу.

За оцінками професора В.Трегобчука, «внесок» аграрної сфери в забруднення та деградацію навколишнього природного середовища – у середньому на рівні 35 – 40%, у тому числі земельних ресурсів – понад 50%, а поверхневих водойм – близько 45%[6].

Прояв екологодеструктивних чинників в аграрній сфері становить велику загрозу ресурсо-екологічній безпеці подальшого розвитку аграрного сектору, а також державній екологічній безпеці.

За останні п’ять років спостерігається нераціональна та екологічно незбалансована структура посівів, перенасичення сівозмін. Нинішнє відношення до землі можна охарактеризувати як террацид – знищення родючості землі та доведення її майже до нульових відміток, спостерігається дуже слабке відновлення проведення агротехнічних і землеохоронних заходів з метою поліпшення якісного стану сільськогосподарських угідь, підвищення їх екологічної стійкості та відновлення родючості. Низький рівень внесення мінеральних і органічних добрив не тільки не дає можливості реалізувати генетичний потенціал сільгоспкультур, а й призводить до виснаження ґрунту і зниження його родючості.

Важливим елементом дотримання технологій вирощування сільськогосподарських культур єзахист посівів від бур’янів, хвороб і шкідників. Із 2011 по 2016 роки відбувалось зростання кількості засобів захисту рослин від 15,9 до 49% технологічної потреби[3].

Таким чином, системне недотримання основних технологічних вимог вирощування сільськогосподарських культур, у першу чергу, внесення мінеральних і органічних добрив та використання засобів захисту, призводить до того, що ми маємо низькі показники урожайності при наявності генетичного потенціалу сільгоспкультур на рівні світового.

За сучасних умов розвитку національної аграрної економіки розширюється коло економічних, соціальних та екологічних проблем, які вимагають пріоритетного підходу у формуванні напрямів аграрної політики щодо їх

Вирішення соціальних і екологічних проблем аграрної сфери або ж через призму умов життя сільського населення відтворення повноцінного життєвого середовища на селі забезпечується шляхом розв'язання таких різнопланових проблем:

-формування збалансованої в галузевому й об'єктно-елементному аспектах на національному, регіональному, місцевому та поселенському рівнях матеріально-технічної бази соціальної інфраструктури села;

- забезпечення стабільного функціонування закладів і установ з надання послуг колективного споживання та їх доповнення індивідуальними і міні-формами

задоволення соціальних потреб сільського населення;

- оздоровлення природного середовища, підтримання прийнятих екологічних характеристик основних елементів довкілля шляхом недопущення його забруднення та локалізації і знешкодження екологонебезпечних наслідків виробничої діяльності;

- подолання соціальної відірваності та ізольованості сільських територій на основі ущільнення мережі інженерних і транспортних комунікацій, насичення сільської місцевості різними системами мобільного зв'язку та передачі інформації, об'єктами соціального обслуговування міжселенного значення тощо.

Наявна нормативно-правова база щодо раціонального використання природних ресурсів й охорони природного навколишнього середовища є неповною та недостатньо ефективною для ситуації, яка динамічно змінюється, що призводить до погіршення екологічних умов життєдіяльності людини у сільській місцевості. У зв'язку з цим необхідно суттєво удосконалити й адаптувати до нових умов економічний механізм регулювання екологічних відносин на селі.

Література:

1. Социально-экономический потенциал устойчивого розвития : учебник / [под ред. проф. Л. Г. Мельника (Украина) и проф. Л. Хенса (Бельгия)] – Сумы: Университетская книга, 2007. - 1120 с.

2. Панков О. І. Сталий розвиток у сільському господарстві [Електронний ресурс] / О. І. Панков // Ефективна економіка. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=750.

3. Гнатишин М. А. Сталий еколого-економічний розвиток: еволюція поглядів [Електронний ресурс] / М. А. Гнатишин // Ефективна економіка. – 2010. Режим доступу до ресурсу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=409.

4. Попова О. Л. Сталий розвиток агросфери України: політика і механізми [Текст] / О. Л. Попова ; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. - К. : [б.в.], 2009. - 352 с.

5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://ukrstat.gov.ua/.

6. Трегубчук В. Стратегія ресурсно-екологічної безпеки соціально-економічного розвитку // Економіка України. – 1995. – № 12.– С. 12–15.

УДК 339.944:631.5

РОЛЬ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ У РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

В.М. Шевченко, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: канд. екон. наук, ст. викладач Олійник Т.Г.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті охарактеризовано роль агропромислового комплексу у розвитку зовнішньоекономічних відносин України. Здійснено аналіз основних країн до яких експортується агропродовольча продукція українських виробників. Визначено основні напрями розвитку зовнішньоторговельних відносин національного АПК з іншими країнами світу.

Ключові слова: агропродовольча продукція, експорт, експортно-орієнтовані галузі, зовнішньоторгові зв'язки, квоти, Європейський Союз, соняшникова олія, АПК.

Постановка проблеми. Одним із факторів, які значно впливають на динамічний та ефективний розвиток національної економіки будь-якої держави є зростання ролі АПК експортно-орієнтованих галузей. Це дає можливість для диверсифікації виробництва, розширення зовнішніх ринків збуту, орієнтації на оновлення технологій та поліпшення якості і безпеки продукції. З економічної точки зору експорт є потужним джерелом інвестицій для підприємств, а для держави – поповненням казни валютною виручкою, накопиченням золотовалютного резерву тощо. Отже, зовнішньоекономічна діяльність справляє позитивний вплив на економіку України, при умові позитивного торгівельного балансу. Україна збагачена значними природними ресурсами та вигідним геополітичним розміщенням має великий потенціал у розвитку АПК експортно-орієнтованих галузей. В умовах помітного спаду обсягів виробництва більшості галузей сільське господарство займає лідируючі позиції у формуванні експорту України. Але чи дійсно з експортом все так добре і на які перспективи чекає аграрний сектор економіки, дослідимо більш детально.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зовнішньоторговельні відносини України з країнами, з якими вона має торгові відносини у сфері реалізації агропродовольчої продукції, є об'єктом дослідження відомих економістів - аграрників Гайдуцького П. І., Кваші С. М., Власова В. І., Кривенка Н. В., Ключник А.В., Губенка В.І., Бородіної О.М., Нелепа В.М. та ряду інших вчених економістів.

Проте, не зважаючи на існування великої кількості публікацій з приводу дослідження вищезазначеної проблематики існує низка невирішених питань з приводу організації та здійснення експортно-імпортних взаємовідносин нашої держави в умовах різкого переорієнтування з ринків країн СНД, зокрема Російської Федерації на інші більш взаємовигідні ринки країн світу, що і стало об'єктом даного наукового пошуку.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз ролі агропромислового комплексу у розвитку зовнішньоекономічних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. З моменту набуття незалежності Україна істотно зміцнила свої позиції на світовому ринку продовольства й продовжує нарощувати свої потужності щодо розвитку експортного потенціалу аграрної продукції. Угода про асоціацію з ЄС і формування найближчим часом поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з країнами Європейського Союзу формує для України якісно нові можливості в області подальшої її інтеграції у світовий ринок, забезпечення сталого розвитку вітчизняного агропромислового комплексу й, відповідно, значного збільшення експорту продукції АПК[1].

Саме АПК в таких умовах бере на себе велику частку цього надзвичайно важливого для держави економічного аспекту, адже нині доля гривні передусім залежить від експорту й відповідних валютних надходжень, а вже від неї – ситуація в макроекономічній, бюджетній сфері, соціальному кліматі.

Підбиваючи підсумки минулого року в галузі сільського господарства України можна побачити, що 2016 рік став черговою сходинкою, на яку піднявся вітчизняний АПК. Досягненнями минулого року є: розширення ринків збуту, збільшення української присутності у світі та нарощення об’ємів виробництва та експорту. Саме це є невід’ємним доказом того, що Україна недаремно вважається могутньою сільськогосподарською державою. Експорт вітчизняної сільськогосподарської продукції наведено в таблиці 1[2].

Таблиця 1 Експорт вітчизняної сільськогосподарської продукції 2016р.

Країни	Вартість, млрд. дол. США	Частка основних країн, де Україна експортує продукцію АПК, %
Країни Азії	7,1	34,9
Країни ЄС	4,2	20,6
Африканські країни	2,4	11,8
Країни СНД	1,2	5,9
США	0,14	0,7
Австралія та Океанія	5,3	26,1

Джерело: за даними опублікованими на Національному науковому центрі «Інституту аграрної економіки».

У 2016 році Україна не змінила ієрархію своїх покупців. Але одночасно відбулося зростання валового об'єму та грошових надходжень від експортно-орієнтованих галузей АПК. Так, за статистикою, у минулому році перше місце в українському експорті надійно втримували азійські покупці, які займали частку в 34,9% від загального українського експорту, що в грошовому еквіваленті склало 7,1 млрд. доларів. Європейський Союз та Австралія і Океанія впевнено втримують другу позицію після країн Азії, показники яких становлять 20,6% та 26,1% відповідно. На третьому місці стоять африканські країни. Треба зазначити, що україно-африканські відносини перебувають на самому початку свого розвитку, а споживчий потенціал цього регіону досить великий. Отже, основними імпортерами української продукції АПК були країни Азії, Африки, Європейського Союзу, СНД та США.

Зовнішньоторговельний обіг аграрної продукції з країнами ЄС склав 20,6%. Країнами-лідерами цього регіону в українському експорті стали Нідерланди, Італія, Іспанія, Польща і Німеччина.

Азійський регіон на протязі останніх займає першу позицію в українському експорті. В 2016 році показник товаропотоку в цьому напрямку складає 34,9%, хоча загальний експорт зазнав зниження на 1,4% у порівнянні з 2015 роком.

За досліджуваний період значно зріс товарообіг між Україною та африканськими країнами до 11,8%. Основними імпортерами української продукції в цьому регіоні виступають Єгипет, Лівія, Туніс та Марокко.

Більше ніж на 25% зменшення товарообігу з країнами СНД, його частка в загальній структурі експорту склала 5,9%. Значний вплив на зниження цих показників справив пошук українськими операторами більш вигідних контрактів та диверсифікація ринків.

Найменший показник експорту вітчизняної сільськогосподарської продукції має США,він складає 0,7% в загальному товарообігу. Даний показник є найменшим за рахунок того, що доставка агропродовольчої продукції в США має значно далеку відстань.

Також майже в 2,5 рази збільшилися обсяги поставок вітчизняного продовольства до Австралії та Океанії які в 2016 році сягають 26,1%.

Слід зазначити, що більшість перевезень сільськогосподарської продукції для реалізації на зовнішньому ринку Україна здійснює через морські порти, це в сучасних умовах є найоптимальнішим варіантом. В зв'язку з цим , подальший розвиток АПК в Україні є необхідним, так як дана продукція користується попитом в інших країнах світу, що знаходяться в різних точках планети і портове сполучення є найбільш

вигідним з геофізичної точки зору. Наслідками цього є в першу чергу наповненість державного бюджету України валютними коштами, що є вкрай необхідним для держави в сучасний умовах.

На даному етапі непогано зарекомендували себе українські експортні оператори, яким вдалося освоїти принципи торгівлі в регіоні. На все це знадобилося два роки, саме стільки діє зона вільної торгівлі (з 1 січня 2016 року) та автономні торгові преференції для України, які почали діяти роком раніше. Сьогодні, спостерігається тенденція, коли українські експортери ще на початку року вичерпують об'єми виділених Євросоюзом квот, але можуть продовжувати постачання продукції (табл. 2) [3]. Тому в Брюсселі було розглянуто одне з основних питань – підвищення ліміту по квотам для українських виробників на європейському просторі. Переговори дали позитивний результат і вже з вересня Єврокомісія погодила збільшення експорту низки вітчизняних продуктів, які будуть ввозитися до Єврозони без мита.

Таблиця 2 Використання експортних квот ЄС за квітень 2016 року

Назва продукції	Обсяг квоти, тонн	Використано, %
Мед	5000	100
Виноградний і яблучний соки	10000	100
Цукор	20070	100
Оброблені томати	10000	100
Ячмінна крупа і борошно; зерно зернових злаків, оброблене іншими способами	6300	100
Овес	4000	100
Кукурудза	400000	100
Пшениця	950000	98
Ячмінь	250000	90
Інший цукор	10000	12
Висівки, відходи та залишки	17000	78
Етанол	27000	32
Солод пшеничний і клейковина	7000	8
Оброблена продукція з цукру	2000	7
Харчові продукти	2000	7
Крохмаль	10000	6
Цукрова кукурудза	1500	0,1
М'ясо баранини	1500	0
Продукція з обробленого молока	2000	0
Оброблена продукція із зернових	2000	0
Оброблена продукція з молочних вершків	300	0

Джерело: за даними опублікованими на «Українська аграрна конфедерація».

Україна є одним із провідних виробників сільськогосподарської продукції в світі це дозволяє забезпечити не лише потреби внутрішнього ринку, а й успішно

експортувати продовольство та сільськогосподарську сировину. Вона займає перше місце у світовій торгівлі по експорту соняшникової олії, друге – по соняшниковому шроту (макуха), четверте – по експорту ячменю, кукурудзи та насінню ріпаку, п'яте – по висівкам, кормовому борошну та іншим відходам, одержаним після обробки зерна зернових та бобових культур, сьоме – по пшениці та сої.

Поряд із здійсненням експорту основної сільськогосподарської продукції з України, одночасно тут має місце і процес імпорту певних видів продовольчої продукції. Процедура отримання права експорту на міжнародні ринки здійснюється шляхом проведення аудитів та інспекцій системи державного контролю та нагляду при виробництві харчових продуктів ветеринарними службами країни-імпортера.

Станом на 25.05.2016 року право експорту агропродовольчоїпродукції до Європейського Союзу мають 259 українських підприємств (79 підприємств – виробники продукції для споживання людиною, 180 підприємств – виробників нехарчової продукції) (табл.3)[4].

Таблиця 3 Українські підприємства, що мають право експорту своєї продукції на територію Європейського Союзу

Вид товару	Мають право експорту до ЄС	
	одиниць	%
М'ясо птиці	6	2,3
Продукти з м'яса птиці	1	0,3
Молоко та молокопродукти	12	4,7
Яйця та яєчні продукти	2	0,8
Риба та продукти з неї	15	5,9
Мед бджолиний	42	16,4
Казеїн технічний	41	16,0
Кишкова сировина	1	0,3
Пухо-перова сировина	60	23,4
Шкірсировина	32	12,5
Племінний матеріал	1	0,3
Корми	24	9,4
Субпродукти нехарчові	12	4,7
Добрива та покращувачі ґрунту	5	1,5
Інші продукти	5	1,5
Всього	256	100

Джерело: за даними опублікованими на «ПроАгро».

Аналізуючи дані таблиці 3, можна побачити, що найбільшу питому вагу в структурі підприємств, що мають право експорту своєї продукції на територію Європейського Союзу займають виробники пухо-перової сировини (23,4%), меду бджолиного (16,4%), казеїну технічного (16,0%) та шкірсировини (12,5%).

З метою розширення доступу харчових продуктів українського виробництва на ринки ЄС, потрібно на законодавчому рівні врегулювати питання забезпечення якості та безпечності харчових продуктів. Наразі прийнято закони, якими вносяться зміни до законодавчих актів України щодо харчових продуктів, ідентифікації та реєстрації тварин (від 22.07.2014), а також про побічні продукти тваринного походження, що не призначені для споживання людиною (від 19.10.2016). Всі прийняті міри дають можливість підвищити конкурентоздатність українських продуктів тваринного походження на ринках ЄС, а також забезпечити вітчизняного споживача безпечними харчовими продуктами. Слід зазначити, що визнання Європейським союзом української продукції багато в чому гарантує їй визнання усім світом.

Висновки. Проаналізувавши ситуацію із українським експортом продукції АПК та продовольства загалом можна зробити висновки: враховуючи досить складну економічну ситуацію, в Україні в короткотерміновій перспективі потрібно розвивати традиційні для останніх років експортно-орієнтовані галузі АПК, а саме – вирощування соняшнику, пшениці, кукурудзи, ячменю, сої та ріпаку.

Щодо географії українського експорту можна стверджувати, що вона буде рухатися в азійському та африканському напрямі, в першу чергу задовольняючи потреби країн у зерні. Не втратить свою важливість такий напрям експорту, як європейська зона торгівлі, однак залишиться ризик не задоволення прохання про підвищення ліміту по квотам на продукти харчування та продукцію переробної промисловості.

Для ефективного розвитку «аграрного» експорту Україні необхідно ввести зміни у внутрішню політику стимулювання виробництва не тільки сировини, а також якісних та безпечних продуктів харчування та продукції переробної промисловості. Це дасть можливість максимально заповнити порожні ніші на світовому ринку високотехнологічної продукції і покращити показники експорту загалом.

Література:

1. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції : моногр. / за ред. О. М. Бородіної. – Ужгород : ІВА, 2006. – 496 с.

2. http://iae.org.ua/

3.http://agroprod.biz/2016/06/29/ahrarnyj-eksport-ukrajiny-stan-problemy-i-perspektyvy/

4. http://www.proagro.com.ua/events/marketing2016/9985.html

УДК 331.522.4

ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУСПІЛЬСТВА

Т.В. Шляхова, здобувач вищої освіти
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Крилова І. Г.
Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто сучасні існуючі трактування поняття «трудовий потенціал». Досліджено сутність трудового потенціалу та визначено основні причини його руйнування.

Ключові слова: потенціал, трудовий потенціал, суспільство, розвиток, можливості.

Постановка проблеми. Сучасна економічна наука, не заперечуючи значущості трудового потенціалу для перспектив економічного розвитку економічних систем, в багатьох випадках ще не дійшла принципово одностайної думки навіть щодо визначення цього складного поняття. Багато питань, які пов'язані з трудовим потенціалом суспільства, залишаються дискусійними і потребують подальшого наукового та методичного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даної проблеми займаються багато українських вчених, а саме: Лібанова Е.М., Дієсперов В.С., Якуба К.І., Крилова І.Г. проте існуюча методологія підходу щодо аналізу і оцінки трудового потенціалу суспільства вимагає подальшого визначення.

Постановка завдання. Комплексне дослідження поглядів стосовно розуміння поняття «трудовий потенціал» та визначення його основних сутнісних характеристик.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відмітимо, що розробка значної кількості визначень у сфері дослідження трудового потенціалу значною мірою обумовлена багатогранністю змісту базового поняття − «потенціал», яке використовується як у природничих науках, так і гуманітарних дослідженнях.

В цілому, поняття «потенціал» можливо визначити як наявні сили , запаси, засоби, що можуть бути використані; економічні можливості держави (групи держав), що можуть бути використані для забезпечення всіх її матеріальних потреб.

Важливою передумовою економічного, інтелектуального, політичного розвитку будь−якої країни є її трудовий потенціал як самостійна складова фундаменту, на якому тримається суспільство, та суб'єкт суспільного розвитку, носій усіх соціальних відносин. За даними Всесвітнього банку, який дослідив 192 країни, тільки 16 % економічного зростання в країнах з перехідною економікою обумовлені виробничим

потенціалом (обладнання, будівлі, виробнича інфраструктура), 20 % – природними ресурсами, а решта 64 % пов'язані з людським та соціальним капіталом [1]. У зв'язку з цим можна зробити висновок, що нові можливості розвитку відкриваються перед тими країнами, чий суспільний благоустрій здатний забезпечити реалізацію творчого потенціалу своїх громадян та максимально задовольнити їх потреби.

В Україні офіційного визнання термін «трудовий потенціал» набув у 1999 р. з прийняттям Указу Президента «Про основні напрямки розвитку трудового потенціалу в Україні на період до 2010 року» . Згідно з цим нормативно-правовим актом трудовий потенціал визначається сукупною чисельністю громадян працездатного віку, які за певних ознак (стан здоров'я, психологічні особливості, освітній, фаховий та інтелектуальний рівні, соціально-етнічний менталітет) здатні й мають намір продавати трудову діяльність. Але, деякі вчені, дане визначення трудового потенціалу вважають досить вузьким і більш схожим на визначення традиційної категорії «робоча сила».

Поняття ж трудовий потенціал відображає більш широкий спектр можливостей трудоактивного населення, та відрізняється додатковими резервами здібностей до праці, що породжуються різноманітними людськими якостями, а також результатами колективної діяльності людей. Необхідно зазначити, що розкриття суті категорії трудовий потенціал є дискусійним, адже нині не існує єдиного трактування його змісту, що пов'язано з використанням різних підходів до його визначення [1].

Наприклад, Яуба К.І. пропонує використовувати наступне тлумачення: «трудовий потенціал суспільства – це синтез сукупних здібностей економічно активного населення, які видозмінюються в процесі трудової діяльності та використовуються, або можуть бути використані, для створення валового внутрішнього продукту» [2].

Особливості сучасного соціально-економічного розвитку України значно впливають на погіршення трудового потенціалу: рівень життя населення, безробіття, низька вартість національної робочої сили; скорочення населення працездатного віку та зростання частки старших вікових груп у його структурі; суттєва розбалансованість попиту та пропозиції робочої сили, перенасиченість ринку праці спеціалістами окремих професій (економісти, юристи тощо); зниження можливостей набуття якісної освіти та кваліфікації: якість професійно-освітньої підготовки трудового потенціалу та існуючої пропозиції робочої сили не відповідають сучасним вимогам ринку праці, а сфера освіти, на жаль, ще недостатньо орієнтована на кадрове забезпечення інноваційної стратегії; погіршення стану здоров'я населення країни, а також якості безкоштовних медичних послуг, що надаються [1].

Економічна сутність трудового потенціалу суспільства полягає в тому, що він, виступаючи у формі діючої робочої сили, створює матеріальні й духовні цінності, а як потенційна робоча сила − здатний їх виробляти

На рівні суспільства трудовий потенціал характеризується такими узагальненими показниками, як здоров'я, рівень освіти, організованість, творчий потенціал та активність, моральність тощо. Здоров'я населення країни характеризується середньою тривалістю життя, часткою інвалідів, смертністю за різними віковими групами залежно від різних причин, розміром і часткою витрат на охорону здоров'я тощо. Моральність суспільства визначається його релігійністю, ставленням до інвалідів, дітей, престарілих, показниками соціальної напруги, злочинності тощо. Творчий потенціал і активність проявляються темпами науково-технічного прогресу в країні, доходами від авторських прав, кількістю патентів міжнародних премій та ін. Організованість на рівні суспільства можна оцінити якістю і стабільністю законодавства, обов'язковістю дотримання законів і угод, стабільністю політичної ситуації, якістю доріг і громадського транспорту тощо. Рівень освіти населення характеризується середньою кількістю років навчання у розрахунку на одну людину, часткою витрат на освіту в державному бюджеті, доступністю різних рівнів освіти тощо. Ресурси робочого часу оцінюються кількістю працездатного населення, кількістю і часткою зайнятих, рівнем безробіття, кількістю відпрацьованих людино-днів за рік тощо [2]. Деякі з цих показників за останні роки значно покращилися в Україні. Наприклад, очікувана тривалість життя при народженні (показник, що розраховується як кількість років, яку в середньому належить прожити цьому поколінню народжених, якщо протягом всього їхнього життя при переході з одного віку до іншого рівень смертності буде дорівнювати сучасному рівню смертності населення в окремих вікових групах) збільшилась від 70,7 років (65,9 – чоловіки, 75 – жінки) в 1989-1990 рр. до 71,4 року (66,2 – чоловіки, 76,1 – жінки) у 2015-2016 рр. Але основними причинами зростання смертності населення у 2016 році все ж залишається: хвороби системи кровообігу (28,7 %), новоутворення (14,4%), нещасні випадки, отруєння та травми (28,3 %), захворювання органів дихання (4 %). За даними Державного комітету статистики України, на початок 1999 року в Україні налічувалося понад 2,5 мільйони осіб офіційно визнаних інвалідами, тобто близько 5% усього населення країни. Станом на 1 січня 2016 року вона становила 2 мільйони 659 тисяч, що дорівнювало 5,5% від населення України.

У наш час вирішальною умовою конкурентоспроможності трудового потенціалу є його якість. Грішнова О.А. виділяє два шляхи її забезпечення: 1) заміна персоналу на

працівників, що мають вищий рівень освіти та професійної підготовки; і 2) постійне підвищення кваліфікації працівників через систему безперервного навчання.

На сьогоднішній день стан підготовки кадрів у системі вищої та професійно-технічної освіти недостатньо відповідає як потребам особистості, так і потребам держави в цілому. Це призводить до диспропорцій у співвідношенні попиту та пропозиції на висококваліфікованих працівників на ринку праці, виникненню перевиробництва й одночасного дефіциту за окремими спеціальностями. Для поліпшення ситуації, що склалася – необхідним є приведення традиційної системи управління освітою у відповідність до нових соціально-економічних умов розвитку суспільства на основі державної політики, проведення моніторингу ринку праці, застосування маркетингових стратегій розвитку освіти.

Висновок. Результати дослідження свідчать про погіршення більшості характеристик трудового потенціалу населення України, найбільшого занепокоєння викликає погіршення показників здоров'я нації. Особливим компонентом трудового потенціалу є рівень освіти населення. У всьому світі знання, інформація стрімко поновлюються, способи виробництва змінюються з неймовірною швидкістю. Тому, базова формальна освіта, що здобувається на початку трудового життя, на сьогоднішній день уже не може забезпечити людину на все життя теоретичними знаннями, практичними вміннями, навичками та якостями, що будуть необхідні їй для ефективного виконання безпосередніх функціональних обов'язків.

Нині в Україні здобувати освіту нелегко, оскільки система підвищення кваліфікації на підприємствах у занепаді, а спроможність населення оплачувати освітні послуги обмежена низьким рівнем доходів. Отже, поліпшення здоров’я населення та якості освіти без сумніву призведе до покращення основних характеристик трудового потенціалу.

Література:

1. Дієсперов В.С. Трудовий потенціал України та ефективність його використання / В.С. Дієсперов – К. : Економічний вісник, 2006. – 212 с.

2. Якуба К. І. Економіка праці і соціально-трудові відношення / К.І. Якуба – К. : Кондор, 2008. – 462 с.

3. Крилова І.Г., Коваленко А.В. Демографічний процес у відтворенні та формуванні людського капіталу сільського населення України / І.Г. Крилова // Польский мультинаучный журнал «Восточно-Европейский научный журнал» (East European Scientific Journal). – 2016. – №4(8) — С.84-87.

КАФЕДРА УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ ТА ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 338.432.003.13:633.1(477.73)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Ю. М. Голєнков, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Кареба М.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Проаналізовано стан виробництва зернових культур на Миколаївщині. Визначено фактори впливу на економічні показники виробництва зерна в регіоні.

Ключові слова: зерно, виробництво, урожайність, зернова галузь, аграрний ринок, економічна ефективність, сільськогосподарські культури.

Виробництво зерна є важливою складовою аграрної економіки, її головним чинником подальшого розвитку в ринкових умовах та інтеграційних процесах на етапі входження України у світовий економічний простір. Об'єктивна необхідність розвитку виробництва і формування ринку зерна зумовлена цілим комплексом причин. По-перше, зерно є найважливішим продуктом, що визначає міжгалузеві пропорції не тільки в агропромисловому виробництві, але й в економіці країни в цілому.

Хліб є одним з основних продуктів харчування. На продукти переробки зерна припадає до 40% загальної калорійності харчового раціону населення. По-друге, виробництво зерна є найважливішим джерелом доходів переважної більшості сільськогосподарських підприємств. По-третє, зерно складає значну частину кормових ресурсів тваринництва і є сировиною для харчової та переробної промисловості[1].

В умовах глобалізації та поглиблення ринкової трансформації національної економіки особливого значення набуває розвиток та удосконалення форм і методів регулювання виробництва, спрямованих на гарантування продовольчої безпеки країни і окремих регіонів, створення умов для нарощування конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції та забезпечення стійкого розвитку вітчизняних товаровиробників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велика увага приділяється дослідженням зернового потенціалу та можливостей України. Серед найбільш відомих та цікавих авторів праць про зерновиробництво в Україні слід від значити таких: А.О. Бабич, О.П. Каневський, М.Д. Кондратьєв, І.І. Лукінов, О.М. Онищенко, П.Т. Саблук,

В.Ф. Сайко, О.О. Сторожук, Л.М.Худолій, І.П. Чапко, О.М. Шпичак, Є. Дмитрук, В.А. Ільчук, В.П. Мертенс, В.І. Маціборa, Л.Ф. Жигало, Є.В. Милованов та інші.

Постановка завдання. Висвітлити сучасний стан виробництва зерна у Миколаївській області та проаналізувати динамічні тенденції його розвитку на перспективу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зерновиробництво є основою аграрного сектору України, а його розвиток є одним з найважливіших показників стану економіки України. На сучасному етапі розвитку сільського господарства важливою задачею є забезпечення належних обсягів виробництва зерна [2].

Зернопродуктовий підкомплекс є важливою складовою економіки України, його розвиток великою мірою визначає рівень забезпечення населення достатньою кількістю вітчизняних продуктів харчування та соціально- економічну ситуацію в країні. Особливе і виняткове місце серед галузей рослинництва займає зернове виробництво, яке складає основу рослинництва і всього сільськогосподарського виробництва.

Проблема виробництва достатньої кількості зерна для повного забезпечення потреб кожного регіону і держави в цілому набуває дедалі більшої актуальності.

На Миколаївщині зерновиробництво є важливою галуззю господарювання, воно посідає важливе місце у структурі товарної продукції, а також є не лише джерелом прибутку, а й засобом задоволення власних господарських потреб. Детальніше порівняння посівної площі, валового збору та урожайності зернових культур на Миколаївщині в 2000-2016 роках можна побачити у табл. 1.

Таблиця 1. Основні показники розвитку зерновиробництва в Миколаївській області

Показники	2000	2005	2010	2015	2016	2016 у % до	
						2000	2015
Зібрана площа, тис. га	628	763,7	876,8	948,2	834,2	133,0	88,0
Валовий збір, тис. т.	921,3	2706,2	2200,7	2896,4	2725,5	296,0	94,0
Урожайність ц/га	14,7	20,4	25,1	30,5	32,7	222,0	107,0

*Джерело: Статистичний збірник «Сільське господарство України за 2016 р.» / за ред. Н.С. Власенко. – К. – 2016. і розрахунки автора

У 2016 р. у Миколаївській області середня врожайність зернових культур становила 32,7ц/га. У порівнянні з 2000 р., який є базовим, цей показник збільшився на 122%, і є найвищим рівнем урожайності зернових за весь досліджуваний період. Загальна площа, зайнята під зерновими культурами, у 2016 р. порівняно з 2000 роком зросла на 70,5% і дорівнює 834,2 тис. га, а валовий збір збільшився – на 196% і склав 2725,5тис. т. За досліджуваний період найбільша кількість посівних площ підзерновими

культурами була зайнята у 2015 р. – 948,2тис. га, що на 320,2 тис. га більше, ніж у 2000 р., та на 114 тис. га більше, ніж у 2016 р.

Розглянемо більш детально динаміку посівних площ зернових та зернобобових культур на рис. 1.

Найбільше посівної площі під зернові та зернобобові культури було зайнято у 2010 році – 16210 тис. га, що на 1408 тис. га більше, ніж у 2015 році, та на 1471 тис. га більше, ніж у 2016 році. Найменше посівних площ під зернові та зернобобові культури за досліджуваний період припадає на 2016 рік, що на 62 га. менше ніж у 2015 році.

Розглянемо динаміку посівної площі та урожайності за провідними культурами зерновиробництва (табл. 2).

Таблиця 2 Динаміка провідних культур зерновиробництва на Миколаївщині

Показник	Культура	2014р.	2015р.	2016р.	2016 у % до	
					2015р.	2014р.
Зібрана площа, тис. га	пшениця	402,7	426,6	336,3	79,0	84,0
	ячмінь	360,1	351,8	329,6	94,0	92,0
Валовий збір, тис. т.	пшениця	1351,4	1458,4	1215,1	83,0	90,0
	ячмінь	925,1	935	909,1	97,0	98,0
Урожайність, ц/га	пшениця	33,6	34,2	36,1	106,0	107,0
	ячмінь	25,7	26,6	27,6	104,0	107,0

Протягом наведеного в таблиці періоду посівна площа пшениці зменшилася на 66,4 тис. га, з 402,7тис. га у 2014роцідо 336,3 тис. га у 2016році, а площа ячменю зменшилася на 30,5 тис. га. з360,1 тис. га в 2014році до 329,6тис. га в 2016році. Найвищі показники урожайності пшениці та ячменю спостерігаються у 2016році – 36,1 ц/га та 27,6ц/га відповідно. Найбільший урожай пшениці був зібраний у 2015 році – 1458,4 тис. т., що на 243,3 тис. т. більше, ніж у 2016 році та на 107 тис. т. більше, ніж у 2014 році.

На зниження урожайності та виробництва зерна можуть суттєво впливати складні погодно-кліматичні умови та недостатнє матеріально-технічне забезпечення. Наприклад, запізнення із збиранням урожаю призвело до значних його втрат. Причини зниження рентабельності виробництва зернових вбачають у від сутності паритетних умов збуту, нестабільності і не прогнозованості аграрної політики, штучному стримані цін на зерно в умовах зростання цін на добрива, пальне, засоби захисту рослин. Назване змушує аграріїв переорієнтувати виробництво на більш прибуткові культури, зокрема олійні [4].

Висновки. Досліджені матеріали свідчать про реальні перспективи розвитку зернової галузі на Миколаївщині, але маючи величезний потенціал виробництва зерна, Миколаївська область використовує його не в повній мірі. Аналіз економічної ефективності зерновиробництва свідчить, що дана галузь в країні займає важливе місце та є однією з найбільш прибуткових.

В перспективі підвищення рентабельності галузі можливе за рахунок раціонального використання усіх наявних ресурсів та підвищення урожайності за рахунок використання новітніх досягнень селективної науки та техніки, недостатньою увагою до провідного досвіду у цій сфері, з іншої сторони значним є вплив економічних факторів, зокрема недостатньої загальної потужності ринку, нераціональної політики держави щодо підтримки галузі [3].

Нерозвиненість виробництва та збуту зерна сільськогосподарськими підприємствами на даний час полягає у відсутності: ефективного механізму забезпечення регіональних зернових запасів; забезпечення рівноваги між попитом і пропозицією на зернову продукцію; достатнього рівня продовольчого забезпечення населення. Для забезпечення конкурентноспроможності виробництва зерна необхідно здійснювати комплексні заходи на наступних рівнях: управлінський, виробничий, маркетинговий.

Література:

1. Кірєєва Е.А. Організація та ефективність виробництва зерна / Е.А Кірєєва// Економічні проблеми розвитку аграрного виробництва в регіоні.-2010.

2. Кудирко А.В. Становлення та розвиток зернового ринку України / А.В. Кудирко // Економічні проблеми розвитку аграрного виробництва в регіоні.- 2009.

3. Мала І. Сучасний стан і перспективи виробництва зерна в Україні / І.Мала // Економічні проблеми розвитку аграрного виробництва в регіоні. – 2010.

4. Беспалова Н.О. Виробництво зерна як показник ефективного використання ріллі / Н.О. Беспалова // Вісник аграрної науки Причорномор'я . – 2010.

УДК 330.341.1:631.11.009.12

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ТОВАРОВИРОБНИКАМИ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

І. С. Долженкова, магістр

Науковий керівник: канд.екон. наук, доцент Іваненко Т. Я.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено впровадження інновацій сільськогосподарськими товаровиробниками, та внаслідок цього підвищення їх конкурентоспроможності на ринку.

Ключові слова: інноваційний потенціал, інновації, зерновиробництво, конкурентоспроможність, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, інноваційні фактори

Постанова проблеми. Розвиток вітчизняного агропромислового виробництва та його основної ланки – сільського господарства значною мірою визначається рівнем освоєння нових технологій, інноваційно-інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки й досягнутою ефективністю виробництва.

На сучасному етапі розвитку агропромислового комплексу, поряд із багатьма іншими, існує проблема ресурсного забезпечення підприємств. Проте йдеться не лише про матеріальний аспект цього питання, тобто про зростання інвестицій в агропродовольчий комплекс, але й про інноваційний, тобто про здійснення інноваційної діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Інноваційна діяльність – це цілеспрямоване функціонування суб'єкта господарювання щодо створення, впровадження у виробництво та просування на ринок нових ефективних продуктів, науково-технологічних та організаційно-управлінських досягнень НТР, які спрямовані на одержання прибутоку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку інноваційної діяльності на підприємствах аграрного сектору, їх конкурентоспроможності приділяли увагу М. Портер, П. Музика, П. Березівський, М. Брик, А. Гайдуцький, О. Дацій, М. Дем'яненко, М. Зубець, М. Кісіль, М. Коденська, М. Корецький, М. Кропивко, В. Липчук, В. Месель-Веселяк, Г. Підлісецький, П. Саблук, М. Садиков, А. Чупіс та інші.

Постановка завдання. Метою роботи є доведення необхідності впровадження інновацій для розвитку сільських товаровиробників з метою підвищення конкурентоспроможності на ринку їх продукції.

Виклад основного матеріалу дослідженя. Інноваційна діяльність підприємства забезпечує створення і поширення інновацій – нововведень у галузі техніки, технології, організації праці і управління, що засновані на використанні досягнень науки і передового досвіду, які задовольняють конкретну суспільну потребу. Саме інновації, стверджував М. Портер, здатні створювати конкурентні переваги підприємств [1].

П. М. Музика вважає, що інноваційна активність є найбільш гнучким індикатором конкурентоспроможності. Дійсно, існує закономірна циклічна динаміка тісного взаємозв'язку інноваційності та конкурентоспроможності. Якщо інноваційна активність товаровиробника в умовах розвитку НТП знижується, він втрачає позиції на ринку, виробничий апарат його швидко старіє, розгортається інвестиційно-технологічна та економічна кризи. З активізацією інноваційної діяльності відбувається техніко-технологічне оновлення виробництва, підвищується економічна ефективність та конкурентоспроможність [2].

Матеріально-технічне забезпечення сільських товаровиробників та ефективність праці на підприємствах не відповідають світовим стандартам і потребам галузі. Відсутність достатніх фінансових ресурсів стримує впровадження новітніх технологій, використання високоякісного насіння, обмежує застосування інших матеріально-технічних ресурсів. Виробництво зерна стає все більш залежним від впливів погодних факторів. Недостатніми є якість трудових ресурсів та стан матеріально – технічного і науково - дорадчого супроводження зерновиробництва.

Для України проблема розвитку інноваційної діяльності є надзвичайно актуальною, тому що проблема підвищення ефективності виробництва стоїть перед кожною підприємницькою структурою, оскільки переважна їх більшість утворена в процесі приватизації на базі колишніх державних підприємств. [3].

З метою здійснення інноваційної діяльності підприємств можуть використовуватися кошти як вітчизняних, так і іноземних інвесторів. Втім, обсяги іноземних інвестицій, що надходять в Україну залишаються низькими, а їх структура не дає змоги сподіватись на їхній інноваційний характер, у зв'язку з нестабільною політичною ситуацією та недосконалим податковим законодавством (табл. 1).

Тобто ми можемо зробити висновок, що іноземні інвестиції займають досить незначну частину, всіх інвестицій в діяльність підприємств, те ж саме можемо стверджувати про кошти державного бюджету.

Таблиця 1 Капітальні інвестиції за джерелами фінансування в Миколаївській області*

	Освоєно (використано) капітальних інвестицій					
	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
	у % до загального обсягу					
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у т.ч. за рахунок						
коштів державного бюджету	2,2	3,2	4,3	0,9	0,6	1,5
коштів місцевих бюджетів	3,3	3,9	2,6	2,8	2,7	5,0
власних коштів підприємств та організацій	71,7	65,1	57,7	49,2	72,8	61,8
кредитів банків та інших позик	14,2	19,0	24,3	40,1	16,9	23,4
коштів іноземних інвесторів	2,8	0,8	0,0	0,3	…[1]	…[1]
коштів населення на будівництво житла	4,2	4,8	5,7	4,3	4,3	6,6
інших джерел фінансування	1.6	3,2	5,4	2,4	…[1]	…[1]

* Головне управління статистики Миколаївської області

Отже, основною складовою інвестування зерновиробництва повинні стати саме вітчизняні інвестиції, за якими, у разі здійснення успішної інвестиційної політики, в Україну прийдуть й іноземні інвестори [4].

Основним засобом забезпечення конкурентоспроможності підприємств аграрної сфери є інноваційні фактори, які зорієнтовані на досягнення ефективності об'єкта управління, що базуються на: законах ринкових відносин; законах організації виробничої діяльності; наукових підходах; принципах та методах управління застосування нововведень.

Інноваційна політика аграрних підприємств повинна відбуватися в двох напрямках:

1) маркетингова політика підприємства акцентована на потребах ринку і споживачів, орієнтований на платоспроможний попит яким відповідає;

2) концентрація на ресурсах, тобто досягнення у науковій і виробничій сферах, технологіях, управлінських механізмах, оптимізуючи цим самим ви користання матеріальних, трудових, фінансових та інформаційних ресурсів суб'єкта господарювання.

Під час здійснення виробничого процесу на інноваційній основі сільськогосподарським підприємствам потрібно враховувати, що він матиме відчутний вплив на такі сфери його діяльності:

● здатність підприємства експериментувати та оцінювати нові ідеї у виробничому процесі;

● здатність підприємством контролювати процеси, які продовжуються змінами й інноваціями;

● спроможність підприємства передбачати проблеми та можливості, а також приймати стратегічні рішення, пристосовуючись до зовнішніх змін;

● готовність суб'єкта до ризику, що передбачає змогу здійснювати інвестиції в інноваційні продукти, навіть в умовах невизначеності, з метою покращення своєї діяльності [5].

В сучасних умовах інноваційний шлях розвитку сільського господарства має три основних взаємозв'язаних напрями:

1. інновації в людський фактор, що можливе лише при пріоритетному розвитку освіти, фундаментальних та прикладних науково-дослідницьких організацій, що розробляють нововведення, створення бази даних по інноваціях, а також інформаційно-консультаційної системи, що обслуговує сільськогосподарських товаровиробників;

2. інновації в біологічний фактор, які пов'язані з розробкою та освоєнням нововведень, що забезпечують підвищення родючості грунтів, врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тварин. Саме важливість інновацій в біологічний фактор є відмінною рисою інноваційного розвитку сільського господарства порівняно з іншими галузями;

3. інновації технологічного характеру, які забезпечують вдосконалення техніко-технологічного потенціалу сільського господарства на основі застосування енерго, та ресурсозберігаючої техніки і наукомістких технологій.

Зазначимо, що під інноваційним процесом у рослинництві розуміють систему заходів щодо проведення комплексу наукових досліджень та розробок, створення інновацій, їх освоєння з метою максимізації доходів і підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва на основі зниження витрат й підвищення її якості, що забезпечує прискорене економічне зростання та розширене відтворення галузі.

У сільському господарстві впровадження інновацій пов'язане з виведенням нових сортів рослин, порід тварин, виготовленням техніки, новими ресурсозберігаючими технологіями тощо.

Щоб інноваційна діяльність у сільському господарстві була активною та ефективною, необхідно задіяти чотири групи факторів: економіко-технологічні, організаційно-правові, управлінські та соціально-психологічні. Однак кожну групу

факторів неможливо задіяти без ефективного організаційно-економічного механізму освоєння наукових досягнень в сільському господарстві [6].

Висновок. Отже, підведемо підсумок, інноваційна діяльність є однією з основних умов виробництва конкурентоспроможної продукції і на сьогоднішній день виступає чинником ефективного функціонування підприємств та розвитку економіки держави.

Також можемо стверджувати, що в аграрних підприємствах повинна забезпечуватися система формування стійких конкурентних переваг та підвищення конкурентоспроможності на основі комплексу інновацій у виробничій сфері. У найближчій та довготривалій перспективах врахування іноваційного чинника повинно бути однією з вирішальних умов подальшого розвитку суб'єктів господарювання в аграрній сфері.

Проте такий підхід дасть змогу поєднати ефективність інноваційної господарської діяльності підприємств аграрної сфери, а отже, слугуватиме для досягнення стратегічних цілей підприємства. Тому здійснення інноваційної діяльності підприємствами аграрної сфери дасть змогу підвищити рівень їх конкурентоспроможності та покращити ефективність виробничо-господарської діяльності загалом.

Література :

1. Портер М. Конкуренция / М. Портер; [пер. с англ.] – М. : Издат. Дом „Вильямс", 2001. – 495 с.

2. Музика П. М. Активізація інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки України / П. М. Музика // Економіка АПК. – 2005. – №8. – С. 42 – 45.

3. Болтянський О. В. Аналіз основних тенденцій розвитку світової та вітчизняної сільськогосподарської техніки для рослинництва / О. В. Болтянський, Н. І. Болтянська // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – К. : ВЦ НУБіПУ, 2011. – Вип. 166. – Частина 1. – С. 125–128.

4. Головне управління статистики Миколаївської області [Електронний ресурс] / Статистичні дані (оперативні, річні, методологічні пояснення) – Режим доступу : http://www.mk.ukrstat.gov.ua/

5. Саблук П. Т. Основні напрями підвищення ролі аграрної науки в умовах трансформації агропромислового виробництва до ринкових відносин / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2005. – №9. – С.3 – 9.

6. Супіханов Б. К. Про підвищення конкурентоздатності аграрного виробництва в сучасних умовах / Б. К. Супіханов // Економіка АПК. – 2008. – №5. – С. 3 – 8.

УДК 330.341.1:631.11

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

І. О. Заболотько, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Іваненко Т.Я.

Миколаївський національний аграрний університет

Визначено основні напрями інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що сприятимуть підвищенню економічної ефективності їх функціонування, а також запропоновано систему заходів щодо реалізації даних інноваційних процесів в практичній діяльності підприємств.

Ключові слова: інновації, інвестиційно-інноваційний механізм, корисний результат, економічна ефективність виробництва, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. Формування механізму прибуткового господарювання в агропромисловому комплексі повинно грунтуватися на єдиних принципах і орієнтуванні всіх його сфер на досягнення високоефективних результатів виробництва. Він має забезпечувати своєчасне та гнучке реагування на зміни внутрішнього й зовнішнього середовища, а також максимальну заінтересованість усіх працівників якнайповніше використовувати наявні виробничі ресурси.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам розвитку інноваційних процесів на підприємствах присвятили свої праці вітчизняні і зарубіжні вчені: В.Я. Амбросов, М. М. Гаврилюк, П. Дракер, П. Т. Саблук, Б. Санто, Б. Твісс, В. Трегобчук, Н. Г. Филимонова, В. Г. Чабан та ін. Ними досліджено і вирішено цілий ряд теоретичних і практичних проблем підвищення інноваційного розвитку підприємств. Однак, не дивлячись на важливість проведених наукових досліджень, в них не знайшли відображення окремі теоретико - методологічні та практичні питання пов'язані з розвитком інноваційних процесів у сільськогосподарських підприємствах.

Постановка завдання. Визначити місце інноваційних процесів в економіці сільськогосподарських підприємств та основні напрями інноваційної діяльності, що сприятимуть підвищенню економічної ефективності функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Передумовою розробки планів соціально-економічного розвитку АПК України на найближчу перспективу є дослідження проблем стану й функціонування його галузей рослинництва, в тому числі важливої галузі зерновиробництва, за їхнім виробничим та економічним складом

витрат і забезпеченістю технічними засобами. Запровадження нових підходів, заснованих на необхідності здійснення розрахунків собівартості виробничих процесів за окремими галузями, дасть можливість визначити обсяги фінансування, які необхідні для забезпечення інноваційних технологічних процесів у рослинництві в тому числі у зерновиробництві.

Проблеми теорії економічного зростання на основі науково-технологічного прогресу знайшли своє відображення у працях видатних зарубіжних та українських учених Р. Вернона [2, с.57, 110], Р. Гаррода, М. Кондратьєва, М. Познера, П. Ромера, М. Туган-Барановського, Р. Солоу, Й. Шумпетера [4, с.81, 147].

Загалом теоретичні дослідження зростання науково-технічного потенціалу та ролі інновацій як головних факторів економічного зростання розпочалися ще у XVII столітті. Еволюція теоретичних положень полягає у поступовому переході від технічної до техноекономічної, а сьогодні – до соціотехноекономічної парадигми, яка базується на уявленні про розвиток як про нерівномірний хвилеподібний процес.

Основу цього процесу становлять інноваційно-технологічні зміни та соціально-інституційне середовище. Стратегічні системні заходи інноваційного розвитку економіки України одержані українськими науковцями, не заперечують необхідність подальших теоретичних і прикладних досліджень, пов’язаних з обґрунтуванням стратегічних рішень
і тактичних заходів щодо визначення основних чинників формування сучасної інноваційної моделі економічного зростання.

Роль інновацій у економічному зростанні була досліджена у працях австрійського економіста Й. Шумпетера, який запропонував застосування ділового циклу з чотирьох фаз, які проходить економічна система в процесі безупинного економічного зростання: пік (процвітання); спад (рецесія); дно (депресія); піднесення (розширення та прискорений розвиток економіки шляхом відновлення основних фондів на новій технологічній основі за рахунок впровадження інновацій).

В науковий обіг термін поняття «інновації» вперше ввів Й. Шумпетер, об’єктом свого дослідження який, зробив науково-технічний та технічно-економічний прогрес і на цій основі відкрив та обґрунтував якісно новий тип економічного розвитку – інноваційний. За Й. Шумпетером «інновація» в буквальному перекладі означає «втілення наукового відкриття, технічного винаходу в новій технології або новому виді виробу». Крім того інновація розглядалася Й. Шумпетером як нова функція виробництва, її нова комбінація [5, с.10].

Ми погоджуємося з думкою З. Б. Янченко, що, незважаючи на значну кількість публікацій та досліджень, проведених в інноваційній сфері, наукова спільнота і досі не має єдиного стандартизованого визначення поняття інновацій. це пов'язано з наявністю значної кількості підходів, що розглядають інновації, основними з яких є «інновація як процес», «інновація як система», «інновація як результат», «інновація як інструмент», «інновація як новий об'єкт» та нарешті «інновація як перетворення існуючого стану».

Багатоманітність функціонального призначення інновацій та відсутність уніфікації їх змістовного наповнення викликають необхідність у ретельному дослідженні та до опрацюванні теоретико-методологічних засад інноваційної сфери та стандартизації основної інноваційної термінології, обумовлену як потребою практичного оперування коректною термінологією під час здійснення інноваційної діяльності основними учасниками інноваційного процесу, так і необхідністю об'єктивного відображення та законодавчого закріплення поняття інновацій та їх специфіки у вітчизняних нормативно-правових актах.

На думку С. Агаркова інновація – це кінцевий результат інноваційної діяльності, втілений у вигляді нового чи вдосконаленого продукту, який впроваджений на ринку, нового чи вдосконаленого технологічного процесу, що використовується в практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг [1, с. 5, 8].

Це визначення закріплює статус інновацій як за «твердими» новаціями (новий або вдосконалений продукт), так і за «м'якими» (новий або удосконалений технологічний процес або новий підхід до соціальних послуг). Водночас, недоліками визначення є те, що не враховується категорія ефекту – ні економічного, ні іншого. також не простежується шлях від ідеї до реалізації її на ринку або в практичній діяльності – у визначенні згадано тільки кінцеві стадії та кого шляху в свою чергу, В. Соколовська та О. Іщук визначають інновацію як кінцевий результат діяльності зі створення і використання нововведень, втілених у вигляді удосконалених чи нових товарів (виробів чи послуг), технологій їх виробництва, методів управління на всіх стадіях виробництва і збуту товарів, що сприяють розвитку і підвищенню ефективності функціонування підприємств, які їх використовують [3, с. 10, 18].

Узагальнюючи, поняття інновація являє собою процес постійного оновлення в усіх сферах діяльності підприємства, які включають не лише технічні й технологічні розробки, але й усі зміни, що сприяють поліпшенню діяльності підприємства.

Й. Шумпетером обґрунтовано також актуальні положення про інноваційно-технологічну діяльність як універсальну функцію будь-якої суспільної формації, «фактор творчого руйнування», «нестабільної стабільності» як головної рушійної сили розвитку

економічної системи. Неодмінними складниками середовища цієї системи є ринок, господарська та особиста свобода підприємця - інноватора, тоді як відносини власності не є визначальними.

Існує три найтиповіші моделі відтворювального економічного процесу:

(I) ресурсна модель без високотехнологічного виробництва (природні ресурси – виробництво – гроші);

(II) інноваційна модель (трансформація грошей на дослідження в знання – трансформація знань у майстерність працівників та інновації –перетворення інновацій у товар – гроші);

(III) нтелектуально-донорська модель (скорочений варіант моделі (II), з якого вилучена стадія виробництва).

Як свідчить практичний досвід світових країн з різним рівнем і ефективністю економічного розвитку, найбільш ефективною є друга модель економічного відтворення. Проте в Україні сьогодні домінують перша і третя моделі: ресурсна без високотехнологічного виробництва (I) та інтелектуально-донорська (III). Згадані моделі у стратегічній перспективі мають порівняно низький рівень ефективності, оскільки вони призводять до виснаження ресурсів країни, до витоку факторів виробництва національної економіки за кордон і унеможливлюють забезпечення високих показників рівня добробуту населення.

З огляду на економічні реалії, потенційні внутрішні можливості й зовнішні умови, в Україні необхідно невідкладно розпочати реалізацію стратегії випереджаючого розвитку економіки на основі активізації інноваційних чинників (II модель) [2].

Важливим етапом у здійсненні інноваційної діяльності сільськогосподарськими підприємствами є визначення необхідної глибини інновацій.

В. Василенко за класифікаційною ознакою «за глибиною інновацій» виділяє такі основні види інновацій:

- радикальні (принципово революційні зміни);
- поліпшені (удосконалюючі);
- модифікаційні (часткові поліпшення).

Цей напрям класифікації враховує ступінь та масштаб новизни, інтенсивність впроваджуваних змін. Дану класифікаційну ознаку деякі вчені також називають «за інноваційним потенціалом», оскільки глибина впроваджуваних нововведень знаходиться у певному тісному взаємозв’язку з інноваційним потенціалом підприємства.

Для подальших досліджень пропонується використовувати такі види інновацій: базисні (радикальні), поліпшуючі, мікроінновації (модифікаційні) та псевдоінновації.

Під базисними інноваціями розуміються радикальні зміни усталеного або формування нового напряму діяльності [2]. Тобто базисна інновація – це нововведення, яке базується на науковому відкритті або крупному винаході та спрямоване на засвоєння принципово нових продуктів й послуг, технологій нових поколінь.

Поліпшуючі інновації - інновації, що пов'язані зі значним покращенням існуючих продуктів або з уведенням нових чи значно модифікованих методів організації виробництва. Таке визначення чітко адаптоване для виробничих підприємств, для сільськогосподарських підприємств під поліпшуючими інноваціями розуміються зміни, спрямовані на значне покращення та удосконалення технологій і виробничого процесу. Модифікаційні інновації полягають у незначних змінах існуючого асортименту продукції, технологій і систем управління з метою їх вдосконалення. Вони не змінюють функції виробів або процеси виробництва.

Для сільськогосподарського підприємства мікроінновації (модифікаційні) – це неглибокі зміни, які принципово не змінюють торговельних процесів та призводять до позитивного результату.

Псевдоінновації – це неістотні зміни, які не несуть якісної та принципової новизни, вони не є бажаними.

Визначення необхідності впровадження інновацій та глибини змін пропонується проводити за трьома основними напрямами:

1. Аналізується динаміка своїх результатів господарської діяльності та станом фінансових ресурсів.

2. Визначається конкурентоспроможність підприємства за показниками задоволення споживачів, тобто за методом семантичного позиціювання

3. Керівництвом підприємства визначається, яку конкурентну позицію на ринку планується зайняти: зберігати існуючу чи змінювати на іншу.

Якщо підприємство отримало позитивне рішення про необхідність інновацій та потребує інновацій у своїх бізнес-процесах, то необов'язково використовувати радикальні або поліпшуючі інновації, які потребують коштів, адаптації та частого коректування всіх бізнес-процесів до впроваджуваних змін.

При певних стратегічних цілях та загальному економічному стані підприємства можливо впровадити мікроінновації, яких може бути достатньо для розв'язання існуючих проблем на підприємстві та покращення показників діяльності й

ефективності використання ресурсів. Тобто в умовах необхідності економії всіх видів ресурсів та специфіки галузі важливо розуміти, що інновації на певний момент часу не є доцільними та необхідними для кожного підприємства. Якщо ж така необхідність є очевидною, то для керівництва підприємства дуже важливим є визначення необхідної бажаної глибини змін.

Висновки. Виробництво конкурентоспроможної продукції можливо лише за умов впровадження інновацій та сучасних новітніх технологій сільськогосподарськими товаровиробниками.

Сучасному стану інноваційного розвитку галузі притаманна невирішеність цілого комплексу проблем, які перешкоджають довгостроковому збалансованому її розвитку. Інноваційна ситуація сьогодні характеризується появою нових відкриттів і науково-технічних розробок, але, через незадовільний фінансовий стан переважної більшості сільськогосподарських підприємств, рівень впровадження нововведень у реальну практику виробництва є недостатнім.

При постановці зазначеного комплексу різноспрямованих завдань, пов'язаних з переходом на інноваційний шлях структурного перетворення сільського господарства, необхідно забезпечити комплексність і системність їх вирішення. Необхідно приділяти значну увагу інноваційним процесам на підприємстві, особливо в сучасних умовах, коли вони потребують значних змін у сфері як самого виробництва, так і його організації. Вдале впровадження нововведень призведе до значного поліпшення економічного розвитку. Адже сучасний ринок діє за допомогою нововведень, а інноваційне прискорення є основою його сталого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агарков С. А. Инновационный менеджмент и государственная инновационная политика: монография. – Електронный ресурс. – режим доступа : http : //www.rae.ru/monographs/112.

2.Современная экономическая мысль /Под ред. С. Вайнтрауба. М. – 1981.– 580 с.

3. Соколовська В. В. Особливості управління інноваційною діяльністю підприємства на сучасному етапі. – [Електронний ресурс].– режим доступу: http: // www.rusnauka. / 22 NNP 2011 / Geographia / 9 90864.doc.htm].

4. Харрод Р. К теории экономической динамики / Классики кейнсианства. Сер. «Экономическое наследие». – М.: Экономика, 1997. – 628 с.

5. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М., «Прогресс», 1982, с. 53.

УДК 338.24

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

І. В. Крачун, здобувач вищої освіти
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Іваненко Т.Я.
Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуті теоретичні підходи до визначення конкурентоспроможності підприємства, що є однією з найважливіших категорій ринкової економіки і характеризує можливість та ефективність адаптації підприємства до умов конкурентного середовища
Ключові слова: конкурентоспроможність, економічна криза, ефективність, адаптація підприємств

Постановка проблеми. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств як стратегічного напряму розв'язання проблем продовольчої безпеки України та розвитку сільських територій неможливе без визначення й подальшого розвитку пріоритетних галузей, до яких належить галузь зерновиробництва, що виражають економічну політику держави, що формується на довготривалий період.

Економічна криза в Україні внесла суттєві корективи в динаміку виробництва агропромислової продукції. Досить відчутно криза позначилася і на роботі галузі рослинництва, яке відіграє вирішальну роль у формуванні всього продовольчого ринку. Саме тому головною проблемою будь-якого регіону країни у даний період є виживання в умовах кризи та забезпечення безперервного процесу розвитку аграрної галузі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження теоретичних основ та практичного застосування управління конкурентоспроможністю знайшли своє відображення в працях закордонних учених Г. Асселя, Ф. Котлера, Г. Минцберга, Пітерса, М. Портера, Ф. Тейлора, А. Сміта, А. Файоля, Р. Уотермена, Е. Чемберлена, Й. Шумпетера та інших. Дослідженню цих проблем присвячено праці вчених країн СНД − Г. Азоєва, І. Ансоффа, О. Градова, Р. Фатхутдинова, А. Юданова та інших. У працях вітчизняних учених Я.Б. Базилюка, В.А. Білошапки, Н.М. Гаращенка, В.І. Герасимчука, В.Л. Діканя, Г.В. Загорій, Ю.Б. Іва- нова, Г.М. Скударя, О.Б. Чернеги та інших −

приділяється значна увага формуванню конкурентних переваг та конкурентоспроможності підприємств.

Постановка завдання. Конкурентоспроможність підприємства є однією з найважливіших категорій ринкової економіки і характеризує можливість та ефективність адаптації підприємства до умов конкурентного середовища. У зв'язку з цим обґрунтування підходів до її дослідження з метою подальшої розробки системи управління конкурентоспроможністю підприємств є актуальним.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на значні досягнення в теорії й практиці управління конкурентоспроможністю підприємства, є ряд проблем, які залишаються предметом дискусій і обговорень вчених-економістів. Так, у більшості наукових праць недостатньо систематизовані поняття й відсутня методологія щодо розробки системи управління конкурентоспроможністю підприємства.

Управління конкурентоспроможністю підприємств являє собою адаптивний процес, протягом якого проходить коригування рішень на основі контролю й аналізу змін, що відбуваються у внутрішньому й зовнішньому середовищах.

Управління конкурентоспроможністю підприємств має забезпечити максимальне використання виробничих потужностей й орієнтацію їх на задоволення потенціальних вимог споживачів у конкурентоспроможній продукції. Для створення системи управління конкурентоспроможністю підприємств необхідний чіткий, науково обґрунтований методологічний апарат, ядром якого має стати конкурентна стратегія підприємства, створена на основі поглибленого економічного аналізу та прогнозуванні з обов'язковою побудовою різноманітних моделей поведінки як усієї системи, так і окремих її підсистем.

Конкуренція є основним інструментом регулювання ринкової економіки і важливою частиною ринкового середовища діяльності промислового підприємства.

Конкуренція (від лат. concurere − зіштовхуюсь) − економічний процес взаємодії, взаємозв'язку і боротьби між підприємствами, що виступають на ринку з метою забезпечення кращих можливостей збуту своєї продукції, задоволення різноманітних потреб покупців і одержання найбільшого прибутку. Конкуренція є об'єктивним економічним законом розвинутого товарного виробництва, дія якого є для товаровиробників зовнішньою примусовою силою до підвищення продуктивності праці на своїх підприємствах, збільшення масштабів виробництва, прискорення науково-технічного прогресу, впровадження нових форм організації виробництва, форм і систем заробітної плати тощо. Дія багатьох економічних законів відбувається у формі примусових сил конкурентної боротьби, в результаті чого конкуренція виступає

важливою рушійною силою розвитку економічної системи, складовою частиною господарського механізму [3,с. 113].

Теоретичні проблеми забезпечення конкурентоспроможності завжди посідали чільне місце у системі наукових досліджень практично усіх економічних шкіл і течій. Можна стверджувати, що стан сучасної економічної науки в цілому, актуальність і невідкладність вирішення поставлених проблем її подальшого розвитку, аналіз ситуації, що склався на підприємствах, вказують на необхідність забезпечення їх конкурентоспроможності. Слід урахувати й те, що в економічній науці, на нашу думку, ще чітко не сформувалася методологія формування системи управління конкурентоспроможністю підприємств. У процесі зародження знаходяться проблеми конкурентоспроможності, які визначаються окремими течіями та напрямами, що розвиваються на власних методологічних засадах або конкурують між собою. Для формування системи управління конкурентоспроможністю підприємств в умовах ринкової економіки необхідні: ретельний аналіз існуючих точок зору; критичне осмислення існуючих у світі підходів до конкурентоспроможності.

Складність конкретизації поняття «конкурентоспроможність підприємства» виходить із його особливостей, які були виділені в сучасній економічній літературі різними вченими, що конкурентоспроможність: 1) як адаптивність не є іманентною якістю підприємства; 2) може виникати і бути оціненою тільки за наявності конкурентів; 3) відносне поняття і має різний рівень по відношенню до різних конкурентів; 4) залежить від рівня конкурентоспроможності продукції, галузі, країни; 5) залежить від рівня конкурентних переваг і шляхів їх здобуття та ін. Конкурентоспроможність підприємства нерозривно пов’язана із впровадженням змін, тобто з процесом реструктуризації. Але здійснення змін також має свої особливості. Одноразові, надзвичайні заходи можуть на короткий час поліпшити конкурентоспроможність підприємства, але по-справжньому успішна реструктуризація є довготривалим процесом.

Досягається конкурентоспроможність товару шляхом набуття конкурентних переваг, які створюються за рахунок методів: 1) економічних − зниження витрат на виробництво і реалізацію продукції, підвищення продуктивності праці, зниження трудомісткості продукції, підвищення кваліфікації персоналу та якості продукції; 2) техніко-технологічних − проектування і впровадження нових технологій, матеріалів, тари; реконструкція, модернізація обладнання; вчасний ремонт устаткування, інжиніринг виробничих процесів тощо; 3) соціально-трудових − створення нормальних умов праці та відпочинку трудового колективу, наставництво молодих працівників,

система безперервного навчання працівників підприємства тощо; 4) організаційних − удосконалення організаційної структури управління та виробничої структури підприємства, методів стратегічного, поточного і оперативного планування, організації виробництва й праці, мотивації персоналу, обґрунтування впровадження інновацій; 5) маркетингових − удосконалення методів розроблення маркетингового комплексу, використання цінової й товарної політики, торгових марок та іміджу, ефективного управління каналами розподілу продукції й комплексу просування; 6) адаптивних − своєчасне реагування на зміни зовнішнього середовища і розробка ефективних заходів адаптації внутрішнього механізму функціонування підприємства.

Управління конкурентоспроможністю підприємства необхідно розглядати як одне з найважливіших стратегічних завдань в його трьох напрямках: соціально-трудовому, техніко-технологічному та забезпеченні відповідного рівня конкурентоспроможності продукції.

Розглянемо детально всі складові структури конкурентоспроможності підприємства. Конкурентоспроможність персоналу – це складна економічна категорія, сутність якої розкривають такі концептуальні підходи до її визначення: 1) це здатність керівників, професіоналів і фахівців генерувати ідеї з використанням усіх можливостей, що виникають у зовнішньому та внутрішньому середовищі; своєчасно виявляти загрози для діяльності підприємства; вирішувати проблеми; винаходити й швидше за конкурентів впроваджувати нововведення на всіх стадіях життєвого циклу товару; забезпечувати досягнення поставлених цілей та виконання підприємством своєї місії; 2) це вміння ефективно виконувати управлінські функції та своєчасно приймати кваліфіковані рішення з метою розробки, виробництва та реалізації високоякісної з особливими споживчими властивостями продукції (послуг) за максимально ефективного використання ресурсів; 3) це здатність повніше порівняно з іншими кандидатами на вакантні посади задовольняти вимоги роботодавців за рівнем знань, вмінь і навичок; 4) це вміння проявити свої особистісні, професійні та ділові якості, швидше і краще за інших працівників реалізувати власний потенціал за конкретних умов, які склались на підприємстві, що дає можливість отримувати відповідну винагороду, досягти відповідного соціального статусу та забезпечити службово-професійне зростання. Конкурентоспроможність менеджера − перевага менеджера стосовно іншого менеджера, що характеризується умінням розробити систему забезпечення конкурентоспроможності даного об’єкта, управляти колективом для досягнення цілей системи. Конкурентоспроможність робітника на ринку праці визначається професійними знаннями технологічного, технічного, економічного

напрямків, практичними навичками виконання всіх операцій виробничого процесу із забезпеченням високої якості, дотриманням високої культури виробничих відносин, здатністю працювати в команді, активним сприйманням нових досягнень науково-технічного прогресу і постійним підвищенням свого професійного рівня (авторська трактовка). Конкурентоспроможність виробництва − здатність виробництва як складної відкритої організаційно-економічної системи випускати конкурентоспроможну продукцію, мати комерційний успіх в умовах конкуренції, необхідний для подальшого розвитку і функціонування. Вимоги до виробництва: використання прогресивних технологій, сучасних методів менеджменту; своєчасне відновлення фондів; забезпечення гнучкості виробництва, пропорційності, паралельності, безперервності, прямоточності, ритмічності виробничих процесів [5, с.211].

Конкурентоспроможність технології − здатність даної технології конкурувати з іншими технологіями, не мати аналогів, мати можливість виготовити за даною технологією якісну й економічну продукцію відповідно до конструкторсько-технологічної документації, не знизивши якості «входу» системи. Вимоги до технології: мобільність, оптимальність рівня автоматизації процесів, мінімальні втрати ресурсів.

Конкурентоспроможність торгової марки − це сукупність специфічних функціональних та емоційних властивостей, яка за допомогою ефективних інструментів маркетингу сприяє підсиленню та утриманню конкурентної переваги за рахунок формування стійкої прихильності до товару і залучення потенційних споживачів − сегменту ринку підприємства (авторське визначення).

Комплексний підхід до управління конкурентоспроможністю − підхід, що враховує технічні, екологічні, економічні, організаційні, соціальні, психологічні й інші аспекти управління в їхньому взаємозв’язку та взаємодії у конкурентному середовищі .

Маркетинговий підхід до управління конкурентоспроможністю передбачає орієнтацію на максимальне задоволення потреб споживачів, створення кращої споживацької цінності.

Управління конкурентоспроможністю спирається на всебічний аналіз ринкового попиту і пропозицій споживачів, вибір цільового ринку, прогнозування життєвого циклу продукції, порівняльний аналіз конкурентоспроможності продуктів підприємства і його конкурентів, створення конкурентних переваг. При освоєнні управління конкурентоспроможністю підприємство використовує в основному комплексний і маркетинговий підходи, тобто при прийнятті управлінських рішень одночасно

враховують аспекти виробничого процесу орієнтуючись на кон'юнктуру ринку і конкретні вимоги споживачів.

Багато науковців досліджують конкурентоспроможність підприємства та методи її оцінки, однак ще не сформовано загальноприйнятої методики оцінки конкурентоспроможності підприємства. У світі існує декілька підходів до оцінки конкурентоспроможності підприємства, основними з яких є: · метод, що заснований на теорії ефективної конкуренції; · підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства, які пов'язують її рівень з показниками якості (конкурентоспроможності) продукції, що випускається; · методи, засновані на теорії конкурентної переваги; метод бенчмаркінгу; методи, що засновані на методиках комплексної оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства та ін. Вказані методи кардинально відрізняються за своєю сутністю та базою формування показників конкурентоспроможності. Використання їх може бути зручним в різних ситуаціях залежно від специфіки галузі, до якої належить досліджуваний об'єкт.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладане на основі системного підходу, пропонуємо таке визначення: управління конкурентоспроможністю підприємства − це система послідовних цілеспрямованих дій у взаємозв'язку з основними підсистемами (цільової, забезпечення, функціональної та керуючої), які регулюють процес вибору стратегії розвитку підприємства, забезпечують конкурентоспроможність підприємства та продукції на вітчизняному і світовому ринках та сприяють стабільній фінансовій стійкості.

Література:

1. Акулов В., Рудаков М. К характеристике субъекта стратегического менеджмента // Проблемы теории и практики управления. − 1998.− №4.− С. 112−116. 7.

2. Алексеев С.Б. Теоретические аспекты конкурентоспособности предприятий // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 191: В 4 т. Том II.− Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. − С.614−619.

3. Базилюк Я Б. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення // Адміністрація Президента Укра- їни; Національний ін-т стратегічних досліджень. − К., 2002.− С. 124.

4. Василенко В.О Антикризове управління підприємством: Навч. посіб. − К.: ЦУЛ, 2003. − 504 с.

5. Василенко В. О. Стратегічне управління / В.О.Василенко – К. : ЦУЛ, 2013. – 396 с.

УДК 631.1:338.432

ІННОВАЦІЇ У ЗЕРНОВИРОБНИЦТВІ

М. А. Крилов, магістр

Науковий керівник: канд.екон. наук, доцент Іваненко Т.Я.

Миколаївський національний аграрний університет

Визначено сутність поняття інновації, проаналізовано основні важливі напрями інновацій у зерновиробництві та досліджено основні тенденції розвитку виробництва зерна в Україні.

Ключові слова: інновації, зерновиробництво, валовій збір, ресурсозберігаючі технології, інтенсивна основа, сорти, технологічні процеси.

Постановка проблеми. Впровадження інноваційних технологій, раціоналізація процесу виробництва – все це є чинниками, що сприяють розвитку зерновиробництва та підвищують його економічну ефективність. Зернові культури, як джерело постачання сировини та виробництва продуктів харчування, займають особливе місце у сільському господарстві України. Зерно і вироблені з нього продукти завжди були ліквідними, оскільки вони становлять основу продовольчої бази і безпеки держави, а збільшення валового виробництва зерна, підвищення екологічності та зниження його собівартості повинно відбуватися за рахунок впровадження інноваційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даної проблеми займаються багато українських вчених, а саме: Л.Л. Антонюк, П.С. Березівський, І.М. Криворучко, В.І. Ткачук та ін. Інвестиційно-інноваційна діяльність у зерновиробництві повинна здійснюватися з метою стимулювання науково-дослідних робіт, запровадження результатів науково-технічної діяльності в державний і господарський обіг, впровадження у виробництво нових сортів зернових культур, застосування енерго та ресурсозберігаючих технологій, біологічних засобів захисту рослин від шкідників і хвороб, мінеральних та трагічних добрив. Тому постійне дослідження та аналіз проблем інновацій у виробництві зерна в сільськогосподарських підприємствах України є надзвичайно актуальними.

Постановка завдання. З'ясувати сутність поняття «інновації», дослідити основні тенденції розвитку зерновиробництва в країні та розглянути важливі напрями інновацій у у виробництві зерна.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під інновацією слід розуміти деяке нововведення в сфері технологічних розробок, реалізації управлінських рішень,

організації бізнес-процесів, яка базується на використання передових досягнень в різних сферах науки. Приклади інновацій можуть спостерігатися в самих різних господарських галузях. Важливий критерій визнання того чи іншого рішення інноваційним – принципове поліпшення того чи іншого технологічного або управлінського процесу при його впровадженні Інвестиційно-інноваційне забезпечення ефективного функціонування зернової галузі визначає сукупність відповідних чинників, спрямованих на здійснення інноваційних процесів і прискорення науково-технічної модернізації виробництва, збереження і переробки та реалізації зерна і зернопродуктів. До основних напрямів реалізації інвестиційно-інноваційної політики у зерновиробництві належать: формування загальної галузевої структури й інвестиційно-інноваційної системи у сільському господарстві; формування раціонального організаційно-економічного механізму управління та стимулювання розвитку інноваційної діяльності на всіх рівнях відтворювального виробничого процесу у зерновиробництві; вдосконалення нормативно-правового забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності; створення єдиного банку даних перспективних інноваційно-інвестиційних проектів.

Інноваційна діяльність у сфері зерновиробництва є важливою складовою продовольчої безпеки країни. Стратегічним завданням розвитку зернової галузі держави є створення високопродуктивного і конкурентоспроможного зернового господарства. У 2015 р. в Україні зібрано 46,5 млн тонн зернових й зернобобових культур у сільськогосподарських підприємствах, що менше ніж у 2014 році на 3396 тис. т. У обсягах виробництва основних зернових культур в 2015 р. в порівнянні з 2013 р. відбулись такі зміни: зростання пшениці на 4252,8 тис. т (+ 19,1 %), зменшення жита на 246,6 тис. т (-42,2%), зменшення кукурудзи на зерно на 7622 тис. т (-24,6%), ячмінь в 2015 р в порівнянні з 2014 р. зменшення на 757,7 тис. т (-8,4%).

Таблиця 1 Динаміка виробництва зерна у сільськогосподарських підприємствах України

Роки	Валовий збір, тис. т	Урожайність ц з 1 га	Зібрана площа, тис. га
2013	49058,1	43,7	11214,8
2014	49902,6	47,5	10507,2
2015	46506,6	43,8	10622,9

Джерело: [3]

Необхідно відмітити щорічне зниження обсягів виробництва гречки (така тенденція спостерігається з 2011 року) – в 2015 році зібрано на 153,5 тис. т (-54,5 %) менше, ніж у 2011 р. За даними державної служби статистики сільськогосподарськими

підприємствами вироблено в 2015 р. 77,3 % загального валового збору зерна, господарствами населення 22,7% (13619,2 тис. т), а фермерськими господарствами 12,7%. Урожайність зернових культур в сільськогосподарських підприємствах України в 2015 році на 9,9 ц з 1 га вища, ніж у господарствах населення.

В Україні природний рівень родючості ґрунтів та сприятливі кліматичні умови є суттєвими факторами збільшення виробництва зерна. Але, одним з основних стримуючих чинників є неналежне ведення більшою частиною сільськогосподарських підприємств цілеспрямованої інноваційної діяльності, яка сприяла б підвищенню урожайності та ефективності виробництва зернобобових культур. Серед основних пріоритетних напрямів інноваційного розвитку зернового господарства необхідно виділити наступні: реструктуризація й оновлення матеріально-технічної бази; використання нових сортів, які забезпечать підвищення продуктивності та якості зерна; впровадження інноваційних (енергозберігаючих та інтенсивних) технологій виробництва зерна; удосконалення структури посівних площ в господарствах.

Важливою складовою інноваційного процесу в зерновиробництві є виведення та впровадження у виробництво нових сортів зернових культур, які були б високоврожайними, адаптованими до вирощування в окремих кліматичних зонах та стійкими до шкідників і хвороб. Доведено, що в разі використання високоякісного насіння кращого нового сорту – це додатково 8–10 ц зерна з одного гектара за однакових технологічних витрат. У подальшій інтенсифікації рослинництва роль нових сортів та гібридів, дедалі зростатиме, бо селекційна новинка – це найефективніший та економічно найвигідніший шлях. Інноваційною продукцією є насіння нових вітчизняних сортів озимої пшениці селекції ІЗЗ НААН України («Овідій», «Кохана», «Благо», «Марія», «Андромеда») для виробництва зерна на зрошуваних землях Півдня України, стійких до біотичних і абіотичних факторів та адаптованих до природних ґрунтово-кліматичних і агроекологічних умов Півдня України, з високими показниками якості зерна.

Переваги інноваційної продукції: сорти інтенсивного типу, чутливі до високого рівня агротехніки, зрошення, урожайний потенціал, який реалізується при зрошенні – 8,5-10,5 т/га, якість зерна сильної і цінної пшениці; зменшена собівартість, обумовлена скороченням енерговитрат, завдяки більш збалансованому використанню агротехнічних факторів продуктивності; налагодження системи насінництва нових сортів дасть можливість задовольнити потреби виробників в якісному насінні пшениці; нові сорти перевищують існуючі в Україні аналоги (стандарти) за урожайністю, стійкістю до біотичних і абіотичних факторів, якістю зерна; нові сорти створені

методом синтетичної селекції (методами гібридизації з наступним індивідуальним добором із гібридної популяції F3) без залучення ГМО-компонентів. Їх вирощують за технологією, яка відповідає вимогам законодавчих актів та інших нормативних документів щодо допустимого негативного впливу на навколишнє середовище. Результати державного сортовипробування свідчать, що сорти Інституту зрошуваного землеробства НААН України здатні формувати урожайність на рівні 9,0-10,0 т/га. Це підтверджується даними Інституту експертизи сортів рослин України [2]. Інноваційна концепція розвитку агротехнологій полягає у зниженні енерго- та ресурсомісткості технологічних операцій, біологізації землеробства, оптимізації термінів виконання передбаченого комплексу операцій, забезпеченні екологічності виробництва. Важливе значення для підвищення ефективності зернового виробництва є технології, які концентрують новітні досягнення науки і техніки та дають можливість реалізувати потенційну продуктивність сортів відповідно до ґрунтових особливостей і погодних умов і забезпечать одержання високих урожаїв[1].

Високий потенціал продуктивності та ефективності виробництва зерна в Україні сьогодні необхідно реалізувати на інтенсивній основі, де основними дієвими факторами є не тільки кількісне нарощування ресурсів, але й раціональне їх використання, а саме: оптимізація режиму живлення, впровадження інтегрованої системи захисту рослин від бур'янів, хвороб і шкідників, сучасних високопродуктивних машин та знарядь, своєчасне і якісне виконання всіх технологічних операцій (табл. 2).

Таблиця 2 Переваги факторів інтенсифікації в підвищенні врожайності зернових культур

Фактори	Рівень підвищення врожайності,%
Нові сорти і гібриди, система насінництва	20-25
Сучасні інноваційні технології	20-30
Оптимізація структури посівних площ та сівозміни	10-15
Інтегрована система захисту рослин	10-15
Зменшення втрат врожаю при збирання	15

Модернізація технологій передбачає впровадження нової техніки як фактора приведення в дію оборотних засобів виробництва, ґрунтової маси та готової зернової продукції. Важливо, щоб загальна потужність сільськогосподарської техніки відповідала послідовному набору складових технологічних процесів. Технічна модернізація виробництва зерна має спрямовуватися на забезпечення землекористувачів і господарств з різними площами ріллі комбінованими

високопродуктивними сільськогосподарськими машинами. Головне завдання системи машин зернового комплексу полягатиме в якісній підготовці ґрунту під окремі культури протягом 2–3 днів, сівбі озимих і ярих не більше 5 днів та збиранні врожаю за 10–12 днів. Зернозбиральна техніка за своїми виробничими характеристиками стане важливим елементом попередження втрат врожаю, підтримання високої якості продукції, засобом ефективного використання побічної органічної продукції та підвищення родючості ґрунтів. Конструкторське удосконалення технічних засобів для вирощування зернових культур відбуватиметься шляхом диференціації окремих операцій і прийомів відповідно до екологічної ситуації та повномасштабного освоєння методів точного землеробства [4].

Висновки. В сучасних умовах економіки країни, в сільськогосподарському виробництві важливого значення набуває впровадження енерго та ресурсозберігаючих технологій, адаптованих до місцевих природних умов на основі визначених пріоритетів та інноваційних рішень, які разом із відносно високою врожайністю могли б забезпечувати економне використання матеріальних ресурсів і були екологічно безпечними для навколишнього природного середовища. Використання ресурсозберігаючих технологій вирощування зернових є основою інноваційного розвитку галузі, а саме: економія ресурсів, підвищення урожайності культур, поліпшення якості продукції, підвищення родючості ґрунтів, зниження залежності врожаю від погодних умов. Сільське господарство потребує зміцнення матеріально-технічної бази, удосконалення земельних та інших майнових відносин, розбудови ринкової інфраструктури.

Література

1.Ткачук В.І. Інновації як фактор підвищення ефективності виробництва зерна / В.І. Ткачук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua

2. Інноваційні вітчизняні сорти пшениці селекції Інституту зрошуваного землеробства НААН України для виробництва зерна на зрошуваних землях Півдня України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tpp.ks.ua

3. Рослинництво України за 2015 рік. Статистичний збірник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua

4. А. В. Черенков, М. С. Шевченко, В. С. Рибка, В. О. Компанієць, А. О. Кулик, О. В. Ковтун Напрями інноваційного розвитку зерна в Україні на перспективу / Черенков А. В., Шевченко М. С., Рибка В. С., Компанієць В. О., Кулик А. О., Ковтун О. В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.institut-zerna.com/library/pdf9/10.pdf

УДК 339.1:631.147(477)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ

І.С. Михайлова , здобувач вищої освіти
Науковий керівник: д.-р. екон. наук, професор Банєва І.О.
Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто динаміку розвитку органічного виробництва країни. Надано рекомендації щодо перспектив подальшого розвитку ринку органічного сектору.

Ключові слова: органічне сільське господарство, органічна продукція, органічне господарство, розвиток.

Актуальність теми. Проблема розвитку органічного виробництва в Україні стоїть на важливому місці серед інших проблем. Країна перебуває на третьому етапі формування ринку органічних продуктів харчування – ринковому. Перехід до загальнонаціонального етапу розвитку пов'язаний з усвідомленням суспільством екологічних проблем. Інфраструктура ринку органічної продукції на сьогодні слаборозвинена, тому виробники сильно обмежені у застосуванні маркетингових підходів для просування товарів.

Відсутність законодавчої бази та відповідної системи сертифікації також створює на шляху виробників багато труднощів, у тому числі й у позиціонуванні продукції на ринку. Оскільки несертифіковані продукти не можуть маркуватися як «Органічний продукт», то виробники несуть значні матеріальні втрати, а споживачі не можуть розрізнити органічні продукти серед інших. Враховуючи і те, що переважна більшість органічної продукції реалізується на експорт, насичення внутрішнього ринку є недостатнім.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження ринку виробництва органічної продукції та перспектив його розвитку в Україні приділяється велика увага вченими: Грабак Н. Х., Ковальчук С. Я., Кузьменко О. Б., Милованов Є. В., Шкуратов О. І. та ін. Доцільно дослідити ринок органічної продукції України, що дозволить визначити його стан та сформулювати його пріоритетні напрями розвитку.

Постановка завдання. Метою дослідження є дослідження ринку органічної продукції України та визначення перспектив його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Органічне сільське господарство – це сільськогосподарська система, що сприяє збереженню навколишнього середовища,

соціально та економічно підтримує виробництво здорових продуктів харчування, волокна і т.п. Воно уникає використання хімічно синтезованих добрив, пестицидів, ветеринарних препаратів, при цьому активно використовує натуральні природні препарати з метою збільшення природної родючості ґрунтів, стійкості рослин і тварин до захворювань [1].За оцінками IFOAM, поточний обсяг світового споживчого ринку органічної продукції становить 60 млрд євро, що у 5 разів більше порівняно з 2013 роком [2]. Найбільшим ринком збуту органічної продукції є США, де реалізовується такої продукції майже на 26 млрд євро (43% від світової ємності ринку). Друге місце посідає ЄС з обсягом реалізації 24 млрд євро на рік (40%), третє — Китай (3,7 млрд євро, або 6%) [5].

За розрахунками, у середньому кожен мешканець планети витрачає на органічну продукцію близько 8 євро на рік [5]. При цьому, найбільше на органічну продукцію витрачають жителі Швейцарії — 221 євро на рік, Люксембургу — 164 євро, Данії — 162 євро.

Ідея екологічної безпеки України з виробництвом та споживанням органічної продукції має проходити у національному законодавстві «червоною ниткою». За даними Федерації органічного руху України, площа сертифікованих сільськогосподарських угідь в Україні, задіяних під вирощування різноманітної органічної продукції, становила у 2015 році 410,6 тис. га, що становить близько 1% від загальних площ сільгоспугідь (рис.1).

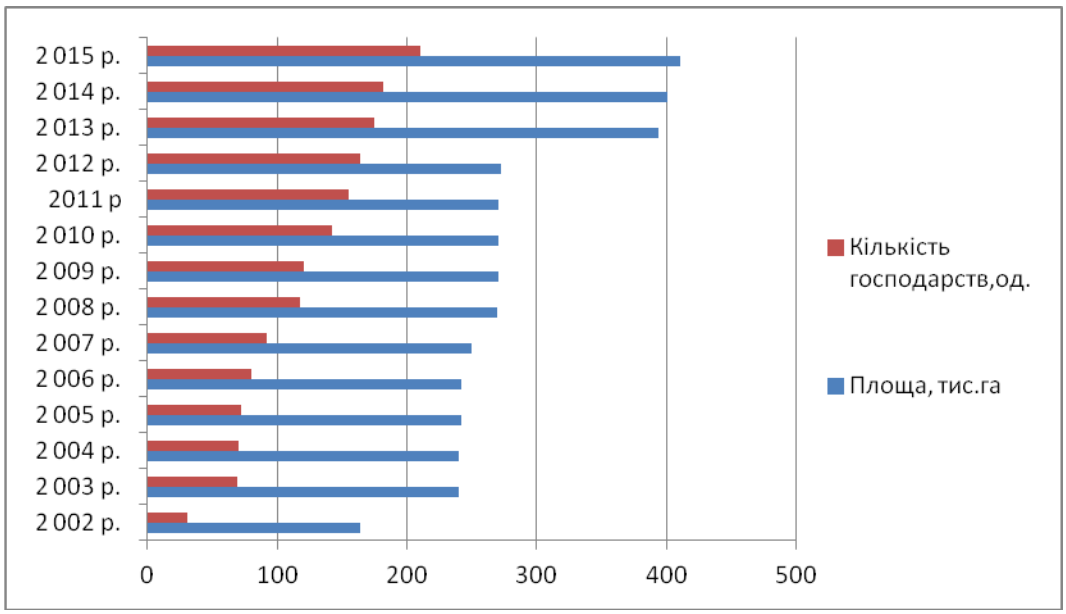

Рисунок 1 – Показники розвитку органічного виробництва в Україні*

*Джерело [5]

Органічне виробництво повільно, але розвивається: за період з 2002 до 2015 рр. кількість органічних господарств зросла у 6,7 разів і наразі становить 210 одиниць;

площа, зайнята органічним виробництвом збільшилася у 2,5 рази й становить 410,6 тис. га (1 % від загальної площі сільськогосподарських угідь).

Україна займає двадцяте місце серед світових країн-лідерів органічного руху та перше місце в східноєвропейському регіоні щодо сертифікованої площі органічної ріллі, спеціалізуючись переважно на виробництві зернових, зернобобових та олійних культур. У 2015 році в Україні нараховувалося 210 сертифікованих органічних господарства, середній розмір яких становив близько 2 тис. га (табл. 1).

Таблиця 1 Динаміка розвитку органічного виробництва в Україні*

Роки	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	20
Середній розмір господарства, тис.га	5,3	3,47	3,43	3,36	3,03	2,72	2,29	2,23	1,91	1,74	1,66	2,25	2,2	1,

*Джерело [5]

Основні експортно-орієнтовані органічні сільгосппродукти з України –це сільськогосподарські культури (зернові,олійні,бобові) та дикорослі рослини (ягоди, гриби, горіхи,лікарські трави), які йдуть в основному для подальшої обробки та/або реекспорту. Існує високий потенціал для збільшення експорту органічної продукції, оскільки попит на українську органічну продукцію від міжнародних покупців із країн ЄС, Швейцарії, США та інших країн є високим і постійно зростає.

Зростанню популярності органічного виробництва в Україні сприяє активна робота громадських організацій та асоціацій, таких як: Міжнародна асоціація учасників органічного виробництва «БІОЛан Україна», сертифікаційний орган «Органік Стандарт», Спілка учасників органічного сільського господарства «Натурпродукт», Всеукраїнська громадська організація «Клуб» та ін. Багато з цих організацій є членами Федерації органічного руху України, діяльність якої спрямована на об’єднання зусиль виробників, наукових і навчальних закладів й інших підприємств, а також приватних осіб і установ, зацікавлених у виробництві й поширенні здорової, безпечної для споживання продукції.

За оцінками Федерації органічного руху України [5], внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні за останнє десятиліття зріс більше, ніж у 40 разів і становив у 2015 році 17 млн євро, що становить приблизно 0,4 євро на одного жителя України.

Про розвиток вітчизняного органічного ринку говорить і той факт, що представники українського органічного сектору були представлені на найбільшій

міжнародній виставці органічної продукції БіоФах-2013 (13-16/02/2013 в м. Нюрнберг, Німеччина) [5].

За оцінками Федерації органічного руху України, внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні за останнє десятиліття зріс більше, ніж у 40 разів і становив у 2015 році 17 млн євро, що становить приблиз но 0,4 євро на одного жителя України (рис. 2).

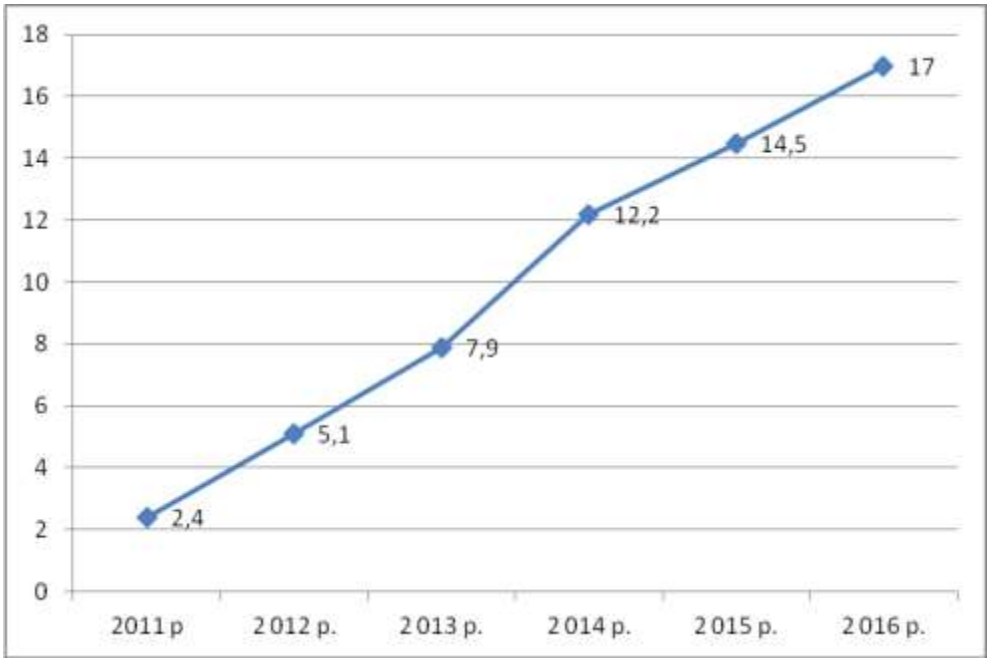

Рисунок 2 - Ємність українського споживчого ринку органічної продукції*

*Джерело [5]

Українські органічні харчові продукти на стенді Швейцарської програми сприяння імпорту (SIPPO) експонували 6 компаній: ТОВ "Агрофірма «Поле» (Черкаська обл., органічні зернові, бобові), ТОВ «Галс ЛТД» (Чернівецька обл., органічний березовий сік та мікси), ПП НСНФ «Соєвий вік» (Кіровоградська обл., органічна соя), ТОВ «Чистий продукт-С» (Донецька обл., органічні фрукти, овочі, баштанні), ТОВ «Сумифітофармація» (Сумська обл., органічні лікарські трави) та ТОВ «Дарліссад» (Волинська обл., органічні ягоди).

Більшість з них сертифіковані міжнародно-акредитованими сертифікаційними органами – «Органік стандарт» (Україна) та IMO (Швейцарія) відповідно до європейських стандартів органічного виробництва (Постанова Ради ЄС №834/2007).

На сьогоднішній день Україна має значний потенціал розвитку виробництва органічної продукції. Продукція органічного походження стає все більш привабливою як для європейського, так і для національного споживача.

Ефективному формуванню попиту та пропозиції на органічну продукцію заважає низка проблем: переважання експорту й нерозвиненість внутрішнього ринку

органічної продукції; складність переходу до органічних методів господарювання (особливо для малих підприємств); високі тарифи на сертифікаційні та інспекційні послуги; відсутність надійної гарантії збуту продукції; нестача переробних потужностей; обмежений асортимент вітчизняної органічної продукції (дефіцит продукції тваринництва та складної технологічної переробки); сильно завищені ціни на сертифіковану органічну продукцію; відсутність законодавчої бази та ін...

Висновки. Проведене дослідження дає змогу зробити висновки, що в Україні простежуються загальносвітові тенденції до популяризації вироб- ництва органічної продукції. Органічне виробництво повільно, але розвивається: за період з 2002 до 2015 рр. кількість органічних господарств зросла у 6,7 разів і наразі становить 210 одиниць; площа, зайнята органічним виробництвом збільшилася у 2,5 рази й становить 410,6 тис. га (1 % від загальної площі сільськогосподарських угідь).

На сьогоднішній день Україна має значний потенціал розвитку виробництва органічної продукції. Продукція органічного походження стає все більш привабливою як для європейського, так і для національного споживача. Враховуючи те, що Україна має потужний потенціал агропромислового комплексу, країна може стати одним із головних експортерів цієї продукції на ринку ЄС.

Література:

1.Грабак Н. Х. Виробництво екологічно чис- тих продуктів харчування – найперспективніший напрям агропромислового комплексу України / Н. Х. Грабак // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Се- рія : Екологія. – 2012. – Т. 206, Вип. 194. – С. 126–131

2.Ковальчук С. Я. Виробництво органічної продукції – аграрна спеціалізація України на між- народному ринку / С. Я. Ковальчук, Л. В. Муляр // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2013. – №3 (80). – С. 104–110.

3.Кузьменко О. Б. Органічне землеробство як фактор євроінтеграції України / О.Б. Кузьменко // Вісник Полтавської державної аграрної академії, 2013. — № 3. — С. 151—155.

4.Милованов Є. В. Органічне сільське господарство: перспективи для України / Є.В. Милованов // Посібник українського хлібороба за 2009 р.: наук.-практ. зб. Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. – Х., 2009. – С. 257.

5. FOAM International Federation of Orgaic Agriculture Movements (2013), "General assembly. "Principles of Organic Agriculture", available at: http://www.ifoam.bio/ (Accessed 20 Oct 2016)

УДК 332.3.003.13:631.11(477.73)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ВОЗНЕСЕНСЬКОГО РАЙОНУ

О. С. Міхєєва, магістр

Е. В. Візіренко, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Кушнірук В. С.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті здійснено обґрунтування сутності економічної ефективності використання земельних ресурсів. Узагальнено теоретичні положення особливостей використання землі як фізичного об'єкта, а також об'єкта економічних і правових відносин у галузі сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: земля, земельні ресурси, сільське господарство, рослинництво, землеробство.

Постановка проблеми. Економічні зміни в Україні, що відбулися за останні роки, значно вплинули на структуру, характер та тенденції землекористування і тим самим визначили подальший розвиток державної політики у сфері управління земельними ресурсами.

Аналіз сучасної ситуації у сільськогосподарському землекористуванні свідчить про необхідність розвитку системи управління цим процесом, виняткову роль єдності ринкових механізмів і державного регулювання, орієнтованого на підтримку інноваційних проектів, державних контрактів, субсидій, дотацій, що є передумовою підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора, в тому числі землекористування.

Досвід країн світу свідчить, що визначальним фактором розв'язання вказаних актуальних проблем є наука, яка визначає шляхи підвищення ефективності сільськогосподарського землекористування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Власне, дослідженню цих проблем присвячено праці таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як П. П. Борщевського, С. М. Волкова, В. Г. В'юна, В. В. Горлачука, Б. М. Данилишина, Д. С. Добряка, О. В. Лазарєвої, Л. Я. Новаковського, А. Я. Сохнича, П. Т. Саблука, А. М. Третяка, М. К. Шикули і ін.

Разом з тим, сучасна теорія і практика землекористування не дає повної відповіді на питання формування і розвитку ефективного сільськогосподарського землекористування, не розкриває методологічного інструментарію управління земельними

ресурсами в умовах трансформаційних процесів, в результаті чого землекористування носить затратний та руйнівний характер.

Різноманітні погляди на теорію і практику земельної ренти залишають невирішеними проблему соціально справедливого податку за користування землею, в результаті чого державний бюджет різних рівнів недоотримує багатомільярдні суми надходжень. Дотепер залишається невирішеним питання управління родючістю грунтом, яке б забезпечувало збереження і відтворення його основного компоненту – гумусу. Нині немає достатнього як теоретичного, так і методичного забезпечення видів управління землекористуванням. Потребують розроблення прикладні аспекти корпоративного управління, яке в умовах ринкової економіки стає дедалі більш затребуваним суспільством і державою.

Постановка завдання. Вивчення стану економічної ефективності використання сільськогосподарських угідь в сільськогосподарських підприємствах, Вознесенського району, Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Земля є одним із головних факторів виробництва, ефективність використання якого тісно пов'язана з використанням живої праці і матеріальних ресурсів. Тому поняття ефективності землекористування переплітається з поняттям ефективності сільськогосподарського виробництва. Україна вирізняється серед інших європейських країн, перш за все, своїм надзвичайно потужним земельно-ресурсним потенціалом.

Задоволення людських потреб неможливе без використання різних природних ресурсів. Серед них найважливіші – земельні, оскільки вони є основною й невід'ємною умовою життя та функціонування процесу суспільного виробництва, існування й використання інших природних ресурсів (підземних і поверхневих вод, рослинного та тваринного світу, атмосферного повітря). Тому до земельних ресурсів потрібно ставитися дбайливо і мудро використовувати їх. Адже, на відміну від інших засобів виробництва, за умови їхнього правильного, раціонального використання, вони не погіршують своїх властивостей, а, навпаки, поліпшують і підвищують продуктивність.

П. П. Борщевський вважає земельні ресурси одним із найважливіших компонентів природного середовища, які використовуються для виробництва матеріальних благ. Земельні ресурси, на його думку, є незамінним національним багатством. Людина без землі не може творити, оскільки це той матеріал, на якому і за допомогою якого працею створюються продукти — результати її діяльності[2].

Л. Я. Новаковський стверджує, що без землі процес виробництва як сільськогосподарської, так і лісогосподарської продукції взагалі неможливий. Отже,

економне, ефективне, раціональне і екологобезпечне використання земельного фонду та його всіляка охорона є в сучасних умовах однією з найбільш актуальних проблем національної безпеки країни[6].

Зокрема, в працях В. В. Горлачука, висвітлюються теоретико-методичні засади та методологічні положення управління землекористуванням[8]. А. С. Даниленко надає пріоритетну роль земельним ресурсам у розвитку продовольчого ринку[5]. Праці Л. Я. Новаковського присвячені, переважно, проблемам правового забезпечення управління земельними ресурсами[6]. Третяк А. М. досліджує пріоритетні напрямки розвитку земельних відносин, які базуються на реґулюванні відносин власності[7].

Традиційна методологія досліджень проблем раціоналізації землекористування цими вченими не в повній мірі відображає організаційно-економічні інструменти управління процесом використання земель сільськогосподарського призначення, що і визначає актуальність їх поглибленого дослідження.

Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва визначається шляхом порівняння отриманого результату і ефекту із витратами і ресурсами і означає одержання максимальної кількості продукції з одного гектара земельної площі, від однієї голови худоби при найменших затратах праці і коштів на виробництво одиниці продукції. [1].

Економічна ефективність використання землі характеризується обсягом виробництва продукції рослинництва і тваринництва з 1 га земельної площі при найменших затратах на її одиницю. При дослідженні ефективності використання землі важливо оцінювати рівень інтенсивності землекористування, який характеризують такі показники: ступінь сільськогосподарської освоєності землі (відношення площі сільськогосподарських угідь до загальної площі господарства), ступінь розораності сільськогосподарських угідь (відношення ріллі і багаторічних культурних насаджень до площі сільськогосподарських угідь, ступінь розораності території (відношення ріллі і багаторічних культурних насаджень до загальної площі господарства).

Економічну ефективність використання сільськогосподарських угідь розглянемо на прикладі ПАТ «Зелений Гай» Вознесенського району Миколаївської області.

Земельний фонд Миколаївської області характеризується наявністю досить високого біопродуктивного потенціалу, а в його структурі висока питома вага ґрунтів чорноземного типу, що створює сприятливі умови для продуктивного землеробства. Ґрунти Миколаївщини представлені чорноземами звичайними в центральній частині та на північному заході і південними чорноземами та темно-каштановими ґрунтами на півдні області.

Земельний фонд Миколаївської області за станом на 01 січня 2016 року складає 2458,5 тис.га, більшість з яких займають сільськогосподарські угіддя, що свідчить про високий рівень сільськогосподарського освоєння земель.

За даними Головного управління Держкадастру у Миколаївській області розподіл та динаміка основних видів земельних угідь 2015 року складається таким чином: сільськогосподарські угіддя – 2006,00 тис.га (81,60%);

- ліси та інші лісовкриті площі – 124,50 тис.га (5,06%);
- забудовані землі – 99,00 тис.га (4,03%);
- відкриті заболочені землі – 21,10 тис.га (0,86%);
- відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями) - 31,00 тис.га (1,26%);
- інші землі – 48,10 тис.га (1,96%); території, що покриті поверхневими водами – 128,80 тис.га (5,20%).

У Вознесенському районі, сільське господарство – це основна за обсягами виробництва та зайнятості трудових ресурсів галузь виробництва району.

Виробничої діяльністю займаються 373 суб'єктів підприємницької діяльності, в тому числі 302 фермерські господарства. Основні напрямки сільського господарства: рослинництво (зернове виробництво, вирощування технічних культур та соняшнику); тваринництво (молочне та м'ясне виробництво).

Структура сільськогосподарських угідь залежить від зональних особливостей і характеризує якість землі як засобу виробництва в сільському господарстві. У складі сільськогосподарських угідь найбільшу цінність мають рілля і багаторічні насадження. Економічна ефективність використання виробничих ресурсів значною мірою залежить від рівня родючості ґрунтів [3].

Аналіз сучасного використання земель в Вознесенського району показує, що в структурі площа сільськогосподарських угідь складає 112,5 тис. га, в тому числі ріллі 90,4 тис. га., тобто земля знаходиться в постійному активному обробітку. Таке явище є негативним з точки зору екологічних чинників. Тому всі землі потребують захисту та охорони від негативних процесів, забруднення й погіршення екологічного стану. Природні та кліматичні умови району сприятливі для інтенсивного високоефективного розвитку сільського господарства. Значної шкоди земельні ресурси зазнають через забруднення ґрунтів викидами промисловості (важкі метали, кислотні дощі, тощо) та використання засобів хімізації в аграрному секторі.

Родючість ґрунту залишається поза увагою багатьох виробників, враховуючи застосування органічних та мінеральних добрив. Агрохімічне обстеження ґрунтів

області показує погіршення якісних показників їх родючості. Використання органічних та мінеральних добрив зменшує вміст гумусу у ґрунті. Спостерігається порушення структури посівних площ, порушення сівозмін і оптимальних систем полезахисних лісонасаджень.

Недотримання технологій і термінів проведення обробітку ґрунту, захисту рослин від бур‘янів, шкідників та хвороб, застосування хімічних меліорантів, негативно впливає на відтворення родючості ґрунтів, загострює проблеми гумусового, агрофізичного та меліоративного стану і веде до зниження родючості ґрунтів та ефективності ведення рослинництва.

Розглянемо показники економічної ефективності використання земельних ресурсів у ПАТ «Зелений Гай» Вознесенського району Миколаївської області (табл. 1).

Таблиця 1 Економічна ефективність виробництва продукції рослинництва у підприємстві ПАТ «Зелений Гай» Вознесенського району Миколаївської області*

Показники	Зернові	Соняшник	Плоди	Виноград
Врожайність, ц з 1га 2013 р.	36,4	9,2	74,1	55,4
2014 р.	15,9	5,1	49,2	17,4
2015 р.	6,0	36,4	74,0	55,4
Виробнича собівартість 1 ц, грн 2013 р.	75,6	168,7	174,1	143,5
2014 р.	82,3	131,6	121,9	143,5
2015 р.	157,1	565,0	373,2	263,0
Повна собівартість 1 ц реалізованої продукції, грн. 2013 р.	86,3	194,3	241,5	-
2014 р.	110,4	176,4	163,5	-
2015 р.	174,0	626,0	413,2	291,1
Ціна реалізації 1 ц, грн 2013 р.	90,2	222,1	331,8	-
2014 р.	158,7	218,4	170,0	-
2015 р.	195,8	672,3	418,4	304,7
Прибуток(збиток) на 1 ц, грн 2013 р.	3,9	27,8	90,3	-
2014 р.	48,3	42,0	6,5	-
2015 р.	21,8	46,3	5,2	13,6
Рівень рентабельності, % 2013 р.	4,5	14,3	37,4	-
2014 р.	43,8	23,8	4,0	-
2015 р.	12,5	7,4	1,3	4,7

* Форми звітності сільськогосподарського підприємства.

На основі проведеного аналізу виробництва основних сільськогосподарських культур ПАТ «Зелений Гай» Вознесенського району Миколаївської області найбільш рентабельним є виробництво соняшнику. За останні два роки можемо спостерігати значне збільшення врожайності зернових, соняшнику. Собівартість зернових, соняшнику також має тенденцію до збільшення, адже відбулося підвищення цін на сировину, добрива, паливо та інші ресурси. Ціни всіх сільськогосподарських культур на протязі досліджуваного періоду постійно коливаються, тому і прибутковість даних культур у сільськогосподарському підприємстві Вознесенського району нестабільна.

Висновок. Земельні ресурси є необхідною умовою виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Від того наскільки ефективно використовуються земельні ресурси залежить не тільки розвиток сільського господарства і масштаби його виробництва, але і матеріальний добробут українського народу, продовольча безпека держави. Ефективне використання земельних ресурсів в сільськогосподарських підприємствах в сучасних умовах передбачає використання стратегічного планування та прогнозування.

В авторському розумінні стратегія ефективного землекористування заснована на тому, що кожен економічний суб'єкт повинен орієнтуватися в своїй діяльності на дбайливе господарське використання обмежених земельних ресурсів. Це досягається шляхом дотримання таких елементів, як: раціональна організація земельної території сільськогосподарського підприємства, цільове використання землі відповідно до її господарського призначення та охорона земель як об'єкта природного середовища. Таким чином, ефективне використання земельних ресурсів передбачає не тільки прагнення до отримання доходу відповідного аграрного підприємства, а й підвищення родючості ґрунтів.

Основними напрямами підвищення ефективності використання земельних ресурсів мають бути такі: комплексний науково-обґрунтований підхід до процесів використання, збереження та відтворення родючості сільськогосподарських угідь, здійснення збалансованих землемеліоративних і землеохоронних заходів з урахуванням особливостей природно-кліматичних зон і районних АПК; підвищення родючості ґрунтів (внесення добрив, регулювання водного режиму, удосконалення технологій обробітку ґрунту, запровадження екологобезпечних систем землеробства); удосконалення структури сільськогосподарських угідь і посівів вирощуваних культур у напрямі істотного зменшення негативних антропогенних навантажень на навколишнє природне середовище та підвищення його відтворювального, відновлювального потенціалів, а також з метою економії всіх виробничих ресурсів;

Література:

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу /В.Г. Андрійчук// Підручник. – К.:КНЕУ. – 2013. – 779с.

2. Борщевський П.П.Методологічні основи економічної оцінки використання, відтворення і збереження природних ресурсів в продовольчому комплексі / П.П. Борщевський // Вісник Сумського державного аграрного університету. Серія "Економіка та менеджмент". Науково-методичний журнал. Вип. 1. – 2001. – С. 9-13.

3.Грановська Л.М. Трансформація земельних відносин та регіонально еколого-економічні проблеми /Л.М. Грановська// Таврійський науковий вісник. – 2005. - №41. – С.260.

4. Гуцуляк Ю.Г. Сталий екологобезпечний розвиток агроекосистем в Україні / Ю.Г. Гуцуляк // Землевпорядний вісник. – 2009. – № 3. – С. 24 – 30.

5. Даниленко А.С. Роль земельних ресурсів у розвитку продовольчого ринку в Україні / А.С. Даниленко // Економіка АПК.– 2004. – № 3. – С. 15-19.

6. Новаковський Л.Я. Стан законодавчого забезпечення земельної реформи та її соціальні наслідки в Україні / Л.Я. Новаковський // Землевпорядний вісник. – 1998. – № 4. – С. 3-7.

7. Третяк А.М. Зміна пріоритетів земельної реформи у зв'язку з удосконаленням економічних відносин власності на землю / А.М. Третяк // Вісник аграрної науки. – 2008. – № 2. – С. 5-9.

8. Горлачук В. В. Формування конкурентоспроможності землекористування в регіоні / В. В. Горлачук // Наукові праці. Том 133. Випуск 120. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010 – С. 110-115.

УДК 631.145(477.73):334.7.009.12

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В.Ю. Назарій, магістр

Науковий керівник: д-р. екон. наук, професор Банєва І.О.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні питання формування конкурентоспроможності аграрних підприємств Миколаївської області та визначено шляхи її підвищення.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, експорт, імпорт, розвиток, сільське господарство.

Актуальність теми. В Україні поштовхом до розвитку конкурентних відносин стала економічна реформа. Перехід від конкуренції за ресурси до конкуренції за споживача посилили жорсткість відносин на ринку, що викликано появою нових ринкових факторів. Демонополізація економіки, лібералізація зовнішньоекономічних відносин, лібералізація цін, фінансова дестабілізація, інфляційні процеси, приватизація, збільшення кількості та різноманітність форм підприємств, що діють на українському ринку, сприяли збільшенню пропозиції товарів, що при скороченні платоспроможного попиту призвело до посилення конкуренції.

Проблема підвищення конкурентоспроможності посідає одне з провідних місць в економічному аналізі різних суб'єктів господарської діяльності. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання конкурентоспроможності підприємств розглядалось в роботах багатьох вчених: М. Є. Портер, Р.А. Фатхутдинов, І.З. Должанський, Г.Л. Азоєв, І.І.Червен, І.О.Банєва та інших [1-7]. Однак чимало питань потребують подальшого дослідження, насамперед, формування конкурентоспроможності агарних підприємств.

Постановка завдання. Визначити основні проблеми, пов'язані з формуванням конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств та запропонувати шляхи підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування та підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва належать до пріоритетних завдань національного економічного розвитку. Це визначається винятковим значенням

аграрного підприємства у забезпеченні сталого розвитку аграрного ринку, здійсненні зовнішньоекономічних зв'язків, створення продовольчої безпеки держави.

Актуальність вирішення проблеми конкурентоспроможності аграрних підприємств посилюється фактором вступу України до світової організації торгівлі (СОТ). Тільки конкурентоспроможні підприємства можуть виробляти продовольчу продукцію у відповідності до вимог міжнародних стандартів, та зможуть використати переваги міжнародного співробітництва у інвестуванні, кредитуванні, сертифікації, страхуванні, науково-технічному забезпеченні сільськогосподарського виробництва та реалізації продовольчих товарів - з іншої.

Частка Миколаївської області у ВВП України протягом останніх п'яти років зменшилась та у 2014 р. становила близько 1,8% (табл. 1)

Таблиця 1. Частка Миколаївської області у ВВП України , %*

Область	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Миколаївська область	2,2	2,2	1,5	1,6	1,8

*Побудовано на підставі [8]

Продуктивність використання ресурсів області результується у валовому регіональному продукті (ВРП) в розрахунку на душу населення. Динаміка ВРП на душу населення останніми роками свідчить про те, що Миколаївська область належить до категорії відсталих, а розрив між нею та середнього по Україні зростає з кожним роком (рис.1).

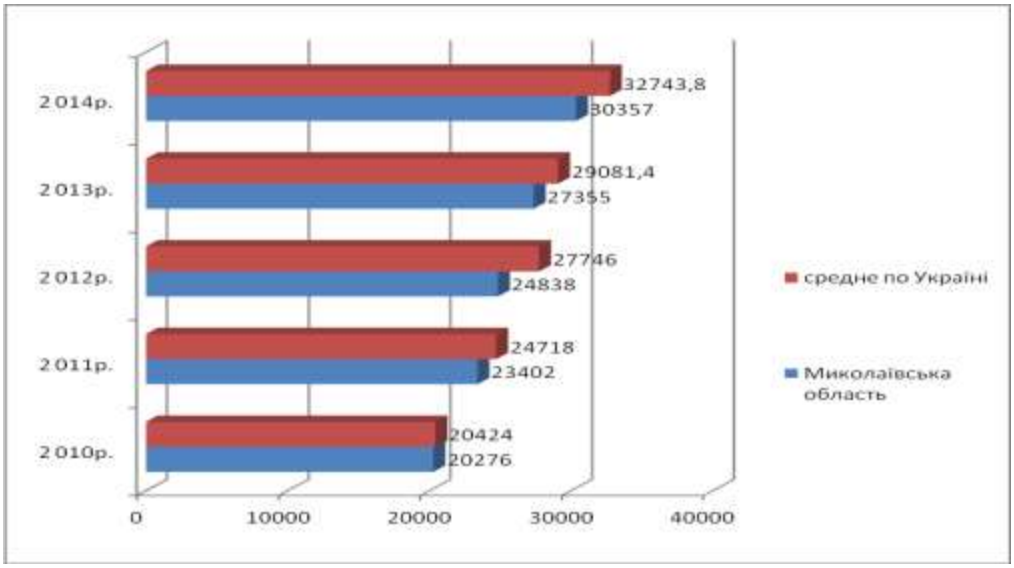

Рисунок 1 - Динаміка ВРП Миколаївської області на одну особу у фактичних цінах за 2010-2014 рр, грн.*

*Побудовано на підставі [8]

В Миколаївській області чітко утримуються стійкі експортно-імпортні взаємозв'язки – області - найкрупніші експортери є водночас найкрупнішими імпортерами у регіоні.

Конкурентоспроможність підприємства значною мірою залежить від зовнішніх факторів. Зауважимо, що чимала частина продовольства в нашій країні ввозиться з-за кордону. Цей закономірний прояв ринкових відносин супроводжується всезростаючим дефіцитом власної сировини і продовольства, внаслідок чого на український ринок стрімкими темпами стали надходити імпортна сировина та готова продукція (рис.2).

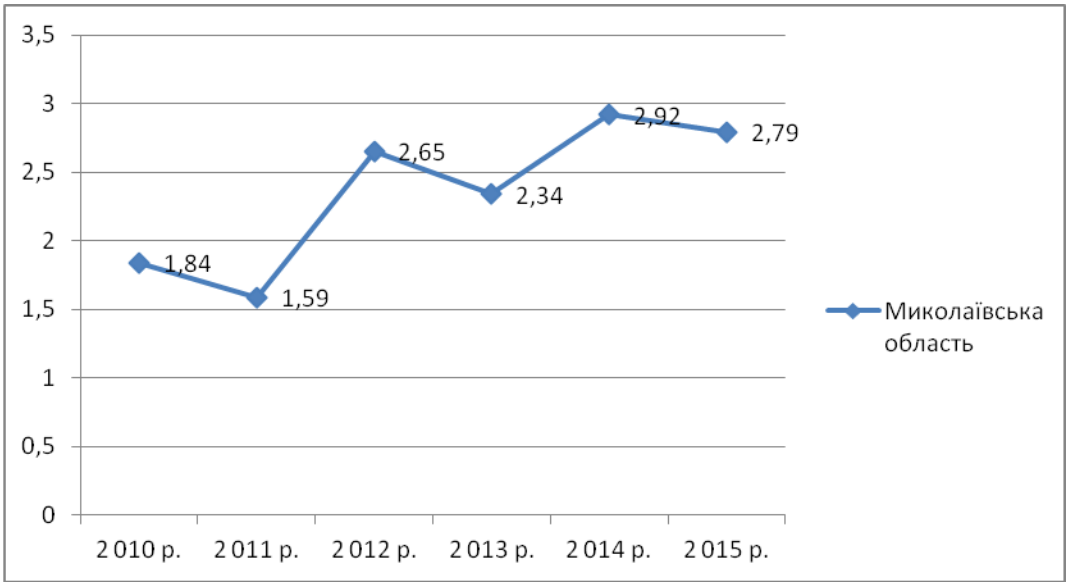

Рисунок 2 - Динаміка відношення регіонального товарного експорту до імпорту у 2010-2015 рр. Миколаївської області*

*Побудовано на підставі [8]

Коефіцієнт покриття імпорту експортом означає, що експортні поставки Миколаївської області у 2,79 рази перевищують імпортні надходження (по Україні – 1,03 у 2015 році). Але цей показник у 2015 р. знизився у порівнянні з 2014 р., а таке зниження вказує на підвищення ризиків, пов'язаних із зовнішньоекономічними впливами.

Значні перспективи виробництва конкурентоспроможної продукції в Україні пов'язуються з розвитком сільського господарства. Частка та місце регіону в загальному у обсязі виробництва валової продукції сільського господарства наведено у таблиці 2.

Таблиця 2 Частка та місце Миколаївської області у загальному обсязі виробництва валової продукції сільського господарства у 2015 р.*

Область	Валова продукція		Продукція			
			рослинництва		тваринництва	
	у відсотках	місце	у відсотках	місце	у відсотках	місце
Миколаївська	3,7	15	4,3	14	2,4	22

*Побудовано на підставі [8]

Так, у 2015 році Миколаївська область займала 15 місце серед областей України. За рахунок обсягів регіонального виробництва забезпечується внутрішня потреба у зерні, цукрі, олії, картоплі, овочах та продукції тваринництва. Показники Миколаївської області перевищують середній показник по Україні (табл. 3).

Таблиця 3. Валова продукція сільського господарства в розрахунку на одну особу по Миколаївській області у 2015 р.*

Регіон (область)	Усі категорії господарств		у т.ч. сільськогосподарські підприємства	
	обсяг,грн	у % до 2014 р.	обсяг, грн	у % до 2014 р.
Україна	5589	95,6	3079	95,2
Миколаївська	7708	102,6	4308	100,7

*Побудовано на підставі [8]

На жаль, цей потенціал залишається не використаним, внаслідок неефективної системи державного управління, невирішеності земельного питання, різноманітних обмежень на експорт продукції галузі.

Для підвищення конкурентних переваг вітчизняних товаровиробників необхідно підвищити ефективність внутрішнього аграрного виробництва. Проблемою залишається технологічне відставання сільськогосподарського виробництва країни порівняно з розвинутими країнами світу. Україна програє по головних показниках ефективності виробництва: продуктивності праці, техніко-технологічній забезпеченості, енергоємності, урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності худоби. Катастрофічно зменшуються технічні ресурси господарств, ще не набули широкого впровадження сучасні новітні технології, відсутня система фінансового забезпечення галузей.

Висновки. Підводячи підсумки, зазначимо окремі складові формування та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств: розвивати

ринкову інфраструктуру в сільського господарській місцевості; поліпшувати якість виробленої сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів; подолати невдалу інтеграцію науки та виробництва; розробити програму створення галузевих зон із виробництва найперспективніших видів продукції, яка має конкурентні переваги на світовому ринку; використовувати стратегічні технології й нові форми господарювання.

Література:

1. Азоев Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика/ Г.Л. Азоев − М.: Центр экономики и маркетинга, 1996.− 208 с.
2. Банєва І. О. Організаційно-економічний зміст та структура адаптивного механізму в трансформаційний період розвитку сільськогосподарських підприємств / Банєва І. О. // Ефективна економіка. – 2012. – № 5-34. С. 24.
3. Банєва І. О. Проблеми розвитку конкурентоспроможності на основі мобілізації внутрішніх ресурсів / І. О. Банєва // Вісник Уманського національного університету садівництва: Економічні науки. — 2011. — № 23. — С. 55—61.
4. Должанський І.З. Конкурентоспроможність підприємства: Навч. посіб./ І.З.Должанський, Т.О. Загорна − К.: Центр навчальної літератури, 2006. − 384 с
5. Портер М. Э. Конкуренция / Пер. с англ.: Уч. Пос. / М. Э. Портер–М.: Издательский дом Вильямс", 2001. –495 с
6. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление: учеб. пособ. /Р.А. Фатхутдинов. –М.: ИНФРА-М, 2000. –312 с.
7. Червен І.І. Розвиток економіки сільських територій / І.І. Червен // Трансформація сільського господарства та села / за ред. Губені Ю.Е. — Л : ЛНАУ. 2010.
8. Статистичний щорічник Миколаївської області за 2015 рік / за ред. З.П. Зацаринського. – Миколаїв, 2016.-501 с.

УДК 338.439:633.1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ВІТОВСЬКОГО РАЙОНУ

А.Г.Сорока, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Іваненко Т.Я.

Миколаївський національний аграрний університет

Зерновиробництво є стратегічною галуззю економіки України, оскільки зерно – це основа стабільності продовольчого ринку. Стабільне функціонування та постійний розвиток виробництва зерна передбачає ровиток ринкового середовища у галузі з можливістю прогнозу та усунення можливих негативних коливань, а також комерціалізація результатів впровадження інновацій.

Ключові слова : зерновиробництво, інновації, інноваційні технології, економічна ефективність, комерціалізація

Постановка проблеми. Ринок зерна – це система економічних відносин з приводу купівлі-продажу зернової продукції в межах територіального простору. У цілому потреба населення в зерні для споживання повністю задовольняється. Немає ніяких проблем у забезпеченні пшеницею, ячменем, кукурудзою, адже валовий збір їх забезпечує не тільки повну потребу населення в харчуванні, але й тваринництво в кормах. Тому при будь-якому зниженні врожайності за погодних колізій є можливість забезпечити потребу населення. Проте є культури (жито, овес, просо, гречка), які займають невеликі площі й мають незначну питому вагу у структурі зернових, тому необхідні достатні їхні страхові запаси.

Стабільне функціонування та постійний розвиток виробництва зерна передбачає ровиток ринкового середовища у галузі з можливістю прогнозу та усунення можливих негативних коливань, а також комерціалізація результатів впровадження інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для результативної організації виробництва зернових культур в Україні необхідно створити дієвий механізм впровадження інновацій та регулювання даного ринку. Виробництво необхідних обсягів зернових культур, досягнення відповідної якості продукції, забезпечення її конкурентоспроможності на внутрішньому й зовнішньому ринках зумовлює необхідність впровадження відповідних технологій, наукових напрацювань і дотримання загальновідомих правил агротехніки.

Відомі економісти – аграрники, науковців приділяють значну увагу розвитку аграрної економіки, світового й вітчизняного зернового виробництва та державного

регулювання формування та розвитку ринку зерна. Значний внесок у дослідження особливостей інноваційних процесів в сільському господарстві зробили відомі українські вчені: І. М. Алексеєнко, В. Ф. Камінський, М. П. Кононенко, Е. Е. Савицький, Є. М. Сивак, Н. М Суліма та ін. Питання раціонального зерновиробництва, його інтенсифікація висвітлюються у працях М. І. Грицишина, А. В. Дороніна, О. Ю. Єрмакова, О. В. Захарчука, В. В. Лихочвора, В.Я. Месель-Веселяка, Б. В. Погріщука, П. Т. Саблука, Д. Ю. Соловея, П. В. Хомяка, І. І. Червена, В. С. Шебаніна та ін.

Однак ще недостатньо дослідженими залишаються питання інноваційного розвитку галузі та пошуку можливостей підвищення ефективності зернового господарства на його основі. Оптимізація розвитку зернопродуктового підкомплексу з врахуванням сучасних світових тенденцій потребують подальших досліджень.

Питання ціни на зерно залишається соціально-політичним, що заважає його об'єктивному розгляду. Стримування цін на зерно в умовах зростання цін на добрива, пальне, засоби захисту рослин змушує аграріїв переорієнтовувати виробництво на більш прибуткові культури, зокрема олійні. Аграрії втрачають фінансові можливості використовувати сучасні більш ефективні технології ведення господарства та розширювати виробничі потужності.

За висловом Бондара О.В., у випадку нестабільного стану та відсутності розвитку зернової галузі гальмуватиметься зростання більшості галузей агропромислового комплексу держави, зокрема борошномельно-круп'яної, хлібопекарської, тваринництва, біопаливної промисловості тощо, що позначиться на темпах розвитку економіки та інфляційних процесах.

Постановка завдання. Метою статті є наукове теоретичне обґрунтування раціональної організації зерновиробництва та обґрунтування напрямів підвищення ефективності розвитку галузі на інноваційній основі в сільськогосподарських підприємствах Вітовського району

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільськогосподарське виробництво переживає глибоку економічну кризу, вихід з якої передбачає формування якісно нових продуктивних сил, впровадження інноваційних технологій, раціоналізації процесу виробництва, створення сприятливих умов для підвищення його економічної ефективності.

Важливу роль у підвищенні прибутковості галузі відіграє зернове господарство України. Особливе місце займають зернові культури як джерело постачання сировини та виробництва продуктів харчування. Зерно і вироблені з нього продукти завжди були ліквідними, оскільки вони становлять основу продовольчої бази і безпеки держави.

Збільшення валового виробництва зерна, підвищення екологічності та зниження його собівартості повинно відбуватися за рахунок впровадження інноваційних технологій Тому проблеми ефективності виробництва зерна в сільськогосподарських підприємствах України постійно перебувають в полі зору економічної і технологічної науки.

Збільшення валового збору зерна залежить від його прибутковості, яка дасть змогу здійснювати розширене відтворення виробництва. В. Я. Месель-Веселяк визначено, що для забезпечення необхідної матеріально-технічної бази слід мати 14 %-ну норму прибутку, що еквівалентно за теперішніх умов 58,8 % рівню рентабельності по пшениці.

За існуючим у практиці методичним підходом при визначенні ціни передбачається відшкодовування витрат на виробництво (повна собівартість) продукції та одержання на них прибутку відповідно до необхідного рівня рентабельності. Проте застосування рівня рентабельності у ціноутворенні не може бути сприйнятливим, адже прибуток обчислюється на всі витрати оборотних коштів, та ще й без урахування їх оборотності. У свою чергу основні засоби в собівартості враховуються у розмірі амортизаційних відрахувань від 3-4% на будівлі та споруди до 10-12% на технічні засоби і обладнання. Отже, окупність витрат на формування основних засобів у десятки разів менша, ніж оборотних фондів.

Інновації відіграють важливу роль у процесі відтворення, полягає у підвищенні продуктивності праці, що досягається вдосконаленням управління, впровадженням досягнень НТП за сталої кількості залучених матеріальних і трудових ресурсів для росту виробництва продукції [3].

Інноваційні пріоритети мають першочергове значення у розвитку сільськогосподарського виробництва, оскільки активізація інноваційної діяльності є необхідною умовою розвитку економіки, зокрема виробничої сфери, підвищення якості продукції та зростання ринкових можливостей підприємств, а також засобом, за допомогою якого відбувається адаптація до змін у зовнішньому середовищі.

Ефективний розвиток зерновиробництва у сучасних ринкових умовах можливий лише на основі активного впровадження інновацій. Саме інноваційний шлях розвитку цієї галузі, як свідчить досвід розвинених країн світу, є вкрай необхідним для забезпечення належного рівня конкурентоспроможності виробленого в Україні зерна як на внутрішньому, так і зовнішніх ринках. Проте слід визначити, що більшість зерновиробників використовують інновації лише частково. У зв’язку з нестачею у них

коштів в нашій країні домінують так звані «мікроінновації», які не в змозі забезпечити одержання належного ефекту.

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність» головною метою державної інноваційної політики є створення соціально – економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енергозберігаючих та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції.

Інноваційна діяльність у сфері зерновиробництва є важливою складовою продовольчої безпеки країни. Стратегічним завданням розвитку зернової галузі держави є створення високопродуктивного і конкурентоспроможного зернового господарства.

З вирощуваних господарствами видів зернових культур у майбутньому доцільно орієнтуватися на ті з них, які відрізняються стратегічною важливістю у забезпеченні продовольчої безпеки, експортної гарантованості, природної збалансованості та потреб тваринництва в кормах. Останніми роками в Україні склалася тенденція до збільшення посівів кукурудзи на зерно – до 4,9 млн га, сої – до 1,4 млн га, сорго – до 150 тис. га.

Інтеграція України у світовий економічний простір потребує переведення вітчизняного аграрного виробництва на якісно нову – інноваційну модель розвитку та формування сучасної ринкової технологічної і технічної політики.

Для виробництва зерна в сільськогосподарських підприємствах налічується 182,6 тис. тракторів, при технологічній потребі більш як 400,0 тис., 44,3 тис. зернозбиральних комбайнів при технологічній потребі 75,0–80,0 тис. од., 90,0 тис. плугів при технологічній потребі 151,0 тис. од., 124,0 тис. культиваторів при технологічній потребі 210,0 тис. од., 68,5 тис. зернових сівалок при технологічній потребі 102,5 тис. од., та інші технічні засоби, що становить менше половини технологічної потреби. До того ж із зазначеної техніки понад 80% відпрацювала амортизаційні строки.

Аналізуючи наявність і стан технічних засобів у господарствах слід відзначити, що технічний парк потребує значного оновлення. Значну інноваційну роль у забезпеченні високої ефективності сільськогосподарської техніки відіграють електронні системи. В конструкції тракторів і сільськогосподарських машин вони входять як незамінна складова частина у вигляді системи, що охоплює всю галузь рослинництва.

Застосування супутникової навігаційної системи DGPS дає можливість знизити рівень фізичного навантаження, зменшити енергозатрати, приділити більше уваги технологічному процесу й одержати позитивний ефект завдяки максимальному використанню ширини захвату, недопущенню перевитрат насіння, а також прогресивній організації праці [2]. Це дасть можливість виконувати механізовані польові роботи якісно та в оптимальні агротехнічні строки. Джерелами фінансування мають стати власні кошти, кредитні ресурси (довгострокові кредити), кошти державного лізингового фонду, часткової компенсації державою вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва тощо [1].

Ключове місце у забезпеченні високих рівнів урожайності зернових культур в Україні, як свідчить практика, займають добрива (як мінеральні так і органічні). Як свідчать дослідження М. Д. Безуглого і М. В. Присяжнюка, останні 20 років в нашій країні спостерігається недостатній рівень дотримання технологічних умов виробництва. Зважаючи на нестачу коштів у господарств для придбання мінеральних добрив, на увагу заслуговує досвід використання побічної продукції рослинництва для удобрювання сільськогосподарських земель – соломи зернових культур, гички буряка цукрового, подрібнення стебел кукурудзи. Це забезпечує: зростання запасів гумусу в ґрунті до 5 т/га, збільшення вмісту рухомих форм фосфору і обмінного калію до 30%, покращення мікробіологічної активності ґрунту, підвищення рівня врожайності сільгоспкультур на 30–50%, поліпшення екологічної рівноваги в агроландшафтах.

Важливою складовою інноваційного процесу в аграрному секторі є виведення та впровадження у виробництво нових сортів зернових культур, які були б високоврожайними, адаптованими до вирощування в окремих кліматичних зонах та стійкими до шкідників і хвороб. Доведено, що в разі використання високоякісного насіння кращого нового сорту – це додатково 8–10 ц зерна з одного гектара за однакових технологічних витрат.

У подальшій інтенсифікації рослинництва роль нових сортів та гібридів, дедалі зростатиме, бо селекційна новинка – це найефективніший та економічно найвигідніший шлях. Водночас із високою продуктивністю нові сорти поєднують ще низку цінних господарських ознак: високу зимостійкість, високу якість зерна, стійкість до екстремальних умов тощо.

Серед нових сортів, які мають потенційну вро- жайність понад 100 ц/га, – Фаворитка, Золотоколоса, Фарандоль, Попелюшка, Ювілейна 100, Смуглянка, Кобіра, Тронка, Колумбія, Краснодарська 99, Пивна, Лист 25, Писанка, Пошана, Дальницька та інші. Ці сорти, створені для високих технологій, належать до сортів нового покоління,

мають високий генетичний потенціал продуктивності. Тому правильний вибір сорту в поєднанні з технологією є визначальним чинником зростання врожайності. Вітчизняна наука має достатньо виведених високоврожайних сортів для різних природно-кліматичних зон. Відпрацьована і технологічна складова з врахуванням світового досвіду.

Але останніми роками у технологіях виробництва сільськогосподарської продукції відбуваються кардинальні зміни. Інноваційна концепція розвитку агротехнологій полягає у зниженні енерго- та ресурсомісткості технологічних операцій, біологізації землеробства, оптимізації термінів виконання передбаченого комплексу операцій, забезпеченні екологічності виробництва. Важливе значення для підвищення ефективності зернового виробництва є технології, які концентрують новітні досягнення науки і техніки та дають можливість реалізувати потенційну продуктивність сортів відповідно до ґрунтових особливостей і погодних умов і забезпечать одержання високих урожаїв. Нині у світовому землеробстві розробляють, вивчають і впроваджують кілька технологій землеробства – інтенсивну, біологічну (органічну) та прямої сівби (No-till).

Проте, враховуючи вплив кризових явищ на економіку країни, важливого значення набуває впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій, адаптованих до місцевих природних умов на основі визначених пріоритетів та інноваційних рішень, які разом із відносно високою врожайністю могли б забезпечувати економне використання матеріальних ресурсів і були екологічно безпечними для навколишнього природного середовища. Використання ресурсозберігаючих технологій вирощування зернових є основою інноваційного розвитку галузі, а саме: економія ресурсів, підвищення урожайності культур, поліпшення якості продукції, підвищення родючості ґрунтів, зниження залежності врожаю від погодних умов [3]. Структура виробництва складається під дією різноманітних чинників загальнонаціонального та регіонального характеру. Основними серед них є динаміка попиту на продукцію сільського господарства, розміри державної фінансової підтримки виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції, управлінський та фаховий досвід власників і керівників сіль- ськогосподарських підприємств [2].

Розробка та впровадження більшості інноваційних проектів гальмуються через відсутність фінансових ресурсів, адже перебіг інноваційних процесів можливий лише за умови належного їх фінансування. Найбільш зацікавленими у веденні інноваційної діяльності є великі та середні сільськогосподарські підприємства та господарські

товариства. До того ж вони володіють необхідними умовами і ресурсами для розробки та впровадження інновацій.

Проблемою для вітчизняних аграріїв є різниця нормативних показників якості за українськими та світовими стандартами, що суттєво послаблює конкурентні позиції українських компаній на світовому ринку. Українські землі відрізняються високою родючістю та якістю, але відсутність необхідних технологій та обробки територій безпосередньо відбивається на якості сільськогосподарської продукції. За сучасних умов поліпшення конкурентних позицій, що займає підприємство на вітчизняних та світових ринках, та ступінь задоволеності споживачів значною мірою залежать від розвинутості інноваційної діяльності підприємства.

Висновки. Ринкова трансформація аграрної сфери економіки України обумовлює необхідність докорінних перетворень у методах державного і ринкового стимулювання переходу суб'єктів підприємницької діяльності сільського господарства до інноваційного розвитку. Розробка концепції інноваційного розвитку підприємств сільського господарства вимагає обґрунтування організаційно-економічного механізму сприяння інтенсифікації аграрного виробництва на інноваційній основі.

Аграрний сектор економіки, на відміну від інших сфер, має свої особливості щодо генезису та впровадження інноваційних продуктів. Насамперед ідеться про те, що інноваційна діяльність не є одиничним актом упровадження якої-небудь новації. Це – цілеспрямована система заходів із розробки, впровадження, освоєння, виробництва, поширення і комерціалізації новацій.

Технологія виробництва технічних культур є комплексом організаційно-господарських та агротехнічних заходів, тому економічна ефективність може визначатися як системи в цілому, так і будь-якої її складової. Практика кращих господарств України переконливо доводить переваги впровадження інтенсивних технологій вирощування

Література :

1. Бабинець Т. Л. Доцільність використання ресурсоощадних технологій в Україні / Т. Л. Бабинець // АгроІнком. – 2007. – № 11-12. – С. 31-37., с. 31.

2. Лихочвор В. В. Про революційні зміни у технологіях в рослинництві / В. В. Лихочвор, В. Ф. Петриченко // Зерно. – 2010. – № 7. – С. 42–48., с. 33.

3. Танчик С. П. Основні напрями розвитку землеробства в Україні / С. П. Танчик // Пропозиція. – 2008. – № 10. – С. 51-56., с. 51.

УДК 330.341.1: 636

РОЗВИТОК МОЛОЧНОГО ГОСПОДАРСТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ БЕРЕЗАНСЬКОГО РАЙОНУ

О.Г.Фоміченко, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Іваненко Т.Я.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто найважливіші стратегічні пріоритетам молочного скотарства, в сучасних умовах залишаються науково-технічний прогрес та інноваційні процеси, що дозволяють вести безперервне технологічне і технічне оновлення всіх галузей сільськогосподарського виробництва, при цьому істотно підвищити обсяги, якість і конкурентоспроможність продукції рослинництва і тваринництва.

Ключові слова: інновації, інноваційний підхід, молочне скотарство, інноваційні процеси

Постановка проблеми. Проблеми прискореного освоєння досягнень науки і техніки в сільському господарстві, пошуку перешкод для реалізації інноваційних проектів є найбільш актуальними для розвитку інноваційних процесів у молочному скотарстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Непростій ситуації, яка склалася у вітчизняному молочному скотарстві приділяється увага багатьох фахівців. Аналіз існуючих методологічних і методичних підходів вирішення проблем економічної ефективності галузі, від якої залежить продовольча безпека держави, свідчить, що чисельні аспекти вивчені недостатньо, зокрема недостатньо висвітлені питання збільшення обсягів і стабільності виробництва продукції на інноваційний основі, особливо – у південно-західному степу Причорномор'я (де розташована Миколаївська область).

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційні процеси – це сукупність безперервно виникаючих у часі й просторі прогресивних, якісно нових змін на підприємствах, що охоплюють весь комплекс відносин виробництва і споживання та становлять період від зародження ідеї до її комерційної реалізації.

Головними потенційними ресурсами галузі тваринництва є:

- біологічні потенційні ресурси галузі тваринництва сприяють забезпеченості галузі високопродуктивним поголів’ям тварин з якісним породним складом, здатністю поголів’я до відтворення та ін..

- техніко-технологічні ресурси сприяють переорієнтації виробництва та підвищенню продуктивності, якісних показників тваринницької продукції, що відповідали б ринковим вимогам;

- людський ресурсний потенціал дає можливість працівникам тваринництва розвиватися, експериментувати та застосувати свої знання з допомогою нових технологій, сприяти удосконаленню та розробці інноваційної продукції, приймаючи організаційні та управлінські рішення;

- фінансовий потенціал – прагнення до відповідності наявності фінансових ресурсів галузі її інвестиційній привабливості, кредитоспроможності та ефективного фінансового управління для забезпечення інноваційної діяльності.

Станом на 1 січня 2001 року поголів'я великої рогатої худоби в Україні по всіх категоріях господарств становило 9423,7 тис. голів, в тому числі 4958,3 тис. голів корів, а на 1 січня 2016 року - відповідно 3750,3 тис. та 2166,6 тис. голів, або в 2,5 і 2,3 рази менше. Виробництво молока знизилося на 2042,5 тис. т, в розрахунку на душу населення майже на 10 кг. Так, молочне скотарство в Україні характеризується спадом виробництва молока станом на 1 січня в 2016 року на 16,1% по порівняно з 2000 роком. Зниження відбулося в основному за рахунок скорочення поголів'я корів більш ніж в 2,2 рази. Знизилася споживання на душу населення молока і молочної продукції з 257,4 кг у 2000 році до 247,8 кг в 2015 році. Збільшилася собівартість 1 ц молока в 2015 році порівняно з 2014 роком на 21,5 %.

Ситуація, що склалася свідчить, що галузь не в повній мірі виконує свої функції щодо задоволення потреб населення в молочній продукції. Ключовим фактором зростання обсягу виробництва молока і молочної продукції підвищення його ефективності є безперервне оновлення виробництва на базі освоєння досягнень науки і техніки, а також переходу сільгосптоваровиробників до інноваційних моделей господарювання, що представляє собою розширене відтворення.

Головним фактором розвитку молочного скотарства, підвищення його ефективності і досягненні стабільного економічного зростання є використання інноваційних технологій.

Динаміка показників в галузі нестабільна. Кількість поголів’я великої рогатої худоби і, в тому числі, молочного стада невпинно зменшується (табл. 1), внаслідок чого знижується валове виробництво молока.

На стан справ в галузі молочного скотарства вплинули ряд причин. Головними з яких є розбалансованість ринкових відносин, коли вартість реалізації тваринницької продукції не відшкодовувала її собівартості, диспаритету цін на

Таблиця 1 Динаміка поголів'я корів, тис. гол. на 1 січня *

Показники	Роки				2016 у % до 2000 р.
	2001	2014	2015	2016	
Господарства усіх категорій					
Корів	4958,3	2443,0	2262,7	2166,6	43,7
Сільськогосподарські підприємства					
Корів	1851,0	560,3	529,2	505,1	27,3
У % до господарств усіх категорій	37,3	22,9	23,4	23,3	-14 в.п.
Господарства населення					
Корів	3107,3	1882,7	1733,5	1661,5	53,5
У % до господарств усіх категорій	62,7	77,1	76,6	76,7	+14 в.п.

*джерело: статистичний збірник Державної служби статистики України

продукцію скотарства і матеріально-технічні ресурси, при недосконалості системи регулювання ринку, коли значна кількість продукції реалізується через посередників, які привласнюють значну частину прибутків, створену на стадії виробництва, відсутності дієвої державної політики щодо створення сприятливих економічних умов для розвитку галузі, переважна частина господарств ліквідувала молочне скотарство через його збитковість.

Важливим етапом оцінювання інноваційного розвитку в тваринництві є дослідження стану та аналіз виробництва галузі тваринництва. Характеристику стану тваринництва у сільськогосподарських підприємствах проводять за допомогою методики розрахунків обсягів виробництва продукції молочного скотарства, яка містить згруповану систему показників:

- показники відтворення стада – що відображають процес постійного відновлення поголів'я тварин шляхом одержання приплоду та вирощування молодняку, заміни тварин, що вибули, ремонтним молодняком. До даної групи відносять: показник розплоду, яловості, вибракування, падежу, збереження та показник виходу приплоду на 100 маток;

- показники інтенсивності вирощування тварин, основним показником є середньодобовий приріст великої рогатої худоби, свиней, овець та кіз на вирощуванні, відгодівлі та нагулі. Середньодобові прирости відповідного виду худоби визначаються як співвідношення загального обсягу одержаного приросту від вирощування, відгодівлі та нагулу за рік (період) до числа кормо-днів відгодівлі за цей рік (період);

- показники продуктивності тварин – визначають як, середній вихід продукції у розрахунку на одну тварину. Цей показник характеризує якісний стан тваринництва;

- показники щільності тварин за їх видами та виробництва продукції тваринництва на 100 га сільськогосподарських угідь та на одну особу. Такі показники характеризують рівень динаміки тваринництва, ступінь використання земельних угідь для його розвитку.

За даними Головного управління статистики у Миколаївській області, молочне скотарство характеризується спадом обсягів виробництва продукції. В 2015 році було вироблено 343,8 тис. т молока, що на 5,5 % менше, порівняно з 2010 роком та 7 % менше, порівняно з 2014 роком. Лише за останній рік чисельність корів в усіх категоріях господарств зменшилася на 2,9% і станом на 1 січня 2016 року складає 79,9 тис. голів.

Слід зазначити, що найбільше поголів'я корів утримуються в господарствах населення. Станом на 1 січня 2016 року в Миколаївській області 89,0 % всього молока продовжують виробляти господарства населення, тоді як решта надходить від сільськогосподарських підприємств. Водночас, порівняно з минулими роками, в секторі селянських господарств населення спостерігається зниження їх питомої ваги у загальному обсязі виробництві молока, так в 2014 році їх частка у виробництві становила 89,6%. Щодо показників 2015 року, то тенденція скорочення частки виробництва молока господарствами населення зберігається і в четвертому кварталі 2015 року.

За даними інформаційних агентств, в 2015 р. в господарствах всіх категорій Миколаївської області було вироблено 343,8 тис. т молока, з них 37,8 тис. т с.-г. підприємствами і 306,0 тис. т господарствами населення (рис. 1).

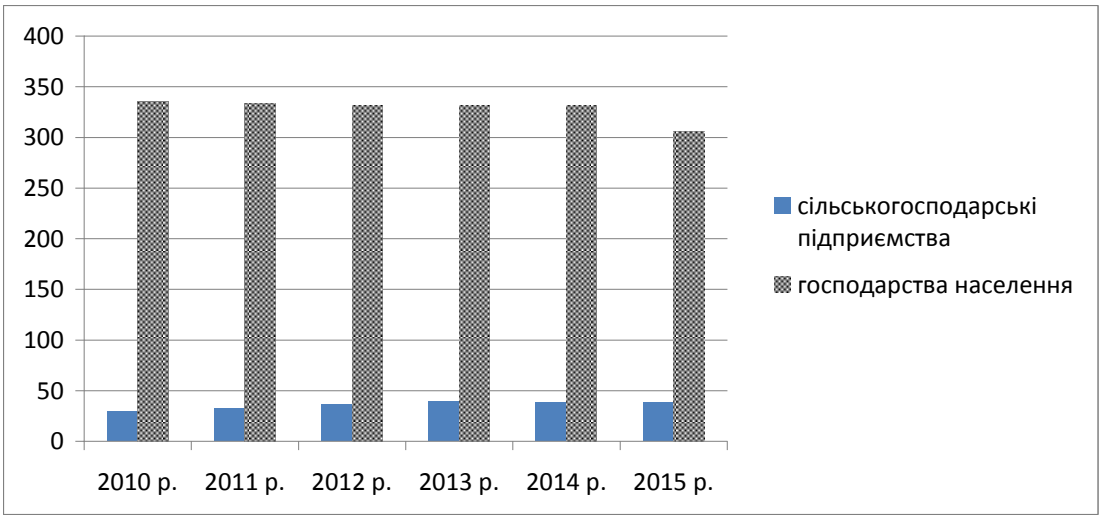

Рисунок 1 – Виробництво молока в Миколаївській області, тис. т

Набагато гірша ситуація зі скотарством склалася у сільськогосподарських підприємствах усіх форм власності Миколаївської області. За останні 16 років поголів'я корів в них зменшилося на 114,3 тис. голів (або у 1,8 рази), тобто в середньому щороку воно скорочувалосяв цілому по області на 7,1 тис. голів або на 375 голів у середньому по кожному з 19 районів.

В управління статистики Березанського районі, який є середнім за розміром в порівнянні з сільськогосподарськими підприємствами Миколаївської області, в 2015 році звітували 11 сільськогосподарських підприємств.

В сільськогосподарських підприємствах Березанського району питома вага грошових надходжень від реалізації продукції тваринництва протягом останніх 2013-2015 років лише 1,0% загальної суми всіх грошових надходжень від реалізації продукції по району.

Виробництво і реалізація продукції молочного скотарства впливає на розвиток галузей тваринництва і економіку району в цілому.

Данні, наведені у таблиці 3 свідчать, що молочне скотарство протягом останніх 2013-2015 років є збитковим. Питома вага поголів'я дійного стада у загальному поголів'ї в сільськогосподарських підприємствах Березанського району складає 52,5 %.

Питома вага грошових надходжень від продажу молока склала лише 0,6% загальної суми надходжень від реалізації всієї продукції району за цей період. Розмір загальної суми прибутку по сільськогосподарських підприємствах Березанського району був значно більшим, якщо галузь тваринництва не була збитковою. Вкрай необхідно звернути увагу спеціалістам на удосконалення виробничих процесів досліджуваної галузі з метою виведення на беззбитковий рівень.

Таблиця 2 Місце молочного скотарства в економіці сільськогосподарських підприємств Березанського району в середньому за 2013 - 2015 рр.*

Показники	По господарствах в цілому	Молочне скотарство	Молочне скотарство у % до загальних показників
Поголів'я, гол.	720	378	52,5
Вартість реалізованої продукції, тис. грн	331363,9	1988,7	0,6
Виробничі витрати, тис. грн	200132,7	2816,8	1,4
Прибуток (+), збиток (-) тис. грн	11600,3	-593,7	-

* розраховано за даними статистичних форм

В Березанському районі лише три сільськогосподарських підприємства

займаються молочним скотарством. До них відносяться Публічне акціонерне товариство «Прикордонник», ПСП «Агрофірма Василівка» та ПСП «Дмитрівка». Основними товаровиробниками молока в Березанському районі є господарства населення .

За наведеними статистичними даними можна зробити висновок, що найбільша питома вага дійних корів в Березанському районі, а це 90,7 % утримується в господарствах населення. Слід зазначити, що в останні року простежується тенденція скорочення поголів'я корів й в господарствах населення.

Аналіз економічної ефективності молочного скотарства в сільськогосподарських підприємствах Березанського району, в яких станом на 1 січня 2016 року залішилося дійне стадо (табл.3), свідчить, що найменший рівень збитковості молочного скотарства простежується в ПАТ «Прикордонник». Найбільше значення збитковости досліджуваної галузі – в ПСП «Агрофірма Василівка», де на кожну вкладену у виробництво гривню, отримано 49 копійок збитку.

Таблиця 3 Економічна ефективність молочного скотарства в сільськогосподарських підприємствах Березанського району в 2015 р.

Показники	ПСП «Дмитрівка»	ПСП «Агрофірма Василівка»	ПАТ «Прикордонник»
Продуктивність корови, кг	18,06	12,85	18,20
Собівартість 1 ц реалізованого молока, грн	461,90	679,82	402,77
Ціна реалізації 1 ц молока, грн	353,26	348,98	402,78
Збиток від реалізації, грн в розрахунку на:			
1 ц молока	108,64	330,84	0,01
1 корову	1962,04	4251,29	0,182
1 грн виробничих витрат	0,23	0,49	0,0
Рівень збитковості,%	23,5	48,7	0,0

*джерело : статистична звітність господарств Березанського району

В економіці публічного акціонерного товариства «Прикордонник» молочне скотарство займає значну роль. Виробничі витрати галузі займають 45,9% у витратах на виробництво продукції тваринництва та 11,2% у загальному розміру виробничих витрат в цілому по господарству.

В загальній сумі грошових надходжень від реалізації продукції тваринництва на молоко приходиться 61,8%, а від реалізації сільськогосподарської продукції в цілому по господарству на молочне скотарство приходиться 7,5 % в загальній сумі грошових надходжень.

Галузь молочного скотарства в ПАТ «Прикордонник» протягом останніх 2013-2015 років є збитковою. За аналізуємий період від молочного скотарства отримано збиток, який складає 29,6% загального його розміру по тваринництву.

У структурі поголів'я молочного стада недостатня питома вага телиць старше 1 року, яка складає у 2015 році лише 4 % В той час для своєчасного відтворення молочного стада вона повинна складати не менше 16%. Це свідчить по те, що в господарстві мало приділяють уваги відтворенню молочного стада.

Аналіз економічної ефективності галузі (табл. 4) свідчить , що витрати кормів на 1 ц молока в 2015 році в порівнянні з 2013 роком збільшилися в 1,2 разів і цей показник значно перевищує нормативи витрат кормів на одиницю продукції. Ціна реалізації 1 ц молока у 2015 році в порівнянні з 2013 роком збільшилась на 31,4% протягом 2013 і 2014 років виробництво молока було збитковим, і лише в 2015 році спостерігається беззбитковість виробництва.

Таблиця 4 Економічна ефективність виробництва молока
в ПАТ «Прикордонник»

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2015 р. у % до 2013 р.
Середній надій молока від однієї корови, ц	24,58	25,90	18,20	74,0
Витрати кормів на 1 ц молока кормів, ц к. од.	1,5	1,6	1,6	в 1,1 разів
Собівартість 1 ц реалізованого молока, грн	422,97	406,19	402,77	95,2
Ціна реалізації 1 ц молока, грн	306,56	332,48	402,78	131,4
Прибуток (+), збиток (-) від реалізації молока, грн, з розрахунку: на 1 ц молока на 1 корову	 -116,41 -2861,35	 -73,71 -1909,09	 0,01 0,182	 - -
Рівень збитковості (-) рентабельності (+), %	-27,5	-18,1	0,0	-

Висновки. Молочне скотарство в сільськогосподарських підприємствах Миколаївщини, в тому числі Березанського району, втратило свій виробничий потенціал, підвищився рівень збитковості виробництва та зменшилася платоспроможності товаровиробників на відтворення матеріально-технічної бази, яка на сьогодні морально застаріла і не відповідає сучасним вимогам. В сучасних умовах господарювання важлива роль у вирішенні таких проблем повинна належати інноваціям.

Пріоритетами інноваційної діяльності в молочному скотарстві є: підвищення біологічного потенціалу продуктивності тварин, вдосконалення біологічних систем розведення тварин, регулювання процесів формування і реалізації високої продуктивності тварин.

Література:

1. Ефективність виробництва та використання кормів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive. nbuv. gov.ua/portal/chem _biol/vldau /APK/ 2011_18_1/files /11vofpau .p

2. Касіян Р. Л. Економічна ефективність виробництва молока і напрями її підвищення [Електронний ресурс] / Р. Л. Касіян // Продуктивність агропромислового виробництва. економічні науки. – 2013. – Вип. 23. – С. 78-85. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pav_2013_23_14

3. Державна служба статистики України – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/

4. Петриченко В.Ф. Стратегія розвитку кормовиробництва/ В.Ф.Петриченко,О.В.Корнійчук // Корми і кормовиробництво.– 2012.– Вип. 73. – С. 3 – 10.

5.Сільське господарство Миколаївщини 2015 : Стат. Зб. / за ред. З.А. Лук'яненко. – М., 2015.

УДК338.439.4:634.8(477)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК ВИНОГРАДАРСТВА В УКРАЇНІ

Ю.Ю. Хохлова, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Кареба М.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті визначено сучасний стан та тенденції розвитку виноградарсько-виноробного підкомплексу України. Зазначено та науково обґрунтовано шляхи вирішення проблем виноградарства в Україні. Запропоновані основні шляхи підвищення ефективності функціонування цієї галузі.

*Ключові слова: виноградарство, виноробство, ефективність, показники розвитку виноградарства і виноробства, виноградарська галузь, сільськогосподарські підприємства***.**

Виноградарство та виноробство в Україні завжди були важливою галуззю агропромислового комплексу. Займаючи незначну питому вагу в площі сільськогосподарських угідь (від 0,9% в Миколаївській і Херсонській областях), ця галузь суттєво впливає на рівень соціально-економічного розвитку регіонів.

Продукція виноградарства та виноробства має виняткове значення для підвищення якості життя населення України. До того ж, галузі виноградарства і виноробства були і є важливими бюджетоутворюючими складовими агропромислового комплексу України.

Аналіз основних показників господарської діяльності підприємств виноградо-виноробного підкомплексу України протягом останніх років свідчить, що через ряд причин мікро- і макрорівня, ситуація в галузі залишається складною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних і практичних питань розвитку виноградарсько-виноробних підприємтсв займалися багато вчених-аграрників: А.М. Бузні, Т.С. Гончаренко, А.Б. Гульчак, К.Г. Донець, М.М. Караман, П.П. Макаренко, І.Г. Матчина, Д.М. Підгорна, В.О. Рибінцев, М.Г. Серкович, Я.С. Спектор, А.М. Тимчуренко, І.П. Фесенко, І.І. Червен, С.Г.Черемісіна, А.Ф.

Постановка завдання. Дослідити сучасний стан та умови функціонування виноградарсько-виноробної галузі України, виділити окремі проблеми її функціонування, а також виявлити пріоритетні напрямки розвитку підприємств галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан виноградарства та виноробства характеризується скороченням загальних площ насаджень виноградників,

зменшенням їхньої урожайності. Спостерігається загальне падіння економічної ефективності виробництва винограду та виноробної продукції.

Виробництво винограду в цілому по Україні в середньому за останнє десятиріччя скоротилося на 46,3% [1]. Негативна тенденція, яка склалася у виноградарстві, обумовлена: економічною кризою в Україні; низькою ефективністю виноградарства у порівнянні з виробництвом пшениці; невизначеністю чинного законодавства з питань власності на землю; низьким рівнем доходу працюючих у виноградарстві; невизнанням при формуванні бюджетної політики неоднакових умов відтворення сільськогосподарського виробництва у порівнянні з іншими галузями та сферами діяльності, що викликано сезонністю виробництва, залежністю від природно-кліматичних умов, тривалістю виробничих циклів та уповільненим оборотом капіталу; недостатнім рівнем державної фінансової підтримки виноградарства; недостатнім стимулюванням впровадження інноваційних технологій та інвестицій в аграрне виробництво; недостатнім рівнем розвитку інфраструктури аграрного ринку; відсутністю інформаційного забезпечення з питань господарювання в ринкових умовах [1].

У результаті вказаного загальна площа виноградників країни за 1992-2016 роки зменшилася з 143,3 до 69,1 тис. га або у 2 рази, тобто не забезпечувалося відтворення виноградних плантацій. Погіршився і стан виноградних насаджень. Закладення нових виноградників через відсутність коштів зведено до мінімуму. Майже повністю втрачено розсадництво. Різко зменшилися валові збори винограду. Якщо у 1992 році у цілому по Україні вони складали 835,7 тис т, то у 2016 році – 521,9 тис т. Високодохідна раніше галузь у багатьох господарствах перетворилася на збиткову.

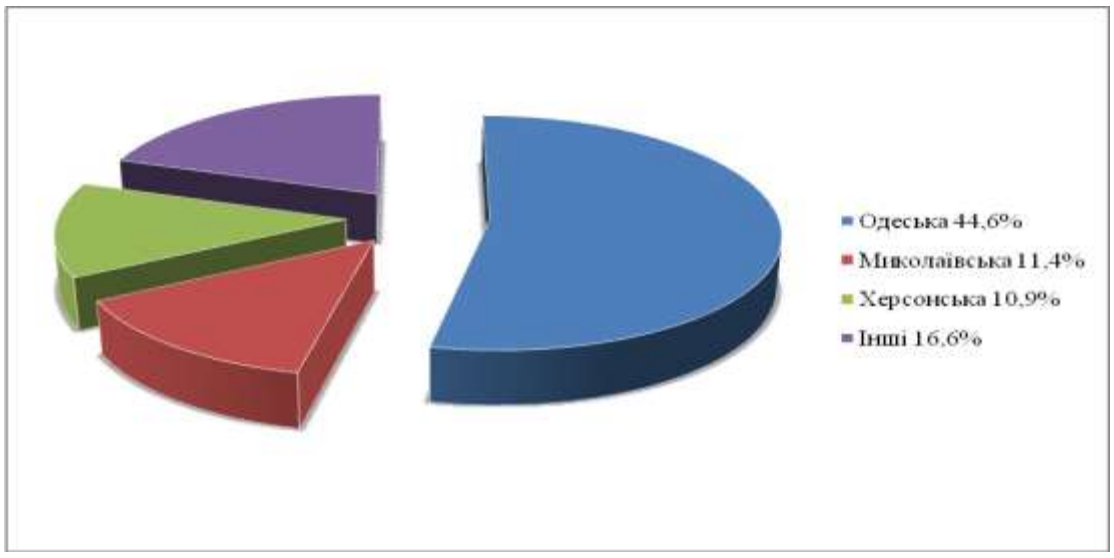

Рисунок 1 - Структура валового збору винограду у 2016р.,%

Українське виноградне розсадництво в промислових масштабах практично не функціонує. На сьогодні в Україні збереглось до 10 суб'єктів господарювання, які займаються вирощуванням садивного матеріалу винограду. Станом на 2016 рік в суб'єктах господарювання, що займаються виробництвом садивного матеріалу багаторічних культур, вирощено саджанців столових сортів у кількості 202,7 тис.шт., 30 найменувань; технічних – 630,0 тис. шт., 19 найменувань; універсальних – 0,2 тис. шт., 2 найменувань [2]. Виробнича потужність цих господарств дозволяє забезпечити потреби лише дрібних товаровиробників.

За останні 5 років спостерігається стійка тенденція зменшення площ виноградників України (з 87,0 тис. га до 45,4 тис. га). Станом на 2016 рік 71% виноградних насаджень перебуває на балансі сільськогосподарських підприємств, в тому числі 8% – у фермерських господарствах, і 29% – в господарствах населення. Скорочення площ виноградників відбувається в основному в великих сільськогосподарських підприємствах. В фермерських господарствах і господарствах населення площа виноградників зберігається на одному рівні.

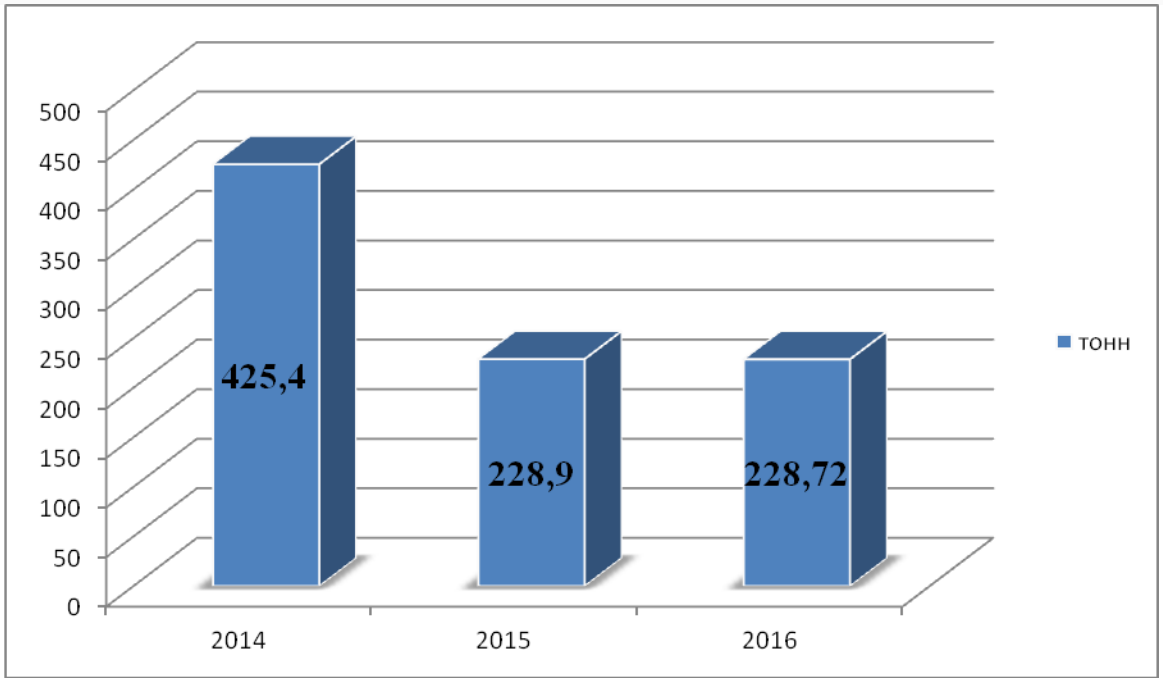

Рисунок 2 - Обсяги переробки винограду для виробництва вина

В структурі виноградних насаджень України близько 90% площ закладено технічними сортами, 10% - столовими. Культура вирощування столового винограду, в порівнянні з технічним виноградом, відрізняється більш високою рентабельністю і дозволяє здійснювати відвантаження продукції з поля, за умови науково-обґрунтованого конвеєра, протягом 3-4 місяців.

На відміну від столового винограду технічний виноград підлягає переробці на виноматеріали та інші види продукції. В структурі валового збору винограду технічних сортів близько 53% припадає на сільськогосподарські підприємства, 47% – на господарства населення. Практично весь вирощений у сільськогосподарських підприємствах виноград переробляється на виноматеріали. Однак процес реалізації і переробки валової продукції технічного винограду, вирощеного в господарствах населення, залишається невивченим (табл.1).

Таблиця 1 Вирощування винограду технічних сортів, його переробка та виробництво вино-матеріалів в Україні в 2016 році

№	Показники	Одиниці виміру	Значення
1	Валовий збір винограду технічних сортів	тис.ц	3644,7
	Сільськогосподарських підприємств	тис.ц	1935,4
	Господарства населення	тис.ц	1709,3
2	Переробка винограду	тис.ц	1940,3
	Власновирощеного	тис.ц	361,6
	Закупленого	тис.ц	1578,7

*за даними Державної служби статистики України [3].

Таким чином, розвиток виноградно-виноробної галузі можна забезпечити шляхом: визначенням пріоритетів розвитку виноградарства з урахуванням зональних та регіональних особливостей; удосконалення механізму надання державної підтримки виноградарству та забезпечення розвитку виноробства з урахуванням вимог СОТ; розробки Виноградного кадастру в рамках загального земельного кадастру; створення організаційно-правових умов для розвитку паритетних відносин між аграрним сектором та іншими галузями економіки; здійснення заходів щодо забезпечення розвитку інфраструктури ринку виноробної продукції, диверсифікації каналів реалізації та забезпечення якості продукції, регулювання попиту і пропозиції, захисту ринку від імпортної продукції та сировини низької якості; здійснення заходів щодо збільшення ємності ринку винограду та продуктів його переробки з урахуванням потреб населення, його купівельної спроможності та максимальних можливостей експорту; інноваційно-інвестиційного зміцнення матеріально-технічної бази виноградно-виноробної галузі, впровадження екологічно безпечних, ресурсо- та

енергозберігаючих технологій; збереження трудових ресурсів, формування ефективної системи забезпечення галузі кадрами шляхом підготовки фахівців за цільовим направленням та залучення молодих фахівців для роботи у виноградарстві й виноробстві.

Висновки. Таким чином, у результаті проведеного дослідження можна зробити висновки, що у виноградарській галузі України існують проблемні питання, пов'язані зі скороченням об'ємів вирощування садивного матеріалу, зменшенням площ виноградних насаджень, недостатніми об'ємами вирощування столового винограду і відсутністю виробничих потужностей для переробки винограду. Рішення цих проблем можливо забезпечити лише за підтримки державою галузі шляхом розробки цільових програм фінансування виноградарства, проведення активної державної політики стимулювання інноваційного розвитку виноградарсько-виноробних підприємств і підвищення їхньої інвестиційної привабливості.

Література:

1. Стратегія і перспективи розвитку виноградарства України /[Авідзба А. М., Іванченко В. І., Матчина І. Г., та ін.] // Тези доповідей і зі спілкувань: міжнар. наук.-прак. конф. - 2008.

2. Перелік садивного матеріалу плодових, ягідних, горіхоплідних, малопоширених культур, винограду та хмелю, вирощеного в Україні в 2015 році. [Электронный ресурс] // Державна інспекція сільского господарства України // Режим доступу: http://www.disgu.gov.ua/.

3. Переробка винограду та виробництво виноматеріалів у 2015 році [Электронный ресурс] / Експрес-випуск // Державна служба статистики України. 15.01.2016 №13/0/06.2вн-16. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/.

4. Митна статистика [Электронный ресурс] / Державна фіскальна служба України. Режим доступу: http://sfs.gov.ua/.

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ

УДК 316.334

СОЦІАЛЬНИЙ ПАКЕТ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАТЕРІАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ

А.О. Біляєва, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Рябенко Г.М.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено місце та роль соціального пакету як найважливішого елемента системи стимулювання праці персоналу сучасних підприємств. Проаналізовано завдання соціального пакету, роль соціального пакету для роботодавця і для працівників, наведено структуру соціального пакета.

Ключові слова: *управління персоналом, соціальний пакет, система стимулювання праці персоналу, компанія, пенсійне страхування, медичне страхування.*

Постановка проблеми. Одним з видів мотивації є соціальна. В практичній діяльності підприємств вона реалізується через надання робітникам соціаль-ного пакета, який дозволяє поєднати матеріально-соціальні інтереси співробітників зі стратегічними завданнями підприємства. Під соціальним пакетом розуміють винагороду, яка надається роботодавцем працівникам згідно з нормами законодавства, а також ту винагороду, яку роботодавець пропонує працівникам з метою їх стимулювання до більш ефективної праці, залучення, утримання та розвитку лояльності до підприємства

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями щодо проблематики застосування соціального пакету на підприємствах займались як вітчизняні, так і закордонні вчені, представниками яких є зокрема: Н. М. Горобець, О. Ю. Древаль, Е. М. Лібанова, І. Новак, М. М. Петрушенко, У. Тейлор, Р. Фрімен та інші.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення питання щодо визначення сутності, застосування, способів формування соціального пакету на сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з форм винагороди за працю, що останнім часом все активніше використовується в регулюванні трудових відносин на національному ринку праці, є соціальний пакет (СП), під яким у широкому значенні слід розуміти надання роботодавцем благ у вигляді пільг, компенсацій, привілеїв і соціальних гарантій, які перевищують розмір його основної заробітної плати. З точки зору трудового законодавства, матеріальні блага, що входять до складу

соціального пакета, можуть розглядатися як елементи заробітної плати, що відносяться до додаткової заробітної плати й інших заохочувальних і компенсаційних виплат. При цьому в структурі загальної винагороди окремі складові соціального пакета є інструментом немонетарної або непрямої матеріальної винагороди [1].

До складу соціального пакета включаються як базові соціальні гарантії, передбачені законодавством про працю та соціальне забезпечення, так і додаткові матеріальні блага, надання яких здійснюється роботодавцем за власною ініціативою. При цьому базовий СП охоплює:

- забезпечення необхідних для виконання роботи умов праці, передбачених законодавством, колективним договором та угодою сторін;

- загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

- виплату в повному розмірі належної працівнику заробітної плати;

- надання соціальних пільг і гарантій, передбачених колективним договором, угодою[2].

Виходячи з функцій соціального пакета, в його складі також можна виділити мотиваційний пакет, що, у свою чергу, поєднує в собі конкурентний і компенсаційний пакети. В узагальненому вигляді зміст конкурентного пакета можна подати як сукупність чотирьох блоків:

- забезпечення здоров'я;

- розвиток корпоративної культури, навчання, підвищення кваліфікацій за рахунок підприємства;

- відпочинок та розваги;

- мотивація праці[3].

Компенсаційний пакет охоплює відшкодування особистих витрат, пов'язаних з роботою (на мобільний зв'язок, транспорт, оренду або придбання житла в іншому місті тощо). Так, деяким працівникам надаються корпоративні мобільні телефони або, в разі необхідності, авто з водієм. Базові очікування від соціального пакета з боку працівника:

- гідна винагорода та реалізація амбіцій;

- професійне зростання та особистий розвиток;

- належні умови праці та безпека;

- здоровий спосіб життя та профілактика;

- вирішення особистих проблем;

- соціальний статус, елементи престижу[4].

За своїм функціональним призначенням складові соціального пакета можуть різнитися:

— компенсувати витрати, пов’язані з виконанням посадових обов’язків та функцій: оплата транспортних витрат, мобільного зв’язку тощо;

— сприяти підтриманню та поліпшенню здоров’я та працездатності працівників: медичне страхування, матеріальна допомога на оздоровлення, оплата харчування, путівок на лікування, абонементів у групи здоров’я тощо;

— заохочувати до професійного зростання: оплата навчання, передплата на газети та журнали та ін.

Соціальний пакет є однією з основних характеристик, що формує імідж роботодавця та його привабливість на ринку праці, виплати та винагороди, що формують соціальний пакет, мають створювати конкурентні переваги підприємства на ринку праці[5].

Основні вимоги до соціального пакета з боку роботодавця:

- максимальна реалізація стратегічних цілей компанії;

- залучення персоналу в роботу організації та запобігання відпливу кваліфікованих працівників;

- ефективне управління персоналом, мінімізація втрат, пов'язаних із хворобами, відсутністю працівників на роботі з інших причин;

- стимулювання певної виробничої поведінки;

- контрольованість витрат на персонал;

- адміністративна ефективність і простота.

Фактично соціальний пакет отримують працівники лише за те, що вони є співробітниками певного підприємства, членами однієї команди, носіями корпоративної культури.

Надання працівникам соціальних виплат і заохочень дасть змогу досягати таких цілей:

— сформувати позитивний імідж і бренд роботодавця на ринку праці;

— залучити і закріпити компетентних працівників;

— поліпшити результати праці за рахунок посилення мотивації працівників та зменшення кількості захворювань;

— поліпшити якість трудового життя, матеріальний добробут найманих працівників і членів їхніх родин;

— зміцнити лояльність працівників до підприємства, знизити плинність;

— оптимізувати витрати на соціальне забезпечення працівників, отримати податкові пільги, зменшити непередбачувані фінансові витрати;

— поліпшити соціально-психологічний клімат;

— зменшити кількість конфліктів, судових позовів, тощо[6].

Розглядаючи місце соціального пакета в системі мотивації персоналу, треба зазначити, що основна тенденція в розвитку мотиваційної політики провідних компаній полягає у збільшенні частки соціальних виплат у компенсаційних пакетах. Конкурентна соціальна політика вказує на те, що керівництво не лише прагне до максимізації прибутку, а й надає важливого значення соціальному забезпеченню найманих працівників, створенню гідних умов праці, збереженню і збагаченню людського капіталу.

Соціальний пакет, включаючи його структуру та величину, є потужним інструментом впливу на рівень психологічного та фізичного залучення працівника, індивідуальну й організаційну дієвість, а відтак, тривалість і успішність трудових відносин між працівником і роботодавцем.

Висновки. Отже, соціальний пакет має бути максимально універсальним та, водночас, враховувати індивідуальні потреби працівника. Завдання роботодавця – розробити таку систему, яка надасть можливість запровадити єдиний стандарт підходу до соціального пакета, підвищити рівень послуг, які надаються працівнику, та, разом з цим, створити умови для оптимізації витрат компанії на соціальні цілі. При цьому однією з основних умов ефективності управління соціальним пакетом є відповідність загальним стратегічним цілям підприємств, корпоративній культурі та політиці управління персоналом.

Література:

1. Горобець Н.М. Особливості запровадження соціального пакету до трудових угод сільськогосподарських працівників. / Н. М. Горобець // Інноваційна економіка. – 2011. – №2. – С. 236-240

2. Древаль О.Ю. Методичні підходи до визначення складових соціального пакета / О. Ю.Древаль, О. О. Павленко // Вісник Сумського державного університету. Серія "Економіка". – 2008. – № 2., т.2. – С. 74-80.

3. Міцкевич Н. А. Соціальний пакет як інструмент розвитку соціального підприємництва /Н. А. Міцкевич //Фінанси України.- 2013.- № 10.- С.28-30.

4. Новак І. Соціальний пакет як механізм удосконалення оплати праці / І. Новак // Україна : аспекти праці. – 2015. – № 3. – С. 6–12.

5. Репетяцька В.В. Соціальний пакет як інструмент сучасного механізму мотивування працівників. [Електронний ресурс] – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/6_NITSB_2010/Economics/59501.doc.htm

УДК 658.7

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ПОНЯТТЯ «ЛОГІСТИКА»

В.О. Кваша, магістр

Науковий керівник: канд.екон.наук, доцент Рябенко Г.М.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджуються історія розвитку щодо розуміння категорії «логістики» як інструменту ринкової економіки. Приділено увагу етапам розвитку поняття «логістика».

Ключові слова: логістика, логістичні процеси, логістична діяльність, логістичні функції, логістичні операції, постачальники, споживачі.

Постановка проблеми. У сучасних умовах роль логістики набуває особливого значення, оскільки першочергове значення має пошук можливостей скорочення виробничих витрат та витрат обігу заради отримання прибутку. Логістика дозволяє зв'язати економічні інтереси виробника продукції та її споживачів. В умовах ринку, у міру виникнення та розвитку нових організаційних форм, що реалізують процеси руху товару, все більшого значення набувають інтеграційні форми управління та координації, забезпечення логістичних процесів взаємодії підприємств-виробників, споживачів, посередників, складів та транспорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретико-історичного огляду визначення фундаментального поняття «логістика» розглядалися у працях українських та зарубіжних вчених, таких як Е. Барді, Д.Дж. Бауерсокс, А. Бутов, Дж. Бушер, А.Г. Кальченко, Д.Дж. Клосс, Дж. Койл, С. Ленглі, О.В. Павленко, Ю.В. Пономарьова, В.М. Приймак, В.И. Сергеев, Г. Тіндаль, А.А. Чеботаев та інші.

Постановка завдання. Мета статті - комплексний теоретико-історичний огляд й аналіз етапів розвитку поняття логістики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження сутності та історії розвитку логістики показує, що логістика має давню історію розвитку. На думку більшості вчених і дослідників, термін «логістика» походить від грецького слова й означає «мистецтво обчислювати, міркувати». Відомо, що у Древній Греції на державній службі знаходилося десять логістів, які займалися обчисленнями (розрахунками). У період існування Римської імперії логістами називали чиновників, які виконували деякі адміністративні та релігійні функції. За часів візантійського імператора Лева VI (866-912 рр..) логістика визначалася як мистецтво постачання армії і управління її переміщеннями [1].

Основною функцією логістів був розподіл продуктів харчування. Однак джерела виникнення логістики ідуть глибоко корінням в історію. Останні археологічні

дослідження закордонних вчених однозначно підтверджують факт існування логістики вже к XIV ст. до нашої ери. У той час під логістикою розуміли вміння перевозити продукти та різні товари як у міста, так і між містами, між державами по суші і морськими шляхами.

Терміном «логістика» використували у своїх працях відомі вчені, філософи, воєначальники. Видатний німецький математик Г. В. Лейбніц (1646 – 1716 р.р.) використовував цей термін у значенні «обчислення умовиводів», або математичної логіки. У XIX ст. цей термін використав у своїх роботах Антуан-Анрі Жоміні - видатний військовий теоретик і історик, швейцарець за походженням (1779-1869 р.р.). Він визначив логістику, як практичне мистецтво управління військами, що включає широке коло питань, пов'язаних з плануванням, управлінням і постачанням, визначенням місць дислокації військ, транспортним обслуговуванням армії і т. д [2].

Таким чином, у країнах з ринковою економікою напередодні та у період економічної кризи 1930-х рр. виникли ідеї інтеграції постачальницько-виробничо-розподільчих систем, у яких поєднувалися функції постачання матеріалами та сировиною, виробництва продукції, її зберігання та розповсюдження, трансформувалися у самостійні напрями наукових досліджень і форму господарської практики [3].

У 1950-х рр. було визнано, що завдання регулювання матеріальних потоків можуть успішно вирішуватися за допомогою методів, що застосовуються у військовій логістиці. Значний розвиток вона отримала у 1960-70 рр. у Японії, де займала ключові позиції при розробці та реалізації складних систем управління та господарювання [5].

На початку 1970-х рр. були зроблені спроби визначити логістику як науку про управління матеріальними ресурсами підприємства. У кінці XX ст. до складу логістики входять закупівельна (постачальницька), виробнича, збутова (розподільна), транспортна та інформаційнуа логістика.

Наведемо етапи еволюції становлення концепції логістики від «мистецтва міркування та обчислення» до сучасної логістики як прикладної науки в господарській діяльності, що вирішує завдання упорядкування та оптимізації матеріального та інформаційного потоків на підприємстві:

I етап – Стародовня Греція - логістика розглядалася як «розрахункове мистецтво» чи «мистецтво міркування, обчислення»;

II етап – Римська імперія - логістика розглядалася як мистецтво розподілу продовольства:

III етап - Візантійська імперія – 20-ті рр. XX ст. - логістика продовжувала застосовуватися у військовій справі й визначалася як мистецтво постачання армії та управління її переміщенням. Хоча трактування терміна «логістика», у визначенні математичної логіки, використовувалося у працях німецького математика Г. Лейбніца (1646-1716);

IV етап - 20-ті рр. XX ст. – початок 1950-х рр. Період «фрагментаризації» - ідея логістики як інтегрального інструменту зниження загальних витрат й управління матеріальними потоками в комерції не була значно поширеною, хоча окремі логістичні функції були важливі з точки зору зниження складових витрат (у виробництві, транспортуванні, складуванні тощо). На цьому етапі розвиток логістики та рохматики (наука про управління матеріальним потоком) ототожнювали;

V етап - 1950 – 1960 рр. - Виникнення системи логістики. Формування бізнес-логістики - логістика виникає як потреба в реалізації проблем маркетингу, які виникли на тлі трансформації ринку продавця в ринок покупця, в ускладненні структури товару, необхідності скорочення витрат та часу тощо;

VI етап - 1960 – 1970 рр. - Період становлення (концептуалізації) логістики - швидкий розвиток теорії та практики логістики. Сформовані фундаментальні принципи бізнес-логістики. Розробляються математичні методи та моделі, які з часом дістали назву «дослідження операцій». Завершення в західних країнах «тарно-пакувальної» революції;

VII етап - кінець 1970 – початок 1980 рр. Період класичної логістики. Розвиток маркетингової та інтеграційної концепції логістики - зміни пріоритетів та моделей логістики. Увагу до логістики привертали такі фактори: енергетична криза; зниження ділової активності підприємств; збільшення відсоткових банківських ставок; загострення міжнародної конкуренції. Логістику почали використовувати як інструмент оптимізації сфери обігу. Логістика формується як ідея системного підходу до організації управління («нова філософія управління», «третій шлях раціоналізації»);

VII етап - початок 1980 – початок 1990 рр. Логістика другого покоління (неологістика) - Розширюються сфери застосування логістики і її вихід за межі традиційних логістичних функцій. Логістичні системи створюються та керуються з огляду на максимальну ефективність усього підприємства, а не тільки систему логістики. Логістика визнається як орієнтація й компонент інтегрованого управління підприємством; як дієвий фактор підвищення конкурентоспроможності фірми; як потенціал зростання продуктивності й економіко-ринкових переваг у стратегічному

аспекті. Цей етап характеризується стрімким розвитком сучасних маркетингових та інтегральних концепцій логістики в індустріальних країнах Заходу;

IX етап - початок 1990 – до сьогодні - Інформатизація логістичних процесів. Розвиток інтегрованих логістичних стратегій – стратегії горизонтальних та вертикальних логістичних зв'язків. Інтернаціоналізація (глобалізація) логістичних стру-ктур і дій: єврологістика; розвиток логістичних послуг – аутсорсинг; кооперація з партнерами ринку в логістичному ланцюгу – синергетичні ефекти; інтеграція через інформаційні системи [5].

На сучасному етапі більшість науковців, визначаючи сутність логістики, акцентують увагу на управлінському аспекті. Логістика – це планування, управління та контроль потоку матеріальної продукції, яка надходить на підприємство, відповідного йому інформаційного потоку, що обробляється там і залишає його. Багато спеціалістів досліджуваної галузі надають перевагу економічній стороні логістики. З огляду на це логістику розуміють як сукупність різноманітних видів діяльності, що має за мету отримання з найменшими затратами необхідної кількості продукції у встановлений час та у встановленому місці, де існує конкретна потреба у даній продукції [4].

Висновки. Таким чином, формування загального визначення логістики відбувалося у взаємозв'язку з теоретичними проблемами, що виникали, з часом інтегруючись у системоохоплюючий механізм, який можна трактувати як досягнення компромісу між виконанням зобов'язань і необхідними для цього витратами в сфері виробництва, транспортно-складського забезпечення, у процесі отримання потрібних товарів або послуг у потрібному місці, у потрібний час, у необхідній кількості з мінімальними загальними витратами при високій якості обслуговування споживача.

Література:

1. Бажин И. И. Логистика : компакт-учебник / И. И. Бажин. - Харьков : Консум, 2003. - 240 с.

2. БутовА. Формування ефективної системи управління логістикою на підприємствах/А. Бутов//Галицький економічний вісник.—2012.—№ 3 (36) —С.161—166.

3. Волгин В. В. Склад: логистика, управление, анализ. - 9-е изд., перераб. и доп. / В. В. Волгин. - М. : Дашков и Ко, 2008. - 768 с.

4. Кальченко А. Проблеми логістичного ринку послуг / А. Кальченко // Маркетинг в Україні. — 2009. — №1. — С. 59—63.

5. Коніщева Н.Й. Управління логістичною діяльністю промислових підприємств / Н.Й. Коніщева, Н.В. Трушкіна // http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle

УДК 33.558

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В.О. Когденко, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Рябенко Г.М.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджуються методологічні засади до визначення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. Приділено увагу виявленню негативних впливів на економічну безпеку підприємства

Ключові слова: економічна безпека підприємства, рівень економічної безпеки, негативний вплив, кризовий стан підприємства, фактори виникнення кризи, підприємство.

Постановка проблеми. Ризиковий характер підприємницької діяльності та підвищення рівня конкурентної боротьби визначають необхідність формування економічної безпеки суб'єктів господарювання. Наявність ряду невирішених проблем, зокрема нестача власних коштів для забезпечення розширеного відтворення виробництва, неефективне використання ресурсного потенціалу, низький рівень кваліфікації управлінського персоналу, не дозволяють більшості сільськогосподарським підприємствам підтримувати високий рівень економічної безпеки. Водночас, підприємство функціонує як відкрита система у зовнішньому середовищі, що характеризується нестабільністю та складною динамікою його чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науковій літературі питанням економічної безпеки приділяється недостатньо уваги, чим і пояснюється незначна кількість наукових праць. Серед останніх досліджень варто відзначити роботи таких дослідників: О. Ареф'єва, Т. Васильців, О. Грунін, Т. Іванюта, С. Ільяшенко, О. Кириченко, Д. Ковальов, Н. Лоханова, Є. Олейникова, І. Плєтнікова, Н. Подлужна, В. Пономарьов, Т. Сухорукова, А. Турило, В. Ярочкін та ін. Проте проблеми формування та зміцнення економічної безпеки потребують більш детального дослідження у теоретичному та прикладних аспектах.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження методологічних підходів до визначення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств та виявлення негативних впливів на безпеку підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінка економічної безпеки є передумовою формування стратегічних та тактичних планів підприємства. У науковій

літературі розроблено значну кількість методичних підходів; деякі з них дуже схожі, а деякі принципово відрізняються один від одного.

Загалом відомі такі підходи, як ресурсно-функціональний (оцінювання рівня економічної безпеки підприємства здійснюється на основі оцінки стану використання корпоративних ресурсів за спеціальними критеріями), фінансовий (критерієм економічної безпеки є прибуток в абсолютному (обсяг прибутку) та відносному (якість прибутку, прибутковість) вираженні), індикаторний (оцінка економічної безпеки встановлюється за результатами порівняння фактичних показників діяльності підприємства із індикаторами) .

Ресурсно-функціональний підхід як найбільш поширений серед науковців є майже всебічним, адже охоплює усі функціональні сфери діяльності підприємства. Його перевагою є намагання оцінити стан ресурсів підприємства, здатних протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам у синтезі. Проте методика оцінювання стану ресурсів ототожнюється із методикою оцінювання ефективності використання ресурсів, що є відображенням неправильної, на наш погляд, позиції авторів відносно синонімічності економічної безпеки та ефективності.

Водночас при визначенні сукупного критерію питома вага кожної функціональної складової визначається на основі думки експертів, що свідчить про значний суб'єктивний вплив на рівень економічної безпеки.

Наведені характерні риси, притаманні ресурсно-функціональному підходу. Подальші варіації цього підходу спрямовані на вирішення дискусійних питань щодо спектра функціональних складових економічної безпеки підприємства, переліку оцінкових критеріїв складових економічної безпеки, методики визначення вагомості складових у загальному інтегральному показнику.

Відтак, щодо функціональних складових, то крім загальноприйнятих фінансової, інтелектуальної і кадрової, техніко-технологічної, політико-правової, інформаційної, екологічної, силової спостерігається як розширення їх кількості (Сорокіна І.В. вважає, що функціональними складовими економічної безпеки є технічна, технологічна, просторова, фінансова, податкова, економіко-правова [4]; Г. Є. Дем'яненко – доповнює попередні складові економічною безпекою внутрішньої діяльності, економічною безпекою зовнішньої діяльності, трудовою, інформаційними складовими [2]).

Поряд із цим, незважаючи на переважну більшість науковців, які віддають перевагу експертному методу при визначенні вагомості окремих функціональних складових, деякі автори модифікують методику визначення вагомості складових у загальному інтегральному показнику. Відтак, О. М. Бондаренко пропонує окремо

ранжувати внутрішні та зовнішні функціональні складові натуральними числами та за послідовністю рангів, які утворюють арифметичну прогресію, визначати вагу кожної складової з відповідним рангом [1].

Водночас Камтшникова Е.В. обґрунтовує доцільність розрахунку значення вагових коефіцієнтів відповідних локальних показників з урахуванням ризику щодо забезпечення необхідного (доцільного) рівня відповідних часткових показників економічної безпеки, як кількісну оцінку якого обирають коефіцієнт варіації, визначений на підґрунті часткових показників виробничої, фінансової та інвестиційної безпеки підприємства [3].

Фінансовий підхід показує доцільність оцінювання економічної безпеки підприємства представлений у роботах Н.О. Подлужної за остаточним фінансовим результатом: обсягом та якістю прибутку [5]. Запропонований підхід відображає ототожнення сутності економічної безпеки із ефективністю, прибутковістю, ефективним розвитком, що суперечить позиції автора.

Індикаторний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки, який полягає у формуванні системи індикаторів та розрахунку інтегрального індикатора, є найбільш застосованим на макрорівні (на рівні держави), що розкрито у Концепції економічної безпеки України. Проте інтерпретація цього підходу на рівні підприємства є абсолютно не розробленою, адже відсутня сукупність індикаторів, а саме порогових значень показників, які характеризують діяльність підприємства відповідно до визначеного рівня економічної безпеки[6].

Підсумовуючи результати аналізу значної кількості існуючих методик оцінювання економічної безпеки підприємства і узагальнюючи виявлені недоліки та перепони для практичного застосування, вважаємо, що ці підходи або достатньо складно використовувати у запропонованому трактуванні, що (за рахунок невизначеності інформаційної бази або не обгрунтованої перенасиченості математичного апарату), або спостерігається прямий вплив суб'єктивізму на остаточний результат рівня економічної безпеки.

Стосовно специфіки суб'єкта господарювання та в залежності від значення коефіцієнта економічної безпеки, стан підприємства та рівень його безпеки можливо охарактеризувати як: 1) високий – коефіцієнти економічної безпеки знаходяться в межах відповідної норми, а міра використання наявного потенціалу близька до технічно обґрунтованих нормативів завантаження устаткування; 2) середній – значення коефіцієнтів економічної безпеки наблизилися до своїх бар'єрних значень і при цьому не були втрачені технічні і технологічні можливості поліпшення умов і результатів

виробництва шляхом прийняття до загроз заходів попереджувального характеру; 3) низький – з'являються ознаки спаду виробництва, виснаження технічного ресурсу, скорочення персоналу підприємства; чинники та умови, що дозволяють підтримувати економічну безпеку на поточний період, знаходяться під загрозою щодо її забезпечення в найближчій перспективі; 4) кризовий – підприємство знаходиться в зоні економічної небезпеки, оскільки при незначному знижені прибутку може опинитися на межі банкрутства; неминучим і невідворотним процесом на даному рівні є часткова втрата потенціалу підприємства.

Висновки. Таким чином, економічно безпечним є сільськогосподарське підприємство, яке здатне повністю уникати або мінімізувати випадкові та непередбачувані негативні впливи зовнішніх і внутрішніх чинників. Оскільки економічна безпека формується під впливом багатьох чинників, її варто розподілити на компоненти, до яких належать фінансова, кадрова, ресурсно- технічна, виробнича, екологічна та збутова складові. Враховуючи наведене, безпеку сільськогосподарських виробників слід визначати у межах кожної окремої складової із подальшим обчисленням узагальнюючого інтегрального показника.

Література:

1..Бондаренко О.М. Методи визначення рівня фінансової безпеки підприємства / О. М. Бондаренко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». — 2010. — № 4(54). — С. 330–332

2. Дем’яненко Г. Є. Економічна безпека торгівельного підприємства / Г. Є. Дем’яненко, Л. О. Омелянович. — Донецьк, 2003. — 226 с.

3. Камишникова Е.В. Методика оцінки рівня економічної безпеки металургійного підприємства / Е.В. Камишникова // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 1(101). — С. 77–82.

4. Сорокіна І.В. Теоретико-методологічні аспекти формування системи економічної безпеки підприємства / І.В. Сорокіна // Актуальні проблеми економіки. — 2014 . — №12. — С. 114–120.

5. Поплужна Н.О. Методичний інструментарій оцінювання економічної безпеки підприємства / Н.О. Поплужна // Логістика : зб. наук. праць. — Львів : НУ «ЛП2, 2015. — С. 302–309.

6. Рета М.В. Методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства /М.В. Рета, А.О. Іванова // Вісник НТУ «ХПІ». — 2013. — №21(994). — С. 29 – 37.

УДК 338.23:343.3

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

О.В. Шовікова, магістр

Науковий керівник: канд.екон.наук, доцент Рябенко Г.М.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено методологічні аспекти прогнозування та попередження банкрутства підприємства, наведено переваги та недоліки методів.

Ключові слова: банкрутство, кризовий стан, неплатоспроможність, збиткові підприємства, антикризове управління, кредитор.

Постановка проблеми. Однією зі споконвічних проблем будь-якої економічної системи є наявність підприємств, функціонування яких обтяжене надмірними боргами, внаслідок чого виникає нездатність боржника погасити свої зобов'язання перед кредиторами. Такі господарюючі суб'єкти є потенційними банкрутами, що для вітчизняної економіки є відносно новим поняттям. Сьогодні проблема банкрутства в Україні актуальна, як ніколи у зв'язку, із загостренням фінансової кризи, яка спостерігається в нашій країні протягом останніх років та ускладнюється негативним зовнішнім впливом кризових явищ з боку світової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вирішення проблемних питань з банкрутства та антикризового управління вітчизняними підприємствами зробили вчені України: Андрущак М., Благун І., Бланк І.,Ляшенко Г.

Постановка завдання. Метою статті є опрацювання методологічних аспектів прогнозування та попередження банкрутства підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У світовій і вітчизняній обліково-аналітичній практиці для оцінки стабільності фінансового стану підприємства розроблений широкий набір методичних підходів, показників, фінансових коефіцієнтів, що дозволяють із досить високим ступенем вірогідності охарактеризувати стабільність діяльності підприємства, динаміку його розвитку, визначити ступінь ризику і його можливі наслідки. Погіршення стану багатьох вітчизняних підприємств, в умовах формування нового економічного середовища й розвитку ринкових відносин, кризи платоспроможності часто (крім зовнішніх факторів, які, безумовно, не можна не враховувати) пов'язані з відсутністю у них адекватного вимогам ринку фінансового менеджменту, належної організації аналітичної роботи, діючого внутрішнього аудиту й контролінгу.

У науково-методичній літературі розглядаються різні типи моделей, які використовуються для проведення фінансового аналізу. Практично всі науковці віддають перевагу трьом з них: дескриптивним, предикативним і нормативним моделям.

До дескриптивних моделей належать: побудова системи звітних балансів і вивчення абсолютних показників, читання звітності, подання фінансової звітності в різних аналітичних розрізах; горизонтальний аналіз (зіставлення абсолютних і відносних змін різних статей звітності в порівнянні з попереднім періодом); вертикальний аналіз (розрахунок відносних відхилень показників звітності за декілька років від рівня базисного року); система аналітичних фінансових коефіцієнтів; аналітичні записки до звітності.

Предикативні моделі - це моделі прогностичного характеру. Вони використовуються для прогнозування доходів підприємства і його майбутнього фінансового стану. Найпоширенішими з них є: розрахунок точки критичного обсягу продажів, побудова прогностичних фінансових звітів, моделі динамічного аналізу, моделі ситуаційного аналізу.

Нормативні моделі дозволяють порівнювати фактичні результати діяльності підприємства з очікуваними, розрахунковими по бюджету. Ці моделі використовуються у внутрішньому фінансовому аналізі, що базується на застосуванні жорстко детермінованих факторних моделей.

У практиці аналітичної роботи найширше поширення одержали статичні й економіко-математичні методи: кореляційний, регресивний, дисперсивний і факторний аналіз, метод головних компонентів, порівняльний і функціонально-вартісний аналіз та ін.

Можна назвати шість основних прийомів оцінки фінансового стану підприємства:

1) горизонтальний (часовий) аналіз — порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом;

2) вертикальний (структурний) аналіз — визначення структури фінансових показників з оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат;

3) трендовий аналіз — порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів та визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки показників, очищеної від впливу індивідуальних особливостей окремих періодів (за допомогою тренду здійснюється екстраполяція найважливіших фінансових показників на перспективний період, тобто перспективний прогнозний аналіз фінансового стану);

4) оцінка відносних показників (коефіцієнтів) — розрахунок відношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язків показників;

5) порівняльний аналіз — внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками самого підприємства, а також міжгосподарський аналіз показників господарства порівняно з показниками конкурентів або з середньогалузевими показниками;

6) факторний аналіз — визначення впливу окремих факторів (причин) на результативний показник детермінованих (розділених у часі) прийомів дослідження. При цьому факторний аналіз може бути як прямим (власне аналіз), коли результативний показник розділяють на окремі складові, так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник [2].

Методи фінансової оцінки — це комплекс науково-методичних інструментів та принципів дослідження фінансового стану підприємства.

У світовій практиці прогнозування та попередження банкрутства здійснюється за допомогою моделей оцінки фінансового стану підприємства та схильності його до банкрутства. Оцінка імовірності банкрутства на основі Z-показника Альтмана (1983р.). Дана модель є п'ятифакторною, де факторами виступають окремі показники фінансового стану підприємства. Дана модель включає невелику кількість показників, що забезпечує низьку трудомісткість її використання [3].

Оцінка фінансового стану за показниками Бівера У., який запропонував у своїй моделі досліджувати тренди показників для діагностики банкрутства. Одним з його висновків було те, що і в короткостроковій перспективі, і в довгостроковій перспективі відношення потоків грошових коштів до суми заборгованості було найкращим прогнозом, на другому місці були коефіцієнти структури капіталу, на третьому — коефіцієнти ліквідності, на найгіршому — коефіцієнти оборотності [4].

R-модель прогнозу ризику банкрутства була запропонована вченими Іркутської державної економічної академії. Дана модель прогнозування ймовірності банкрутства підприємства є 4-факторною [5].

Універсальна дискримінантна функція Терещенка, в якій було обґрунтовано новий методологічний підхід до діагностики банкрутства вітчизняних підприємств, в основу якого покладено мультиваріантний дискримінантний аналіз. Суттєвою перевагою зазначеного переходу є врахування галузевих особливостей об'єктів дослідження при побудові дискримінантних моделей діагностики банкрутства[2].

Модель Спрингейта побудувана на підставі дослідження впливу 19 фінансових показників. Вважається, точність прогнозування банкрутства за цією моделлю становить 92 %, однак з часом цей показник зменшується[4].

П'ятифакторна модель Сайфулліна та Кадикова враховує такі показники, як коефіцієнт забезпеченості власним капіталом, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт менеджменту, рентабельність власного капіталу [5].

Прогнозна чотирьохфакторна модель ймовірності банкрутства підприємства Таффлера орієнтована на фактор фінансової стійкості, що пов'язано з фінансовою структурою підприємства, ліквідністю, залежністю підприємства від кредитів [3].

Чотирьохфакторна модель прогнозування ймовірності банкрутства Романа Лісу враховує загальну суму активів, оборотних активів, загального прибутку, прибутку від реалізації, власного капіталу та залученого капіталу [3].

Метод «5К» розробили викладачі Миколаївського національного аграрного університету. Цей метод містить п’ять показників фінансового стану: коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт покриття, коефіцієнт автономії, рівні рентабельності продукції та рентабельність активів [1].

Висновки. Таким чином, під час оцінки фінансового стану та діагностики банкрутства підприємства використовують найрізноманітніші прийоми і методи. Їх кількість застосування залежать від конкретних цілей оцінки та визначаються його завданнями в кожному конкретному випадку.

Література:

1.Клочан В.П. Оцінка моделей діагностики банкрутства / В.П. Клочан, В.В. Клочан, Н.І. Костаневич, А.Г.Костирко //Економіка АПК. —2010. —№1. — С. 97—101.

2.Левченко Н.М. Удосконалення методики діагностики імовірності банкрутства підприємства / Н.М. Левченко, Федорець М.Г. // Держава та регіони. Економіка та підприємництво. — 2011. — №2. — С. 151—158.

3.Матвійчук А.О. Діагностика банкрутства підприємства / А.О. Матвійчук // Економіка України. — 2007 р. — № 4. — С. 20-28.

4.Прокопенко О.Ю. Методи оцінки ризику банкрутства корпорації / О.Ю. Прокопенко // Вісник ЧДТУ. — 2010. — №4. — С. 42—48.

5.Шершеневич Г.Ф. Формування системи показників оцінки фінансового стану підприємства для оцінки ймовірності банкрутства / Г.Ф. Шершеневич // Економіст. — 2010. — №9. — С. 63—65.

КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ І МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 65.012.32:6

ОПТИМІЗАЦІЯ ЛОГІСТИЧНИХ ВИТРАТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

М.О.Гребінник, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: д-р екон. наук, професор А.В. Ключник

Миколаївський національний аграрний університет

В статті визначено зміст поняття «мезологістична система», розглянуто ефективність від використання логістичних систем. Визначено, вплив логістичних концепцій на розвиток аграрної галузі Миколаївської області , переваги які дає така форма організації учасникам ринку.

Ключові слова: логістична діяльність, ефективність логістичного підходу, міжнародна логістикаглобалізація економіки.

Постановка проблеми. Курс на євроінтеграцію та динамічні зміни у ринковому середовищі, зумовлені глобалізаційними процесами, змінили ставлення сільськогосподарських виробників до міжнародного ринку поділу результатів праці. Будь яке підприємство що успішно розвивається в якості стратегічної перспективи визначає вихід на зовнішні ринки. Конкурентних переваг при здійсненні міжнародних операції можна досягти сформувавши ефективну логістичну систему, усвідомлюючи необхідність змін у стратегії конкурентної боротьби, які передбачають розширення співпраці з іншими суб'єктами, представленими у галузі, на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема створення нових організаційних утворень та розробка стратегії управління ними – одна з найактуальніших для науковців і практиків. Аналіз останніх досліджень і публікацій по цій тематиці виявив, що як вітчизняні, так і закордонні науковці приділяють вивченню питань оптимізації витрат пов'язаних з логістичними операціями все більше і більше уваги. Серед них роботи Н.М Тюріна, І.В. Гой, І.В.Бабій, А.А.Канке, І.П. Кошевой, Б.А.Анікіна, А.П. Тяпухіна, А.М. Гаджинського, та ін. Проте розвиток сучасних мезологістичних систем вимагає подальшого вивчення.

Постановка завдання. Встановити вплив логістичних принципів регулювання матеріальним потоком та трансформацію конкурентних відносин в аграрному секторі

економіки, розглянути шляхи оптимізації витрат сільськогосподарських підприємств завдяки їх входженню в логістичну систему.

Виклад основного матеріалу дослідження. З кожним роком в галузях агропромислового комплексу логістика стає більш затребуваною. Необхідність розвитку логістичних систем в аграрному секторі пов'язана з тим, що для галузей сільського господарства характерна відсутність територіальної локалізації виробничих процесів. Підприємства переробної сільгосппродукції, як правило, просторово віддалені від джерел сировини, що викликають необхідність фізичного переміщення матеріальних потоків, як у часі, так і в просторі. Матеріальні потоки, які генеруються сільськогосподарським виробництвом при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності мають ряд особливостей:

- значно більші обсяги замовлень;
- брак досвіду роботи деяких підприємств в області міжнародної торгівлі;
- більший ступень невизначеності та більш широкі коливання попиту на міжнародних ринках;
- додаткові логістичні посередники(брокери, фрахтові менеджери);
- необхідність врахування країн споживачів;
- більша тривалість логістичного циклу;
- необхідність створення більших запасів;
- складність та різноманіття міжнародної транспортної документації.

Особливості та складності міжнародної логістики визначають формулою з назвою «чотири Д» [6,с.329]: дальність перевезень, документація, диференціація культур, диктат попиту,

Втрати, що їх зазнають сільськогосподарські підприємства внаслідок цього протистояння, небезпідставно вважаються однією з основних причин кризових явищ у системі аграрного виробництва. Тому ідея про можливість вирішення відповідних проблем через участь сільськогосподарських товаровиробників у системі логістичних відносин є найбільш ефективною. Появилися перші приклади практичного її втілення. Однак мають місце труднощі, пов’язані з новизною науки «логістика» у вітчизняної економіці, відсутністю єдності в поглядах на вирішення окремих проблем, мала частка обізнаних фахівців, недовіра сільськогосподарських виробників до новітніх наукових досягнень. Вони обумовлюють актуальність дослідження питань створення та функціонування логістичних систем.

Поняття логістика та логістичні системі у контексті управління матеріальним потоком з’явилося в Україні порівняно недавно,але його вже активно використовують у

різних сферах народного господарства. Поняття логістичної системи є одним з базових понять логістики. Існують різноманітні системи, що забезпечують функціонування економічного механізму. В цій множині необхідно виділяти саме логістичні системи з метою їх аналізу та вдосконалення.

Поняття логістичної системи є частковим по відношенню до загального поняття системи. Тому дамо спочатку визначення загального поняття системи, а потім визначимо, які системи відносять до класу логістичних.

В Енциклопедичному словнику наведено наступне визначення поняття «система»: «Система (від грецького - ціле, складене з частин; з'єднання) - безліч елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним, утворюють певну цілісність, єдність».

Існують чотири властивості, які повинен мати об'єкт, щоб його можна було вважати системою.

- Перше властивість (цілісність). Поза цією системою - це лише об'єкти, які мають потенційної здатністю створювати системи.

- Друге властивість (зв'язку). Між елементами системи є суттєві зв'язки. Зв'язки можуть бути речові, інформаційні, прямі, зворотні. Зв'язки між елементами всередині системи повинні бути більш потужними, ніж зв'язки окремих елементів із зовнішнім середовищем.

- третє властивість (організація). Наявність системоформуючих чинників у елементів системи лише передбачає можливість її створення. Для появи системи необхідно сформувати впорядковані зв'язки - певну структуру, організацію системи.

- четверте властивість (інтегративні якості). Наявність у системи інтегративних якостей, притаманних системі в цілому, але не властивих жодному з її елементів окремо.

Просування матеріальних потоків здійснюється кваліфікованим персоналом за допомогою різноманітної техніки: транспортні засоби, вантажно-розвантажувальні пристрої. У логістичний процес залучені різні будівлі і споруди, хід процесу істотно залежить від ступеня підготовленості до нього самих рухомих і періодично накопичуваних в запасах вантажів. Сукупність продуктивних сил, що забезпечують проходження вантажів, краще або гірше, але завжди якось організована. По суті, якщо мають місце матеріальні потоки, то завжди має місце якась товаропровідна система. Традиційно ці системи спеціально не проектують, а виникають як результат діяльності окремих елементів.

Мезологістичні системи - це матеріалопровідні системи, створювані об'єднаними зусиллями контрагентів, пов'язаних господарськими договорами. Елементами мезологістичних систем, як і макрологистичних, є окремі організації. Однак якщо на рівні макрологістики наявність господарських відносин між окремими підприємствами не є обов'язковим, то мезологістична система забезпечує просування потоків конкретної продукції через ланцюг організацій, пов'язаних між собою конкретними договорами.

У логістичній системі агропромислового комплексу фахівці виділяють наступні ланки:

1. Виробники рослинницької і тваринницької продукції - великі і середні підприємства, фермерські господарства.

2. Виробники комбікормів - окремі підприємства і власні спеціалізовані цехи.

3. Оптові логістичні компанії, ринки, державні закупівельні організації.

4. Переробні підприємства.

5. Підприємства громадського харчування.

6. Сервісні підприємства, житлово-комунального господарства.

7. Виробники засобів виробництва і транспорту для сільського господарства.

Всі ці ланки, будучи тісно пов'язаними між собою, роблять значний вплив на загальну ефективність діяльності галузі та окремих підприємств.

Фермери та власники невеликих земельних ділянок можуть стати фундаментом логістичної системи, вони першими можуть відчувати зміни та всі переваги від такої форми співпраці. Перш за все, йдеться про ефективну та координовану співпрацю з логістичними підприємствами, транспортними та складськими операторами; по-друге, можливість економити на масштабі, спільно закуповуючи великі партії необхідних ресурсів чи замовляючи дослідження ринків або наукові розробки; третьою перевагою є можливість формувати консолідовану партію товару для продажі безпосередньо імпортеру, виключаючи або використовуючи посередників які є ланками системи. По четверте якісне зберігання, очищення, фумігація та можливість продажу продукції в певні часові періоди з найліпшою ціною. По-п’яте спільна промоція продукції учасників мезологістичної системи на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Проведені у Великобританії дослідження показали, що у вартості продукту, що потрапив до кінцевого споживача, більше 70% складають витрати, пов'язані з збереженням, транспортуванням, упаковкою та іншими операціями, що забезпечують просування матеріального потоку.

У сферах виробництва і обігу застосування логістики дозволяє:

- знизити запаси на всьому шляху руху матеріального потоку;
- скоротити час проходження товарів по логістичному ланцюгу;
- знизити транспортні витрати;
- скоротити витрати ручної праці і відповідні витрати на операції з вантажем.

Значна частка економічного ефекту досягається за рахунок скорочення запасів на всьому шляху руху матеріального потоку. За даними Європейської промислової асоціації наскрізний моніторинг матеріального потоку забезпечує скорочення матеріальних запасів на 30-70%.[1,27]

Висновки. Участь сільськогосподарських підприємств в мезологістичних системах здатна значно скоротити витрати на логістичні операції, зосередитись на основному виробництві, назавжди позбавитись дефіциту обігових коштів, отримати додаткові переваги від партнерських відносин з підприємствами ланками логістичних систем.. Формування в рамках системи стійких договірних відносин знижує ризики невпевненості у перспективах господарської діяльності.

Література:

1. Алесинская Т.В. Основы логистики. Общие вопросы логистического управле-ния : учеб. пособие. Таганрог : Изд-воТРТУ, 2005.
2. Аникин Б.А., Тяпухин А.П. Коммерческая логистика : учебник / Б.А. Аникина. А.П.Тяпухина – М. :ТК Велби, изд-во Проспект, 2007.-432с.
3. Гаджинский А.М Логистика: Учебник для бакалавров / А.М. Гаджинский. – 21-е изд. – М.: Издательствоторговаякорпорация «Дашков и К», 2016. – 420с.
4. Жунусов К.М., Байгужина М. Развитие логистических систем в АПК. Режим доступа: http://www.rusnauka.com/10_DN_2013/Informatica/3_132869.doc.htm.
5. Котов С. Сельскоехозяйствологистике не поддается // Интернет-газета Newslab. ru. 2011. 3 марта. Режим доступа: http://newslab.ru/article/367227.
6. Тюрина Н.М. Логістика: Навч. посіб./Н.М.Тюріна І.В. ГойІ.В.Бабій. – К.: «Центр учбової літератури»,2015. – 392с.

УДК 338.43

ІНСТИТУЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В.О. Драгуновський здобувач вищої освіти

Д.В. Пирожанський здобувач вищої освіти факультету менеджменту

Науковий керівник:д-р екон.наук, професор А.В. Ключник.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто інституційні особливостей розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного сектора України в контексті євроінтеграції. Виявлено дуалізм влади на відрізку «районна, обласна рада – районна, обласна державна адміністрація

Ключові слова: аграрний сектор, інституції, зовнішньоекономічна діяльність, євроінтеграція

Постановка проблеми. Угода про асоціацію з ЄС і формування протягом найближчих років поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з країнами Європейського Союзу створює для України якісно нові можливості в частині подальшої її інтеграції у світовий ринок. Варто зазначити, що шлях розвитку зовнішньоекономічної діяльності національного аграрного сектора має власну специфіку, що вимагає створення принципово нового інституціонального каркасу суспільних відносин, в рамках якого актуальним залишається й питання вирішення ряду економіко організаційних проблем підвищення ефективності господарювання та створення соціально-економічного й культурного середовища, орієнтованого на пріоритети й потенціал постіндустріального суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності, становлення інституційної теорії та питанням розвитку аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції зробили такі зарубіжні та вітчизняні вчені: А. Алчіан, В. Андрійчук, В. Амбросова, Дж. Бьюкенен, О. Бородіної, О.Біловодської,О. Вільямсон, В. Власова, П. Гайдуцький, В. Геєця, В. Губенка, О.Гудзинського, Т. Зінчук, С. Кваші, С. Козир, Є. Майовець, М. Малік, Д. Норт, О. Онищенко, Т. Осташко, П. Саблук, Л. Шульгіної, А. Шастітко, В. Юрчишин та інші. Однак, недостатньо уваги приділено впливу інституцій на процеси, що відбуваються в аграрному секторі економіки України в контексті євроінтеграції.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження інституційних особливостей розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного сектора України в контексті євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Можливості українського співробітництва з ЄС повинні визначатися за умови врахування тенденцій фронтальної регіональної інтеграції, яка стала основним інструментом перетворень у Старому світі і поєднала в собі як риси базової їх філософії, так і цільової функції. Прагнення України інтегруватися до європейської спільноти зумовлює необхідність здійснення виваженої державної політики в різних галузях економіки, у тому числі і в аграрному секторі. Така політика спрямована на розробку комплексу заходів щодо адаптації вітчизняного сільського господарства до вимог і стандартів спільної аграрної політики ЄС.

Регіон як суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності з погляду перетину інтересів систем відповідних рівнів відіграє ключову роль у підвищенні ефективності та результативності зовнішньоекономічної політики держави. Місце і роль регіону в системі зовнішньоекономічних зв'язків держави визначаються специфічними особливостями соціально-економічного розвитку самого регіону, і тому в сучасних умовах євроінтеграції виникає необхідність визначення передумов та вихідних параметрів розробки механізму взаємодії економічних суб'єктів.

Разом з тим, різні теоретичні аспекти у сфері регіонального розвитку зробили свій внесок до економічної теорії, яка враховує тепер місцеві умови, що фактично підвищують продуктивність факторів виробництва і економічного зростання. З погляду економічного співробітництва по секторах економіки, ці місцеві умови включають в себе: політичну стабільність, ефективність взаємодії інституційних структур, ефективність суспільного управління, а також ступінь розвиненості системи державної і недержавної підтримки територій. Очевидно, що інституційні особливості зовнішньоекономічної діяльності залежать як від гравців-суб'єктів, що приймають рішення (домашні господарства, бізнес, закордон і державні організації), так і від інституційних концептів (культурна традиція, соціальні норми поведінки, фіскальна система), в яких ці рішення приймаються [1].

Більш того, хотілося б доповнити: у процесах регіонального розвитку важливими є і предмет взаємодії – роботи, товари чи послуги, й інституційні особливості секторів економіки, що дозволяють регіону займати більш-менш вигідне становище відносно сусідів. Поряд з цим, інституційні засади розвитку зовнішньоекономічної діяльності складаються із сукупності основоположних правил та

впорядкованого набору інститутів, що встановлюють правила координації зовнішньоекономічної діяльності господарюючих суб'єктів.

Відповідно Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» одним із гравцем, що приймають рішення щодо розвитку ЗЕД є органи місцевого управління зовнішньоекономічною діяльністю до яких належать: місцеві Ради народних депутатів України та їх виконавчі і розпорядчі органи; територіальні підрозділи (відділення) органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

На рівні регіонів України соціально-економічне управління у сфері розвитку ЗЕД в контексті євроінтеграції здійснюють обласні державні адміністрації. Згідно ЗУ «Про місцеві державні адміністрації», до їх компетенції у межах і формах, визначених Конституцією України й законами України, ставиться вирішення питань по регулюванню зовнішньоекономічної діяльності. В обласній державній адміністрації органом, що регулює зовнішньоекономічну діяльність, є Департамент економічного розвитку та регіональної політики. Поряд з іншими структурними підрозділами він сприяє інтеграційному процесу виробничого, фінансового, інтелектуального потенціалів території, а також ресурсів та можливостей підприємств до сфери міжнародної кооперації, забезпечує захист інтересів та ефективність здійснення іноземних інвестицій на території регіону.

Виконавчі органи міських, сільських, селищних рад, згідно ст.35 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», володіють власними самоврядними повноваженнями. Відповідно до Закону України "Про місцеве самоврядування" вони наділені такими повноваженнями в галузі зовнішньоекономічної діяльності:

- власні (самоврядні) повноваження, що передбачають укладення і забезпечення виконання у встановленому законодавством порядку договорів з іноземними партнерами на придбання та реалізацію продукції, виконання робіт і надання послуг; сприяння зовнішньоекономічним зв'язкам підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, незалежно від форм власності; сприяння у створенні на основі законодавства спільних з іноземними партнерами підприємств виробничої і соціальної інфраструктури та інших об'єктів; залучення іноземних інвестицій для створення робочих місць;

- делеговані повноваження організація та контроль прикордонної і прибережної торгівлі; створення умов для належного функціонування митних органів, сприяння їх діяльності; забезпечення на відповідній території в межах наданих повноважень реалізації міжнародних зобов'язань України [5].

Проаналізувавши, повноваження територіальних підрозділів органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на регіональному рівні, не представляється складним помітити, що на регіональному рівні існує інституційний конфлікт – дуалізм влади на відрізку «районна, обласна рада – районна, обласна державна адміністрація». Тобто, одночасно діють і органи місцевого самоуправління, і місцеві державні адміністрації, що наділені близькими функціями у сфері соціально-економічного розвитку території, в тому числі і зовнішньоекономічній сфері, проте їх повноваження чітко не розмежовані. Тому створення інституту підтримки й розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств повинно бути структуроване на основі інституційного підходу, тобто відокремлення інституційних одиниць, делегування їм відповідних функцій управління та регламентації правил взаємодії. Водночас, важливого значення набуває структуризація інституту відповідно до територіального принципу. Слід відзначити, що розвиток міжнародних економічних зв'язків можливий лише за наявності сприятливого для національних підприємств середовища. Щоб ефективно брати участь у міжнародній конкуренції, необхідно створити інститут, який зміг би підтримати експортоорієнтовані українські підприємства.

З метою сприяння розвитку національної економіки та її євроінтеграції створення сприятливих умов для підприємств аграрного сектора в Україні можуть створюватися різними недержавними організаціями. Недержавні органи управління економікою, що діють на підставі їх статутних документів, можуть бути - товарні, фондові, валютні біржі, торговельні палати, асоціації, спілки та інші організації координаційного типу. Серед цих організацій провідна роль в регулюванні ЗЕД належить, насамперед, торгово-промисловим палатам України (ТПП) та її регіональні підрозділи.

Міжнародні зв`язки нашої торгово-промислової палати дозволяють одержувати оперативну інформацію про бізнеси-заходи за кордоном, обмінюватися комерційними пропозиціями, розширювати зовнішньоекономічні контакти, просувати продукцію миколаївського бізнесу на нові ринки.

ТПП України системою, яка містить регіональні, місцеві ТПП, союзи, асоціації, об'єднання підприємців (організації роботодавців), арбітражні органи (Міжнародний комерційний арбітражний суд, Морська арбітражна комісія, третейські суди). ТПП України представляє інтереси своїх членів у Міжнародній торговій палаті, а також в інших міжнародних організаціях з питань підприємницької діяльності. Так, ТПП України підтримує тісні зв'язки з Організацією економічного співробітництва та розвитку, Європейським Союзом, Асоціацією торгово-промислових палат Європи,

налагоджує зв'язки з аналогічними національними та регіональними структурами у багатьох країнах світу [2].

Вивчення кон'юнктури на світових ринках сільськогосподарської продукції та продовольства свідчить про те, що Україна стрімко входить до числа основних гравців у світовій торгівлі аграрною продукцією. Втім визначення перспектив розвитку зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі країни в контексті євроінтеграції потребує, на нашу думку, здійснення дослідження особливостей інституційних складових та їх вплив на розвиток ЗЕД підприємств аграрного сектора. Збалансована й ефективна аграрна політика, яка забезпечуватиме конкурентоспроможність вітчизняного продовольства та сільськогосподарської сировини на світових ринках, стане позитивним аргументом при вирішенні питання членства України в ЄС [3]

Для підвищення темпів розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного сектора потрібні певні структурні зміни, які зможуть забезпечити конкурентоспроможність країни і окремих її регіонів та стануть запорукою сталого розвитку сільського господарства [2].

Висновки. Отже, економічне співробітництво по інституційних секторах економіки – між державними, комерційними і некомерційними недержавними організаціями, по суб'єктах господарювання – на двосторонньому і багатосторонньому рівнях, а також на державному і регіональному рівнях є могутнім стабілізуючим геополітичним фактором, що сприяє як міжнародній, так і євроінтеграції та ефективним засобом досягнення зовнішньоекономічних цілей і загальної системи господарювання – країни і підсистем – регіонів, що входять в неї.

Література:

1. Блудова С.Н. К вопросу о методике оценки региональной внешнеэкономической деятельности // Вопросы статистики. − 2002. − № 11. − С. 65−66.

2. Ключник А.В. Особливості регулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств / А. В. Ключник // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Херсон, 2015. – Випуск 10 – С. 121-124. – (Серія «Економічні науки»)

3. Коробова Н. М. Розвиток аграрного сектору України в контексті євроінтеграції. // Коробова Н. М. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/user/Downloads/4907-9783-1-SM%20(3).pdf

4. Сайт Миколаївської обласної державної адміністрації. –[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mk.gov.ua/ua/

УДК 338.436:3

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОЦІНКИ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗЕД АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Т.О. Калашнікова, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: асистент Галунець Н.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Стаття присвячена розгляду методичних підходів, щодо оцінки рівня економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. Встановлено, що методика рівня економічної безпеки ЗЕД поділяється на три групи.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, аграрні підприємства, економічна безпека, методи оцінки

Постановка проблеми. Забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектора - гарантія незалежності країни, умова стабільності і ефективної життєдіяльності суспільства, досягнення успіху. Це пояснюється тим, що економіка є життєво важливою стороною діяльності суспільства, держави й особи, а, отже, поняття національної безпеки втратить зміст без забезпечення життєздатності економіки, стійкості від дії можливих зовнішніх і внутрішніх загроз, що і визначило актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати досліджень вказаної проблематики знайшли висвітлення в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених: І. Бінька, В. Геєця, Б. Губського, Л. Гурвица, А. Ізмалкова, М. Кизима, Т. Клебанової, М. Куркіна, О. Новікової, Н. Реверчук, В. Сенчагова, Т. Хайлової. Управлінню зовнішньоекономічною діяльністю підприємств присвячені роботи В. Горчакова, В. Литвиненко, І. Коломієць, М. Яновського та ін. Проте багато важливих питань з проблеми забезпечення належного рівня економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств залишаються дискусійними у зв'язку з широтою і багатогранністю цього складного феномену.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження обґрунтування методичних підходів щодо оцінки рівня економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан національного господарства України характеризується високим рівнем відкритості економіки, де зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) підприємств є важливим чинником її

економічного зростання. Особливо це стосується підприємств вітчизняного аграрного сектора адже ефективне функціонування саме цієї галузі народного господарства має велике значення для зміцнення економіки України і ставленні її як незалежної високорозвиненої держави.

Як вже визначалось, покращення темпів економічного зростання сучасних аграрних підприємств можливе при організації роботи підприємства у напрямку зовнішньоекономічної діяльності, саме тому керівництво підприємства повинно ретельно слідкувати за належним рівнем економічної безпеки. Саме стан економічної безпеки аграрних підприємств багато в чому обумовлює ефективність їх діяльності в ринковій економіці, що призводить до необхідності розгляду проблем забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрної галузі.

Методики оцінки рівня економічної безпеки підприємств можна розділити на три великих групи:

- перша група – по-елементна оцінка функціональних складових (для аграрного сектора – ресурсної, фінансової, зовнішньоекономічної та інноваційної) економічної безпеки;

- друга група – комплексна оцінка рівня економічної безпеки;

- третя група – багатофакторні дискримінантні моделі прогнозування загрози настання банкрутства.

Розглядаючи методики оцінки першої групи, слід звернути увагу на те, що по-елементна оцінка передбачає індивідуальний аналіз поточного стану функціональних складових економічної безпеки та виявлення причин відхилень від нормативних значень. Обґрунтувавши виокремлення трьох найважливіших функціональних складових агропромислового підприємства – ресурсної, фінансової, зовнішньоекономічної діяльності та інноваційної, розглянемо особливості по-елементної оцінки відповідно теми нашого дослідження.

Об’єктом оцінки рівня економічної безпеки ЗЕД виступає господарська система чи процес, властивості яких необхідно виявляти і досліджувати. Необхідно відзначити, що в сучасних дослідженнях економічної безпеки підприємства недостатня увага приділяється оцінці стану економічної безпеки ЗЕД підприємства. Серед проаналізованих джерел слід відзначити, що найбільш вагомий внесок у оцінку рівня економічної безпеки зробили такі вчені, як А. Бесєдін, М. Бендіков, С. Ілляшенко, Е. Камишикова, Р. Квасницька, І. Доценко та інші.

Квасницька Р.С. та Доценко І.О. [1], запропонували для оцінки економічної безпеки ЗЕД використовувати метод кількісної оцінки, який ґрунтується на аналізі

впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на економічну безпеку підприємства. Рівень економічної безпеки підприємства розраховується як середньозважене локальної функції залежності рівня економічної безпеки від відповідних показників діяльності підприємства.

На наш погляд, перевагами методу кількісної оцінки Квасницької Р.С. та Доценко І.О. є:

- наявність чітких фіксованих меж показників рівня економічної безпеки;

- простота і доступність методики розрахунку, яка базується на наявних облікових даних;

- універсальність методу.

Однак, даний метод має і певні недоліки, адже не всі фактори, які впливають на показники економічної безпеки підприємств аграрного сектора, мають кількісне значення, а можливість отримання достовірної інформації про них, у ряді випадків, є проблематичним. В цілому, даний метод може бути адаптований для оцінки стану економічної безпеки ЗЕД аграрного сектора шляхом коригування показників, що аналізуються, з урахуванням специфіки ЗЕД.

Донець Л.І та Ващенко Н.В. [2] також вважають, що оцінку рівня економічної безпеки ЗЕД, можна здійснювати за допомогою методу оцінки на базі інформації бухгалтерського та управлінського обліку. Даний метод передбачає оцінку рівня економічної безпеки на основі аналізу фактичної звітної інформації про господарську діяльність підприємства.

На наш погляд, перевагою даного методу є використання фактичної інформації про господарську діяльність підприємств. А основними недоліками методу є складність процесу ідентифікації і виміру необхідних даних, що вимагає оброблення значних масивів інформації. Також при оцінці рівня економічної безпеки не враховується вплив зовнішньоекономічної діяльності, проте цей недолік можливо частково усунути за рахунок моніторингу процесів, пов'язаних із ЗЕД підприємств.

Аналіз існуючих методів оцінки економічної безпеки підприємств показав, що у жодному з них не враховується вплив ЗЕД. Всі вони ґрунтуються на використанні лише функціональних складових економічної безпеки, які не визначають ЗЕД.

Тому необхідним є розроблення методу оцінки стану економічної безпеки ЗЕД аграрного сектора, який би базувався на:

✓ врахуванні результатів моніторингу процесів, пов’язаних з ЗЕД підприємства;

✓ використанні показників, що враховують специфіку ЗЕД;

✓ результатах аналізу сегментів міжнародного ринку, на якому працює підприємство;

✓ врахуванні рівня країнового ризику з якою планується проведення ЗЕД.

Забезпечення економічної безпеки ЗЕД аграрного сектора передбачає виділення, аналіз і оцінку існуючих загроз по кожній складовій економічної безпеки і розроблення на цій основі системи протидіючих та упереджуючи заходів. ЗЕД аграрного сектора має на меті довгострокове забезпечення результативності підприємства на зовнішніх ринках й освоєння його основних можливостей.

Першочерговим завданням процесу визначення рівня економічної безпеки ЗЕД є визначення внутрішньої оцінки рівня економічної безпеки ЗЕД, або, як ще прийнято називати, потенціалу підприємства.

При цьому першочерговим завданням є виділення основних функціональних складових внутрішньої оцінки рівня економічної безпеки ЗЕД підприємства. Перелік даних складових має в повному обсязі враховувати вплив зовнішніх та внутрішніх загроз, притаманних даній сфері діяльності, а також ступінь використання ним своїх потенційних можливостей розвитку.

В наукових працях багатьох вітчизняних та закордонних вчених- економістів таких як С.М. Ілляшенко [3], Р.С. Квасницька та І.О. Доценко [1], Л.І. Донець та Н.В. Ващенко [2] та інші., наведено перелік функціональних складових економічної безпеки таких як: фінансова, виробничо-технічна, інтелектуально-кадрова, технологічна, правова, екологічна, інформаційна, силова, ринкова, інтерфейсна.

Проте при прийнятті рішення про вихід на міжнародний ринок необхідним є визначення внутрішньої оцінки рівня економічної безпеки ЗЕД (оцінки потенціалу підприємств агарного сектора при здійсненні ЗЕД), яка формується на основі складових потенціалу з урахуванням особливостей ЗЕД. Для підприємств аграрного сектора уточнено складові оцінки потенціалу, зокрема:

- додано маркетингову складову, яка характеризується показниками темпу росту промислової продукції, конкурентної переваги, дотримання якості виробленої продукції та темпу зміни частки ринку;
- перелік показників інтелектуально-кадрова складової потенціалу доповнено коефіцієнтом питомої ваги працівників інженерно-технічного, наукового та управлінського складу, які володіють іноземними мовами.

Висновки. Таким чином, економічно безпечним є аграрне підприємство, яке здатне повністю уникати або мінімізувати випадкові та непередбачувані негативні впливи зовнішніх і внутрішніх чинників. Оскільки економічна безпека ЗЕД формується

під впливом багатьох чинників, її варто розподілити на компоненти, до яких належать фінансова, кадрова, ресурсно-технічна, виробнича, екологічна та збутова складові. Враховуючи наведене, безпеку сільськогосподарських виробників слід визначати у межах кожної окремої складової із подальшим обчисленням узагальнюючого інтегрального показника. Застосування розглянутих методик оцінювання економічної безпеки ЗЕД аграрного сектора дасть можливість здійснити реальну оцінку стану економічної безпеки ЗЕД аграрного сектора, ідентифікувати проблеми їх функціонування та розробити комплекс заходів щодо підвищення її рівня.

Література:

1. Квасницька Р.С. Деякі методичні аспекти формування системи економічної безпеки підприємства / Р.С. Квасницька, І.О. Доценко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 2. – Т. 1. – С. 34–38.

2. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства : [навч. посібник] / Л. І. Донець., Н. В. Ващенко. – К. : ЦУЛ, 2008. – 240 с

3. Ілляшенко С.М. Економічний ризик : [навч посібник] / С.М. Ілляшенко. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2004. – 181 с

4. Домашенко М.Д. Ефективність впровадження інструментів забезпечення достатнього рівня економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств / М.Д. Домашенко // Механізм регулювання економіки 2011 №3 Т.3 стр

5. Дубицький Д.П. Методологічні особливості оцінки економічної безпеки підприємства та аналізу зовнішньоекономічної діяльності / Д.П. Дубицький // Прометей. – 2009. - №3(30). – С. 157-160.

УДК 338.43

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІАГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

О.В. Камінська, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: д-р екон. наук, професор Ключник А.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті охарактеризовано державне та недержавне регулювання зовнішньоекономічної діяльності Миколаївської області. Визначені основні суб'єкти недержавного регулювання зовнішньоекономічною діяльністю Миколаївської області та їх функції. Визначені особливості організації регулювання зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств Миколаївської області.

***Ключові слова**: регулювання, зовнішньоекономічна діяльність, державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, недержавне регулювання зовнішньоекономічної діяльності; аграрні підприємства.*

Постановка проблеми. Зовнішньоекономічна діяльність регіону являє собою діяльність економічних агентів (суб'єктів) регіону, а також місцевих органів виконавчої влади в галузі зовнішньоекономічних відносин, основними видами якої є: міжнародна торгівля товарами та послугами, міжнародні кооперацийні зв'язки в галузі виробництва, рух капіталів та іноземних інвестицій, міжнародна міграція робочої сили, обмін в галузі науки та техніки, валютно-фінансові та кредитні відносини.

Суттєвим недоліком державного регулювання регіонального соціально-економічного розвитку є відсутність необхідного узгодження регіональної політики з іншими аспектами державної політики: макроекономічним, промисловим, соціальним, зовнішньоекономічним та іншим. До того ж, під час розгляду зазначених політик регіональний розріз, як правило, не розробляється. Тому питання, регулювання зовнішньоекономічної діяльності, його специфіка та роль в даній сфері є досить актуальним на сьогодні в розвитку аграрних підприємств

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми регулювання зовнішньоекономічної діяльності та проблем розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектору знаходить своє відображення у багатьох наукових працях відомих вчених-економістів. Серед них: І.В. Багрова, О.П. Гребельник, О.І. Дегтярьова, М.І. Дідківський, А.Р. Дунська , Г.М. Дроздова, Е.А. Зінь, А.М. Кандиба, О.А. Кириченко, С.М. Кваша, В.П. Клочан, А.В. Ключник, В.О. Новак, В.Є. Новицький, А.П.

Рум'янцев, Н С. Рум'янцева, В.С. Сухарський, І.І. Червен, О.В. Шебаніна, О.В. Шкурупій, В.В. Юхименко, О.М. Яценко та інші науковці.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретичних основ регулювання зовнішньоекономічної діяльності та виявлення особливостей організації регулювання зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств Миколаївської області.

Викладення основного матеріалу дослідження. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності — це забезпечення збалансування економіки та рівноваги внутрішнього ринку країни; стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, в тому числі зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; створення найбільш сприятливих умов для залучення економіки України в систему світового поділу праці та її наближення до ринкових структур розвинутих зарубіжних країн [1].

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності поділяється на:

1) державне – це система заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, покликаних удосконалювати зовнішньоекономічну діяльність в інтересах національної економіки;

2) недержавне – система заходів, яка має опосередкований вплив на розвиток ЗЕД здійснюваних недержавними органами на підставі її статутних документів.

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в регіонах відноситься, як до мезорівня, так і мікрорівня, залежно від органів, які здійснюють регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Будь-які підприємства, які є суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, підпорядковуються даним органам регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Досліджуючи регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Миколаївській області, то органами регулювання представлені відповідно державні, недержавні органи регулювання та суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.

Найбільший вплив, щодо державного регулювання ЗЕД підприємств в регіоні мають обласна адміністрація з її структурними підрозділами, та Миколаївська митниця ДФС.

Департамент економічного розвитку та регіональної політики Миколаївської облдержадміністрації є структурним підрозділом обласної державної адміністрації, який підзвітний та підконтрольний голові облдержадміністрації, Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України,

Міністерству економічного розвитку і торгівлі України, Міністерству закордонних справ України.

Департамент у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, розпорядженнями голови облдержадміністрації, рішеннями органів місцевого самоврядування, а також Положенням.

Зазначене управління, поряд з іншими структурними підрозділами, сприяє інтеграції виробничого,фінансового, інтелектуального потенціалів території, а також ресурсів та можливостей підприємств до сфери міжнародної кооперації, забезпечує захист інтересів та ефективність здійснення іноземних інвестицій на території Миколаївської області.

Основні завдання державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності Департамента економічного розвитку, регіональної політики, та зовнішньоекономічної діяльності викладені в Положенні «Про департамент економічного розвитку та регіональної політики Миколаївської обласної державної адміністрації».

Дане Управління відповідно до покладених на нього завдань у сфері державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності представляє у межах наданих йому повноважень інтереси обласної державної адміністрації у відносинах з відповідними органами суб'єктів адміністративно-територіальних утворень іноземної держави, а також з міжнародними організаціями; готує пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань, що належать до компетенції управління; контролює та координує в межах своїх повноважень діяльність структурних підрозділів облдержадміністрації у сферах зовнішніх відносин.

Рисунок 1 – Система місцевого самоврядування Миколаївської області

Органи місцевого самоврядування (рис.1) представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, у межах повноважень, визначених Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» й іншими законами, а також повноважень, переданих їм сільськими, селищними, міськими радами. Для органів місцевого самоврядування одним з напрямків діяльності виступає здійснення зовнішньоекономічної функції.

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. з наступними змінами і доповненнями визначає зовнішньоекономічну діяльність, як діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами. Ст. 10 цього Закону закріплює, щодо органів місцевого управління зовнішньоекономічною діяльністю належать місцеві ради, їх виконавчі органи, а також територіальні підрозділи (відділення) органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. Зазначається, що нормативні акти місцевих рад та підпорядкованих їм виконавчих органів стосовно регулювання зовнішньоекономічної діяльності приймаються тільки у випадках, прямо передбачених законами України.

Місцеві ради та їх виконавчі органи діють як суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності лише через створені ними зовнішньоекономічні комерційні організації, які мають статус юридичної особи України [2].

Конкретні повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад в рамках реалізації зовнішньоекономічної функції на місцевому рівні закріплені у ст. 35 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», до яких відноситься укладення і забезпечення виконання у встановленому законодавством порядку договорів з іноземними партнерами на придбання та реалізацію продукції, виконання робіт і надання послуг, а також сприяння зовнішньоекономічним зв'язкам підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, незалежно від форм власності [2].

Йдеться про створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності на відповідній території шляхом реалізації наданих повноважень у частині, що стосується, наприклад, попереднього розгляду питань щодо розміщення, спеціалізації та розвитку відповідних підприємств, установ, організацій, підготовки висновків про надання в установленому порядку земельних ділянок, здійснювані органами місцевого самоврядування. Одним з таких пріоритетних напрямів є створення спеціальних (вільних) економічних зон, на яких встановлюється й діє спеціальний

правовий режим економічної діяльності та порядок застосування дії законодавства України. На цій території запроваджуються пільгові митні, валютно-фінансові, податкові та інші умови економічної діяльності національних та іноземних юридичних і фізичних осіб.

Законодавчо також закріплюється повноваження виконавчих органів місцевого самоврядування, щодо сприяння у створенні на основі законодавства спільних з іноземними партнерами підприємств виробничої й соціальної інфраструктури та інших об’єктів, та відповідно залучення іноземних інвестицій для створення робочих місць.

Територіальні органи Державної фіскальної служби в Миколаївській області здійснюють функції адміністрування податків, зборів, митних платежів та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, надання послуг громадянам та бізнесу і, як результат, забезпечення наповнення дохідної частини бюджету, створення умов для розвитку підприємництва в області та міжнародної торгівлі.

Антимонопольний комітет в Миколаївській області (обласне територіальне відділення Антимонопольного комітету України) здійснює участь у формуванні та реалізації конкурентної політики в частині, а саме:

– здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції;

– контроль за узгодженими діями суб'єктів господарювання та регулюванням цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;

– сприяння розвитку добросовісної конкуренції;

– здійснення контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту економічної конкуренції у сфері державних закупівель;

– внесення у відповідні органи влади і управління пропозиції щодо скасування ліцензій, припинення операцій зовнішньоекономічної діяльності підприємців у разі порушення ними антимонопольного законодавства [1].

Функції Регіонального фонду підтримки підприємництва в регіонах :

- сприяння розвитку міжрегіонального та міжнародного бізнесу-співпраці, встановленню і розвитку ділових контактів між суб'єктами малого підприємництва;

- сприяння у залученні вітчизняних та іноземних інвестицій для реалізації пріоритетних напрямків діяльності, щодо створення конкурентного середовища та розвитку підприємництва.

Органи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності Миколаївської області використовують для регулювання той же механізм, що використовується і на рівні держави в цілому – це методи митно-тарифного і нетарифного регулювання, валютні обмеження, регулювання валютних курсів та імпортні депозити та інструменти державного регулювання (оподаткування,митні тарифи, численні податки і збори з товарів, що ввозяться, пільгові депозити, пільгові кредити експортерам, гарантії, субсидії, звільнення від сплати податків та надання фінансової допомоги, а також квотування та ліцензування).

Подальший розвиток однієї з найважливіших галузей економіки області - агропромислового комплексу – вимагає цілеспрямованого системного підходу у створенні експортного потенціалу.

Висновок. Миколаївщина має значні можливості для розвитку аграрного сектора, перетворення його на високоефективний, експортоспроможний сектор економіки, здатний забезпечити продовольчу безпеку. Природні кліматичні умови та родючі землі області сприяють подальшому розвитку АПК, дозволяють отримувати висок врожаї всіх сільськогосподарських культур в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу [1].

Для досягнення цих цілей необхідно удосконалювати державне регулювання ЗЕД безпосередньо в Україні, а також у Миколаївській області. Основні цілі державного регулювання ЗЕД АПК повинні полягати у створенні сприятливих умов для укріплення позицій на світовому ринку продовольства з гарантуванням продовольчої безпеки країни, що можливо за умови формування та реалізації комплексної системи дій щодо розвитку та підвищення ефективності експорту та поліпшення механізмів регулювання імпорту. Головними заходами такої системи мають стати: фінансове сприяння вітчизняним експортерам, податкове регулювання, удосконалення системи транспортних тарифів, поліпшення правового регулювання в сфері ЗЕД, надання регіонам певних повноважень у зовнішньоекономічних зв'язках.

Література:

1.Козак Ю. Г., Спорека Т Основи зовнішньоекономічної діяльності:. Навч. Посіб/Ю.Г. Козак, Т. Спорека - 5-те вид. перероб. та доп. К.: центр учбової літератури, 2016.- 18 с.

2. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» : від 16.04.1991 р. № 959-XII : зі змінами, внесеними Законом України № 1697-VII від 14.10.2014. – Київ, 2014. –

УДК 352/354(4)

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

А.С.Кичата, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: асистент Галунець Н.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено досвід країн-членів Європейського Союзу у сфері функціонування місцевого самоврядування, зокрема досвід функціонування територіальних громад. Встановлено, що кардинальні зміни неможливі без проведення конституційної реформи, прийняття Закону України «Про територіальний устрій» та реформування законодавства про місцеве самоврядування.

Ключові слова: територіальна громада, місцеве самоврядування, управління, країни ЄС

Постановка проблеми. Об'єднання територіальних громад є запорукою переходу місцевого самоврядування на якісно новий рівень. Сьогодні уже здійснюються перші реальні спроби об'єднати громади, іде процес консультацій, узгоджень. Поряд з цим, успішне нововведення будь-якого явища неминуче потребує ознайомлення з уже існуючим досвідом. Не є винятком і запровадження в українському самоврядуванні статутів територіальних громад. Вивчення досвіду функціонування територіальних громад країн ЄС є актуальним для України, оскільки це дасть можливість врахувати як їх переваги, так і недоліки, зробити висновки та використати їх у подальшому розвитку та функціонуванню місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням зарубіжного досвіду територіальних громад займається велика кількість науковців, серед яких Р. Агранофф, К. Бандажевський, Т. Браун, В. Дюран, Д. Домбек, І. Залуцький, Н. Перинська, В. Руденко, А. Ткачук, В. Цируль та багато інших. Проте робіт, в яких безпосередньо вивчається зарубіжний досвід функціонування територіальних громад, у вітчизняній науці державного управління ще бракує.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження досвіду запровадження та функціонування територіальних громад та визначення можливості адаптації його в українських умовах.

Виклад основного матеріалу. Перепонами для нормального функціонування територіальних громад на території України є нерівномірність економічного розвитку територій та густота населення. Ці обставини функціонально пов'язані з

нерівномірністю розвитку територіальних громад. Так, малі адміністративно-територіальні одиниці та їх територіальні громади, особливо ті, що розташовані на значній віддалі від великих міст, мають значно менше ресурсів для розвитку та надання якісних адміністративних та соціальних послуг [1]. Сьогодні уже здійснюються перші реальні спроби об'єднати громади, іде процес консультацій, узгоджень. І ми маємо говорити чітко про дві лінії, що реалізовуватимуться. Перша з яких – перспективний план формування територіальних громад – маємо бачити у якому форматі існуватимуть ці громади. Друга – реальне об'єднання, яке триватиме значно довше [2].

Вибір України в напрямку євроінтеграції зумовлює застосовувати нові підходи до розвитку регіонів, визначення цілей, пріоритетів і механізмів реалізації регіональної політики. І саме досвід країн ЄС у сфері розвитку місцевого самоврядування, зокрема розвитку територіальних громад, на нашу думку, є досить корисним для України.

Загалом серед країн Європи виділяють дві узагальнені схеми об'єднання територіальних громад: північноєвропейська, в рамках якої відбувалося формування крупних муніципалітетів (Швеція, Англія) та південноєвропейська – з об'єднанням громад у відносно невеликі муніципалітети (Франція, Італія).

У країнах - членах ЄС устрій та функціонування територіальних громад є різним, що пов'язано з особливостями їх історичного, культурного, мовного розвитку. Територіальні громади мають різні назви, є такі поняття, як «муніципалітет», «комуна», «ґміна» тощо[1].

Для початку хотілося б звернути увагу на досвід Німеччини, так як у Німеччині, як і в Україні, територіальна громада є первинним суб'єктом місцевого самоврядування. Згідно зі ст. 28 (п. 2.) Конституції Німеччини 1949 року за громадою закріплене виключне право на вирішення справ локального спрямування в межах загальнодержавного законодавства. Вона визнає громади як «територіальні корпорації» та в загальних рисах регулює питання їх прибутків [3]. Місцеве самоврядування в Німеччині має два рівні, а саме: райони та громади. Опис структур самоврядування є нелегким завданням, оскільки комунальний устрій належить до компетенції 16 федеральних земель, а Конституція обмежується тим, що вона гарантує право на місцеве самоврядування. При цьому організація державного управління в різних землях може мати дуже суттєві відмінності. Критеріями при визначенні територіальної основи комунального самоврядування є такі: кількість населення, структура розселення, традиції, особливості історичного, соціального розвитку міст тощо. Загалом у Німеччині налічується громад 12 312, зокрема 16 % з них є самостійними громадами, а 77 % належать до двоступеневої спілки громад. Середня кількість мешканців у

громадах – 6 000 чоловік (суттєві відмінності залежно від землі, від 40 000 чол. у Північній Рейн-Вестфалії та 2 400 у Шлезвіг-Хольштайн). У деяких землях Німеччини реформи привели до збільшення середнього розміру муніципалітету до 45 тис жителів. [3].

Реформування місцевого самоврядування в бік децентралізації проходило у європейських країнах по-різному. Наприклад, Франція провела децентралізацію влади без укрупнення комун, а також різними засобами стимулює цей процес на добровільних засадах, утворюючі асоціації громад. Хоча уряд цієї країни теж намагався розпочати примусову територіальну реформу, спрямовану на злиття комун. Ідея примусового злиття була відкинута населенням і трансформувалася у процес створення міжкомунальних об'єднань. В результаті цього у Франції почали створюватися «комуни комун», кількість яких зросла з 193 у 1993 році до 1 349 – у 1999. Такі утворення мали різноманітні форми та юридичний статус і, відповідно, потребували певної уніфікації. З цією метою законом від 1999 року було чітко визначено три можливі форми міжкомунальної співпраці, кожна із яких має відмінний правовий статус та специфічну податкову базу. І вже з 1 січня 2002 року було утворено 14 регіонів метрополій, 120 агломерацій та 2033 об'єднання комун. Загалом такі об'єднання покривають 75 відсотків населення Франції [4].

Необхідно звернутися і до досвіду Польщі, який є пріоритетним по ряду причин для проведення реформи місцевого самоврядування в Україні. Основною адміністративною одиницею в Польщі є громада. Ці місцеві органи існують як у сільських районах, де вони називаються ґмінами, так і в містах. У певних випадках ґміни та міста утворили об'єднані одиниці місцевого самоврядування, чия юрисдикція поширюється як на міську, так і на сільську місцевість.

Ґміна є юридичною особою, її устрій визначається статутом (уставом). При реорганізації і ліквідації ґмін, визначенні їх меж, істотною умовою є охоплення суміжних територій та соціально-економічних відносин. Крім того, ґміна може створювати допоміжні адміністративні одиниці: села із сільським старостою, райони, селища, місто, розташоване на її території [5].

Тому, порівнюючи устрій й функціонування територіальних громад Польщі й України, необхідно зазначити, що в принципах їх діяльності є як спільні, так і відмінні риси. В Україні починається процес укрупнення (об'єднання) громад, який був успішно проведений в Польщі. Об'єднані громади в обох країнах мають статус юридичної особи, їх функціонування можливе лише з врахуванням особливостей соціально-

економічних, природних та інших умов. Крім того, в Україні, як і в Польщі, запроваджується посада сільського старости.

Важливо враховувати, що зміна територіального устрою держави можлива лише шляхом внесення змін до Конституції України та прийняття відповідного Закону «Про територіальний устрій», який має врегулювати питання устрою та функціонування як органів державної влади, так і місцевого самоврядування. Тому вкрай важливо для проведення рішучих кроків на шляху реформи в першу чергу провести конституційну реформу, внести зміни до Конституції України.

Висновки. Отже, проаналізувавши устрій та функціонування місцевого самоврядування окремих країн ЄС, а також вивчивши досвід Польщі, яка успішно провела адміністративну реформу, можна зробити висновок про важливість запозичення досвіду високорозвинених країн Європи для проведення реформ в Україні. Проте, кардинальні зміни неможливі без проведення конституційної реформи, прийняття Закону України «Про територіальний устрій» та реформування законодавства про місцеве самоврядування. Одними із головних принципів функціонування місцевого самоврядування в країнах Європи є принципи повсюдності місцевого самоврядування та його економічної ефективності, що має стати головним пріоритетом при проведенні децентралізації влади в Україні.

Література:

1. Рудницька О. П. Особливості устрою та функціонування територіальних громад: зарубіжний досвід // [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/16583/1/

2. Дзвінчук Д. І. На Прикарпатті приступили до реформи місцевого самоврядування // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://firtka.if.ua/?action=show&id=76804

3. Кохалик Х. Організація та функціонування системи комунального самоврядування на прикладі міст Німеччини та України: компаративний аналіз / Х. Кохалик // Ефективність державного управління : збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 25.

4. ArcGIS 10.1 Руководство пользователя [Електронний ресурс] : http://resources.arcgis.com/ru/help/main/10.1/index.html#//00qn0000013t000000

5. Свяневич П. Місцеве самоврядування в Польщі. Стисла історія реформи місцевого самоврядування в Польщі (2001) [Електронний ресурс] / П. Свяневич. – Режим доступу: PS_Laws_repot_2507_ucr.doc.

УДК 658.29

ЗОВНІШНІ ТА ВНУТРІШНІ ФАКТОРИ АКТИВІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНО - ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЗА СУЧАСНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ УМОВ

Ю.Ю. Коваленко, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: асистент Галунець Н.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто зовнішні та внутрішні фактори активізації експортно-імпортної діяльності підприємств за сучасних інтеграційних умов. Виявлено різноманітні форми факторів діяльності підприємств, а також взаємодія внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на експортно-імпортну діяльність підприємства.

Ключові слова: експортно-імпортна діяльність, інтеграційні процеси, СОТ, ЗЕД.

Постановка проблеми. За сучасних умов розвитку економіки в умовах інтеграційних та ринкових перетворень для промислових підприємств досить важливим є питання щодо організації та інтенсифікації їх зовнішньоторговельних зв'язків, стимулювання обсягів експорту та імпорту, інтегрування в європейські структури бізнесу. З набуттям Україною членства в СОТ змінились не тільки вимоги до виробництва продукції на зовнішній ринок, а й змінились підходи щодо управління окремими процесами виробництва. Під впливом інтеграційних вимог, лібералізації ринків та спрощення митних бар'єрів, вітчизняні підприємства повинні адаптуватись до змін, які відбуваються за результатами інтеграційних процесів, оскільки, для того, щоб успішно експортувати продукцію на зовнішній ринок з урахуванням ускладнених умов конкуренції, важливим та досить актуальним є дослідження основних підходів та методів покращання експортно-імпортної діяльності вітчизняних підприємств в системі членства в СОТ та усіх похідних правил співробітництва з закордонними партнерами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед зарубіжних науковців та практиків, які внесли певний доробок у дослідження проблем виходу на зовнішній ринок та стимулювання експортно-імпортних операцій, слід назвати таких науковців як: Асаул А.Н., Джонсон Т., Догерті Д., Косгроув К., Коуз Р, Леонтьев В., Мілль Д., Олін Б., Познер Р., Портер П., Рікардо Д., Робінс С., Сійом Б., Сміт А., Хейлієр М., Хекшер Е., Шумпетер Й.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування зовнішніх та внутрішніх факторів активізації експортно-імпортної діяльності підприємств за сучасних інтеграційних умов.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні, розвиток експортно-імпортної діяльності підприємства можна ототожнювати з досить різноманітними сферами взаємодії з зовнішнім ринком, які стосуються як високих кваліфікаційних якостей правників, так і наявності сучасних технологій, що тільки підсилює тенденцію до інтернаціоналізації господарського життя, сприяє розвитку міжнародної спеціалізації і кооперації виробництва. Також, ЗЕД може виступати частиною виробничо-комерційних операцій, які здійснюються як із закордонними, так і з іноземними партнерами [2, с.11]. Виходячи з цього, ми вважаємо, що експортно-імпортну діяльність аграрних підприємств слід розглядати окремо, оскільки ЗЕД є більш загальним поняттям, яке може охоплювати не тільки експортно-імпортну діяльність, підписання експортно-імпортних угод, а і здійснення інших комерційних операцій.

При виході на іноземний ринок підприємство ставить перед собою мету дослідити дане завдання з різних точок зору, оскільки воно є досить багатогранним. Для початку підприємство повинно оцінити свої можливості, сформувати чітко намічені цілі та зробити найбільш вдалий вибір щодо найбільш сприятливої співпраці на зовнішньому ринку, яка має відповідати потенціалу та конкурентним перевагам вітчизняного підприємства. Виходячи з цього, в економічній науці існує ряд методів дослідження ситуації як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Для активізації експортно-імпортної діяльності (ЕІД) вітчизняних підприємств, за сучасних умов розвитку інтеграційних процесів, необхідно звернути увагу на всі структурні перетворення, які відбуваються безпосередньо всередині підприємств. Виходячи з цього, слід вважати, що інтеграція носить в собі дещо структурний характер, оскільки вона пов’язана з розвитком промислових підприємств. Разом з тим, світові тенденції розвитку інтеграційних процесів спонукають підприємства різних країн світу по-різному проявляти зміни структурного характеру підприємств з точки зору самого підприємства та з точки зору політичної ситуації в країні та її соціально-економічного розвитку. Тому, наслідки такої ситуації можуть бути різними [2., с.6-7], оскільки існують певні внутрішні та зовнішні фактори впливу на діяльність підприємств, які в свою чергу, пов’язані саме з активізацією ЕІД підприємств. В даному випадку, внутрішні фактори безпосередньо пов’язані з внутрішніми можливостями організації його діяльності, зовнішні фактори – із зовнішніми.

Внутрішні та зовнішні фактори діяльності підприємства поділяються за досить важливою ознакою – дискретністю. Звідси слідує, що розрізняють фактори, які відповідно до інтенсивності прояву властивостей показника можуть бути факторами як короткострокової та довгострокової дії. Наприклад, експортна орієнтація підприємства повинна вимірюватись не тим, що вона відсутня чи наявна, а тим чи продукція є високоякісною та чи постійно забезпечує споживачів належними потрібними характеристиками. Виходячи з цього, розрізняють фактори постійної та короткої дії, а період впродовж якого він діє є постійним або тимчасовим [5, с.313].

Виходячи з наведених вище досліджень, ми пропонуємо розглянути систематизовану схему взаємодії внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на експортно-імпортну діяльність підприємства. При цьому доцільно звернути увагу на те, що внутрішні фактори впливу експортно-імпортної діяльності підприємства можуть впливати на зміну зовнішніх факторів (рис.1).

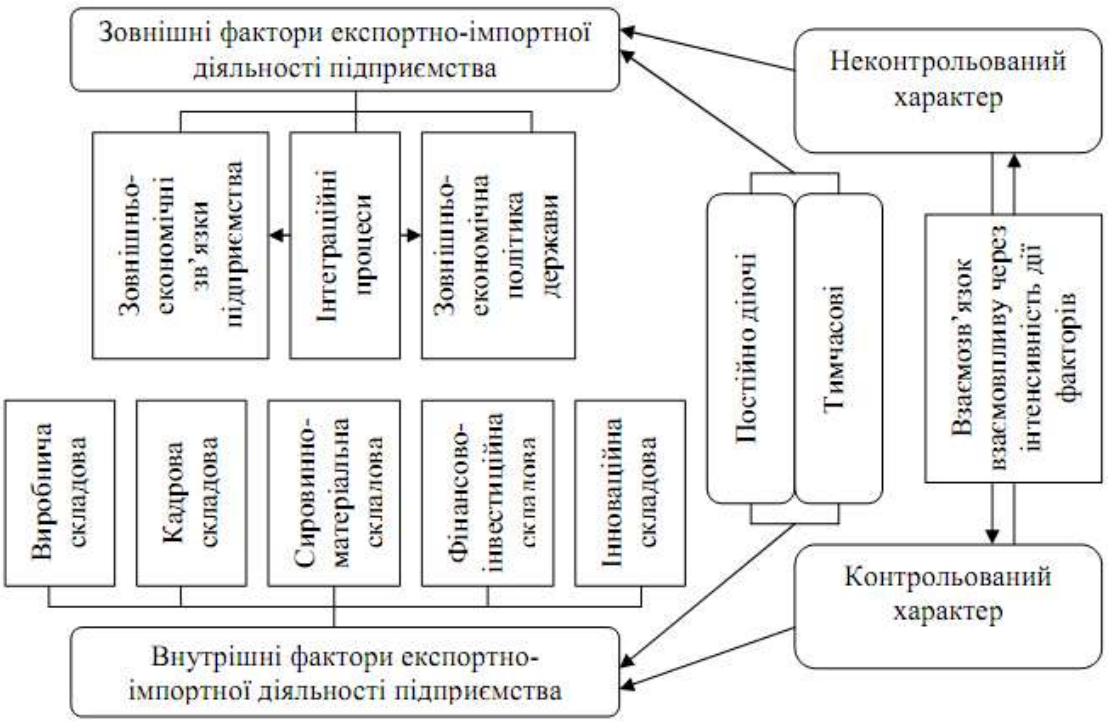

Рисунок 1 - Взаємодія внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на експортно-імпортну діяльність підприємства*

** систематизовано на основі: [1; 3. с.209; 4, с.27-28; 5 , с.312-313]*

Згідно рис.1, на нашу думку, внутрішні фактори експортно-імпортної діяльності підприємства були зображені у розрізі важливих складових підприємства, які є своєрідними групами факторів відповідно до специфіки їх складових щодо участі у виробничому процесі підприємства. Внутрішні фактори впливу на експортно-імпортну діяльність були представлені виробничою, кадровою, сировинно-матеріальною,

фінансово-інвестиційною та інноваційною складовою. Щодо зовнішніх факторів, на нашу думку, особливе місце займають інтеграційні процеси зовнішнього середовища, які впливають на діяльність підприємства та його ЗЕД. В такому рахунку інтеграційні процеси займають центральне місце серед підсистем зовнішніх факторів експортно-імпортної діяльності, так як саме дана підсистема здійснює досить вагомий та багатозначний вплив як на зовнішньоекономічні зв'язки підприємства, так і на зовнішньоекономічну політику держави.

Висновки. Отже, взаємодія внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на експортно-імпортну діяльність підприємства проявляється в інтенсивності сили дії одного з системи внутрішніх, або системи зовнішніх факторів впливати одна на одну, при цьому дещо порушуючи встановлені принципи контрольованості та не контрольованості даних факторів. На сьогодні, одним з найважливіших та пріоритетних напрямів забезпечення експортно-імпортної діяльності вітчизняних аграрних підприємств за умов членства в СОТ є розробка парадигми забезпечення ЕІД підприємства, яка стане в основу торговельного співробітництва з країнами Європи.

Література:

1. Болотов Г. П. Зовнішньоекономічні зв'язки як фактор розвитку регіону / Г. П. Болотов, М. М. Єзєєва М. М. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua.;

2. Орловська О. В. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства / О. В. Орловська, Г. В. Дугінець, П. А. Фісуненко, В. А. Варламова; за заг. редакцією проф. Орловської О. В. – Дніпропетровськ, 2010. – 304 с.

3. Коваленко В. М. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності України в контексті міжнародної інтеграції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук : спец. 08.00.02 «Міжнародне господарство і міжнародні економічні відносини» / В. М. Коваленко. – Донецьк, 2010. – 18 с

4. Маргасова В. Г. Аналіз фінансових результатів зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання / В. Г. Маргасова, А. В. Роговий, В. В. Виговська // Актуальні проблеми економіки. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. – №3 (93). – 2009. – С.207-213.

5. Орловська О. В. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства / О. В. Орловська, Г. В. Дугінець, П. А. Фісуненко, В. А. Варламова; за заг. редакцією проф. Орловської О. В. – Дніпропетровськ, 2010. – 304 с

УДК 338.43

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ЗЕРНА У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ

І.Ю. Онищенко здобувач вищої освіти

Науковий керівник: д-р екон. наук, професор.Шебаніна. О.В

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто важливість управління якістю зерна для забезпеченні конкурентоспроможності аграрних підприємств при виході на зовнішній ринок. Виявлено, що Для підвищення конкурентоспроможності продукції за якістю особливо важливо дотримуватися вимог технології.

Ключові слова: якість, зерно,правління, аграрні підприємства, зовнішній ринок

Постановка проблеми. Економічне зростання суб'єктів господарювання на сучасному етапі орієнтоване на інтенсивний тип розвитку, що передбачає постійне нарощування обсягів виробництва продукції з меншою ресурсоємністю та вищою якістю продукції. Отже, процес забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств на зовнішньому ринку тісно пов'язаний із формуванням механізмів, у тому числі механізмом управління якістю зерна як чинника максимізації отриманого позитивного економічного ефекту в довгостроковій перспективі на зовнішньому ринку, що і визначило актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню загальних питань конкурентоспроможності підприємств на ринках, зокрема зовнішніх різних видів продукції присвячені численні наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів: В. Андрійчука, В. Гейця, Б. Кваснюка, С. Кваші, Г. Осовської, М. Портера, Дж. В. Робінсон, А. Сміта, Р. Фатхутдінова, Е. Чемберліна, Й. Шумпетера, та інші. Втім, низка питань процедурного характеру в управління якістю зерна у механізмі забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств на зовнішньому ринку залишається невирішеною.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування заходів щодо забезпечення управління якістю зерна у механізмі забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств на зовнішньому ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема якості і конкурентоспроможності аграрної продукції, зокрема зерна є універсальною. Від того,

наскільки успішно вона вирішується, залежить багато чого в економічному і соціальному житті будь-якої країни, практично будь-якого підприємства і споживача. Якість зерна безпосередньо впливає на ефективність сільськогосподарського виробництва. Поліпшення продуктивних властивостей землі (підвищення її родючості) дає можливість отримати з одних і тих же оброблюваних площ значно більшу кількість необхідного суспільству продукту. Якість продукції є важливою характеристикою товару.

Для забезпечення формування конкурентоспроможного експортного потенціалу вітчизняної зернової продукції пріоритетними є якість і безпека продукції. Проблема якості і конкурентоспроможності продукції є універсальною. Від того, наскільки успішно вона вирішується, залежить багато чого в економічному і соціальному житті будь-якої країни, практично будь-якого підприємства і споживача. Якість продукції безпосередньо впливає на ефективність сільськогосподарського виробництва. Поліпшення продуктивних властивостей землі (підвищення її родючості) дає можливість отримати з одних і тих же оброблюваних площ значно більшу кількість необхідного суспільству продукту [3].

Якість продукції є важливою характеристикою товару. Особливого значення вона набуває в умовах ринкової економіки, оскільки цей показник є сильним важелем нецінової конкуренції. На рівні підприємств головними чинниками неспроможності виробництва зерна високого рівня якості є: брак обігових коштів, невідповідний європейським стандартам рівень якості насіннєвого матеріалу, нестача елеваторних потужностей, недотримання технологій вирощування, збору, сушіння та зберігання зерна.

Якість зернової продукції посідає центральне місце у розв’язанні проблеми підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. У конкурентній боротьбі лише ті підприємства зберігають і поліпшують своє становище на ринку, які послідовно ведуть роботу з підтримання і вдосконалення якості продукції за важливими для споживачів показниками. Таке вдосконалення позитивно впливає на попит, отже, і на доходність підприємств у коротко- і довгостроковому періодах. Найголовнішою причиною зниження ціни на українське зерно та призводить до зниження прибутковості зернової галузі.

Стосовно вітчизняних аграрних підприємств важливо прискорити процес розробки, впровадження та функціонування систем якості із урахуванням конкретних цілей підприємства, особливостей продукції, яка виготовляється, процесів, що при цьому застосовуються, а також конкретних методів виробництва. Важливо при цьому

притримуватись європейських орієнтирів в системі управління якістю. Так, впровадження системи загального управління якістю (TQM) як однєї із дієвих концепцій менеджменту підприємства передбачає використання стандартів ISO серії 9000, що являють собою настанови з управління якістю та загальні вимоги щодо забезпечення якості виробів і побудови елементів якості [2].

Для підвищення конкурентоспроможності продукції за якістю особливо важливо дотримуватися вимог технології. Йдеться, насамперед, про виконання сільськогосподарських робіт в оптимальні строки та якісно, посів культур доброякісним насінням і своєчасний догляд за посівами, забезпечення оптимальних строків збирання врожаю, дотримання вимог до системи добрив і захисту рослин, а також зберігання продукції. Важливо також знати, що у підвищенні якості сільськогосподарської продукції особливо велике значення мають нові сорти зернових і гібриди культур, з кращими генетичними властивостями порівняно з існуючими [1].

Стратегічними завданнями розробки та реалізації ефективної системи управління якістю зерна аграрних підприємств при виході на зовнішній ринок є досягнення стратегічних та тактичних цілей його діяльності на основі використання механізмів. При цьому умовою вдосконалення методів управління є повне використання внутрішніх можливостей підприємства, тобто утворення такої системи управління якістю зерна, яка б могла своєчасно виявляти, координувати, контролювати, аналізувати, коригувати, планувати, здійснювати внутрішній консалтинг, інформувати вище керівництво про економіку підприємства.

Підтвердження відповідності продукції вимогам стандартів щодо якості й безпечності сільськогосподарської продукції здійснюється за допомогою процедури сертифікації. Обов'язкова сертифікація здійснюється виключно в межах державної системи управління суб'єктами господарювання, охоплює перевірку й випробування продукції з метою визначення її характеристик (показників) та дальший державний технічний нагляд за сертифікованими виробами [4].

Добровільна сертифікація може проводитись з ініціативи самих суб'єктів господарювання на відповідність продукції вимогам, котрі не є обов'язковими (на договірних засадах).

Нині обов’язковою умовою виходу на міжнародний ринок є наявність у продавця сертифіката відповідності. Тому складається така ситуація, що фірми, які не володіють сертифікатом на систему якості, майже не мають шансів на укладання більш-менш пристойного контракту і на участь у міжнародних тендерах, а їх товар оцінюється на світовому ринку в 2 – 4 рази дешевше.

Для забезпечення управління якістю зерна у механізмі забезпечення конкурентоспроможності на зовнішньому ринку аграрні підприємства повинні:

- у належному порядку та у визначений термін проводити сертифікацію відповідних об'єктів;
- забезпечувати виготовлення продукції відповідно до вимог того нормативного документа, за яким вона сертифікована;
- реалізовувати продукцію тільки за наявності сертифіката;
- припиняти реалізацію сертифікованої продукції, якщо виявлено її невідповідність вимогам певного нормативного документа або закінчився термін дії сертифіката.

Ефективно сформована система управління якістю зерна аграрних підприємств при виході на зовнішній ринок, що побудована з урахуванням цільових завдань, принципів та вдало поєднаних складників, забезпечуватиме інтенсивний розвиток, ефективне управління ресурсами, нейтралізацію та розподіл ризиків і максимізуватиме довгостроковий позитивний ефект та підвищуватиме конкурентоспроможність суб'єкта господарювання на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Висновки. Отже, управління якістю зерна у механізмі забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств на зовнішньому ринку являє собою комплексну систему управління, складовими частинами якої є конкретні механізми, які в сукупності здатні забезпечити збалансоване й ефективне функціонування єдиної системи управління підприємством на зовнішньому ринку.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Внутрішня будова ринку сільськогосподарської продукції: теоретико-методологічний аспект / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2004. – № 3. – С. 29-35.

2. Малік М. Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми : монографія / М. Й. Малік, О. А. Нужна. – К. : ІАЕ, 2007. – 270 с.

3. Станкевич І. В. Управління якістю: [метод. рекомендації до виконання практ. робіт для студентів усіх форм навчання за напрямом «Менеджмент». Ч. 1] / І. В. Станкевич, Т. А. Романенко. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, – 2012. – 60 с]

4. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року /за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2012. – 182 с.

ЗМІСТ

КФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВ	
ЗНАЧЕННЯ ТАРИФНИХ КВОТ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ УКРАЇНСЬКИХ СІЛЬГОСПВИРОБНИКІВ НА РИНКУ ЄС *Бурковська А. І.*	3
ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОГНОЗИ *Гайдар А.О.*	8
ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ СФЕРИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ *Годорожа Т.О.*	12
СТАТЕВО-ВІКОВА СТРУКТУРА НАСЕЛЕННЯ *Задирака О.М.*	17
ДЕМОГРАФІЧНІ ПОКАЗНИКИ В КРАЇНАХ ЄС *Казан Т.В.*	20
ПРИРОДНИЙ РУХ НАСЕЛЕННЯ У ПРОЦЕСАХ ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ *Калініна Є.С.*	24
ОСНОВИ СТРАТЕГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ *Капуста Я.П.*	28
ОЗНАКИ ДЕМОГРАФІЧНОЇ КРИЗИ *Катеринюк О.А.*	35
ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ УКРАЇНИ *Колбудська А.В.*	39
ПРИРОДНИЙ РУХ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ *Колесниченко І.С.*	42
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ *Костенко О.О.*	46
ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ ЗЕРНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ *Котов А.В.*	51
АЛГОРИТМ РОЗРАХУНКУ ПОКАЗНИКА ІНДЕКСУ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ *Краснюк А.О.*	55
ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ *Куделя В.Л.*	62

ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ З ПОЗИЦІЙ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ *Матвіїва Т. М.*	68
МОНІТОРИНГ ПОКАЗНИКІВ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ *Москалюк О.А.*	73
ВИРОБНИЦТВО ЗЕРНА У МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ *Новицький А.Р.*	80
ГЕНДЕРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЕКОНОМІЧНО АКТИВНОГО НАСЕЛЕННЯ *Обушенкова С. В.*	85
МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ РОЗРАХУНКІВ ОСНОВНИХ СТАТИСТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА *Овчаренко О.В.*	90
МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В РОСЛИННИЦТВІ *Оганесян М.О.*	98
ЗАСТОСУВАННЯ ДОБРИВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ *Огородник Є.О.*	107
АНАЛІЗ БЕЗРОБІТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ З ПОЗИЦІЙ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ *Панасова К.Ю.*	113
ІНДЕКСИ СПОЖИВЧИХ ЦІН ТА ЦІН ВИРОБНИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ *Потапов І.С.*	117
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ *Пронько В.С.*	123
СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВІ КАТЕГОРІЇ НАСЕЛЕННЯ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ *Смирнова А.А.*	128
ЕКОНОМІЧНІ МОЖЛИВОСТІ ЖІНОК НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ *Твердовська А.О.*	132
ДЕГРАДАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИРІШЕННЯ *Черевко Л.В.*	136
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ *Чернявська С. С.*	142

РОЛЬ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ У РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН *Шевченко В.М.*	147
ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУСПІЛЬСТВА *Шляхова Т.В.*	153
КАФЕДРА УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ ТА ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ	
СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ *Голєнков Ю. М.*	157
ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ТОВАРОВИРОБНИКАМИ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА *Долженкова І. С.*	161
ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ *Заболотько І. О.*	166
ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА *Крачун І. В.*	172
ІННОВАЦІЇ У ЗЕРНОВИРОБНИЦТВІ *Крилов М.А.*	178
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ *Михайлова І.С.*	183
ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ВОЗНЕСЕНСЬКОГО РАЙОНУ *Міхєєва О. С., Візіренко Е. В.*	188
ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ *Назарій В.Ю.*	195
НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ВІТОВСЬКОГО РАЙОНУ *Сорока А.Г.*	200
РОЗВИТОК МОЛОЧНОГО ГОСПОДАРСТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ БЕРЕЗАНСЬКОГО РАЙОНУ *Фоміченко О.Г.*	207
СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК ВИНОГРАДАРСТВА В УКРАЇНІ *Хохлова Ю.Ю.*	215

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ	
СОЦІАЛЬНИЙ ПАКЕТ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАТЕРІАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ *Біляєва А.О.*	220
ЕТАПИ РОЗВИТКУ ПОНЯТТЯ «ЛОГІСТИКА» *Кваша В.О.*	224
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ *Когденко В.О.*	228
МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА *Шовікова О.В.*	232
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ І МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ	
ОПТИМІЗАЦІЯ ЛОГІСТИЧНИХ ВИТРАТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ *Гребінник М.О.*	236
ІНСТИТУЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ *Драгуновський В.О., Пирожанський Д.В.*	241
МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОЦІНКИ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗЕД АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ *Калашнікова Т.О.*	246
ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІАГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ *Камінська О.В.*	251
ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН *Кичата А.С.*	257
ЗОВНІШНІ ТА ВНУТРІШНІ ФАКТОРИ АКТИВІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНО - ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЗА СУЧАСНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ УМОВ *Коваленко Ю.Ю.*	261
УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ЗЕРНА У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ *Онищенко І.Ю.*	265

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК
ВИПУСК 1 (13). Частина 2
Економічні науки

Технічний редактор: *Т.Я. Іваненко*
Комп'ютерна верстка: *А.А.Задорожня*